Sándor Szathmári
Путешествие в Казохинию

PREZENTO DE LA LIBRO

La aŭtoro komencis sian laboron super tiu ĉi verko en la jaro 1935. Baldaŭ venis al li la ekkono, ke la ĝenerale humana tendenco antaŭdestinas la libron al esperanta eldono, kaj tial li tuj komencis verki ĝin esperantlingve. La plej danĝera formo de l'malamikeco estis laŭ lia konvinko la Naciismo. La ekzisto de la nacioj estas la plej murda veneno de la homaro. La vivo de l'homaro povus komenciĝi kun la morto de la nacioj. Esperanto estas laŭesence la antipodo de l'militemularo. Oni ja povas mensogi eĉ Esperante; sed la reciproka interkompreniĝo de la homaro povas alporti nur bonajn rezultojn kaj la venkon de la vero super la mensogo.

Post pluraj prilaboroj en 1938 la esperanta teksto jam estis preta por eldono. La eldonejo "Literatura Mondo" en Budapeŝto akceptis ĝin, kaj Kolomano Kalocsay reviziis kaj korektis la tekston laŭ lingva vidpunkto. Nu, la disvastiĝo de l'hitlerismo malebligis la ekziston de l'eldonejo nomita, kaj en 1939 iu amiko elmigrante al Francio kunportis la manuskripton al SAT, kiu inklinis jam tiutempe al eldono ĝia. Sed la milito renversis ĉiujn planojn.

Tiam la aŭtoro serĉis eblecon por hungarlingva eldono, – Hungario ankoraŭ restis ekster la mitita kirliĝo. Unu konata verkisto hungara, Karinthy, favoris lian libron, sed li mortis; pluraj eldonistoj interesiĝis, sed devis submeti la manuskripton al la cenzuro; fine ĝi aperis, en kripligita formo (la plej bonaj partoj estis forstrekitaj), en 1941 en 3500 ekzempleroj. Reeldono ebliĝis nur postmilite, en 1946: plej granda malhelpo estis papermanko. La dua eldono estis pli ampleksa, la forstrekitaj partoj estis ree enskribitaj, kaj aldonitaj estis pluraj novaj ĉapitroj, ĉar multaj legantoj miskomprenis, ĉe la unua eldono, la celon de tiu libro.

La dua eldono anknŭ rapide elĉerpiĝis, kaj la ŝtatigitaj eldonejoj ne entreprenis trian eldonon (ja eĉ la vendado de la libro estis malpermesita). La tria eldono, en malgrandn eldonkvnnto, fine tamen aperis en 1957, dum SAT decidis favore al la eldono de la originala, nome esperanta verko.

Mi ne dubas, ke al la esperantistaro plaĉos tiu ĉi libro, kiu en sagaca formo kritikas la statojn kaj kondiĉojn en nia socio. Kaj ili facile rekonos, en la priskribo de tiuj aŭ aliaj homtipoj, la karakterotrajtojn troveblajn en ĉiuj popoloj senscepte; ja la aŭtoro ne celis ofendi tiun aŭ alian popolon, sed kiel kuracisto koncscienca atakis la radikon de l'malbonoj plantitan funde ĉe ĉiuj loĝantaroj de la tero.

***

La aŭtoro, jam en la jaro 1935, klare antaŭvidis la progresojn de la tutmonda scienco; Julio Verne imagis la lunvojaĝon per kanono, Mor Jokai la aeroplanon kun frapadantaj flugiloj, kiujn movis statika elektro. Szathmari nur malmulte eraris: li korekte antaŭvidis ankaŭ la uzadon de l'aluminio por konstruado de domoj, la vastiĝon de uzado de artefaritaj materialoj por vestoj, mebloj, ktp. Kaj ŝajnas al ni konvene publikigi ĉi-loke fragmenton el la post-parolo al tiu verko de Dezso Keresztury:

"Menciinde estas, ke la romano en 1935 intencis prezenti la teknikan civilizacion de la hinoj pli progresinta je ĉirkaŭ unu jarcento rilate al nia. La du jardekoj pasintaj de tiam superis ĉiun tiaman fantazion: La trotuaro moviĝanta en tri rapidogradoj, la pordo malfermiĝanta per si mem pere de nevidebla radio, la plastika kino, la telefono kiu fiksas la sciigon sur rubandon, la tipvesfaĵo kudrita per kungluado, la gumrada reltramo, – jam ĉio realiĝis. La antibiotika radioforno estas jam proksime al realiĝo en la antibiotikaj medikamentoj same kiel la vidanta telefono en la televido.

Sur fotoj ni vidis jam tian aparaton, kiu dum kor-operacio anstataŭas la laboron ne nur de la koro, sed ankaŭ tiun de la pulmo… "

Ni ne dubas, ke tiu ĉi romano, tiel proksima al niaj ideoj, trovos plaĉon de ĉiuj esperanto-legantoj en la mondo.

La eldonantoj.

Parizo, en februaro 1958.

PRETEKSTE DE ANTAŬPAROLO

Kara leganto, la "Vojaĝo al Kazohinio" estas amuza legaĵo. Tion cetere mi ne bezonas emfazi, vi mem rimarkos dumlege per viaj oftaj ekridoj kaj ekridegoj.

Sed, kara leganto, mi avertas vin: la libro estas insida. Formetinte ĝin, vi ne liberiĝos de ĝi; vi sentos, ke ĝi lasis en vi hoketojn de problemoj.

Fakte, la libro estigas en la leganto ion, kion oni povus nomi "stato post ta ellego de Kazohinio". Ne estas malfacile rekoni tiujn, kiuj suferas je tia stato: diru al ili ion el la lingvo hina, au behina, ekzemple "kazoo", "ketni", aŭ "kipu", ili tuj ekpalpebrumos al vi, kiel al komplica aŭ havanto de komuna sekreto, kaj post unu horo vi rimarkos, ke vi estas droninta en nefinebla diskuto.

Eĉ pli danĝere, se renkontiĝas tri aŭ kvar tiaj infektitoj.

***

– Vi, kompreneble, multe ridaĉis super tiu libro – diras Konter. – Tamen, mi diras al vi, ĝi estas terura senreviga, dezerta verko.

– Kaj ĉu vi ne ridaĉis? demandas Preter.

– Nu jes, mi konfesas, ke mi ridis. Sed poste, se oni pripensas, oni emus plori. Kia pesimismo! Tiuj hinoj ne estas homoj. La perfektan socion la aŭtoro povas imagi nur kun nehomoj.

– Al mi plaĉus la vivo de la hinoj – diras Malger. – Tre simpatia estas ilia klara konscio, interhelpo, nepra fidindeco

kaj precipe tiu senkomplikeco en la rilato kun la hininoj. Tamen tio, ke ili ne ludas ŝakon…

– Nu jen, – interrompas Konter – al vi mankas la ŝako, sed al mi mankas la muziko, al alia io alia, entute multe alia, por ke oni povu elteni tiun perfektan vivon.

– Ekzemple, – daŭrigas Super, – iom da babilado spicita per disputo aŭ klaĉo, aŭ iom da klaĉo spicita per survangoj, aŭ iom da rajta individua, familia aŭ nacia fiero, kaj iom da gloro sporta, ĉasa, milita kun trofeoj kaj tikle tintaj medaloj. Laŭ mia opinio, la aŭtoro estas prava. En perfekta socio ne povas ekzisti embarasaj faktoroj, oni do devas elimini unuavice la danĝeran rivaladon, sed, ankaŭ la kapricajn humorojn. Tie devas regi la pura racio.

– La glacia racio, – replikas Konter. – La sterila racio. Por kio servas tiu racio? Por vivteno, Vivo por vivo. Vivo kiel celo de si mem. Tio estas vegetado!

– Jes, jes – gratas sian verton Malger. – Mi scias jam, kio mankas tie. La ludo! La senkulpa, kara, dolĉa ludo. Sen ludo la vivo estas ne nur nehoma, sed ankaŭ nenatura. Ĉio ludas en la naturo: la plumo de la kolibroj kaj sur la kristaloj la irizaj lumvibroj, kiel skribis forgesita poeto.

– Aĥa! El la sako elŝoviĝis la ŝako! – ridas Preter.

– Mi avertas vin, kara Malger – fingre minacetas Super.

– La ludo tute ne estas sendanĝera. Ĝi estas pasio. Ĝi estas kiel eksplodema materialo. Ĝia bazo kaj ĉefa viviganto ja estas la rivalado, la konkurado. Ankaŭ la ŝakludantojn ekscitas ĉefe tio, kiu gajnos la ludon, kiu estos la ĉampiono. Kaj ĉu paroli pri la futbalo ekzemple? Sen la leĝo kaj la polico futbal-publiko regule mortbatus unue la ludgvidanton kaj poste unu la alian. Kia trejno de batalemo!

– Vi estas ŝajne la advokato de la aŭtoro, – rimarkas Preter. – Sed kiel povus esti danĝera la muziko?

– Mi povus diri – respondas Super, – ke la muziko, en la formo de marŝkantoj, povas servi kiel vekanto kaj ekzaltiganto de batalemo. Tio tamen estus elturniĝo. La muziko vere ne estus danĝera en la formo de larĝaj arioj kaj enlulaj akordoj. Sed en la perfekta socio, pli ĝuste en la socio, kiu kapablas esti perfekta, mankas por la muziko, se tiel diri, la aero.

– Tion mi kredas ja – kapjesas impete Konter. – Ankaŭ al mi mankus la aero tie, kie regas tiu terura plago, la ekonomiozo. "Primum vivere, deinde philosophari" – diris la latinoj: unue vivi, poste filozofi. Sed en tiu hina socio – unue vivi kaj poste nenio.

– Jes, jes! – krias Preter. – Kaj mi povas diri, ke inter la behinoj la vivo estas malfaciligita kaj ofte terura, sed tamen pli interesa.

– Dankon! triumfas Super. – El la sako nun do elŝovas sin la behino!

– Ne fieru hina moŝto! – protestas Malger. – Pri tio parolu, kial mankas la aero por la muziko?

– Bone, sed paciencu, se mi parolas iom longe. La aŭtoro verŝajne rezonis jene: la nuna tekniko povus certigi abundon al ĉiuj, tamen granda parto de la homaro vivas mizere. Ties kaŭzoj estas unue stulta akaparemo de la potenculoj, due kverelemo inter homoj, gentoj, nacioj, sistemoj pro naciismo, religio, ideologio. La kverelema homaro preparas sin por batalo kaj tial konsumas egan kvanton de laborforto, energio kaj materialo por senproduktaj kaj detruaj celoj, por armado. La homaro do agas kontraŭ sia intereso: anstataŭ

feliĉo kaj riĉo elektas la malfeliĉon, malriĉon, eĉ la danĝeron de la plena ekstermiĝo. Kial?

– Kial? – respondas Malger. – El ekonomiaj kaŭzoj. La mondo dividiĝas…

– Dankon, ne daŭrigu! – interrompas Super. – Ni ĉiuj scias tion. Sed ĉu ne strange, ke la homo, el ekonomiaj kaŭzoj ruinigas sin ekonomie?

– Sofismo! – protestas Konter. – Oni ne devas diri: "la homoj", "la homaro", sen distingo. Oni diru: "la potenculoj", "la simplaj homoj", "la monopolistoj", "la proletoj"…

– Bone, – daŭrigas neŝanceleble Super – sed tiuj potenculoj, kies intereso estas la armado, estas tre malmultaj, kaj ili ne povus prosperi sen la subteno kaj helpo de la hommilionoj, kies intereso ne estas la armado…

– Sed kio pri la muziko, pri la muziko? – urĝas Preter.

– Tuj venos ĝia vico, – diras Super. – La aŭtoro konkludas verŝajne tiamaniere: ĉio postulas, pli ol iam ajn, la pacan kunlaboron kaj interhelpon, kaj tamen oni obstine, pli ol iam ajn, preparas sin por reciproka ekstermo, aŭ jam ekstermas unu la alian. Tio estas evidente malracia, sekve ne povas deveni el materiaj, ekonomiaj, do realaj kaŭzoj, sed nur el spiritaj, sentimentaj motivoj, ĉe kiuj ĉiaspeca ĥimero kaj absurdo estas imagebla. Kaj la aŭtoro opinias, ke li trovis ties motivojn en la batalinstinkto de la homo. Tiu batalinstinkto mem ja devenis el ekonomiaj kaŭzoj, el la lukto por vivo kaj iam ĝi estis nepre necesa por la vivteno de la homo. Nuntempe ĝi estas jam nenecesa, superflua, eĉ ege malutila, sed plu vivas en la homo kiel atavismo. Ĝi estas unu el la plej potencaj instinktoj de la homo, enestas en ĉiu amuzo, arto, plezuro, venenas la tutan sentan vivon…

– Vi forgesas – interrompas Konter, – ke la homo, el ekonomiaj kaŭzoj, evoluigis en si ankaŭ alion: la kunlaboremon, la emon je reciproka helpo. Sen ĝi la socio ne povus ekzisti, la homo ne povus vivi. Tial ankaŭ ĝi fariĝis forta instinkto.

– Jes! – replikas Super. – Tiamaniere vere estiĝis klana, komuna, genta, patriota amsento, kiun tenas varma la ardo de malamo kontrnŭ aliaj klanoj, komunumoj, gentoj aŭ patrioj…

– Sed tamen – malcedas Konter, – tiuj unuiĝoj fariĝis pli kaj pli grandaj dum la homa historio, kaj nun iamaniere ili jam ĉirkaŭfermas la tutan terglobon, la malamo pli kaj pli perdas sian lokon…

– Kaj la amo paralele malvarmiĝas – konkludas Super.

– La muziko, amikoj! – interkrias ree Preter – Kio pri la muziko?

– Atendu iom, – nervozas Super. – Mi ne povas fini, se vi ĉiam interrompas mian parolon. La aŭtoro opinias, miaopinie, ke la interhelpemo povas definitive venki nur, se ĝia kontraŭo, la batalemo definitive ekstermiĝas. Sed kiel mi diris, la batalemo, la rivalado venenas la tutan sentan vivon, eĉ kun iom da troigo, oni povus diri, ke ĝi estas identa kun tiu senta vivo. Efektive, se ni rigardas la diversajn artojn kaj ludojn, ni vidos, ke ili havas tri ĉefajn fontojn: unue la deziron elstari, distingiĝi, superi, venki, due, la deziron kolekti, hamstri, alproprigi, senproprigante la aliajn, trie, la deziron emocii por la sentoj vekataj de la plenumiĝo aŭ neplenumiĝo de la antaŭaj deziroj. Tio sama validas pri la amo kaj pri la tuta ama poezio. La sentoj do estas nefidindaj, la homo devas liberiĝi de ili. Sed la muziko sen

sentoj ne estas imagebla. Tial mi diris, ke en la sekura socio mankas por ĝi la aero.

– Oni povas diskuti pri tio, ĉu ne ekzistas sendanĝeraj sentoj – diras Malger.

– Oni povas diskuti ankaŭ pri tio, ĉu ne povas ekzisti muziko sen sentoj, kiel nura ludo per sonkombinaĵoj – daŭrigas Konter.

– Oni povas diskuti pri ĉio – konkludas Super.

– Sed la mondo de la hinoj estas terure enuiga, ĝi estas la morto mem – plendas Preter.

– Tio estas mondo sen antagonismoj kaj suferoj – deklaras Super.

– Kia antidialektiko, imagi la mondon sen antagonismoj! – krias Konter. La aŭtoro propre estas filozofia idealisto, adepto de Schopenhaŭer. "La mondo kiel volo kaj imago". Oni devas sufoki la volon por esti feliĉa. Tio estas ja budhismo, laŭ kiu la Nirvano estas la pleja dezirandaĵo.

– Stulta vi estas amiko! – incitiĝas Preter. – La aŭtoro estas materialisto, eĉ el la plej rigora speco.

– La aŭtoro estas ekzistencialisto – deklaras Malger.Li pruvas, ke la senta vivo alportas katastrofon, la racia vivo estas neeltenebla por la homo. Nenie estas savo.

– La aŭtoro estas socialisto-homarano – diras Super. – Lia kritiko estas akrigita kontraŭ la individuisma dispartiĝo kaj precipe kontraŭ la homa malpacemo. La hinan mondon li ne kondamnas – rememoru pri la sceno, kiam Gulivero ĉe sia forveturo el Kazohinio rerigardas kaj ne povas kontraŭrigardi la sunon.

– Sed tie estas kontraŭdiro! – protestas Konter. – Hom-neeltenebla mondo ne povas esti homidealo.

– Nu, la aŭtoro eble troigas, kiam li forĵetas el la perfekta mondo ĉiun senton kaj ĉiun ludon. Li eble volas per tio pli efike averti, ke ĉiuj sentoj kaj ĉiuj ludoj estas suspektindaj, ke la homo, se li ne volas plene ekstermiĝi, kiel la behinoj, devas bridi siajn pasiojn, prudenti pri siaj deziroj, nobliĝi pri siaj ludoj. La hinan saĝon kaj trankvilon kaj malvarman perfektecan li montras kiel idealon, je kiu ni devas klopodi, sed kiun neniam ni povas atingi, kaj ankaŭ ne estas dezirinde, se ni plene ĝin atingus, ĉar tiam ni ĉesus jam esti homoj – supozante, ke la homa esto estas iaspeca dezirinda, absoluta valoro. Do, amiko Preter ludu plu senzorge ŝakon, Konter kaj Malger aŭskultu muzikon, ankaŭ mi mem ja havas, mi konfesas, mian amatan ĉevaleton. Sed ni rekonu, kiun hungara poeto esprimis jene: "kun tigro ni dormas." Kaj ni klopodu ĉeni tiun tigron, sed ankaŭ la simiojn kaj aliajn bestojn, en ni embuskantajn. Jen estas, laŭ mia opinto, la instruo de la libro.

– Tro longe ni lasis vin prediki. Mi tuj refutos – krias Konter…

Tamen, ĉi tie ni forlasas la ŝtelaŭskultatajn kvar diskutantojn; dio scias ja, kiam ili finos sian parolbatalon pri la senbatalema socio. Ili havas kvar diversajn opiniojn pri la libro. Diskrete mi diras al vi, ke mi havas la kvinan. Do, mi lasas la decidan opinion al vi, kara leganto, kiu havos verŝajne la sesan.

La problemo estas nur, kian opinion havas la aŭtoro mem?

Eble la sepan.

Nu, ĉu ne mi diris ja, ke la libro estas insida?

K. KALOCSAY.

UNUA ĈAPITRO

La patrio de l'aŭtoro estas minacata de danĝeroj. La aŭtoro decidas dediĉi siajn servojn. – Li estas postenigata sur la krozoŝipon Invincible kaj ekiras al Ŝanghajo por defendi la kulturon. – Renkontiĝo kun la italaj militŝipoj. – La ŝipo estas submarigata per torpedo, sed la aŭtoro feliĉe albordiĝas.

La leganto, kiu dediĉis al miaj antaŭaj verkoj – malgraŭ ilia modesta valoro – bonvolan priatenton, nun certe surprize ekscias, ke mi, – post tiom da aventuroj kaj grava sufero – denove ŝipvojaĝis al la oceanoj.

Ankaŭ mi povas aserti, ke nun, reveninte el Kazohinio kaj pripensinte la travivitajn suferojn inter la hinoj, sed precipe inter la behinoj, mi havas tute la saman konvinkon. (ĝuste pro tio, – ne por senkulpiĝo sed nur por klarigo- estu permesite al mi mencii, ke ĉi-okaze min instigis al la vojaĝo ne nur mia malbenita aventurama sango, sed ankaŭ la destino de Granda Britio kaj de la kristana civilizacio. Kaj mi demandas la kulturitan Leganton: ĉu ekzistas ia ajn pli deca destino por angla ŝtatano, ol marŝadi sub la standaro de Lia Majesta Moŝto kaj servi la grandiozajn ideojn de la humaneco kaj de la kristanismo kontraŭ iliaj obstinaj malamikoj?

Eble meritas ian senkulpigon la fakto, ke mia vojaĝo al Kazohinio gvidis min al tute nekonataj provincoj kaj rezultigis tiel eksterordinarajn travivaĵojn, kiajn neniu el miaj homfratoj spertis antaŭe. Sed precipe la ekkono de la behina malsano vekis en mi la esperon, ke mia vojaĝo ne estis tute senfrukta kaj ke mi, per la priskribo de miaj travivaĵoj, tamen povas iome utili al mia patrio kaj al la kuracista scienco, laŭ miaj modestaj kapabloj.

Mi konjektas, ke la Leganto kelkfoje akceptos mian rakonton kun dubo kaj ĵuste pro tio mi jam nun deklaras, ke mi en mia priskribo ĉiam klopodis persisti al la severe objektivaj faktoj.

Tamen mi tute ne estos surprizita, se kelkaj partoj de mia jena libro okazigos pridubon. Kazohinio situas tiom malproksime de mia patrio kaj de la eŭropa civilizacio, ke la tieaj kutimoj, kaj precipe la behina malsano ĉe ni estas tute nekonataj kaj, – se mi ne estus vidinta tiujn per miaj propraj okuloj, – eble mi ne povus kredi tiujn. Nun, kiam mi finlaborinte miajn vojaĝnotojn tamen mi publikigas jenan libron, tiu fakto pruvas nur mian neĉesigeblan nostalgion al la objektiva verdiremo, kiu- eĉ malgraŭ la minaco de la pridubo – tamen instigis min al la priskribo de la veraj okazintaĵoj.

***

La homaro, savita el siaj pekoj skribis la 1935-an jaron, kiam la kabineto de Lia Majesta Moŝto venis al la konkludo, ke ĝi devas plej verŝajne deklari defendmiliton kontraŭ Italio.

Kredeble mi ne bezonas klarigi al la Leganto, ke la kaŭzo de la disopinioj estis la malamika konduto de Italio kontraŭ la libereco de la etiopia popolo.

Italion gvidis en tiu agado sendube la intenco pli vastigi sian nacian grandecon kaj tian intencon povas akcepti ĉiu angla ĝentilhomo nur kun respekto, eĉ de la malamiko. Por eviti, ke la Leganto min akuzu pri neobjektiveco, mi rapidas deklari, ke tion rekonis ĉiu honesta ŝtatano de Granda Britio. Precipe profundan impreson faris en niaj animoj la entuziasmo oferemo de la itala ĉefpastraro, kiam ili donacis al la altaro de la patrio sian monon, valorajn pastorbastonojn kaj juvelŝtonajn orkrucifiksojn por aĉeti tankojn, bajonetojn kaj brulbombojn por la noblaj celoj.

Kortuŝite ni legis entuziasmajn episkopajn epistolojn en kiuj ili ne ĉesis kuraĝigi per stimulaj vortoj la kamparanojn, la spicistojn, la pasteĉfritistojn, fiŝistojn, doklaboristojn, almozpetulojn, ŝafistojn, glaciaĵistojn kaj kandelfaristojn sen ras- kaj klasdiferenco, ke ili iru en la tranĉeojn por disvastigi inter la nigruloj la kulturon kaj la puran kristanan civilizacion, dum la pastraro senĉese preĝos hejme al la Savinto kaj al la Sankta Virgulino de Loretto, por ke la favoro de la ĉieloj subtenu iliajn armilojn por ilia nobla destino.

Ni volonte rekonis ankaŭ la mirindan sinoferon de la italaj soldatoj, kies heroan kuraĝon kaj ceterajn honestajn virtojn ĉiu fidela kaj firmkaraktera brita ŝtatano devas imiti kiel brilan ekzemplon. Kompreneble sub angla flago kaj kontraŭ la italoj.

Do, mi emfaze ripetas, ke ekzistis nenia disharmonio inter mia patrio kaj Italio pro la kielo de la aferoj. Nur la kialo okazigis kelkajn bedaŭrindajn disonancojn.

Nome, Italio pravigis sian abisenan agadon per la argumento, ke ili intencas liberigi la abisenojn de la subpremado kaj disvastigi inter ili la kulturon. La evidenta malvereco de ĉi tiu argumento devas ridigi ĉiun prudente pensantan homon, antaŭ kiu estas konataj la falsaj bombastoj, uzataj de la sagaca diplomatio de aliaj landoj.

Mi ne volas peki per la eraroj de la antaŭjuĝoj, kiel tiuj vojaĝantoj, kiuj ne hontas supermezure troigi la gloron de siaj patrioj sub la masko de scienca priskribo. Tamen, eĉ gardante la devigan respekton al fremdaj landoj kaj ankaŭ la regulojn de la ĝentila modesteco, mi povas rimarki, ke tiu aserto de la italia diplomatio estas nur falsado de la aferoj kaj tia eraro, kian angla ŝtatano neniam farus.

Nome, estas afero evidenta kaj ĝenerale sciata, ke la oferpena, sed nobla laboro, liberigi la tropikajn popolojn kaj disvastigi la kulturon ĉiam estis la honora tasko de Anglio. Por pruvo estas sufiĉa mencii la multajn koloniojn de Malantaŭa Hindio ĝis la buroj, kiujn popolojn liberigis mia patrio el la subpremo per la kosto de malfacilaj bataloj.

Kaj, kvankam anglan ĝentilhomon ne interesas la materiaj rilatoj de la aferoj, tamen mi ne povas prisilenti tiun mian opinion, ke Italion verŝajne influis en sia decido krom la kulturo kaj la libereco ankaŭ la kafoplantaĵoj kaj naftokampoj de Etiopio.

Tial la ministerio de Lia Majesta Moŝto decidis, ke post la aprobigo de la kontraŭitalaj sankcioj ĝi deklaros defendmiliton kontraŭ Italio.

Por certigi la eŭropan ekvilibron kaj pacon, urĝe estis senditaj en Egiption kelkaj divizioj, ekipitaj per aeroplanoj, tankoj, flamĵetiloj kaj brulbomboj kaj al la Mediteraneo estis senditaj kelkaj grandaj militŝipoj, akompane de torpedorompŝipoj kaj submarŝipoj.

Tion la itala gazetaro kompreneble akceptis kun granda malkonsento, asertante, ke nian patrion influis eble, krom la menciitaj celoj, ankaŭ la posedavido, kaj ke Anglio envias al la malriĉa itala popolo eĉ tiujn kelkajn abisenajn minejojn kaj petrolfontojn, kiuj – kvankam ili tute ne interesas la italojn, – tamen estas menciindaj, kiam temas pri angloj.

Eble la detalaĵoj jam tedas la Leganton, sed mia severa decido estas persisti ĉe la objektiva vero kaj ĉiam laŭtigi mian modestan voĉon, kiam ajn trafas neinda kalumnio niian patrion, ĝiajn militŝipojn, tankojn, aeroplanojn kaj ĝenerale ĉiujn grandiozajn kreaĵojn, kiuj distingas la homon de la rabobestoj.

Do, por ke mi ne perdu la fadenon de mia rakonto, en la sama tempo okazis, ke la krozoŝipo "Terrible" de Lia Majesta Moŝto, kiu ankris sur la ĉinaj akvoj, estis hejmenvokita por esti sendata al la Mediteraneo kaj anstataŭe estis komandita la malnova kaj kaduka krozoŝipo "Invincible" por reprezenti per sia ĉeesto la standardon de Lia Majesta Moŝto kaj la justajn pretendojn de mia patrio.

Sed ankaŭ la tasko de la Invincible ne estis facila, ĉar la interesoj de mia patrio estis minacataj ankaŭ oriente de la japana disvastiĝo, eĉ pli, la ĉina popolo ribeladis kontraŭ la koncesiaj zonoj, reprezentantaj la kulturon kaj civilizacion, por kies defendo la Invincible devis deĵori en Sanghajo.

Mia patrio estis decidinta sekurigi la civilizacion ankaŭ oriente, sed tion nun malhelpis la itala konflikto, kiun Japanio fervore fruktuzis kaj ankaŭ ĝi mem komencis sekurigi la civilizacion en norda Ĉinio, provizore en harmonio kun la regularo de la Ligo de la Nacioj kaj kun Ilia ŝatata patrio.

Do, la Invincible devis anstataŭi la Terrible, parte ĝuste pro ĝia kadukeco, por ke, se eble la japanoj ĝin dronigus, la malgajno ne estu tro granda kaj ni ne devu rigardi tiun agadon malamika, evitante tiel la superfluan konflikton.

La intenco estis severa militsekreto, sed iom post iom ĝi fariĝis konata inter la maristoj, kiuj pro tio unu post la alia petis libertempon aŭ translokigon. Post la rifuzo de tiuj petoj ili dizertis unu post la alia.

La ministraro devis uzi alian metodon, ĉar estis timinde, ke la trude surŝipigata soldataro dizertos en Sanghajo. Do, ili promesis duoblan salajron al la soldatoj kaj altsuman vivasekuron.

Mi servis tiutempe sur la krozoŝipo Trafalgar, kiel ĥirurgo, kaj foje mi menciis la aferon al mia edzino.

Mia edzino, kiu estis ĉiam la ideala modelo de la edzina fidelo kaj de patrino, kiu laŭmaniere de fervora kaj virta vivkunulino, neniam laciĝis min senĉese admoni per siaj consoloj kaj stimuladoj pri miaj edzaj devoj, – tuj komprenis la situacion kaj instigis min senprokraste peti translokigon al la Invincible.

Si klarigis entuziasme, ke en Sanghajo mi ne havos elspezojn, ne povos pasigi miajn posttagmezojn kun miaj sentaŭgaj amikoj en la klubo, nek facilanime malŝpari mian monon per dominoludo, sed mi povos ĉion hejmensendi por subteni mian ŝatatan familion. Eĉ pri la sorto de mia familio post mia morto mi ne havos zorgojn, ĉar krom la pensimono, ankaŭ la abunda vivasekuro donos sufiĉan fundanienton al ŝi kaj al mia familio, por ke ili gardu mian memoron laŭ mia rango.

La noblaj vortoj- de mia milda kaj amata edzino kaj la alvoko de mia adorata patrio same instigis min peti mian translokigon al la Invincible; kion mi fakte ricevis post unu semajno.

Post unu plua semajno jam okazis ankaŭ la ekveturo. Mia edzino toleris la dolorojn de la adiaŭo kun animforto, konvena al patriotino tiom, ke eĉ al la haveno ŝi ne akompanis min por min ne malĝojigi superflue per siaj larmoj; sed por plifortigi sian dolorantan animon, ŝi rapidiris al sia modistino, provi la robon, menditan por la postmorgaŭa kvinhora teo de sinjorino Eric Palmer, el mia unua duobla salajro.

Cetere la ekiro okazis sen ia sensacio. Je la 4-a oktobro, post apenaŭ duonhora enŝipiĝo, la Invincible levis la ankron kaj

post kelkaj ĉapsvingadoj kaj triobla hip-hip-hura, ni navigis al la maro.

Jam je la oka de oktobro ni traveturis la Ĝibraltaran markolon. Post pluaj kvar tagoj ni venis al Malto, kie ni enŝipigis oleon kaj nutraĵon, sed jam la saman tagon ni pluiris kaj je la 14-a ni alienis al la Sueza kanalo, tra kiu, krom ni, ĝuste tiam pasis pluraj italaj transportŝipoj, akompanataj de kelkaj torpedo-rompŝipoj kaj de la kirasa krozoŝipo "Il Duce", kiu nomiĝis antaŭe "Liberta", sed pro la postulado de la dankema popolo, liberigita de la malnova, subpremanta reĝimo, oni rebaptis ĝin, kion la noblanima kaj altruista diktatoro, malgraŭ sia tuta modesteco, ne povis malhelpi.

La ĝojon de la renkontiĝo kun la italaj militŝipoj ni manifestis reciproke laŭ la plej ĝentila maniero. Ni ambaŭ surmastigis la standardon de la alia nacio, klinis la propran flagon kaj pafis solenajn kanonsalvojn, parte por interpreti niajn amikajn sentojn, parte, ke la alia vidu, ke ni havas municion.

Mi ne volas tedi la Leganton per la priskribo de nia vojaĝo sur la Ruĝa Maro, kvankam precipe apud Adeno, ni ĝuis kelkajn mirinde belajn panoramojn. Mi daŭrigas la priskribon, ĉe la momento kiam ni alvenis la Hindan Oceanon.

Nia vojo kondukis longe laŭ la ekvatoro, ĉar ni devis atingi la celon de la vojaĝo sen ia sensacio kaj tiel ni klopodis laŭeble eviti la kutimajn ŝipliniojn. Nia sekvanta stacio estis Singaporo, al kiu ni devis veni per ĉirkaŭiro de la insulo Sumatro.

Nia ŝipo tranĉis la ondegojn de la Hinda Oceano jam de ok tagoj kaj ni jam esperis alveni al Sanghajo sen ia akcidento. La ŝipestro sin preparis inde reprezenti per nia ŝipo la

anglan kulturon, kaj pro tio li tuj enkarcerigis du maristojn en malluman ĉelon kaj unu alian li minacis per militjuĝistaro, ĉar ili ne frotis siajn mantelbutonojn dece brilaj kaj ili ne tenis la pafilon sufiĉe streĉe ĉe la parada inspektado.

Ĉio iris en la plej bona ordo. Ni jam briligis la kanontubojn, la muroj estis farbitaj, kaj fine ni aspektis tiel timige, kvazaŭ ni estus ĵus venintaj el la doko, kie ni estis tute modernigitaj.

Vespere, ĉirkaŭ la sepa horo mi staris apud la mezferdeka kupolo. Apud mi kontente frotadis siajn manojn mia amiko ŝipleŭtenanto kaj el la ŝipanaj ĉambroj sonis monotona kanto, akompanata de harmoniko kaj kastanjeto. la malnova kanto, lernita en Barcelono. (Por ke la lerta leganto ja ne akuzu nian bravan oficiraron pri neglektemo, mi rapidas rimarkigi, ke tiam ankoraŭ ne eksplodis la hispana civilmilito, sekve mia patrio ankoraŭ eĉ ne subskribis la kontrakton pri neinterveno).

Subite, sen ia ajn antaŭsigno, mi sentis akran ekpuŝon. Niaj helicoj retrotiris la ŝipon per plena kontraŭvaporo. Mi aŭdis senordan kriadon kaj kuradon.

Timigite mi ĉirkaŭrigardis kaj subite mi ĉion komprenis. Sur la mara surfaco alproksimiĝis longa streko kun terura rapideco. Dum momento mi esperetis, ke ĝi eble preterkuros la pruon, sed vane.

Mi havis nur tiom da tempo, ke mi povis min terenĵeti en la angulo apud la kajuto kaj en la sekvanta momento jam terura puŝego ĵetis min al la kontraŭa muro kaj mi preskaŭ surdiĝis pro la tondrego.

Mia kapo zumzumis pro la granda frapo kaj nur manpiede mi povis elrampi. Apud mi kuŝis mia amiko leŭtenanto, kovrita de sango kaj laŭte ridegis:

– La stultuloj!… La stultuloj!… – li sufokiĝadis.- Nun ili nepre kredas, ke ili faris bonan kapton! Kiel ni superruzis la sentaŭgulojn? Bonege estis briligi la dekcolajn tubojn!… Oni devas krevi de la rido!

Li estus ankoraŭ daŭriginta, sed intertempe li mortis, kaj mi rapide grimpadis al la poŭpo, kiu ankoraŭ elstaris el la maro. Iu maristo ankoraŭ ĵetis post ni en la savboaton kelkajn savzonojn, alia sukcesis enĵeti ĉirkaŭ kvardek funtojn da konservaĵoj, sed poste ni rapide surakviĝis kaj forremis, por ke ni evitu la kirlakvon, estiĝantan sur la loko de nia ŝipo.

Mi ne volas tedi la Leganton per la detalaĵoj. Ankaŭ sen tio li povas imagi, kiel ni pasigis la sekvantan mallumegan nokton malsupre, sur la suda hemisfero, malproksime de ĉiu ŝiplinio kaj kiom afliktis nin, kiam je la dua post noktomezo ne venis plu respondo al nia kriado, kaj ni devis konstati, ke ni perdis la kontakton kun la ceteraj boatoj.

Sencele, konfuze ni remadis ĝis mateno kaj, kiam la suno leviĝis, ni vidis nenion krom akvo kaj akvo.

Maljuna maristo persiste asertis, ke en ĉi tiu regiono ekzistas marfluo, en kiun ni eniĝis per nia stulta remado, kaj tiel ni venis ankoraŭ pli profunden.

Senesperiĝinte mi malbenis mian aventureman sangon, kiu post tiom da sufero, denove min logis al la maro, kaj preĝe mi petis la senlime kompateman Sinjoron de la Ĉieloj, ke nur unufoje ankoraŭ Li savu min kaj mi neiam plu surŝipiĝos.

Mian malesperon mildigis nur la certa scio, ke mia adorata edzino kaj familio heredos nomon de heroo, kiu sur la ĉefa placo de Southampton, gravurite en ŝtono montros al la fremdaj ŝtatanoj la lokon, kien ili devas meti la florkronon. Post la interpaciĝo nepre alvenos eĉ la marministro de tiu ŝtato, kiu nun nin torpedis kaj li oferos entuziasmajn frazojn

pri la gloro de nia heroismo. Ĉi tiu scio plenigis nin ĉiujn per fiereco. Ni konvinkiĝis, ke angla patrioto ne povas pli multe deziri de la vivo kaj ni atendis kun suprenlevitaj kapoj kaj kun kantado nian glorplenan malsatmorton.

Nome, la konservoj je la kvara tago elĉerpiĝis. Ni malfermis la lastajn du skatolojn tagmeze, eltrinkis la lastan guton da akvo, kaj ni pretiĝis al malsatmorto.

Sed feliĉe, ĉe sunsubiro, ni trafis en uraganon, kiu iom post iom pli fortiĝis kaj fine iĝis tiel furioza, kiel eĉ la plej maljunaj maristoj ne rememoris. Eĉ mi mem povas ĝin kompari nur al la monzun-ventego, kiu kaptis min apud la Molukka-insuloj dum inia vojaĝo al Brobdingnag.

Kun malfirmaj koroj ni ĉiuj surkroĉis la savzonojn kaj post duonhoro, kiam la savboato malaperis en la ondoj, mi provis miajn ŝancojn kun la zono ĉirkaŭ mia talio.

Post plua duonhoro la uragano eksilentis. Uzante la okazon, mi klopodis min fiksi per la ŝnuroj de la zono.

Kiam fine ektagiĝis, mi vidis neniun ĉirkaŭ mi, sed kun tiom p1i granda ĝojo de mia malfirma koro, je la distanco de du mejloj aperis antaŭ miaj okuloj la bordkonturoj de insulo.

Mi eknaĝis, streĉante mian tutan restintan forton. Al miaj brakoj donis novan forton la scio, ke mia nomo, en ŝtonon gravurite anoncos mian heroan morton kaj eĉ dum mia vivo! Ankoraŭ pli: mi neniam vidos mian adoratan edzinon!

Post kvarhora terura fortostreĉo fine mi sukcesis atingi la bordon, kie pro la ekstrema laco, mi tuj terenfalis kaj endormiĝis.

DUA ĈAPITRO

La aŭtoro vekiĝas en Kazohinio. – Renkontiĝo kun la hinoj, kiuj helpas lin grandanime, sed miskomprenas lian dankemon, kies kaŭzon li ankoraŭ ne povas malkovri.Lia alveno al la stranga ĉefurbo de la hinoj. – Ili traktas malinde la anglan valuton. – La pudorsento de la aŭtoro estas kruele tretata en koton. – Liaj spertoj en la restoracio de la hinoj kaj sur la strato. – Lia gvidanto invitas lin al sia loĝejo.

Kiam mi malfermis miajn okulojn, jam estis denove mateno. La brilaj sunradioj jam sekigis mian vestaĵon, sed pli suferigis min malsato kaj soifo.

Mi ekiris al la interno de la insulo kaj baldaŭ mi trovis belege kulturitajn rizkampojn. Inter la rizkampoj laŭlongelaŭlarĝe etendiĝis tuboj. Verŝajne per tiuj oni kondukis la akvon por akvumi la parcelojn, ĉar la rizo postulas tre malsekan humon.

Laŭ la parceloj mi piediris jam preskaŭ du horojn, kiam fine mi alvenis al aŭtovojo.

Mi povas aserti, ke mia buŝo kaj okuloj restis malfermitaj pro mirego, vidante tiun grandiozan vojon, al kiu similan mi ankoraŭ ne vidis dum mia vivo. Ĝi estis farita el ia eksterordinare delikata materio. Pli mola ol betono, elasta kiel kaŭĉuko, adhera kiel ŝtonero kaj glata kiel la spegulo. Ambaŭflanke vicoj de fruktarboj, kradoj de kanaltruoj, dekstre eĉ aparta trotuaro en la ombro de senfina aleo. En kvindek jardaj distancoj grandaj ĝardenaj brakseĝoj, tamen ne el kano, aŭ salikbranĉoj, sed el ia stranga, glata materialo. La brakseĝoj estis ĉirkaŭataj de cipresarbustoj. Sur kvaronmejlaj distancoj staris malgrandaj dometoj el betono kaj vitro, sola ĉambro kies interno estis kvin paŝojn longa kaj same larĝa.

Ciuj iliaj flankoj konsistis el unusola fenestro ĉirkaŭkuranta la tutan ejon. Nur ĉe la kvar anguloj tenis la tegmenton metalkolonoj. Enrigardante mi vidis inde precizan, sed eksterordinare senornaman tablon kun komfortaj, molaj gumfoteloj ĉirkaŭe. En la angulo estis elektra forno. En Eŭropo mi vidis similajn, sed tute ne tiom luksajn vitroĉambrojn ĉe la tramstacioj de la metropoloj kaj sur promenejoj de luksbanejoj, kien oni rifuĝas dum pluvo. Mian supozon ŝajne pruvis ankaŭ la fakto, ke sur la pordo mankis la seruro.

Laŭ la aŭtovojo, en dudekpaŝaj distancoj, ambaŭflanke staris masivaj, glataj, arĝentkoloraj lampkolonoj tuboformaj.

Iom post iom mi konvinkiĝis, ke mi venis en la parkon de riĉegulo. Tiu belega vojo, la vitroĉambroj, lampoj, neniokaze povas esti publika posedaĵo, ĉar kiel ajn mi rigardis; mi ne sukcesis trovi la signon de difektado aŭ de pornografaj desegnoj. Kaj ankaŭ cetere, ĉiuj ĉi estis faritaj multe pli perfekte, ol estas kutime ĉe objektoj destinitaj por publika uzado.

Mi miris nur pri tio, ke tiu grandega valoraĵo ne havis barilojn. Poste ankaŭ tio estis miriga, ke tiuj belegaj promenejoj etendiĝas apud rizkampoj kaj ne inter florbedoj.

Mi deziris foriri de tie, por eviti la justajn riproĉojn de la posedanto, sed vane mi rapidis, ne estis videbla la vojfino.

Laciĝinte, malsate, soife, mi ĵus falis en brakseĝon, kiam ĝoje mi ekvidis apud mi baseneton kun akvokrano en la mezo.

Bedaŭrinde miaj malkonstruaj instinktoj venkis la devigan respekton de la privata propraĵo kaj malfermante la kranon, mi fluigis en mian manplaton la freŝan akvon kaj avide kvietigis mian soifon.

Ankaŭ la malsato suferigis min kaj la fruktŝarĝitaj arboj, starantaj antaŭ mi, preskaŭ min tiris al si tentante, kaj mi povis savi mian animon nur per tio, ke mi forte rememoris la piajn instruojn de miaj honestaj profesoroj pri la privata posedo kaj pri la rezignemo, kiu estas la ornamo kaj virto de la neposedantoj.

Mi staris jam ĉe la limo de la senesperiĝo, kiam malproksime aperis luksa aŭtomobilo. Ĝiaj delikataj konturoj, palarĝenta koloro kaj senbrua kuro ravis min.

Mi estis konvinkita, ke la grandsinjoro de la bieno mem alvenas, kaj ektime mi saltleviĝis de mia sidloko.

En la unua momento mi volis forkuri, sed poste mi tamen opiniis pli konsilinda paŝi sincere antaŭ li, por ke, se oni min eble arestus, oni ne rigardu min ŝtelisto. Nu, kaj krome, ankaŭ la malsato min pelis.

Do, mi staris vojmeze kaj per la disetendo de miaj du brakoj mi signis mian honestan intencon, ke mi danke akceptus, se ili taksus mian personon inda por haltigi la veturilon.

La aŭto fakte haltis. En granda, malfermita karoserio krom la ŝoforo sidis malantaŭe alia viro.

Ambaŭ havis delikatajn trajtojn, similajn al grekaj statuoj tiel, ke, se la unua ne sidus apud la direktilo, mi ne estus povinta distingi inter la sinjoro kaj la ŝoforo. Longa, rekta nazo, bele arkitaj brovoj, firme fermitaj lipoj, alta frunto kaj rigida, senpasia rigardo estis la karaktertrajtoj de ili ambaŭ, strange pariĝintaj kun saĝa kaj interesiĝema, amikeca vizaĝesprimo. Same strangajn kontrastojn mi neniam vidis unuiĝi sur la sama vizaĝo, kaj tio estis tiom pli eksterordinara, ĉar iliaj vizaĝoj tamen montris nenian disharmonion. Do, ne nur la kontrastoj unuiĝis en ili, sed la disharmonio homogeniĝis kun la harnionio. Kvazaŭ ia regula

geometria figuro estus… ridetanta! Min kaptis stranga, malcerta sento.

La ŝoforo ekparolis al mi en ia fremda, mola lingvo, el kiu mi nenion komprenis, kaj per signoj mi provis komprenigi, ke mi volas konversacii ne kun li, sed kun la vojaĝanto, kiun mi konjektis esti certe la terposedanta sinjoro.

La sinjora moŝto komprenante mian deziron eliris el la aŭto kaj paŝis al mi. Nun mi ekvidis, ke li estas precize same vestita kiel la ŝoforo: griza vestaĵo, fasonita el unu peco, kun zono sur la koksoj, strikte butonumita ĉirkaŭ la artikoj kaj maleoloj. La vestaĵo havis grandajn poŝojn, sed estis farita el tre delikata materio. Sajne ili uzis ĝin kontraŭ la polvo ĉe aiitoekskursoj. Krome ili portis malpezan, molan ĉapon, svismanieran, kiun rubando tenis sur iliaj kapoj.

Mi humile kliniĝis kaj levis mian ĉapon en granda arko.

Tuj mi spertis konsternite, ke la sinjoro ne resalutas, nur rigardas embarasite mian etenditan ĉapon, poste li hezite etendas la manon, transprenas la ĉapon, ĝin rigardadas kaj mirante diras kelkajn vortojn, kiujn mi ja ne komprenis. Malfacilege el mansignoj mi komprenis, ke li opiniis, ke mi volas doni al li mian ĉapon.

La situacio estis ankaŭ por mi tre ĝena, kiam mi vidis, ke la saluto havas ĉi tie aliajn regulojn, kiujn mi ne konas, kaj time mi ekpensis, en kiajn ĝenajn kaj malagrablajn situaciojn povos min puŝi la nekono de la etiketo.

Pro tio mi provis klarigi per ĉiuj miaj membroj, ke mi venis el la maro, kie mi naĝe albordiĝis, mi petas lian pardonon, ke mi devas ĝeni lian bienon per mia ĉeesto.

Metinte mian maldekstran manon sur mian bruston mi denove profunde kliniĝis, post kio li tuj paŝis al mi kaj tie,

kie mia mano estis; li elbutonumis mian mantelon kaj esploradis mian bruston. Certe li denove miskomprenis kaj pensis, ke eble mia brusto havas ian difekton.

Kiu nur unufoje vojaĝis en lando, kies etiketreguloj estis al li fremdaj, tiu povas kompreni mian embarason, kiun ankoraŭ pligrandigis la fakto, ke ili neniam ridetis. En iliaj okuloj mi vidiŝ nenion krom la objektiva bonintenco. Ŝajnis, ke mi trafis inter korektajn ĝentilhomojn, kiuj komprenas la komikan mallertecon de la fremdulo, ĝentile retenante sian justan ridemon.

Sed la malsato suferigis min pli kaj pli kaj spertante, ke mi atingos tiamaniere nenion, mi fingromontris mian stomakon, kaj per mansignoj mi klarigis mian malsaton.

Ĉi tion ili jam komprenis. Ili rigardis jen unu la alian, jen min kaj mirante fingromontris la arbojn, signante, ke mi rajtas ja deŝiri la fruktojn. La grandanimeco profunde kortuŝis min, mi deŝiris hezitante grandan belegan piron kaj avide mi ĝin formanĝis.

Mi devas konfesi, ke mi tufe ne satiĝis per tiu unu peco, sed mi ne kuraĝis peti permeson por alia piro, esperante, ke ili, vidante mian malsategon, nepre proponos plumanĝi sed vane.

Ho, se mi tiam jam precize konus la cirkonstancojn, mi ne hezitus deŝiri kiom nur mi bezonis, sed bedaŭrinde, tiam mi estis ankoraŭ sensperta.

Tamen mi klopodis interpreti mian dankemon per milda rideto ĉar kliniĝi mi jam ne kuraĝis.

Sed liaj trajtoj restis ankaŭ nun tute senmovaj, kio estis stranga kontrasto kun ilia antaŭa afabla konduto. Ili eĉ rigardis mian vizaĝon kun maltrankvila esploremo.

Ili ŝanĝis kelkajn vortojn inter si, poste komprenigis al mi, ke mi devas sidiĝi en la veturilon.

La honoriga invito tuŝis min tre agrable, mi deziris esprimi mian dankemon, sed mi jam neniel kuraĝis eksperimenti pri tio.

La aŭto ekiris kaj proksimume post duonmejlo haltis. La terposedanto elpaŝis, iris malantaŭ la aŭton kaj, je mia granda surprizo, li malligis de tie faldeblan ŝtupetaron, faritan el arĝentkolora materialo, kiun helpe de la ŝoforo li disfaldis, poste starigis al la lampokolono. La terposedanto suprengrimpis, elŝraŭbis la elektran ampolon kaj anstataŭe enŝraŭbis alian.

Mi miregis, kial li ne farigas ĉi tiun laboron per siaj servistoj, sed mi ankoraŭ ne povis trovi la kaŭzon.

Post kelka tempo ili denove remetis la ŝtupetaron kaj ni pluveturis. Mi ekvidis, ke la sinjoro atente rigardas miajn ĉifitajn vestaĵojn. Mi hontegis pro la maldeca aspekto, kaj ĉiumaniere mi provis klarigi, ke malgraŭ mia intenco mi venis en tian, neniel salon-konvenan staton.

Mi rimarkis, ke li interesiĝas precipe pri miaj rangsignoj sur miaj ŝultroj, kaj mi eluzinte la okazon por pruvi mian honorindan socian rangon, penis klarigi ties signifon: kiom da homoj estis submetitaj al mi kaj ke ĉi tiu militistklaso min rajtigas eble eĉ por eniri la internan kortegon de Lia Majesta Moŝto. Sed mi konvinkiĝis, ke li ne multe komprenis el mia rakonto kaj min ĝenis la konjekto, ke li eble ne taksas min laŭvalore.

Post kvin minutoj ni denove ekhaltis, ili elpaŝis, kaj mi konsternite vidis, ke ili ambaŭ surmetas malpuran mantelon, sur la vojo suprenlevas pezan fermoplaton de kanalo kaj,

pendiginte muntkestojn al siaj ŝultroj, malaperas sub la teron.

Ankaŭ mi elpaŝis scivole kaj malsupren rigardante mi konstatis, ke ili muntas kablon.

La aferoj pli kaj pli konfuziĝis en mia cerbo. Jam ŝajnis, ke ne la sinjoron terposedanton mi renkontis, kaj mi hontegis mian antaŭan humilan konduton.

Sed, se ili estas nur servistoj, mi tute ne povis kompreni, kiel ili aŭdacis proponi al mi la fruktojn de sia mastro.

Post duonhoro ili denove suprenvenis, remetis la ilojn kaj ni ekiris.

Post tiaj okazaĵoj, kompreneble, mi sidis sur la kanapo senmove, rigide kaj multe malpli humile ol antaŭe, sed mia konduto tute ne interesis ilin.

Post kvaronhora vojaĝo mi tamen devis denove ŝanĝi mian opinion, ĉar mi konvinkiĝis, ke tiu grandega teritorio neniel povas aparteni al unu posedanto.

Sed tiam, kian celon servas la tuta mirinda teknika ekipaĵo? Mi povis tion klarigi nur per strategiaj kialoj, ĉar nur la grandioza ideo de la patriotismo kontraŭ la fremdaj patriotoj kapabligas la homon fari tiajn grandegajn konstruojn. Sed tiaokaze miaj kunvojaĝantoj tamen ne estas simplaj servistoj.

Mi provis demandi per mansignoj, kial la vojo estas farita tiom precize, sed verŝajne mi estis denove miskomprenita, ĉar li respondis, ke tial, por ke ĝi ne estu skua.

Post la rizkampoj sekvis tritik-, terpom- kaj legomparceloj. Kelkloke aperis sveltaj, betonaj akvoturoj, akvummaŝinoj,

pumpiloj, poste kelkaj homoj direktadis strangajn, grandajn, arĝentkolorajn maŝinojn. Tiuj terkulturistoj portis la saman vestaĵon, kiel miaj kunvojaĝantoj. Kelkloke jam vidiĝis eĉ domoj.

La unuan domon mi opiniis somerdomo de ia ekstravaganca granda sinjoro. La domo ne estis granda, sume havis eble du-tri ĉambrojn, sed estis eksterordinare preciza, perfekta, solida kaj atestanta pri alta kulturo. La muroj havis glatan surfacon kun palflava naturkoloro, sed ne estis farbitaj. La domo havis platan tegmenton, grandegajn, kvar-kvinpartajn fenestrojn, larĝan terason kaj sunbanan tegmentpromenejon. Ĉirkaŭe bele aranĝitaj arboj, arbustoj, sed florojn mi ne vidis. Eĉ kamentubon ne havis la domo, sed antaŭ la teraso estis banbaseno kun akvokrano, hamako kaj kelkaj gimnastikiloj.

Post tio mi ekvidis plurajn, tute similajn vilaojn.

Ni denove haltis, La ŝoforo descendis, malfermis ian kranon, starantan apud la vojo kaj tiris flekseblan tubon de tie ĝis la benzinujo de la aŭto.

Nature, mi kredis, ke ĝi estas benzinputo, sed mankis ĝia mastro, el kiu fakto mi opiniis tamen, ke ĝi estas akvoputo. Sed li senĝene komencis pumpi la fluidaĵon kaj ankaŭ ĝia odoro pruvis benzinon.

Mi neniel povis kompreni, kiel ĝi estas gardata kontraŭ la ŝtelistoj. Nenie estis videbla gardisto, la fonto eĉ ne havis registran aparaton kaj sur ĝia pordo mankis la seruro.

Ni pluvojaĝis. Post kelkaj minutoj ni troviĝis, sen ia enkonduko en urbo.

Sekvis unu kaj duetaĝaj domoj. Ĉiu laŭ la sama stilo, kiel tiuj sur la kampoj. Komence mi miradis, sed poste la granda

unuformeco vekis en mi manksenton. Post tiom riĉa ĉirkaŭaĵo mi atendis buntajn, turajn palacojn. Mi atendis scivole, kiel belegaj estos la publikaj konstruaĵoj, katedraloj, teatroj kaj mondumaj dancejoj kun siaj kolonaroj, la grandaj vendejoj kun lumreklamoj, sed mi ne vidis unu solan el tiuj.

Sed ni renkontis des pli multajn aŭtojn kaj elektrajn tramvagonojn. Tiuj kuradis preskaŭ senbrue kaj kun tia rapideco, ke mi miris, kiel ni povis eviti karambolon.

Ĉe la stratanguloj ni trakuris super- kaj subvojojn, krome, jen super, jen sub ni galopis elektraj rapidvagonaroj kun terura rapideco kaj preskaŭ tombsilente. Baldaŭ mi konstatis, ke la radoj de la vagonaro ne estas el fero, sed el ia stranga, senbrua materialo.

Sed precipe surprizis min, ke la multegaj homoj, kiujn mi vidis iri perpiede, per aŭtoj, per trajnoj, ĉiuj tre similas unu al la alia kaj ĉiuj estas preskaŭ unuforme tiel vestitaj, kiel miaj kunvojaĝantoj. La sola diferenco estis, ke super la vestaĵo kelkaj portis grizan surtuton, kiu similis al kapuĉo, ĉar havis ĝi nek kolumon, nek brustan elfleksaĵon. Ili plejparte iris nudkape, nur malmultaj portis ĉapon, sed ĉapelon mi neniam vidis. La ŝuoj ne havis kalkanumon, aspektis faritaj el unu gumpeco, havis aerumajn truojn kaj estis kunkroĉitaj per unu kroĉilo. La Leganto povas imagi, kiel silente iradis la homoj kaj veturiloj sur la gumvojoj.

Eĉ pli: la virinoj estis same vestitaj, kiel la viroj. Komence mi opiniis, ke mi vidas nur virojn, ĉar ankaŭ ilia frizajo estis la sama: ronde tondita, glate kombita; mi eĉ ne povas ĝin nomi frizaĵo. Nur post longa atento malkovris pli mola trajto, pli delikata, facila movo, kiu estas virino inter la multaj egaluloj.

Anstataŭ luksaj vendejoj mi vidis kelkajn pordojn kun strangaj surskriboj, sed sen feraj rulkurtenoj, kvazaŭ ili tute ne estus vendejoj, sed privataj loĝejoj kun strata enirejo. La literoj de la surskriboj estis strangaj tute simplaj geometriaj formoj, sed nenie troviĝis montrofenestroj, nur grandaj, kvarangulaj fenestroj, kadritaj per la ofte viditaj, palarĝentkoloraj metalkadroj, el kiu metalo estis farita ĉio ĉi tie.

Nun nia aŭto haltis, mia gvidanto descendis kaj manvokis ankaŭ min.

Mi desaltis, la veturilo forkuris kun la ŝoforo, kaj ni iris al la tramstacio.

Mi tre hontis, ke mia gvidanto elspezos por mi. Tiom pli mi hontis, ĉar en mia poŝo troviĝis kompreneble nur angla valuto.

Tamen mi prenis mian monujon kaj transdonis unufuntan bankbileton, esperante, ke li nepre povos ŝanĝi ĝin en la borso.

Bedaŭrinde, la bankbileto estis tre malseka kaj ĉifita: Mia gvidanto longe turnadis ĝin inter siaj fingroj, observadis ĝin, demandis ion per signoj, el kio mi nenion komprenis kaj fine li redonis.

Nun mi ne sciis, ĉu li faris tion el kavalireco, aŭ ĉu li estas ofendita, ĉar mi ne donas pli bonaspektan bankbileton. La dubo min afliktis, sed mi ne havis multan tempon meditati, ĉar la trajno alvenis kaj ni enpaŝis.

Mi ekvidis komfortajn kaŭĉukajn sidlokojn. Krom tiuj ĉio estis el arĝentkolora metalo, vitro kaj el bakelit-simila materialo. Mi devis konstati, ke mi neniam vojaĝis en tiel komforta kaj bone risortita vagono.

La homoj el- kaj enpaŝis senvorte, en, por mi neimagebla silento kaj kun rapida akurateco. Mi venis inter mirindan popolon!

Sed malgraŭ ĉiu mirado, tiu maŝineca kondtito estis iom deprima. Nenie unu rideto, unu ĉarma saluto. Ĉiu sidas kun skulptrigida vizaĝo kaj silentegas.

Eĉ pli surprize estis, ke la vagono ne havis konduktoron. malgraŭ tio, la vagono ekiris precize, ĉar la maŝinisto vidis el spegulo la enpaŝantojn. Ankaŭ monkolektujon mi ne vidis. Fine mi opiniis, ke ĉiu ĉi tie vojaĝas per abonkarto. Sed mi ne povis koncepti, kiel oni kontrolas, ĉu la vojaĝantoj ĉiuj pagis la abonmonon. Kiel ajn mi cerbumis, mi ne trovis ankoraŭ la klarigon de la problemo. La situacio fariĝis pli mistera.

Sed ĉi tio estis nur la komenco.

Nun ni alvenis riveron, kies ambaŭ bordojn kovris ĉirkaŭ cent jardojn larĝaj parkoj kaj malantaŭ ili la jam milfoje ripetitaj supermodernaj vilavicoj. Ŝajne ĉi tie estas ĉiu riĉega maljuna fraŭlo. Sajnis kvazaŭ la tuta urbo estus maksimume dudekjaraĝa. Mi vidis nenion sur unusola ŝtono de la urbo, kio estus memoriganta al la pasinteco kaj eĉ unu konstruaĵon mi ne vidis, pri kiu mi povus konsenti, ke ĝi arte ĝuigis miajn okulojn. Mi povis nur primiri la riĉecon kaj komforton.

Nun ni elvagoniĝis kaj per aŭtomata ŝtuparo malsupreniĝis. Ni troviĝis en stacio de subtera fervojo. Post momento, kun fulma rapideco, sed tute senbrue, enkuris trivagona trajno. Ĝi haltis per forta bremsado. En tiu momento la pordoj de ĉiuj tri vagonoj dissaltis kaj ni enpaŝis kune kun la ceteraj atendantoj. La lasta pasaĝero fermis kuntirante la pordon kaj la vagonaro ekiris.

Ĉi tiu vagonaro eĉ maŝiniston ne havis! Poste mi eksciis, ke ĉi tie funkcias ĉio aŭtomate. Ĉe halto la pordoj malfermiĝas per si mem, post ilia fermado la vagonaro ekiras ankaŭ per si mem. Precizaj aŭtomatoj zorgas eviti la karambolojn, plenumi la regulitan rapidecon kaj la vojaĝtempon.

Ni trasusuris tunelon sub la rivero, poste, aliborde suprenkurante, ni leviĝis super la domojn. Ni flugis senhalte ĉirkaŭ kvin minutojn kaj nia trajno siblis pro la terura rapideco. Malsupre domarego, parkoj, ĝardenoj, stratoj kirliĝis, apud ni strangaj signalaj kaj direktilaj aparatoj preterfulmis kaj ĉe vojkurbiĝoj la reloj kliniĝis flanken tridek gradojn tiel, ke la trajno eĉ tiam kuris per plena rapideco, kaj ni preskaŭ gluiĝis al la sidlokoj pro la centrifuga forto. Mi ektime pensis, kio okazus, se en la kurbiĝo la trajno haltus pro difekto.

Fine ni haltis, mia kondukanto manvokis min kaj ni elpaŝis. Mia kapo turniĝis, ĉirkaŭ mi kirliĝis la mondo, sed li tenis forte mian manon, tiris min sur moviĝantan trotuaron, kiu kuris laŭmaniere de senfina rubando. De ĉi tie ni transpaŝis sur alian kaj poste la trian rubandon, ĉiu iris iom pli rapide ol la antaŭa. La tria havis benkojn, kie ni sidiĝis.

Tiel ni vojaĝis kvaronmejlon. Mi vidis la domojn denove desupre. Kiel se mi estus en kampo aŭ parko: sur preskaŭ ĉiu domo estis kreskaĵoj: herbo, arbustoj, eĉ legomoj kaj fruktarboj. Surprizis min, ke neniu domo havas kamentubon.

Poste ni stariĝis, kaj tra la rubandoj ni alvenis paŝon post paŝo al la fiksa trotuaro. Apud ni pretersiblis la fulmvagonaroj, unu post la alia.

Nun ni alvenis al senĉese moviĝanta lifto, kiu mallevis nin al la tero.

Mi asertas, ke de mia albordiĝo mi ne havis simile trankvilan senton kiel nun: post la aro de tien-reen kurantaj maŝinmonstroj mi staris sur certa tero.

Nun ni iris kelkajn paŝojn piede, eniris flankstraton kaj haltis antaŭ pordo, kiu havis strangan surskribon.

Post la mansigno de mia kondukanto mi enpaŝis, laŭetikete demetis mian ĉapon. La pordo malfermiĝis antaŭ ni per si mem kaj post ni same fermiĝis.

Interne sur arego de bretoj kuŝis mil kaj mil vestaĵoj, precize la samaj, kiajn portis ĉiu homo ĉi tie.

En la vendejo (aliel mi ne povas nomi ĝin) estis neniu.

Mia gvidanto nun prenis mezurilon, mezuris mian alton, ĝis la ŝultroj kaj la larĝon de mia talio, prenis vestaĵon el la etaĝero kaj metante ĝin antaŭ min, mansignis, ke mi ĝin survestu.

En ĉi tiu momento enpaŝis tri homoj: unu viro kaj du virinoj. Ili parolis mallonge kaj poste simile komencis elektadi vestaĵojn.

Mi disfaldis la vestaĵon kaj trovis en ĝi ankaŭ ĉemizon. Pro la novaj vizitantoj mi demandis mian gvidanton, kie troviĝas la vestiĝ-ĉambreto, sed li ne komprenis min. Poste mi povis tiel komprenigi min, ke mi fingromontris al la sinjorinoj, imitis la vestadon, poste montrante al la pordo, mi montris, ke mi volas vestiĝi aliloke.

Post miaj gestoj mia gvidanto paŝis al unu el la sinjorinoj, kelkajn vortojn diris al ili (rimarkinde, ke iliaj vortoj estas tre simplaj kaj facile prononceblaj) kaj poste revenis kun la sinjorino.

Mi ĝentile kliniĝis kaj manetende min prezentis.

– Mia nomo estas Gulivero – mi diris kun plejeble afabla rideto.

Sed ankaŭ la virino rigardis mian vizaĝon kun tiu stranga mirado sen ia rideto, prenis mian etenditan manon, embarase ĝin turnadis inter siaj manoj, rigardadis, observadis kaj senkomprene ĝin ellasis.

Konvinkite, ke mia gvidanto denove miskomprenis mian deziron, mi denove fingromontris la sinjorinon, la pordon kaj la vestaĵon. Tiel mi provis min komprenigi, post kio ili kapjesadis, min kaptis, eltiris tra la pordo al la strato kaj tie okazis tiaspeca afero, kiun mi eĉ rakonti hontas.

Ĉar la sinjorino tie, sur la publika, trafiksvarmanta strato elbutonumis kaj demetis mian jakon, poste ŝi surgenuiĝis sur la trotuaro kaj elbutonumis mian pantalonon!

Mian vizaĝon inundis la ruĝo de nepriskribebla honto, kaj mi kuntiris mian pantalonon kun kriego de abomeno. Mi klarigadis ĉiumaniere, ke mi estas terure miskomprenita, ke mi neniam kuraĝus deziri tian servadon de iu sinjorino.

Sed ili sen ia ajn kompato mansignadis, ke mi devas ĉiuokaze demeti mian pantalonon. Mi kriadis, balbute mikse hispane, portugale kaj germane, klarigante, ke angla ŝtatano ne povas toleri tian honton sur sia persona honoro, kaj ke tio estas same la honoro de mia nacio. Mi minacis ilin per diplomatia revenĝo, sed ĉio vane, ĉar ili ne komprenis.

Jam multaj homoj haitis, kelkaj demandadis, kaj tra mia cerbo fulmis la terura ekscio, ke mi estas sola, neniu min savos. – Kio ankoraŭ sekvos? – mi pensis pri la minaca futuro kaj miaj malbonaj antaŭsentoj post mallonga tempo pruviĝis veraj.

Nome, ili interkonsiliĝis per kelkaj vortoj, poste kelkaj kaptis min kaj malgraŭ ĉiuj miaj protestkrioj, fikstenante miajn manojn kaj piedojn, kuŝigis min sur la straton, kaj la menciita sinjorino detiris mian pantalonon.

Mi krie vokis policiston per mia tuta forto, sed vane. Neniu kompatis min, nur stulte ili gapis pri la malhonorigo de ilia malfeliĉa homfrato.

Poste sekvis mia ĉemizo kaj kalsono, kaj mi staris nuda, honto por ĉiuj, meze de la kirlado de aŭtoj, tramoj kaj piedirantoj.

Sed sur la vizaĝoj de la ĉirkaŭstarantoj mi vidis nur miradon kaj konfuzon.

Nun la sinjorino intencis surmeti al mi la novan ĉemizon, sed tiam, per terura fortostreĉo, mi sukcesis liberiĝi. Mi elŝiris la ĉemizon el ŝiaj manoj kaj, per unu mano kaŝante miajn hontindajn partojn, rapide mi ĝin survestis.

La aliaj, vidante ĉi tion, delasis min kaj transdonis la vestaĵojn, kiujn mi samrapide survestis. Miajn malnovajn vestaĵojn mi lasis tie, nur el ĝiaj poŝoj mi transpakis la enhavon.

Mia vizaĝo hontbrulis kaj, ekkaptinte la brakon de mia gvidanto, mi petegis, kiel eble rapide malaperi el tiu loko.

Post kelkmomenta interkonsilado li akceptis mian proponon kaj ni ekiris. Nun mi gvidis lin, mi rapide entiris lin en flankstraton, tie konfidante min denove al lia prizorgo.

Mia koro frapegis en mia gorĝo pro la barbareco, hontiganta la tutan homan kulturon. Ŝajne la homa vivo kaj libereco ĉi tie havas nenian defendon, almenaŭ ĝis nun mi ne vidis

policiston. Nenie troviĝis homo ekipita per revolvero aŭ bajoneto. Kiel do povas ĉi tiuj dormi trankvile?

Kaj mi ja havis mian propran opinion pri iliaj virinoj, kiuj faras tiun obscenan kaj senmoralan agadon sen ia ajn hontemo. La deckondutaj kaj bonmoraj sinjorinoj de mia patrio neniam povus fari similajn frivolaĵojn.

Kaj eĉ tiaokaze ne sur la publika strato!

Lando de la frenezuloj kaj malĉastulinoj! Terura estas la nura penso, ke ĉi tie ĉiu virino estas aĉetebla por malmulta mono!

Sed mi devas konfesi, ke la vestaĵo estis eksterordinare delikata kaj malpeza. Mi neniam sentis min tiel komforte kaj facile. La plej delikata skota ŝtofo eĉ malproksime ne estas kun ĝi komparebla.

Eĉ konjekton mi ne havis, kioman straton ni iras. Ĉiu estis same larĝa, borderita per arboj kaj arbustoj, kaj ĉiu havis tute unuformajn domojn, nur la trafiko diferencigis ilin unu de la alia.

Nun mia kondukanto enirigis min tra alia pordo, havanta surskribon. Eĉ la pordoj estis ĉi tie unuformaj: vitra pordo, sur kiu mankas la seruro kaj kiun oni tute ne bezonis puŝi, ĉar antaŭ ni ĝi malfermiĝis per si mem. Ĝi estis direktata per nevidebla radio. Mi longe cerbumis, kiel ĝi estas ŝlosebla, sed mi ne povis malkovri.

Mi rovis demandi, kial ĝi ne estas ŝlosebla, sed ankaŭ tion li miskomprenis, ĉar li respondis, ke tiam ĝi ne povus malfermiĝi.

Mi troviĝis en grandega gastejo, kiu etendiĝis sur la tuta partero de la domo. Nur en la malantaŭa fianko estis

ĉambro, barita per vitromuro, malantaŭ kiu blankvestitaj homoj manipulis kun nekonata celo arĝentkolorajn maŝinojn. Sendube ĝi estis kuirejo, sed nenio similis al la eipaĵo de niaj kuirejoj. Mi vidis grandajn tenujojn kaj multegan tubretaron kun klapoj, manometroj, misteraj elektraj aparatoj, kiuj skribis ondliniojn sur larĝaj paperrubandoj. Fluidaĵkolonoj balanciĝis en U-formaj vitrotuboj. Sur iu tabulo, malantaŭ rondaj fenestroj misteraj signallumoj ekbriladis, tamburo rotaciis rapidege kaj aliaj maŝinmirakloj faris siajn regulitajn laborojn.

En la ĉambrego apud multaj malgrandaj tabloj staris seĝoj ankaŭ kun gumsidloko. La muroj estis tegitaj per buterflava, porcelansimila materialo. Estis surprize, kiom larĝaj vojoj estas inter la tablovicoj tiel, ke kvankam granda amaso ĉeestis, neniam estiĝis tumulto.

Mirinda silento regis, mi aŭdis nur la tintadon de la manĝiloj.

Ni ŝvebis antaŭen kiel fantomoj inter du tablovicoj sur la sponga gumtapiŝo kaj sidiĝis apud la unua neokupita tablo.

Nun mi ekvidis, ke apud la tabloj, sur la alia flanko, moviĝas senfina rubando malrapide kaj sur tiu, en egalaj distancoj pasadas arĝentkoloraj skatoloj, manĝiloj kaj glasoj.

Mia gvidanto simple levis du skatolojn el tiuj kaj la unuan metis antaŭ min. Komence mi ne sciis, kion fari per ĝi, sed mia gvidanto malfermis la sian, prenis kuleron el la rubando kaj komencis kuleradi la enestantan manĝaĵon. Mi sekvis la ekzemplon.

Kaj mi jam fakte ne sciis kiel opinii pri ĉi tiuj strangaj homoj, kiuj estas jen brutaj jen ĝentilaj kaj servemaj.

Kaj kiam mi gustumis la nekonatan, kaĉsimilan manĝaĵon, mi ekkriis pro ekstazo.

Ĝi estis io eksterordinara. En ĝia gusto estis unuigita la peza aromo de la perdrikrostaĵo kun facila acideto de mustardo. Enestis la odoro de la arbaro, la simfonio de la elfluanta suko de la plej delikata piro, la ebrio de pezaj vinoj kaj la freŝiga sobreco de la fontakvo. Mi povas aserti, ke per ĝi mi prenis en min la tutan vivon.

Kaj nur nun mi eksciis, kiom malsata mi estas: ĝis nun la okazintaĵoj forturnis mian atenton de mia malsato, kvankam mi manĝis dum du tagoj nur unu piron.

Mi kaptis avide la kuleron, kaj en kelkaj momentoj mi enstomakigis la tutan enhavon de la skatolo.

Mia gvidanto senvorte prenis la malplenan ujon kaj, starigante ĝin en la mezon de la tablo, malsupre premis butonon, post kio la tablo malfermiĝis, la skatolo malleviĝis kaj poste la truo denove fermiĝis. La konturo de la klappordo apenaŭ estis videbla sur la glata vitrosurfaco.

Vidante mian malsaton, mia gvidanto prenis de la rubando alian skatolon kaj ĝin metis antaŭ min.

Tiom da grandanimeco min ege kortuŝis Mi bedaŭris profunde miajn antaŭajn pensojn. Mi balbutis emociite kelkajn dankvortojn, kaj larmoj aperis en miaj okulo.

Vidante tion, mia gvidanto kliniĝis al mi kaj rigardis mian vizaĝon per evidenta maltrankvilo. Mian kapon li subite prenis inter sian manplatojn, ĝin turnis al la lumo kaj observadis kun sulkigita frunto.

Poste li ekstaris.

– Elu! Elu! – li kriis.

Unu el la ĉeestantoj leviĝis, venis al mi, mia gvidanto diris al li kelkajn vortojn, montradis al mia vizaĝo kaj la alia prenis el sia poŝo burseton.

El la burseto li prenis etan pumpilon, per kiu li tuŝis al mia okulo kaj enpumpis miajn larmojn, poste ŝprucigis ilin en miniaturan botelon, kiu proksimume havis grandecon de kvarona colo.

Nun li subtiris mian palpebron kaj skrupule esploris mian okulon, el kio mi vidis, ke li devas esti kuracisto.

La ektimo denove min kaptis kaj denove min tentis la terura suspekto, ke mi trafis inter frenezulojn.

Mi volis lin konvinki, ke mia okulo havas nenian malsanon. Forviŝinte miajn larmojn, mi ekridetis, sed tio okazigis nur novan sensacion.

Ili interkonsiliĝis per kelkaj vortoj, post kio la kuracisto foriris, kaj mi residiĝis kun konfuzaj sentoj por manĝi la duan porcion, sed kun multe malpli da apetito.

Mi tamen sentis, ke mi devas multe danki al ili, malgraŭ iliaj stultaĵoj. Mi ekmemoris, ke miajn vestaĵojn li eĉ ne povis pagi, ĉar mi forkuris kaj, por ke mi ne estu sola, li prefere venis kun mi, riskante, ke li estos police persekutata kiel ŝtelisto kaj ankaŭ nun li regalas min. Mi intencis ĉiuokaze rekompenci liajn elspezojn.

Mi jam spertis, ke niajn banknotojn li verŝajne ne konas, sed feliĉe mi havis kelkajn orajn kaj arĝentajn monpecojn. Malplenigante mian monujon mi transdonis al li la tutan metalan enhavon.

Li longe ilin rigardadis, turnadis, per signoj demandis, kion li faru per tiuj kaj mi fingromontris al la kuirejo, sed li metante

la monon en sian buŝon, montris per penaj maĉgrimacoj, ke el tiu ne eblas kuiri manĝaĵon. Mi dubis, ĉu lin igas moki lia kavalireco, aŭ ĉu absolute li ne konas nian monon. Mi penis klarigi ĝian celon, sed tio estis tre malfacila kaj fine mi tute rezignis kaj remetis la monon en mian monujon.

Nun mia gvidanto mansignis, ni leviĝis kaj foriris. Mi supozis, ke li ĵetos la prezon de la tagmanĝo en iun aŭtomaton. Mi intencis tion ĝisatendi kaj tiam klarigi plejeble reale la esencon de mia mono, sed mi devis konstati, ke li ankaŭ nun ne pagis!

Mi jam estis plena de scivolo pri ilia vivmaniero, sed ne estis eblo konversacii.

La tempo estis ĉirkaŭ la sesa, sur stratoj ekbrilis miultegaj lampoj, sed la lumo estis tiom kaŝita, ke ni moviĝis preskaŭ sen ombro. La lumo estis nek blanka, nek flava, sed simila al la sunlumo: dissterniĝanta, klara, trankviliga inundo da lumo. Mi sentis, kvazaŭ estus taglumo, vesperiĝe, antaŭ sunsubiro kun ties mola, trankviliga efiko.

Ni piediris ĉirkaŭ dek minutojn en la sama uragana trafiko, kiel antaŭ-tagmeze. Apenaŭ mi povis rimarki la formojn de la preterflugantaj maŝin-veturiloj, tiom rapide ili trafulmis. Sed mi neniam vidis tiom da strangaj veturiloj. Unu havis longan, rondan basenon, la ŝoforo eĉ ne estis videbla, el la alia etendiĝis longaj levilbrakoj al ln ĉielo, alia malfermegis antaŭen gigantan metalbuŝon. Troviĝis eĉ tia, kiu havis radojn ankaŭ supre kaj povis kuri krome sur sia dorso.

Kelkfoje super ni preternaĝis granda, torpedosimila korpo, ĉie sekvante dratkondukilon, havante kun tiu tamen nenian videblan interrilaton. Ĉie ekbrulis signallumoj kun nekonata celo, kaj kelkloke la homoj malaperis en la teron, kune kun la trotuaro.

La homoj sur mutaj vojoj kaj en sensonaj ŝuoj, la veturilo se eble eĉ pli silente, sed ĉiu kuregis. La muta fantoma danco de la maŝinoj strangmaniere neniigis mian sekuran senton. Ŝajnis, ke la gravitacia forto malaperis, kaj restis nur la preterflugo de la senbrua rapideco. La tuto impresis tiom neverŝajne, kvazaŭ ĝi reale ne ekzistus; aŭ almenaŭ mankus la pilastro al kiu ĝi sin devus apogi. Kaj ankaŭ la vizaĝoj estis tiom strange fremdaj: el ilia nekutima proporcieco verŝiĝas samtempe bonvolo kaj repuŝa nealproksimeblo.

Mi pensis subite pri miaj kamaradoj, kun kiuj mi pasigis tiom da ĉarmaj horoj en la klubo kaj kiuj de tiam jam eble kuŝas en la profundo de la Oceano, en siaj akvotomboj. Mia koro sufokiĝis, kaj mi sentis grandan bezonon pri vivanta homo, pri amiko, al kiu mi varme parolus, kaj al kiu mi rakontus miajn impresojn. Ĉar, – strange, – pri ĉi tiuj mi havis la impreson, kvazaŭ ili ne estus vivantaj, kvazaŭ malantaŭ tiu perfekteco ne estus enhavo.

Kaj irante tra la stratoj en mi vekiĝis ankaŭ alia sento, kaj ĝi pli kaj pli fortiĝis, sed pri ĝia vera esenco mi ankoraŭ ne povisŝ fari opinion.

Mi sentis nur, ke estus tre bone min ĵeti antaŭ altaron, ke mi ekkriu kaj preĝu dankon por mia feliĉa saviĝo al la Eternulo.

Aŭ eble ne por tio? Mi tute ne sciis. Estis interese, ke mi, kiu hejme ne estis tre religiema, nun subite opiniis kompreni la tutan originon de la religio kaj ĉiujn en ni kaŝiĝantajn radikojn. Jes, ĉiu fariĝas religiema en danĝero, kiam ĉiuj teraj helpoj ŝajne malebliĝas. Sed mi jam estis trans la danĝeroj kaj tamen… Kial do? Mi ne sciis.

Mi serĉis preĝejon, kie mi povus malpezigi mian koron sen tio, ke kuracistoj gapus buŝmalferme pri miaj larmoj.

Per mansignoj al la ĉielo mi provis demandi mian gvidanton pri la preĝejo, sed li, same per signoj trankviligis min, ke ne pluvos. Do ankaŭ tion li miskomprenis, kiel preskaŭ ĉiun senchavan demandon.

Mi ne multe prizorgis mian fiaskon, pensante, ke mi mem nepre ekkonos la preĝejon, sed vane mi serĉis. Ĉiu domo estis senespere unuforma, senornama kaj kiu scias, en kiu estis enpremita la preĝejo inter ĉi tiuj, senkonsole egalaj ŝtonskatoloj?

Nun ni haltis antaŭ pordo, kiu same malfermiĝis antaŭ ni.

Ni enpaŝis, eniris lifton, kiu levis nin al la dua, plej supra etaĝo. Elpaŝante el la lifto, ni venis sur vitromuran verandon, kies ĉiuj fenestroj estis suprenlevitaj kaj tra ili videblis la malantaŭa ĝardeno. Tie etendiĝis ĉirkaŭ kvindek jardojn longa kaj same larĝa parko, malantaŭ kiu sekvis alia domo sen ia barilo. Sur la ĝardenvojoj estis komfortaj gumlitoj, diversaj laŭboj kaj ĉio belege lumigita.

Sur la gumlitoj multaj kuŝis, sur la vojoj multaj iradis, sed ĉiu- nur sola kaj muta. Nenie societo, nenie trimembra grupo, nenie gaje ridanta, intima angulo aŭ disputanta duonrondo.

En la ĝardeno ŝvebis ebriiga odoro de tilioj kaj koncerto de griloj. Nekompreneblaj homoj! Jen, ili amas la kreskaĵojn kaj kuŝas sur la herbaĵo, iliaj fenestroj estas grandaj, la domoj havas larĝajn, sunlumajn terasojn, en la ĝardenoj ĉie troviĝas la kutima banbaseno: ĉio ĉi estas la karaktertrajtoj de la homo, havanta koron. Sed tiam kial ĉi tiu malsociema rigideco? Kial ili ne estimas unu la alian per afablaj vortoj, per varma amikeco?

Ni paŝis el la verando al ĉambro, kies lampoj ĉe nia enpaŝo ekbrilis. Mia kondukanto premis butonon, post kio la

fenestroj malleviĝe fermiĝis.

La muroj estis la same buterflavaj, kiel en la restoracio. En la ĉambro estis tri seĝoj, unu kanapo, unu fotelo, kvarangula tablo, tamen nenio el ligno, sed el la ofte vidita, bakelitsimila materialo. La pavimo same, sed eĉ postsignojn de tapiŝo aŭ kurteno mi ne vidis. Apud la fenestro elektra hejtilo, kovrita per truita lameno kaj en la angulo telefono, elektra horloĝo kaj kelkaj aparatoj, pri kies celo mi eĉ ideon ne bavis. En la muro estis libroj malantaŭ kelkaj forpuŝeblaj, vitrosimilaj fenestroj. Kiel la ŝrankoj, ankaŭ la lito estis konstruita en la muro, kiu laŭ butonpremado elturniĝis kaj post returniĝo ĝin aŭtomate purigis kaj turniĝadis ventolilo lokita en la muro.

Poste ni iris en la banĉambron. Mi ne tedas la Leganton per la enuiga detalado, li jam povas imagi la esencon el la antaŭaj vortoj. Mia dommastro senvestigis sin antaŭ mi sen ia prudeco, ekzemplo, kiun devis sekvi ankaŭ mi por puriĝi sub la duŝo en la apuda banĉambro, kio donis el mi tre agrablan farton.

Poste li elprenis litotukon, kaŭĉukan kusenon kaj ceterajn litaĵojn el la mura ŝranko, pretigis tre komfortan liton al mi sur la tero kaj mansignis, ke mi povas enlitiĝi.

Mi devas konfesi, ke mi estis iom ofendita, ke li kuŝigas la gaston sur la teron. Kvankam lito estis sufiĉe mola (la gummatraco estas same mola sur kio ajn ĝi estas lokita), tamen, tia konduto prilumigis iome malfavore la edukitecon de mia majstro. Mi povis lin senkulpigi nur pro lia muntista profesio, sed tiaokaze kiel mi povas klarigi ĉi tiun multelcostan loĝejon kaj meblaron?

Tiom da ĝentileco tamen estus atendebla eĉ de elektra muntisto, ke li, jam nur pro la formaleco, proponas la liton al

sia gasto. Li nepre povis scii, ke mia ĝentileco neniel permesus akcepti la liton. Ĝemante mi ekmemoris pri mia amata patrio, kie la homoj estas ĉiuokaze multe pli delikataj, ĉarmaj, kavaliraj, kaj la dommastro proponas al sia gasto ĉiam la plej bongustajn pecojn de la manĝaĵo, bone sciante, ke tiu nepre rezignos kaj elprenos la plej nialbongustajn.

Do, mi enlitiĝis, dum mia mastro prenis diversajn risortajn kaj pezajn gimnastikilojn kaj eliris al la teraso por fortigi siajn muskolojn.

Post kvaronhoro li revenis, la lampon estingis kaj enlitiĝis.

La ekscitaj travivaĵoj ankoraŭ longe ne lasis min dormi. Ankaŭ cetere mi ne kutimas tiel frue enlitiĝi. Mi konjektis, ke mia mastro tamen apartenas al la pli bonstataj burĝoj, sed ĉi-okaze, kial li ne havas serviston? Aŭ almenaŭ kial li ne edziĝas?

Mia unua tago en Kazohinio finiĝis kun amaso da nesolvitaj problemoj kaj mi atendis ekscite tie la morgaŭon por ricevi respondon al tiuj demandoj.

TRIA ĈAPITRO

La aŭtoro estas observata de kuracistoj. – Li estas lokita en hospitalo inter la belohinoj kaj estas instruata pri la hina lingvo. – Krome li ekkonas la koncepton de la kazoo, kiu estas la fundamenta principo de la lando, pli ĝustadire: ĝia stato.

Mi vekiĝis matene je la sesa. Sub la duŝo mi puriĝis, poste mia mastro paŝis al la telefono kaj interŝanĝis kun iu kelkajn vortojn. Poste ankaŭ mi estis alvokita. Mian vizaĝon li tenis antaŭ ia lenso kaj kelkajn minutojn ili interparolis per la telefono.

Poste li mansignis kaj ni ekiris. Sur la strato la lifto denove suprenlevis nin super la domojn, poste la moviĝanta trotuaro transportis nin al la stacio de la rapidfervojo kaj tie, enpaŝinte vagonaron, ni preterflugis super la urbo.

Nun mi jam atentis pli vigle, sed mi povis malkovri nenian variecon. Nenie turo, kolonaro, eĉ elstaran domon mi ne vidis. Eĉ tombejo ne troviĝis.

Poste ni venis super fabrikojn, almenaŭ tion montris la speciala aranĝo de la domoj, la alsupraj tegmentfenestroj, la reloj, serpentantaj sur la korto kaj kelkaj pli altaj domoj, sed ili havis nek kamentubojn, nek barilojn.

Nur post longa tempo mi eksciis, ke tie ĉio estas farata per elektro. Tiu movas la maŝinojn, kuiras la manĝaĵojn, bakas la panon, tiu hejtas la ĉambrojn, purigas, lavas kaj ventolas. Ili konas la flamon nur el la laboratorioj.

Poste ni alvenis kampon, kie la vagonaro iris sur digo. Ni venis inter montojn kaj arbarojn.

Nun antaŭ ni aperis granda komplekso de palacoj. La vagonaro tie kuris sub la teron kaj per forta bremsado haltis.

Ni elpaŝis. Apud ni brilis alia vagonaro kun tute aliformaj vagonoj, el kiuj multaj elpaŝis. Kelkaj havis bandaĝitan brakon aŭ vizaĝon, alia kuŝis sur portebla lito. Mi vidis, ke mi venis en hospitalon.

Ni enpaŝis lifton, kiu nin portis rekte al la halo de unu konstruaĵo.

Nun mia gvidanto kondukis min tra koridoro kaj fine, enpaŝinte ĉambron, mi troviĝis meze de strangaj maŝinoj.

Inter la aparatoj iradis homo, kiu post nia enveno paŝis al ni. Mia gvidanto montrante al mi, parolis kelkajn vortojn kaj la alia sidigis min sur seĝon.

Nun mia gvidanto sin turnis kaj foriris. Min turmentis duboj, ĉar mi ne sciis, ĉu li definitive forlasis min, aŭ revenos, sed mi trankviliĝis, ĉar li ne adiaŭis, kaj mi estis konvinkiĝinta, ke mi ne restos sola kun homo, kiu eĉ tiom ne scias pri mi, kiel mia gvidanto.

Mia nova prizorganto, kiu – kiel poste evidentiĝis,estis kuracisto, sidiĝis vidalvide al mi, observis miajn pupilojn, frapetadis miajn genurefleksojn, poste starigis min antaŭ nekonatan maŝinon.

Sur blanke emajlita, larĝpieda kolono staris granda, plata disko, sur tio ronde aranĝitaj, skaligitaj fenestroj. El la kolono etendiĝis kelkaj flekseblaj metalaj brakoj. Ĉe la fino de la unua estis metala telero, sur la alia nadlo, sur la tria suĉilo kaj aliaj iloj. Super la plato montriĝis brilantaj metalaj pintoj. La maŝino similis al iu centbraka hinda di-skulptaĵo.

La kuracisto denove mansignis al seĝo, kaj mi eksidiĝis kun konfuzaj sentoj. Mi observis precipe suspekte la brakon, sur kies fino estis la nadlo.

Kaj la kuracisto ekprenis ĝuste tiun. Sur mia ŝultro li malfermis la vestaĵon, kaj la nadlon li enpikis en mian muskolaron.

Mi jam intencis protestadi pro la tute superflua torturo, kiam mi havas nenian malsanon, sed ĉi-momente mi mutiĝis pro la surprizo. Nome, mi sentis nenian doloron, kvankam la kuracisto tute ne anestezis antaŭe.

Gape mi rigardis la strangan aparaton. En tiu momento, malantaŭ ties fenestroj ekbrulis lumstrioj, kiuj komencis balanciĝadi supren-malsupren, ofte ŝanĝante siajn kolorojn.

Nun la kuracisto tiris aliajn brakojn kaj fiksigis ilin al mia frunto, tempio kaj dorso. La lumstrioj denove ekbalancadis, supre, el la maŝino, el la metalpintoj fosforadis radiado, poste la lumstrioj ekhaltis. Tiam eksonis sonorilo, el la maŝino antaŭenserpentis longa, per signoj plenskribita paperrubando, kiun la kuracisto deŝiris kaj observis per lupeo.

Nun la ĉambro subite mallumiĝis kaj sur la vidalvida vitromuro aperis printempa kampo. La teron kovris mirinda floraro kaj ĉiu floro estis senescepte blanka. La kampon hirtigis milda vento kaj kiam ĉi tiu venteto trafis mian vizaĝon, mi ĝuis per plena pulmo la freŝan, printempan odoron. El la arbustoj sonis la kanto de birdoj.

Sed tiu granda blankeco iom post iom ŝanĝiĝis. La kampo vestiĝis komence flave kaj poste blue, fine traiĝis al tute neverŝajna, ultramara koloro. Tiam subite fariĝis ruĝa.

Samtempe el la arbustoj antaŭenpaŝis blankvestitaj viroj kaj virinoj kaj ili trairis la scenejon per malrapidaj paŝoj. Iliaj korpoj balanciĝis, iliaj brakoj svingadis laŭ takto, kaj eĉ la birdkanto pulsis laŭ tiu ritmo. La sceno enhavis iom el la danco, sed estis multe pli simpla kaj natura.

Post miaj antaŭaj, sufiĉe deprimataj sentoj ĝi estis ĉiuokaze freŝiga kaj interesa spektaklo. Mi primiris la perfektan plastikecon de la figuroj kaj la odoron, kiun ĉe ni ankoraŭ oni povis per nenia teknika ekipaĵo estigi en la kinoj. Krome komence la spektaklo donis al mi difinite bonan artan ĝuon. Sed bedaŭrinde, la belan apoteozon konfuzis iom da misaranĝo, kiu grave malaltigis ĝian artan valoron kaj efikis la esprimon de aroganta diletantismo.

Nome, la florkampo dispeciĝis al parceloj: bluaj, flavaj kaj ruĝaj kvadratoj amasiĝis unu apud la alia, poste ili intermiksiĝis, kvazaŭ ili luktadus, kaj la pulsado de la birdkanto fariĝis iom post iom tiel artefarita, ke mi elĵetiĝis el la bela humoro.

Ĉion tion superis la fakto, ke al la birdkanto intermiksiĝis fremdaj sonoj, similaj al aŭto-sireno, krome intersonis eĉ krakaj kaj fajfantaj muzik-instrumentoj. La vestaĵoj de la aktoroj same ŝanĝiĝis: la malpezaj, printempaj vestaĵoj fariĝis pezaj, peltoborderitaj, vintraj manteloj kaj poste aperis sur tiuj kupraj zonoj, de kiuj pendis brilantaj, bluaj juvelŝtonoj kaj fine en la printempan odoron miksiĝis tute ne alapartenantaj odoroj. Mi flaris menton, eteron, eĉ sulfuron.

Nun, – mi devas konfesi, – mi komencis jam ne kompreni la aferon. Sed mi ne havis multe da tempo cerbumi, ĉar la ĉambro lumiĝis, la bildo malaperis, ventoliloj sible eltiris la odoron, la maŝino zumzumadis, el tiu elvenis nova paperrubando, kiun la kuracisto deŝiris kaj priobservis.

Nun denove mallumiĝis.

Sur la muro aperis la bildo de oranĝo. Poste apude alia, tria, kvara, ktp. Samtempe blovetis al mi tiom agrabla oranĝodoro, ke mia buŝo pleniĝis per salivo, kaj mi ekhavis grandan apetiton por ĝi.

Baldaŭ, kiam kunmetiĝis granda amaso de oranĝoj, ili komencis ordiĝi laŭ rektaj linioj kaj fine staris antaŭ miaj okuloj unusola muro el oranĝoj.

Nun la oranĝoj kunfandiĝis unu en la alian, la limoj malaperis kaj restis nur la koloro, kiel la muro estus farbita al oranĝkoloro. Ĉi-momente eĉ la odoro malaperis.

La koloro transiĝis al pli kaj pli lumhela tono, poste ricevis lakan brilon kaj fine tiom brilegis, ke tiun efikon nenia nia farbo povus akiri.

Sed nun subite eklumiĝis la ĉambro, la maŝino zumzumadis, elverŝis novan paperrubandon, kiun la kuracisto priobservis kaj mi sidis senkonsile, ĉar mi havis neniun konjekton, kian sencon havas la okazintaĵoj, kial oni faris tion kaj kio estis la interrilato inter la scenoj sur la muro.

Nun denove mallumiĝis.

Sur la muro maldekstre aperis homo. Li ellaciĝinte falsidiĝis sur seĝon, ekviŝis sian frunton.

Samtempe, dekstre aperis alia homo kaj eksidiĝis. Nun aperis antaŭ ambaŭ homoj tabloj, sur tiuj la samaj manĝaĵ-skatoloj, kiujn mi mem vidis en la restoracio.

La unua homo rapide malfermis sian skatolon, avide pretiĝis al la manĝo sed li eĉ ne povis trempi sian kuleron, kiam la

aliulo alpaŝis, forprenis la skatolon kaj – elverŝis la manĝaĵon!

La neatendita atako surprizis min, sed pli frue, ol mi povus aranĝi miajn pensojn, la atakanto residiĝis al sia loko kaj sur la tablo aperis alia skatolo. La malsatulo denove malfermis ĝin, sed la alia alpaŝis kaj denove elverŝis.

Tiu agado jam kolerigis min kaj mi nur primiris la paciencon de la malsatulo, ke la atakanto denove povis fari lian atencon sen iu ajn revenĝo.

Sed ankoraŭ tio ne estis ĉio. La sceno ripetiĝis eĉ triafoje! La nekredebla impertinenteco indignigis min, ke mi jam emis alsalti kaj revenĝi la aferon anstataŭ la kompatinda, stulte malkuraĝa figuro. Plej volonte mi emus diri tiam al li mian sinceran opinion pri lia malkuraĝa konduto.

Sur la tablo jam aperis la kvara skatolo. La malsatulo malfermis ĝin, post kio la atakinto denove ekstaris kaj alpaŝis.

Tio jam estis pli, ol mi povis toleri. Mi sentis, ke, se la malsatulo ankoraŭ nun ne vangofrapos lin, mi ekkrevos.

Sed ĉi-momente jam ekstaris la malsatulo mem. Mi atendis per streĉegitaj nervoj la grandan, malpezigan vangofrapon. Sed okazis io tute alia.

La malsatulo ekkriis:

– Elu! Elu!

Pluraj homoj enkuris la scenejon; ili ĉirkaŭstaris la atakinton kaj igis eksidi al sia loko. Kaj nun okazis afero, kiu povus esti ĉio, krom la solvo de la drama problemo.

Nome, la malsatulo malfermis la skatolon de la atakinto kaj – manĝigis lin! Li kuleris la manĝaĵon kaj enverŝadis en la buŝon de la alia. Intertempe la ceteraj firme tenis la atakinton. La malsatulo senĉese klarigis ion al li, sed sen ia ajn tremo en sia voĉo. Kaj kiam ili jam manĝigis la tutan porcion, eklevis lin; tri hoinoj forkondukis, kaj fine la malsatulo sidiĝis al sia propra porcio kaj ekmanĝis.

La ĉambro denove eklumiĝis, sed mi havis grandegan manksenton. El tiu historio ne nur mankis la restarigo de la drama ekvilibro, sed ankaŭ ĝi renversis mian ĝeneralan moralsenton.

Mi ne asertas, ke oni devus elverŝi ankaŭ la manĝaĵon de la atakinto, – do ĝi estus sencela perdo de valoro,sed almenaŭ li estus punita laŭ la dramaj reguloj, por ke li malhavu emon future al similaj perfortaj agadoj!

Aŭ, se temas pri malkuraĝa loĝantaro, kiu retiriĝas de la interbatado, li devus esti minimume portata al policisto por ke li malantaŭ la kradoj havu okazon cerbumi pri la reguloj de la deca konduto. Sed manĝigi lin?!

El tiu historio tute mankis la egalpezo, la trankviliga rehonorigo; ĝi estis elreliĝinta, flankenŝoviĝinta kaj duonstata.

Kial la tuto? Kaj kial mi devis rigardi la tuton? Mi konjektis ĝin esti psikoteknika pristudo. Sed kial trudi al la viktimo historion, kiu staras ekster iaspeca logiko kaj sistemo? Kion oni povas konstati el tiaspeca afero?

La kuracisto eltiris la nadlon el mia dorso, deŝiris la paperrubandon, observis ĝin kaj premis butonon. La aerŝanĝilo fajfis.

Du aliaj homoj enpaŝis, ili manvokis min kaj tra retoj de koridoroj ni venis en grandan parkon, kie ni iris en parteran domon.

Ni venis en malaltan ĉambron, kie mi devis ĝis nudo senvestiĝi kaj sidiĝi en seĝon. Eksidante mi ekvidis kun teruro sur ĝiaj manapogiloj la kuprajn lamenojn, similajn al tiuj de nia ekzekutseĝo, kaj mi firmiĝis en la terura konvinkiĝo, ke mi falis en la manojn de iu malamiko de mia patrio. Miaj suspektoj ŝajnis ankoraŭ pli pruviĝi, kiam ili klopodis meti sur mian kapon grandan metalĉapelon, kiu pendis sur elektra kondukilo el la plafono kaj el kies interno sonis susurado.

Ekkriante mi saltleviĝis kaj volis elkuri, sed ili ambaŭ saltis al mi, ekkaptis min, premis sur la seĝon, premis la ĉapelegon al mia kapo kaj per rimenoj alligis min fortike.

Mian vizaĝon inundis la ŝvito de la teruro, ĉiulingve kriegante mi protestis, mi piedbatis kaj mordis, sed kontraŭ la superforto mi estis senpova. Fine, elĉerpiĝinta mian forton, mi fermis la okulojn, rekomendis mian animon al la Eternulo kaj rezignis la luktadon.

Nun iu homo fermis sur la muro elektran konektilon kaj mi sentis, ke ĉiu mia haro stariĝas. Tiam mi atribuis la aferon al la timego, sed poste evidentiĝis, ke ĝin okazigis la statika elektro, kondukita en min. El la ĉapelego zumzumadis mallaŭte kraketado, poste ili demetis ĝin de mia kapo, miajn manojn ili liberigis, kaj mi konstatis kun granda ĝojo, ke mi ankoraŭ vivas!

Kiam mi karesis mian kapon per miaj manoj, ĉio klariĝis: mi estis tondita. Nun mi havis la saman, rondan, senfrizaĵan hararon, kian la ceteraj. La tuta tondado apenaŭ daŭris kvin sekundojn.

Jam mi atendis multe pli trankvile la sekvaĵojn.

Nun mia seĝo ekmoviĝis, transportis min al alia ĉambro, kie alia ĉapelego estis muntita al mia kapo, kiu baldaŭ estis inundita per varmeta akvo, poste mia hararo estis lavita per rotacianta broso, kaj post kelkaj momentoj, kiam la ĉapelego estis demetita, mia hararo jam kuŝis seke kaj kombite.

De tie mia seĝo portis min tra akvobaseno, en kiun mi estis mergita ĝis la kolo, poste ventolilo blovis al mi varman aeron kaj fine mi vojaĝis tra grandega vitra tubo, en kiu briletis violkolora lumo.

Poste mi estis tute malligita, ili donis al mi tute novan vestaĵon, sed laŭ la sama fasono, kian mi ricevis en la urbo. Fine mi estis kondukita al komforta, pura ĉambreto, ili klarigis, ke ĝi estos mia hejmo kaj lasis min sola. Cetere la ekipaĵo de la ĉainbro estis la sama, kian mi vidis ĉe mia gvidanto. Tio trankviligis min, ĉar mi jam timis, ke ili rigardas min pro mia antaŭa bedaurinda miskompreno nenormalulo. Ŝajnas, ke la esplorado konvinkis ilin pri mia sana cerbo.

Sed kio nun okazos?

Mi ne havis longan tempon meditadi. Post kelkaj minutoj enpaŝis homo, kaptis mian brakon kaj diris: "ba". Poste fingromontris mian piedon. "Bo" – li diris kaj signis, ke mi rediru.

Jen, ili intencis min instrui pri sia lingvo, kio estis por mi granda ĝojo. Mi jam povis esperi, ke fine lumiĝos al mi ĉiuj, ĝis nun nesolvitaj problemoj.

Nun li montris al si mem:

– Zatamon, – li diris.

Mi komprenis… Ĝi estas lia nomo.

Mi ne tedas la Leganton per la ceteraj detalaĵoj, sufiĉas, ke mi pasigis la sekvantan tempon per lingvolernado, kaj post unu monato mi jam parolis ĝin perfekte.

Rimarkinde, ilia lingvo estas mirinde simpla kaj tre facila. Ilia alfabeto havas tridek literojn: dekkvin vokalojn kaj dekkvin konsonantojn. El niaj konsonantoj mankas la "r", "q", "x" kaj la "c". Kontraŭe: ili havas pli multajn vokalojn ol ni. Ekzemple ekzistas elgorĝe prononcata "i", ia voĉo inter "a" kaj "o", ktp.

Ĝenerale ili havas tre komfortan lingvon. Mankas la pli malfacilaj kaj la duoblaj konsonantoj el la vortoj kaj post konsonanto ĉiam sekvas vokalo kaj reciproke. Eĉ la formoj de la literoj estas tute simpligitaj: horizontalaj, oblikvaj kaj vertikalaj linioj, staranta kaj kuŝanta elipso, nia "v" en kvar situoj, rondaj kaj deltoidformaj literoj ktp. Unuvorte: ĉiuj estas geometriaj figuroj kaj konvenas tre karakterize al la tiea medio.

Ili uzis literojn eĉ por la nombroj. Ĉiu cifero havas du signojn: unu vokalan kaj unu konsonantan, el kiu la leganto jam verŝajne konjektas, ke ili uzas ne la dekan, sed la dekkvinan nombrosistemon. Ekzemple la signo de unu estas "E" kaj "L", tiu de 12 estas "I" kaj "M", tiu de 14: "U" kaj "Z". Mi citas nur la ciferojn, kies litersignoj troviĝas ankaŭ en nia alfabeto. Tiu tre mallongigas la nombrojn, same en skribo, kiel en eldiro, nome ili esprimas la nombrojn per la alterna sekvigo de vokaloj kaj konsonantoj. Ekzemple la nombro 3331 estas skribita en la dekkvina nombrosistemo jene: 14-12-1 kaj ili skribis kaj eldiris tiel: "ZIL", kiel el la ĵusa priskribo la Leganto povas kontroli.

Por la mezuro de la tempo ili ne uzis la horon kaj minuton, sed la tago estis dividita al 50,625 partoj (la kvara potenco de 15). Tiu tempoparto estis iom pli longa ol la sekundo. Ekzemple la momenton, kiun ni esprimas jene: "je la 6-a, 32 minutoj kaj 11 sekundoj", ili esprimis simple jene: "KALAZ", kiu signifas la nombron de la tempopartoj, pasintaj depost noktomezo. Poste mi ekkonis, kiom facile estas tiel enmemorigi la telefonnumerojn.

Iliaj vortoj estas tre mallongaj kaj mi havis la impreson, ke eĉ sian lingvon ili kreis laŭplane, ĉar la plej ofte uzataj vortoj estas la plej mallongaj. Krome la karaktero de la vortoj estas konstatebla el ilia komenca litero, ĉar ekzemple la substantivoj komenciĝas per "b", kiel la menciitaj "bo" kaj "ba", la personnomoj komenciĝas per "z", la adjektivoj per "k" kaj la vokalo servis esprimi la verbojn kaj agadojn. Tio, ke la karakteraĵo de la vortoj estis ĉe la komenco, faris la parolon pli komprenebla, ĉar la atento dividiĝas en la vorto pli bone ol ĉe ni, kie la sufiksoj amasiĝas ĉe la fino de la vortoj.

Ĉe ili la akcento esprimas pli multe ol niaj lingvoj, kiuj krom la ordinara akcento konas nur la demandakcenton. Ili uzas apartan akcenton, se la parolanto konsilas, alvokas, jesas aŭ neas. Ankaŭ la vortordo estas varia kaj la interŝanĝo de du vortoj donas alian sencon al la frazo.

Kaj ĉio ĉi estas tre facile ellernebla, ĉar ilia gramatiko ne havas escepton.

Sed la plej grava diferenco estas, ke ilia lingvo klopodas komprenigi ne nur la konceptojn, sed ĉefe la intencon.

Ekzemple: en niaj parlamentoj ofte estiĝas akra disputo pri tiu temo, kiu apartenas al la dekstra, kiu al la maldekstra flanko, kiu estas la adepto de la patriotismo, kiu de la

diktatorismo, aŭ de la liberalismo. Nu, en ilia lingvo, la sennombra variaĵo de la vortoj, de la vortovico kaj akcento, la sufiksoj esprimas ne tiaspecajn konceptojn, kiel diktatorismo, liberalismo, patriotismo, ktp, sed la intencon, la atingendan celon de la agado. Ĝuste pro tio, ili tute ne havas esprimojn por tiaspecaj konceptoj, sed des pli ofte mi aŭdis ĉi tiujn du vortojn: kazoo kaj kazi.

Konsidere, ke la Leganto ankoraŭ tre ofte renkontos ĉi tiujn du vortojn, mi devas ilin pritrakti iom pli vaste.

Neniu el ili du povas esti tradukita al iu ajn eŭropa lingvo. Nome, se ili diris pri iu afero, ke "ĝi estas kazoo", tio signifis sam-specan, kiel ĉe ni dirante: "ĝi estas laŭleĝe, justeca". Sed nur ĉirkaŭe. Ekvidu ni nur, pri kio ili aplikis ĉi tiujn vortojn!

Kazoo estas inter la kavalireco, lojaleco, toleremo, memfido kaj justeco, sed estas adekvata al neniu el ĉi tiuj. Ĝi signifas ian ĝeneralan justeman intencon, sed estas tradukebla per neniu vorto, ĉar ekzemple ĉe ni la unuŝilinga trinkmono, donita al la kelnero estas rigardata kiel kavalireco, dum ĉe ili ĝi ne estus kazoo, ĉar ĝi estus la tropago de io. Kaj la kazoo same ne identas kun la lojaleco, ĉar en ĉi tiun koncepton jam miksiĝas ankaŭ la cedemo, dum en la kazoo ili ne konas la voĉon de la koro. Ĝi estas severe matematika koncepto por la egaleco de la servado kaj reservado. Kiel ĉe ni estas la fizika tezo pri la ago kaj reago.

Ekzemple, se iu, kiu faras pli malfacilan laboron, manĝas ankaŭ pli multe, tio estas por ili kazoo. Se iu tial manĝas pli multe, ĉar lia stomako deziras multe, ankaŭ tio estas kazoo. Se la malsanulo, kiu ne laboras, deziras pli delikatajn manĝaĵojn, ankaŭ tio estas kazoo.

Ankaŭ tio estas kazoo, se iun minacas danĝero kaj la aliaj, lasante siajn laborojn, helpas al li, sed ĝis kiam li fakte bezonas helpon.

Mi povas aserti, ke mi pasigis longan tempon, ĝis mi povis ellerni ĉi tiun vorton. Por pli bone konigi ĝin al miaj ŝatataj Legantoj, mi provas ĝin proksimumi per jena difino:

Kazoo estas la klara prudento, kiu vidas antaŭ si, laŭ matematika rektlinio, kiam kaj kiel ĝi devas ion fari, por ke la individuo akiru la plej altan bonstaton per la socio.

Do, racie dividi la laboron, ripozon, dormon, sporton, manĝadon, konduti al niaj homfratoj tiel, ke ĉiu produktu pli multe, tamen sen malutilo de la sano. Se iu laboras malpli multe, ol li kapablas, tio jam ne estas kazoo, ĉar la mankantan parton devas plenumi alia, kiel pluslaboron kaj tiu estas farebla nur per korpa malutilo. Ni ne forgesu: la kazoo havas ne individuan, sed komunan, ĝeneralan sencon: kio por aliaj ne estas kazoo, tio ne estas kazoo ankaŭ por mi.

Strange, la kazoo ampleksas ankaŭ la individuan kapablon. La pli kapabla homo pli produktas por la sama reservo. Ĉi tio ŝajnas ĉe ni maljusta, sed ĉe ili ĝi estas same memkomprenebla, kiel tio, ke la pli perfekta maŝino devas pli produkti per la sama hejtmaterialo. Ĝi ja kapablas ĉi tiom kaj ĝi estas konstruita ĝuste pro tio!

La kazoo ampleksas ankaŭ la helpon al la homfrato, kiu tion bezonas, ĉar, – mi ripetas, – ĝi havas ne individuan, sed ĝeneralan sencon. Se estus necese, haltus la laboro de la tuta urbo por savi unusolan homon. Kaj estas plej mirinde, ke, – kiel ni poste vidos, – la kazoo havas nenian sentimentan karakteron.

Ĝi estis aplikita eĉ al aferoj, kiuj havis nenian interrilaton kun la homa socio. Ekzemple, se la leporoj formaĉadis la arbojn, tio estis konsiderata ankaŭ kazoo, sed se la lepora patrino formanĝis siajn filojn, tiu jam ne estis kazoo! Kiu povus ĝin kompreni?

Ĝia antitezo estis la kazi. Ekzemple, se iu elprenas novan vestaĵon el la magazeno, kiam la malnova ankaŭ estas uzebla. Aŭ, se iu malhelpas la agadon de sia homfrato sen ia deviga kaŭzo, ekzemple superflue paroladas pri temoj, kiuj nek al li, nek al la alia signifas ian utilon. Aŭ, se iu deklarus pri ĝardena seĝo, ke sur ĝi alia homo ne rajtas sidi, eĉ, se ŝi estas vaka.

Ni supozu, ke iu sidas sur ĝardena seĝo kaj ne estas aliloke neokupita loko. Iu alvenas kaj petas transdoni la seĝon, sed la sidanto rifuzas. Nu, la rifuzo estas kazoo, se la sidanto estas la pli laca, kontraŭokaze ĝi estas kazi.

Kiam mi, dum mia lernado atingis ĉi tion, la tuta afero ŝajnis al mi iom konfuza kaj necerta. Mi demandis Zata-. monon, kiamaniere ili povas eviti la okazon de kaziaferoj.

– Kazoa homo faras nur kazoajn aferojn. – li respondis

– Ŝajnas, – mi diris, – ke vi ne komprenis mian demandon. Kiel scias tiu, kiu volas sidiĝi, ke li estas la pli laca?

Li mire min ekrigardis.

– Se li petas la lokon, nepre li estas la pli laca!

– Sed kiel li scias tion?

– Ĉar tia estas la kazoo!

Mi jam vidis, ke ni ne komprenas unu la alian.

– Sed kiel li povas vidi en la internon de la alia?

– Mi jam diris – respondis, – ke la kazoo estas tiel. Ekzemple: ekzistas speco de formikoj. Se unu el tiuj trovas mielon, ĝi plensuĉas sin per la dolĉaĵo. Se ĝi poste renkontas alian formikon, kiu ne trovis mielon kaj estas pli malsata ol ĝi, tiam ili kunmetas siajn buŝojn kaj la sata formiko transdonas al la malsata tiom da mielo, ke ili fariĝu egale sataj. Nu, el kio scias la sata formiko, ke la alia estas pli malsata kaj el kio scias ambaŭ, kiam ili fariĝis egale sataj?

– Nu, el kio do? – mi demandis per forta scivolo, ĉar mi esperis, ke per ilia perfekta scienco malkovriĝas antaŭ mi sekretoj, kiuj ĉe ni estas ankoraŭ nesolvitaj problemoj de la naturo.

– El tio, ke la pli sata transdonas mielon al la pli malsata, kaj ili fariĝas tiam egale sataj, kiam ili disiĝas.

La stulta respondo min surprizis. Mi atendis de li tute ne tian. Sed kiel ajn mi demandadis, mi ne povis lin elkonduki el ĉi tiu filozofia cirklo, fermita en si mem. Kaj li finis ĉiun sian frazon per la vortoj: "La kazoo estas tia." Do, mi ne plu esploris, pensante, ke mi ekkonos ĝin per mi mem.

Ili nomas sin hinoj, kio eble konformas al la vorto "homo", sed kiel ĉiu ilia vorto, ankaŭ ĉi tiu havas interligon kun intencoj kaj celoj, kiel la Leganto baldau vidos.

Ĉar se ies konduto ne konformas al la tezoj de la kazoo, tiu jam ne estas nomita hin, kaj por ties nomo ili havas diversajn vortojn laŭ tio, ĉu li faras la kaziajn agadojn el mallerteco, aŭ nevolo. La mallertuloj estas nomataj belohinoj, la obstinuloj behinoj, kaj tre interesa estas ankaŭ ilia opinio pri ĉi tiuj.

La koncepto de la belohinoj proksimume konformas al tio, kion ni signas per la vorto: "neinstruata". Do, al ĝi apartenas la infanoj kaj kiuj komencas novan profesion. Ili estas senditaj al lernejoj por esti edukitaj, sed tie oni apenaŭ uzas devigon kaj eĉ tion nur en la unuaj jaroj de la infanaĝo. Nome, ili havas la konvinkiĝon, ke per klara cerbo neniu faras kaziaĵojn.

El tio sekvas, ke ilia edukado radikale diferencas de tiu ĉe ni, ĉar dum ĉe ni la ĉefa celo de la lernejo estas eduki la infanon fariĝi virta kaj honesta ŝtatano, por ke lia spirito estu inklina al la belaj kaj noblaj aferoj, inter ili ĉio ĉi estas nekonata koncepto kaj la lernejo estas nenio alia, ol la fontoj de fizikaj, kemiaj, higienaj kaj teknikaj scioj.

Kompreneble mi demandis Zatamonon kiel estas atingebla la evito de kaziaj aferoj nur per teknikaj scioj. Al tiu demando li respondis:

– Ne estas imageble, ke iu ajn, havante teknikajn sciojn kaj klaran cerbon, tamen intencus manĝi la elektran lampon.

Mi ja kontraŭdiris, ke ne pri tio mi parolas, sed pri tio, kiel eblas direkti la moralan intelekton de la homo sen ia instruo de moralaj reguloj. Li respondis:

– Kian sencon havus lerni, kion ni rajtas kaj kion ni ne rajtas manĝi? tio havus plie malutilon: unue ĝi komplikus la edukadon, ĉar ni devus krom la vitro mencii ankaŭ la ŝtonon, feron, nikelon kaj ceterajn pli aĵojn, due, ĝi eĉ ne estus taŭga atingi la celon, ĉar al homo, kiu aŭdas nur regulojn kaj ne konas la esencon de la aferoj, mankas la aŭtomata kompaso, kaj li neniam povas agadi per si mem. Kaj cetere, la spirito estas ĉies privata posedaĵo, naskita kune kun li, el kiu la tiaspeca edukado forprenus ion, kvankam la celo de la edukado estas ne forpreni, sed aldoni.

Kaj fine, ĝi estus tute superflua, ĉar, kiel mi jam diris, se klarcerba homo ekkonas la veran situacion, tiu neniam manĝus vitron eĉ sen malpermeso. La malpermeso devus esti instruata nur al frenezuloj, sed por ili ja vane.

Mi vidis, ke mi estis denove miskomprenita kaj mi rimarkis, ke mi ne parolis pri la manĝo de la vitro, sed pri la evito de la kaziaj vivmaniero kaj agadoj, sed li responde ripetadis nur:

– Mi klarigis ĝuste tion.

Tiom mi jam povis konstati, ke la kazoo havas nenian rilaton al la moralo, ĉar la kazoo mem eĉ ne estas lernata, sed ĝi signifas ian talentan staton kaj ĉiu, kiu ĝin havas kaj lia cerbo estas sana, tiu nepre plenumos ĝin per si mem. Ili inter si eĉ ne menciis la kazoon, kiel ni ne paroladas pri la alfabeto, sed mi, la fremdulo, tiom pli ofte ĝin aŭdis, ĉar, kiel neinstruita, mi ĉiupaŝe koliziis kun ĝi dum mia tiea vivo.

En la sekvontaĵoj la Leganto vidos, kiom granda problemo estis al mi la kazoo, kies esenco mem estas sufiĉe konfuza kaj ŝajnis al mi senkonsekvenca, kaj tiom pli mi ne komprenis, kio tamen konservas tiel firme tiun mondkoncepton en iliaj spiritoj.

La afero estis tiom pli stranga, ĉar ili mem ne rigardis ĝin mondkoncepto, sed asertis, ke la kazoo estas la efektivo de la ekzistanta mondo. Kaj inverse, la kazi signifas ne malmoralon, pekon au maldecon, eĉ ne malĝustan mondkoncepton, sed ion tiaspecan, kian ĉe ni la vorto: "absurdo" do, kio kontraŭdiras al la fizikaj faktoj. Mi povas diri, ke la tuto estis tre stranga, ĉefe, kiam mi konatiĝis kun la ceteraj reguloj de la kazoo, ĉar, – la Leganto vidos, – la kazoo etendiĝas trans la justema vivmaniero al multaj ceteraj aferoj, kiujn mi jam rigardis maljustaj kaj ŝokaj.

Post tio jam estas pli komprenebla ilia opinio pri la tria grupo, pri la behinoj, do, kiuj scias la natursciencajn efektivaĵojn kaj tamen faras kaziajn aferojn. La hinoj rigardas behino ne nur tiun, kiu manĝas vitron, sed ankaŭ tiun, kiu starigas pli lacan homon desur la benko, aŭ kiu eĉ lace stariĝas de la benko por transdoni sian lokon al malpli laca homo. Same behino estas, kiu laboras pli multe, aŭ malpli multe, ol li povas sen sia malutilo, kiu formanĝas la manĝajon de la alia aŭ donas sian al alia, kvankam li mem estas pli malsata ktp.

La Leganto nepre rimarkos el ĉi tio, ke la vorto "behin" unuigas en si du konceptojn. Ĉar tiu, kiu formanĝas alies manĝaĵon, ĉe ni estas pekulo kaj kiu la sian transdonas al nemeritulo, tiun oni rigardas frenezulo. Ili siaflanke esprimas ambaŭ konceptojn per unu vorto: "behin", sendiference, ĉu la behino malprofitigas sin mem, aŭ la alian.

Do, ni vidas, ke ili dividas la homojn laŭ iliaj kvalitoj en tri klasojn. Tamen la diverseco de la vortoj signifas ne nur tion, ke la behinojn ili rigardas alispecaj homoj, sed ili fakte rigardas ilin nehomoj, kvazaŭ temus ne pri homoj, sed pri alispecaj naturkreaĵoj.

La behinoj estis cetere fermitaj tute aparte, kiun lokon mi ne scias kiel nomi: interniga lagero, aŭ frenezulejo, el kie ili neniam rajtis elveni al la homa publika vivo.

Feliĉe mi estis rigardata nek frenezulo, nek pekulo, sed nur instruota belohino.

La Leganto jam povas kompreni ankaŭ la nomon de ilia lando. Kazohinio signifas: la lando de la homoj, kiuj konas la puran esencon de la homa estado.

KVARA ĈAPITRO

La aŭtoro estas ellasita al la urbo, kie li spertas tre strangajn aferojn. – La hinoj absolute ne konas la monon, tamen ili estas riĉuloj. – La diskuto de l'aŭtoro pri la mono kaj pri la produktado. – Li ekkonas la stratojn, parkojn, la manĝejon kaj la bibliotekon. – Lia fiaska esploro pri la historio kaj moralo de la hinoj.

Do mi, kiel modesta lernanto, aŭ laŭ ili "belohin", estis minacata de la danĝero, ke malgraŭ mia diplomo, ricevita de la oksforda universitato, mi estos, por mia honto, envicigita al iu malsupra lernejo.

Kvankam mi devis sperti ilian pli perfektan natursciencon, tamen mi, kiel fidela filo de mia patrio, bone sciis, ke en la mondo ekzistas ne nur rigidaj faktoj, sed ankaŭ patriotaj devoj kaj tiel mi singardeme evitis antaŭ ili rekoni ilian pli vastan scion, por ke mi ne donu senbazan kaŭzon al ilia vana nacia fierego.

Do, por eviti tian maljustaĵon, mi ĝentile menciis al Zatamon mian diplomon, kiu malgraŭ mia tuta modesteco, tamen pruvas iom da lernado kaj scio. Kaj mi ne forgesis mencii, ke la ignoro de tio signifus ankaŭ malestimon al mia patrio.

Sed Zatamon respondis, ke la lernado estas ĉies privata afero: ĉiu scias mem, kian sciencon li ne konas. Mia belohina stato signifas nur tion, ke mi povas ion ajn demandi de iu ajn, kaj la demandito respondos.

Tiel mi eksciis, ke mi eĉ ne estas ligita al la hospitalo. Mi povas iri ien ajn en la urbo, nur mi devas kunporti la legitimaĵon pri mia belohina stato, ĉar sen tiu mi ne ricevus respondon al ĉiu mia demando.

Ĉi tiu respondo iome surprizis min kaj ĵetis antaŭ mi ankoraŭ pli da mallumo al mia, jam eĉ sen tio ne tro delikata ĝentileco. Zatamon ĉi koncerne diris nur, ke la superflue demandantan la hinoj rigardas behino.

Pro tio mi ankoraŭ pli miradis, kaj mi demandis ĝian kaŭzon, sed lia respondo min trankviligis.

– Nome la behinoj – li diris – ofte haltigas la preterirantojn kaj ekparolas pri la plej diversaj neestantaj, do kaziaj aferoj.

Nun li elprenis sian notlibron kaj el tiu legis kelkajn partojn:

– Ekzemple iu behino asertis, ke ni ne rajtas manĝi la prunon, sed ni devas ĝin meti sur la ŝrankon kaj rigardadi. Kiam aliaj demandis la kaŭzon, li respondis: "Ĉar ĝi estas blua." Iu alia asertis, ke la arboj kutimas paroli, kiun lingvon komprenas nur la adeptoj. Tria diris, ke la homo devas suferi, ĉar tio kvietigas la malsaton. La kvara postulis, ke tiuj, kiuj lin renkontas, metu siajn manojn sur siajn ventrojn. Kvina portis sur sia kapo dratan ringon anstataŭ ĉapo kaj al ĉiuj deklaris, ke ĝi estas al li pli konvena, ĉar li estas tiamaniere pli alta ol la aliuloj.

Mi gaje ridetis pri la stultaĵoj kaj trankviliĝis. Mi jam vidis, kion li celas kaj ankaŭ mi trankviligis lin, ke mi neniam havis inklinon al la frenezo.

Li skribis la legitimaĵon, kaj mi decidis eliri al la urbo.

La unua surprizo estis de tiu ekskurso, ke la hinoj ne havas monon.

Mi jam rimarkis dum mia unua vojaĝo per ilia fervojo, ke mia gvidanto ne pagis, sed tiam mi ankoraŭ ne povis imagi, ke la mono povas tute manki.

Nu, tion mi tuj eksciis, kiam mi venis al la stacio de la subtera fervojo.

Mi estis konvinkita, ke la fervojoj de tia kulturita urbo akceptas ankaŭ la fremdan valuton, do, miaj okuloj serĉis la kason. Kiam mi ĝin nenie vidis, mi intencis demandi la unuan hinon, sed mi devis ekscii, ke malgraŭ mia fervora lernado, mi ne konas la nomon de la mono kaj de la kaso. Interese estas, ke tiu manko ĝis nun ne sentiĝis al mi.

Tamen mi sciis, ke mia patrio ĉiam ludis gravan rolon en la disvastigo de la kulturo kaj humaneco, kies brila pruvo estas niaj kolonioj kaj la internacia disvastiĝo de niaj tiafakaj vortoj, do mi turniĝis al la unua hino kaj diris:

– Money! Business!

Je mia plej granda miro, li ne komprenis. Do, mi elpreninte mian monujon, montris al li metalmonon kaj klarigis en lia lingvo, ke mi intencas ĝin ŝanĝi je la ilia, sed li respondis, ke ili ne havas tian.

Mi staris senkonsile kaj demandis, kiel mi povas tamen envagoniĝi, sed li simple turniĝis kaj min forlasis. Mi jam volis kolere protesti kontraŭ la senbaza fierego, kian eĉ en Hispanio mi ne vidis, sed mi subite ekmemoris pri la vortoj de Zatamon kaj elprenante mian legitimaĵon, mi montris ĝin al li.

La hino tuj ŝanĝiĝis kaj detale, preskaŭ trobabilante rakontis ĉiun teknikan detalaĵon de la envagoniĝo. Ke post la malfermiĝo de la pordoj, mi devas enpaŝi, sidiĝi, ktp. Mi deklaris, ke mi ne estas idioto, mi demandas, ĉu mi devas doni al iu tiaspecajn metaldiskojn, por ke la vagonaro min portu.

Sed li respondis, ke kiu ne konas la detalaĵojn de la envagoniĝo, tiu ne estas nepre idioto, sed kiu scias, ke la vagonon movas elektro kaj tamen intencas ĝin ekmovi per metaldiskoj, ties sana menso jam estas iome duba kaj de tiu konvinko lin retenas nur mia belohina legitimaĵo.

Mi devas konfesi, ke mi multe penis, ĝis mi komprenis la absolutan mankon de la mono. Mi sciis ilian lingvon kaj tamen mi ne povis konversacii kun ili, ĉar iliaj sociaj rilatoj tiom diferencas de la niaj, ke je miaj demandoj ili parolis kutime pri tute aliaj aferoj.

La trajno alvenis, ni enpaŝis, kaj mia unua demando estis, kiamaniere ili faras la trafikon de la varoj.

Evidentiĝis, ke ĉio okazas sen mono. La fabrikoj kaj la agronomio produktas la varojn, sed neniu ricevas salajron. La varoj kuŝas en la magazenoj, kiel publika rabaĵo, el kiu ĉiu forportas tiom multe, kiom li volas. Mi tute ne imagis, kiel ili povas subteni la ordon en tiu anarkio.

Imagu miaj Legantoj, kio okazus, se niaj fervojoj transportus senpage kaj sen konduktoro la pasaĝerojn. Se ne konsideri la nepran bankroton, ne estus tiom multaj vagonoj en la mondo, kiuj povus plenumi la multobliĝintan trafikon.

Mi demandis, ĉŭ ne okazas ĉe ili, ke la homoj sencele kaj superflue vojaĝas tien-reen.

– Ne – li respondis, – tio jam estus kazi.

– Sed tiamaniere, sen konduktoro, tio tamen facile povas okazi!

Kompreneble mi devis klarigi, kio estas la konduktoro, je tio li respondis, ke ĝuste tio estus kazi, se iu homo estus sur la

tramo nur por vojaĝi sencele kaj superflue tien-reen, kvankam la vagono povas iri ankaŭ sen li.

Mi devis denove klarigi, ke la konduktoro devas malhelpi ĝuste la sencelajn kaj superfluajn vojaĝadojn, al kio la homoj havas fortan inklinon.

– Sed kial ili farus? – li demandis. – Ja ĉiu havas okazon pasigi sian tempon per utila profesio.

– Nu, ekzemple, por ke ili, anstataŭ laboro, eliru inter la montojn, tie sidiĝu kaj vidu agrablajn pejzaĝojn.

Mi volis diri belajn, sed ili ne havas vorton eĉ por tiu ĉi koncepto, same, kiel por la turismo.

– Kiel povus esti agrabla – li respondis, – se iu kun elripozitaj muskoloj, nenifare sidus en la arbaro? Kiu ne laboras, al tiu ne estas agrabla la ripozo.

– Nu, ne por sidi, sed ni supozu, por suprengrimpi al la monto, por ke tie lin bonfartigu la vido de la ĉirkaŭaĵo kaj de la floroj.

Eĉ por la ĝuo ili ne havas vorton.

Li ne komprenis. Pro tio mi rakontis, ke ĉe ni ekzistas, kiuj ne laboras kaj la degeneriĝon de la muskoloj evitas per sporto, el kio li konkludis, ke ili faras verŝajne malfacilan spiritan laboron kaj deklaris, ke por tiuj ankaŭ ili disponas pri publikaj sportsalonoj kaj arbaraj refreŝigejoj.

Sed neniel li povis kompreni, kial tiuj, kiuj eĉ spiritan laboron ne havas, ne staras apud la maŝinoj aŭ puŝas manĉaron, kiam tio estas multe pli racia kaj interesa, ĉar ĝi havas utilon, ĉar ĝi estas efektivaĵo, dum la sporto, farata por ĝi

mem, estas nur imagita laboro, pala surogato de la vivo, el kiu tiuj malfeliĉuloj estas forbaritaj.

Mi rimarkis, ke en la plezuroj de la vivo partoprenas ĝuste tiuj, kiujn ni nomas riĉuloj kontraŭ la malriĉuloj kaj la riĉuloj faras nenian laboron.

– Kaj kiuj estas nomitaj riĉuloj kiuj malriĉuloj?

– Tiuj vortoj signifas la dividiĝon de la mono. Riĉulo estas al kiu venas multa mono, malriĉulo, kiu havas malmultan.

– Kaj laŭ kia bazo dividiĝas la mono?

– Laŭ tio, kiu estas riĉulo, kiu malriĉulo.

Li deklaris, ke tio estas iom konfuza kaj embarasa. Li postulis iaspecan "naturan ekirpunkton" kaj eĉ post longa klarigado li komprenis nur tiom, ke ĉe ni kelkaj havas multan, aliaj malmultan monon. Post iom da cerbumado li ekkriis:

– Laŭ ĉi tio mono ne ekzistas!

– Kial ne?! – mi demandis surprize.

– Kio ne estas en la naturo, tio tute ne ekzistas.

Kaj vane mi montris mian monon, li nur pli konvinkiĝis pri sia aserto, ĉar, – li diris, – kiam ajn li petis monon, mi povis montri nur paperon, oron, aŭ arĝenton, sed neniam monon.

Mi neniam ŝatis la malspritajn vortludojn kaj nur mia ĝentileco detenis min esprimi mian opinion. Tial mi precipe demandis lin pri tio, kiel ili funkcŭgas la interŝanĝon de la varoj.

Li respondis, li ne scias, kial ni devus interŝanĝi ekzemple niajn jakojn, la lia estas ja same bona por li, kiel la mia al mi, sed, se tio estus necesa, kian rilaton havas al tio la mono.

– Ĉar la mono plifaciligas la interŝanĝon – mi respondis – kaj akcelas la ekonomian progreson.

Post tio li tuj ŝanĝiĝis, el sia poŝo li prenis notlibron kaj petis min pritrakti la aferon pli vaste, ĉar li intencas komuniki la utilajn lernotaĵojn al la kompetentaj ekonomiaj faktoroj.

Mi estis je lia servo tiom pli volonte, ĉar mi bone sciis, ke per la konigo de la pli progresintaj institucioj de mia patrio mi plialtigos ties gloron.

Mi detale klarigis, ke la monon eldonas centra banko en diversaj pecoj. El tiu ricevas ĉiu homo laŭ sia merito kaj ĝi estas samtempe legitimaĵo partopreni proporcie en la fruktoj de la komuna laboro. Mi rakontis la avantaĝojn de la mono, ke ĝi estas ŝanĝebla al iu ajn varo kaj tiamaniere ĝi ebligas en la varoj laŭplaĉan elektadon. La mono ebligas ŝanĝi la valoron de niaj venditaj aferoj en laŭplaĉa tempo; en laŭplaĉa divido aŭ per fojo, ktp.

Li esprimis la opinion, ke la interŝanĝo tamen ne povas plifaciliĝi per tio, se, kuniginte tion kun la monŝanĝo, ni duobligas la laboron. Sed, – li diris, – tio tute ne estas grava; li estas scivolema prefere pri tio, kiel la mono akcelas la produktadon.

Mi klarigis, ke tiamaniere multaj etburĝoj, kiuj aparte havas malmultan monon, povas unuiĝi kaj fondi fabrikon kaj nome tiel, ke ili aĉetas akciojn.

– Kaj kio estas tio? – li demandis.

– Tio estas alia grandioza inventaĵo de la homa cerbo. Alia papero, kiu estas donata kontraŭ la mono.

– Nu, tiel do la laboro de la interŝanĝo triobliĝis. Kie nun estas la faciligo?

– Tie, ke tiuj paperoj ekfunkciigas la fabrikadon.

Li rigardis min suspekte.

– Kiel vi opinius, – li demandis, – se mi asertus, ke mi povas de ĉi tiu sidloko stariĝi nur tiel, se mi antaŭe transdonas al vi unu folion el mia notlibro? Ĉu ne, tio havas nenian rilaton al la efektivaĵoj, sekve ĝi estas neestanta afero.

Min konsternis tia naiveco, sed mi klopodis reteni la ridemon. Sed vane mi klarigis, kiel la mono funkcŭgas la laboron, li respondis obstine, ke li jam komprenas la aferon, sed ŝajnas, ke ni ne komprenas, ĉar la sola kondiĉo de la ekfunkcio de la laboro estas laŭ ĉiu prudenta cerbo la ekfunkciigo mem de la laboro kaj tute ne la senfina interŝanĝado de la paperaĵoj, kiuj esence eĉ ne ekzistas en la realo kaj domaĝe estas inventi.

Mi dokumentadis, ke la mono reale ekzistas kaj ties brila pruvo estas la pasinta mondkrizo, kiam la produktado preskaŭ tute neniiĝis.

– Kaj kial? – li demandis.

– Ĉar ne ekzistis sufiĉa mono.

Post tio li denove demandis, kial ni eltrovas tian aferon, kiu ne ekzistas.

Mia pacienco jam elĉerpiĝis, indignite mi silentiĝis, kaj ankaŭ li ne plu demandis. Mi pensis, ke li estas ofendita.

Sed post kelkminuta silento li ekparolis per la sama, indiferenta tono:

– Kaj kiel vi povas certigi, ke malgraŭ la mono ne okazu kaziaj agadoj?

– Kiel mi komprenu tion?

– Tiel, ke neniu forprenu la propraĵon de la alia kaj nenies propraĵo estu forprenata de la aliaj?

Mi miris, kiel povas ĉi tion demandi ĝuste li, ĉe kiuj la varoj estas publika rabaĵo por ĉiuj kaj ĝuste pro tio tute ne povas ekzisti la koncepto de la propraĵo. Mi klarigis, ke ĝuste la mono certigas la socian ekvilibron, por ke ĉiu sciu, kio estas lia propraĵo.

Sed li klarigis per la plej naiva tono, ke li jam scias, kio konfuzas nian klarvidon. Kiam la riĉulo donas monon por la varoj, li havas la senton, kvazaŭ li ekvilibrigus ion kaj eĉ, se li jam malproksimen transpaŝis sian propran parton, li ankoraŭ kredas, ke li restis inter la limoj de la kazoa ekvilibro.

Li ege kompatis niajn riĉulojn, kiujn ni senigis de ilia klarvido, kiuj ne rajtas labori, ni devigas ilin forkonsumi la propraĵon de aliuloj, pro kio la produktado malgrandiĝas kaj la mizero kreskas.

Mi akre protestis kontraŭ tio. Mi diris, ke ĝuste niaj riĉuloj subtenas la fabrikojn kaj funkciigas la produktadon, per kio ili donas panon al multaj malriĉuloj.

Tion li denove ne komprenis kaj mi klarigis, kiom grandan profiton signifas al la lando la homo, kiu havas multan monon. Kontraŭe, se iu envenas al ni el eksterlando sen

mono, ni malpermesas al li labori, por ke li ne forprenu la panon de la aliaj.

Dum mi parolis, li esploreme rigardis mian vizaĝon kaj poste, anstataŭ respondo, denove li petis mian belohinan legitimaĵon. Multfoje li tralegis ĝin malkonfide kaj deklaris, ke mi jam verŝajne trolaciĝis de la hodiaŭa lernado; pli bone estus nun iri al la aero iom refreŝiĝi.

Mi akre protestis. Mi deklaris, ke mi ja posedas la tutan klarecon de mia cerbo kaj, ke tion, ke la diritaj ne estas stultaĵoj, pruvas, ke ĉio ĉi estas fakto kaj vero en la plej progresinta ŝtato de Eŭropo.

Sed li ne respondis.

Min kolerigis la fieraĉo kaj min retenis nur mia gasta situacio tuj postuli rehonorigon pro la ofendo.

Do, ni vojaĝis senvorte kaj alveninte la riverbordon mi laŭhazarde elvagoniĝis.

Mi iris al la surborda larĝa parko, kiu estis samtempe tipa ekzemplo de pedanta prizorgo kaj de neglekto. Spegulglate gladitaj ŝtoneraj vojoj kun arĝentkoloraj lampkolonoj, promenoj borderitaj kelkloke per subterigeblaj muroj kaj multaj gum-sidlokaj seĝoj.

Aliflanke mi nenie vidis skulptitajn fontanojn kaj statuojn. Sur la herbejo kune kun la herbo kreskis la sarkindaĵo, la arboj estis nur neglekte tonditaj, kaj eĉ postsignoj ne estis videblaj de ornamfloroj. Sed la aero estis bonega.

Malgranda surfaco estis ĉirkaŭita per ŝnuro. Interne, inter la herboj, vidiĝis kelkaj junaj arboplantaĵoj. Apud la ŝnuro estis tabulo kun la surskribo:

"Ne estas utile enpaŝi ĉi tien."

Iuloke mi trovis grandan senarbejon. Sole tie ĉi mi vidis tonditan herbon.

La senarbejo estis duonronde borderita per komfortaj, sunbanaj ĝardenlitoj, sur kiuj kelkloke sidis aŭ kuŝis homoj. Ĉirkaŭe estis kelkaj gimnastikiloj kaj elektraj maŝinoj, kies celon mi ne konis.

Sed plej interesa estis la meze staranta bufedo. Kranoj donis malvarman lakton kaj freŝigajn trinkaĵojn. Apude malvarmiga ŝranko, interne paperskatoloj, en ili diversaj kompaktaj manĝaĵoj.

Kaj la hinoj vice eniris, manĝis, ekprenis paperglasojn kaj trinkis, sed nenie troviĝis servista kaj kontrolista personaro.

Sur la sunbanaj seĝoj kuŝis duonvestitaj hinoj. La senmastra bufedo kaj la tuta medio vekis en mi la saman intiman impreson, kiel la rizkampoj ĉe mia alveno: kvazaŭ ĉui ne estus en publika placo, sed estus invitita al la ĝardenfesto de regalema grandsinjoro. Mi povas aserti, ke por miaj eŭropaj okuloj estis tre stranga vidi tian socion, kies ĉiu membro estas riĉa, ne havante unu pencon. Kvazaŭ la tuta socio estus unu familio sen financaj problemoj, sen skribitaj reguloj, sen limita teritorio, sen zorgoj pri la postenoj. Familia rondo, kie la familianoj libere iradas, se necese, helpas unu al la alia en la hejma laboro kaj ĉiu ĉerpas el la tablomeze starigita plado sian parton. Mi sentis varman, afablan kaj familian humoron, kompareblan al nenia homa sociordo.

Kaj al ĉio ĉi akre kontrastis la plena silento de la homoj.

La nova, freŝa impreso de la komuna, libera predo ravis ankaŭ min, kaj mi enstomakigis glason da fruktosiropo, sed

mia bona edukiteco detenis min trouzi ilian regalemon. Mi sentis apud mi la ĝentilan dommastron, kiu, kvankam li – dece al ĝentilhomo – proponas la manĝaĵon; tamen ne tre ŝatas la trofrandeman gaston.

Starante apud la bufedo, mi rigardis la mutan iradon de la hinoj. Nekomprenebla kontrasto karakterizis la tuton. Tiu mirinda zorgemo pri la homoj, kiu ŝajnas montri la plej altan gradon de la varma, familia sento kaj tamen, ke ĉiuj estas fremdaj unu al la alia, ke eĉ unu saluton mi ne aŭdis. Unu simple ne ekzistis por la alia.

Mi intencis interparoli kun iu el ili por demandi pri ĉi tiu afero. Fine mi alparolis iun.

– Sajnas, ke ni havas belan veteron – mi diris afable.

Li alrigardis min, dummomente li staris hezite, poste, ne trovante min inda por respondo, min forlasis.

Ilia konduto estas decide ofendema. Sed mi ne havis multan tempon meditadi, ĉar ĉi-momente venis venteto kaj tuj miaj okuloj kunfermiĝis dolorplene. Eniris sablero kaj kiel ajn mi frotadis, mi ne povis ĝin forigi.

Klininte mian kapon, mi staris blinde, kiam dekstre kaj maldekstre du manoj kaptis miajn brakojn. Kiel tra miaj obstine kunfermiĝantaj palpebroj mi povis vidi, du hinoj min ekprenis kaj komencis min gvidi.

Tiom da ĝentileco tre kortuŝis min, kaj mi balbutis hezite kelkajn dankvortojn, kio estis despli malfacila, ĉar mi tute ne sciis la tiaspecajn vortojn.

Mi pensis, ke min ili gvidos al akvokrano, sed tiom pli granda estis mia surprizo, kiam elveninte al la strato, ili haltis, alvokis la unuan aŭton, min ensidigis kaj senvorte

malaperis. La aŭto turniĝis kaj forportis min per granda rapideco.

Apenaŭ mi havis tempon por demandi, kien ni iras, kiam la aŭto jam haltis, la ŝoforo elhelpis min, kondukis en domon, kie li min transdonis al iu tria, kaj ankaŭ li malaperis.

Ĉi tiu kondukis min en ĉambron, plenan de kuraciloj, sidigis min en seĝon, post kio venis la kvara, kiu levis miajn palpebrojn, elmetis la sableron, poste diris: "preta" kaj ankaŭ tiu malaperis.

Mi staris en la kuracejo sola, senkonsila kaj ne sciis, kio devas ankoraŭ okazi.

Post ĉirkaŭ dekminuta atendo min tedis la afero kaj mi demandis de la unua renkontito, ĉu mi devas ankoraŭ fari ion alian, sed kiel ĉiu ĝis nun, ankaŭ ĉi tiu respondis ne al la demando, sed deklaris, ke tio estas mia afero kaj foriris. Post tio ankaŭ mi eliris el la domo.

Do, mi estis denove sur la strato, kaj kiam mi trapensis la antaŭaĵojn, la tuto ŝajnis al mi kvazaŭ aŭtomato, kiu kaptas la enjetitan objekton: unu brako donas ĝin al la alia, la radoj ĝin purigas, kunfaldas, poluras, rulpremas, ĝis fine elfalas la preta varo, sed la tutan procezon estigis nek la objekto, nek la aŭtomato. Ĝi simple okazis.

Pasante tra iliaj stratoj mi esploris pli detale iliajn ekipaĵojn. Je kvindek-paŝaj distancoj estis publikaj telefonoj en niĉoj, konstruitaj en la murojn; ili funkciis kompreneble senpage. Mi vidis multajn magazenojn, kies enhavon anoncis surskribo kaj en kies interno ĉiaspecaj varoj, de dentpasto ĝis dinamomaŝino, kuŝis senmastre, sed en la plej granda ordo kaj ĉiu forportis tiom multe, kiom li volis.

Mi vidis poŝtoficejon. Sed nur pakaĵojn oni enportis por ekspedigi. La pakaĵojn oni ne nur ne registris en notlibroj, sed la plej multaj objektoj tute ne estis envolvitaj. Ekzemple, de komplikita mikroskopo pendis slipo, sur kiu estis skribita la adreso. La hino ĝin metis sur la tablon kaj foriris. Krom la ekspedantoj neniu ĉeestis en la oficejo.

Malantaŭe mi vidis du pordojn kun la surskribo: "direktigejo". Sub tiu alia tabulo: "interne okazas spirita laboro", kiu ĉe ni estus skribita: "eniro malpermesita".

Post dekminuta atendado la tablo, ŝarĝita per pakaĵoj ekmoviĝis kaj tra la pordo pasis en la direktigejon, dum tra la alia pordo malfermiĝinta elvenis alia, malplena tablo. Tiamaniere sendube mankis la tumulto de la vicestarantaj ekspedantoj, sed mi neniel povis kompreni, kiel eblas plenumi tiom grandan trafikon sen notoj, kvitancoj kaj kontrolo.

Kvankam tre malfacile estis ilin paroligi, tamen min kuraĝigis ilia antaŭa servema konduto kaj mi demandis iun ekspediganton pri la afero.

Li respondis, ke se oni registrus ĉiun sendaĵon en libro, tio ja ne helpus, sed malhelpus kaj malrapidigus la trafikon.

Moke mi demandis, ĉu ne okazas ĉe tia facilanima manipulado, ke pakaĵo inter dubaj manoj malaperas?

Sed li respondis tute seriozmiene, ke laŭ delonge pruvita fizika leĝo la materio neniam malaperas.

Denove mi havis la senton, ke ankaŭ ĉi tiu parolas pri aliaĵoj, sed poste mi spertis, ke fakte ili ne konas la ŝtelon. Tio plenigis min per sincera admiro kaj ankoraŭ pli mistera ŝajnis al mi ĉi tiu tuta, seneduka moralo, por kies konservado la teknikaj scioj en si mem neniokaze povas esti

suficĉaj. Io nepre devas esti malantaŭ la kulisoj, sed kio estas tio kaj kiel mi ĝin ekkonu?

Mi demandis, kiel oni alpoŝtigas la leterojn kaj telegramojn kaj tiam malkovriĝis, ke ĉiu loĝejo havas sian propran tubpoŝtkondukilon, per kiu la leteroj alvenas la centron kaj de tie estas plusendataj al la tubo de la adresito. Li rimarkis, ke tiu procedo estas tre komplikita (por mi ĝi estis mirinde perfekta) – kaj ke sekvontjare estos funkciigataj pli modernaj tubskatoloj, kiuj jam havos propran direktantan mekanismon, per kiu la skatolo trovas per si mem la adresiton. Cetere ili korespondas tre malmulte. La sciigojn peras plejofte la telefono. Se la serĉita numero ne respondas, la vokanto tamen enparolas la sciigon, kiun alia aparato fiksas sur metalrubando kaj reparolas en laŭplaĉa tempo.

Sed mia stomako atentigis min pri la tempo de la tagmezmanĝo, do, enirante la plej proksiman manĝejon, mi senĝene altabliĝis kaj prenis mian manĝaĵon desur la kuranta rubando.

Post kelkaj minutoj ankaŭ iu alia sidiĝis vidalvide al mi, dum mi meditadis ĝuste pri tio, kion faras ĉi tie la homoj tuttage, se ankaŭ ĉi tie ne estas servistaro. Mi jam ekkonis ĉe ili la senkelneran sistemon, sed nun aperis nova problemo. Mi cerbumadis pri tio, kiel estas eviteblaj la ekonomiaj katastrofoj, se la homon de ĉie eligas la maŝino. Mi ekmemoris, kiel granda zorgo estas por nia registaro la okupigo de la senlaboruloj. Kiel multajn oficojn oni konservas nur el socialaj kaŭzoj kaj de kiom multaj maŝinoj devas esti la funkcio malpermesita, por ke ni certigu la panon por la ŝtatanoj. Kiom multaj perlaboras sian panon tiamaniere, ke ili kiel kelnero, kasisto, policisto, pastro, provoso aŭ soldato partoprenas en la nacia laboro. Kiom fruktodona estas la ekzisto de tiuj institucioj kaj terura estas

la nura penso, kio okazus, se tiuj postenoj ĉesus, kaj la milionoj da homoj senlaboriĝus. En la industrio ja furiozas eĉ sen tio la senlaboreco.

Alparolante mian tablokunulon, mi mencŭs al li ĉi tiujn aferojn, sed li respondis, ke ne estas utile per superflua babilado malŝpari la tempon.

Kiom neantaŭkalkulebla estas ilia servemo! Iom post iom mi spertis, ke se mi demandas ilin pri iliaj sociaj institucioj, ili eĉ troe min orientas pri ĉio, sed se mi mencias miajn individuajn pensojn, aŭ se mi ekparolas pri niaj hejmaj institucioj, ili eĉ ne taksas miajn vortojn indaj al respondo. Sed min incitis la problemo kaj montrante mian belohinan legitimaĵon mi sukcesis lin paroligi.

Do mi demandis, kiel povas tiom multaj homoj vivi nur el la produktantaj profesioj. Li miregis pri mia demando kaj nur post trifoja ripeto li kredis, ke mi demandas fakte pri tio.

– Sed eĉ nun mi ne komprenas – li respondis, – kial necesas demandi pri tio. Se malpli multaj estus la produktantoj, nepre devus malpliiĝi eĉ la produktaĵo, sekve, ĝuste pro tio ni vivus malpli bone.

– Sed ĉu ne forigas la maŝinoj la homojn el la fabriko?

– Ni konstruas inter niaj maŝinoj tiom larĝajn vojojn, ke ni povas komforte preterpaŝadi.

– Vi ne komprenis ĝuste. La maŝino anstataŭas la laboron de multaj homoj, pro kio multaj homoj superfluiĝas, kaj pro tio la produktaĵo fariĝas parte nekonsumebla.

– Ni konstruas la maŝinojn ĝuste pro tio, ke ni havu ilojn por produkti pli multe. Aŭ kiel estas imageble, ke ni tial fabrikas vestaĵojn, por ke ni ne estu vestitaj?

– Sed kiel povas en la industrio labori tiom multaj homoj? – mi demandis.

Ĉi tion li denove ne komprenis.

– Ĉiu homo laboras tiom multe, kiom li povas per sia kapablo – li respondis. – Se laboras pli multaj, ili produktas pli multe. Kio limigus la nombron de la produktantoj?

– La troprodukto. Ĉu ne minacas ĉe vi la danĝero de la troprodukto?

Li demandis, kio estas tio kaj mi rakontis la mondkrizon, la bankrotojn, la amasajn maldungojn, sekve de ili la superfluon de la varoj kaj la ĝeneralan mizeron.

Li igis min plifoje ripeti mian rakonton, ĉar eĉ unu vorton li ne komprenis. Fine, kiam li iom tamen koinprenis, li asertis, ke mi nepre observis ion malbone en mia patrio, ĉar mia rakonto havas grandajn mankojn kaj la menciitaj konceptoj havas nenian logikan interrilaton.

– Ĉar – li diris, – kiel estus imagebla la ekzisto de tia socio, kie la sufokiĝo estus kuracita per la malpliigo de la aero? Kaj eĉ cetere, la superflua komplikado de simplaj aferoj montras la realaĵojn en falsa aspekto, dum sancerba homo klopodas prefere al la ekkono kaj ne al la mallumigo de la aferoj.

Mi akre protestis pro tia ofendema pritraktado de mia patrio, sed li anstataŭ respondo denove petis mian legitimaĵon, dubante tralegis ĝin plurfoje, poste ĝin redonis kaj diris, ke mi jam verŝajne laciĝis pro la lernado kaj rekomendinde estas promenadi kelkajn horojn en la freŝa aero.

Sed mi ne lasis min tiel facile ignori, akre protestis pro la frivola tono, postulis doni al mi la necesajn informojn, fine,

ja, kiel mi scias, ĉiu devas respondi al la demandoj de la belohino.

Je mia energia postulado, li emis daŭrigi la konversacion, nur rekomendis, ke ni eble parolu en mia intereso pri "pli facilaj" temoj.

Sed min ofendis la aroganta ignorado kaj akre mi deklaris, ke ĉiuj ĉi aferoj, kiuj ŝajnas al li tre komplikitaj, en mia patrio estas publike konataj eĉ de la plej mallerta stratbalaisto.

Tiel mi revenis al la antaŭa temo. Al mi ŝajnis absurda, ke ĉe tiagrada maŝinigo de la ekonomia vivo la loĝantaro povu havi okupon en la industrio, kiam ankaŭ tiom multaj oficoj mankas. Do, mi opiniis, ke ili produktas por eksporto. Mi demandis pri tio, sed evidentiĝis, ke ili tute ne konas la navigacion. Li deklaris, ke sur la maro nenio kreskas, kial do tien iri?

Mi menciis al li, kiom progresigas la eksterlanda negoco la komunan bonstaton kaj kiom utile estus al ili eksporti buteron, grenon, farunon kaj aliajn aĵojn en mian patrion, per kio ili povus akiri grandan provizon de valora angla devizo.

Mi ricevis la surprizan respondon, ke ili satiĝas ne per tio, kion manĝas aliaj!

Neniel mi povis kompreni, kiel ili ne malsatmortas ĉe tia grandega malhavo de la ekonomia kapablo.

Sed post tio mi jam devis konstati, ke ĉiu plua diskuto estas senutila, ĉar inter ni etendiĝas ia granda abismo, kaj la animo de la hinoj havas ian misteran sekreton, sen kies solvo mi neniam povos komprenigi al ili miajn pensojn.

Do, mi leviĝis kaj foriris. Mi longe pensadis, kiel mi povus ekkoni ilin sen interparolado. Ĉar kiun ajn mi demandis pri ia ajn temo, mi ricevis konstante fremdajn kaj strangajn respondojn, sed ĉiam mirinde kongruajn. Ŝajne ili ne havis individuecon. Sed despli incitis min la problemo, kiaspeca spirito estas, kiu konservas en ili ĉi tiun mirindan disciplinon, kia ĉe ni eĉ en la armeo ne estas imagebla.

Fine mi venis al la konkludo, ke mi informiĝos per legado.

Mi volis havi ian etnografian libron, el kiu mi povas pli vaste studadi iliajn kutimojn kaj karakteron.

Mi haltigis la unuan hinon kaj demandis, kie mi povus akiri libron, kiu pritraktas la naturon, vestojn kaj ĝenerale la vivmanieron de la loĝantaro. Per tia ĉirkaŭskribo mi volis esprimi la etnografion.

Responde li rimarkis, ke mi menciis tre multajn, diversajn temojn, ĉar ĉi tio apartenas parte al la anatomio kaj la funkciologio de la organoj, parte al la teksindustrio.

Vidante, ke ankaŭ ĉi tiu min ne komprenis, mi nur demandis, kie mi trovos bibliotekon.

Li estis tuj preta al mi servi, donis la adreson, sed el tio mi ne multe komprenis. Kiam li sciiĝis, ke mi estas fremda en la urbo, tuj li proponis akompanon. Ni sidiĝis sur tramon kaj li gvidis min ĝis la biblioteko.

Mi venis en grandegan, rondan, preĝejsimilan halon, kies murojn kovris en ĉirkaŭ tridek-jarda alteco unusola rondira amasego da bretoj, sur tiuj centmiloj da libroj. Antaŭ la bretoj, en diversaj altoj pendis malgrandaj balkonoj. Sur ĉiu balkoneto estis seĝo kaj eta tablo. En la plej multaj balkonoj legis hino. Baldaŭ mi ekvidis, ke tiuj balkonoj ankaŭ moviĝas. La hinoj direktis ilin sur horizontalaj kaj vertikalaj

reloj, konstruitaj inter la bretaro kaj tiamaniere ili venis al la dezirita libro.

Interese mi havis la senton, ke ĉi tie estas granda bruo. Tamen nur la foliumado aŭdiĝis kaj neniel estis pli da bruo, ol en niaj bibliotekoj. Sed ilia publika vivo estas tiom silenta, ke mi miris, ke ankaŭ ĉi tie estas nur same silente.

Kelkloke inter la libroj anoncis grandliteraj surskriboj la opajn fakojn: "Etiletero", "Celulozo", "Albumino" kaj aliloke: "Nervokuracado", "Stomakŝanĝado", "Metamorfozigo de elementoj", "Grenaŭtomatoj", aŭ: "Profundenvidiloj".

Mi pensis, ke mia gvidanto fakte miskomprenis min kaj ke mi venis en la bibliotekon de la kuracistoj kaj teknikistoj, kvankam mi volis ekkoni la hinojn kaj iliajn kutimojn.

Feliĉe, meze de la ĉambrego mi ekvidis tablon kun la surskribo: "Informoj". Apud ĝi sidis iu hino.

Alpaŝinte mi ripetis al la hino mian deziron, sed ankaŭ li respondis la samon, kion mia gvidanto.

Mi konvinkiĝis, ke tiamaniere mi neniel prosperos kaj mi devas komenci mian studadon ĉe iu alia fako, el kiu mi same povos ekkoni ilian vivon.

Mi decidis studadi ilian historion, kaj mi menciis, ke mi deziras tian libron, kiu pritraktas la okazintaĵojn de la pasinta tempo.

Li respondis, ke tio estas tre relativa kaj nedefinita temo. Ekzistas libro, kiu temas pri la geologio, alia kiu pritraktas la evoluon de la rasoj, aŭ de la nervosistemo, de la digestorganoj aŭ de aliaj.

Mi diris, ke ne tion mi deziras, sed tion, kiu pritraktas la pasintan tempon de la homoj.

Mi devis ripeti, sed ankaŭ duafoje li ne komprenis kaj min petis, ke mi nomu similteman libron.

Nun mi montris mian belohinan legitimaĵon; deklaris, ke mi estas fremdulo, ne konas ilian literaturon, do mi povas nomi nur la librojn de Eŭropo.

Por ekzemplo mi menciis al li la verkojn de Froude kaj Green el la historio de mia patrio, sed li petis min rakonti ion el iliaj enhavoj.

Mi parolis pri la epoko de Henriko VIII. Pri la edziĝo kun Anjo Boleyn, pri la bataloj de la reformacio, pri la ribeliĝo de la nordaj provincoj, pri la ekzekuto de Tomaso Morus, la episkopo de Rochester, Anjo Boleyn kaj Katarina Howard, pri la luktado de la reĝo, de la parlamento, de la princo de Norfolk kaj Cromwell, pri la disputoj de la transsubstantiatio, de la celibato, de la meso kaj de la konfesado.

Nature, la tuta rakonto ŝajnis al li nekredebla, sed mi jam estis alkutimiĝinta, ke li demandadis ĉe ĉiu frazo: kial do ili faris ĉion ĉi?

Sed kiam mi finis, li miris pri tio, ke mi parolis pri la pasinto, kiel pri io efektiva kaj fine malkovriĝas ke ĉio ĉi ne estas.

– Sed estis! – mi respondis.

– Eble vi pravas, sed tiu vorto jam havas en si la fakton, ke ĝi ne estas. Kian sencon havas sin okupi pri imaginaraj aferoj? Nur la nuntempo ekzistas kaj se ni okupiĝas krom la nuntempo ankaŭ pri neekzistantaj aferoj, kial vi malŝparas ĝuste por la pasinta tempo tiel superfluan laboron?

Sammaniere vi povus desegni geografiajn kartojn de neestantaj planedoj.

Mi rimarkis, ke ni ĉerpas el la pasinto multan utilan sperton por direkti nian agadon dum la estonto.

– Ĝi estas simila al tio, kvazaŭ post la matena vekiĝo ni englutus laksigilon, ĉar en nia sonĝo ni traŝarĝis nian stomakon per multa manĝaĵo, malgraŭ, ke ni post la vekiĝo estas malsataj.

Tiel malkovriĝis, ke ili tute ne havas historion. Ĉiu rememoras nur la tempon, travivitan de si mem. Kaj el la prauloj postrestas por la idoj nenio krom kion ili kreis, ia nova ĥemia procedo, konstruaĵo, maŝino, sed pri ties eltrovinto scias neniu.

Do, mi trafis ree en la sak-straton. Kion alian mi ankoraŭ ekprovu? Mi jam spertis, ke ili ne havas beletristojn. Mi pene cerbumis, kian fakon elekti por klarigi al mi ilian vivon kaj mondkoncepton.

Mi petis pri filozofiaj verkoj, sed li denove demandis, kio estas tio. Kaj kiam mi parolis pri la homa pensado kaj pri ties reguloj, li direktis min senhezite al la nervokuracado, el kiu evidentiĝis, ke ili filozofion tute ne havas. Tiu fakto vere min surprizis; konsidere, ke ilia tuta vivo konsistis el la variado de la koncepto de la kazoo kaj kazi, el kio ĉiu normala cerbo estus konkludanta al filozofema nacio.

Mi demandis, kial ili eĉ unu vorton ne skribas pri ilia ĉefa problemo de sia vivo. Mi menciis, kiom multaj verkistoj kaj el kiom multaj vidpunktoj klopodas ĉe ni pritrakti la moralon, la moron, la diajn leĝojn kaj la juston.

– Tio, kio ekzistas – li respondis, – ne bezonas pritraktadon kaj disputon. Kian sencon havus ekzemple pritraktadi, ke la

cirklo estas ronda? Kaj se oni pritraktas ian geometrian figuron jen kiel rondan, jen kiel kvarangulan, tio povas okazi nur tiel, ke la pritraktata figuro tute ne ekzistas, ĉar, se ĝi ekzistas, ĝi povas esti nur tia, aŭ alia.

Min jam ege tedis la senfruktaj diskutoj kaj mi petis ian ekonomian libron, sed li demandis, kian produktan fakon mi bezonas. Mi klarigis, ke mi deziras informiĝi pri la socia sistemo de la produktado, sed li denove respondis, ke la sistemoj estas diferencaj laŭ la fakoj. Oni produktas alisisteme la tritikon kaj aliel la rizon, almianiere oni teksas la ŝtofon.

Baldaŭ evidentiĝis, ke ankaŭ tia ne ekzistas. Ili simple ne havas ekonomian sociordon, same, kiel filozofion, leĝaron, ŝtatadministradon, religion kaj beletristikon.

Mi miregis kaj ne povis imagi, kie mi serĉu ilian vivon. Mi jam ne mirus, se malkovriĝus, ke ankaŭ ili mem ne ekzistas.

Fine mi decidis legi nervokuracistajn librojn, esperante ĉerpi el la pli oftaj nervomalsanoj kelkajn konkludojn pri ilia anima vivo.

Do, mi sidiĝis en iu malgranda balkono kaj post la teknikaj instruoj de la informisto suprenleviĝis ĝis la alto de ĉirkaŭ tri etaĝoj kaj ekserĉis inter la libroj.

Sed el la titoloj mi ne multe komprenis. Iliaj fakesprimoj estis ankoraŭ ne konataj al mi. Fine mi laŭhazarde elprenis libron kaj ĝin malfermis. La titolo de la unua ĉapitro estis: "elektronfiuo, strukturologio de pensado." Sed krom la titolo mi komprenis nenion. Ĝi pritraktis la ĉelojn la internajn fortojn en ili estiĝantajn. Poste sekvis la kalkuloj pri elastaj kunfrapiĝoj kaj osciladoj, sepmilionable pligrandigitaj mikroskopaj fotografaĵoj, pri kies signifo mi eĉ konjekton ne

havis, ĥemiaj formuloj kaj poste senfina aro da matematikaj deduktoj.

Plufoliumante mi trovis alian ĉapitron: "Cerboteknologio kaj nervomuntado." Mi vidis la fotojn de strangaj mezuraparatoj, homojn, kiuj portas sur la brusto aŭ kapo malgrandajn metalskatolojn, pinĉilojn, tranĉilojn, eltiritajn kaj transplantitajn nervofibrojn. Poste sekvis paĝoj el maldikaj metallamenoj, kiuj estis plenplenaj per miopige malgrandaj kvadratoj kaj la tuto vibris en kunfandiĝanta malpur-griza koloro. Subskribite, la vorto, por mi nekonata: "Bomeli".

Mi devis malleviĝi al la informisto kaj peti lian klarigon. Li alpaŝinte al mia tablo, suprenturnis ĝian dekstran parton kaj de tie elleviĝis aparato, simila al mikrofotografilo. La libron li enŝovis ĉe la demandita paĝo en la aparaton, kaj mi devis enrigardi tra iu lenso.

Mi ekvidis homan cerbon en vitra ujo, en kiun estis pikitaj multaj nadloj. Maldekstre blua lumstrio ĵetis lumon al tiu, ĉirkaŭe estis diversaj montrilaj aparatoj.

Nun la informisto premis butonon, kiam la montriloj ekmoviĝis, la cerbo iom post iom ricevis ruĝan koloron, poste aperis homa mano, kiu enverŝis la enhavon de iu botelo en la vitran ujon, la cerbo regajnis sian komencan koloron kaj la montriloj resaltis al siaj komencaj statoj.

Nature, mi komprenis nenion el la tuta sceno kaj ĉefe mi trovis nenion en la libro, kio estus interrilata kun ilia animo. Kaj vane mi klarigadis al la informisto, ko mi deziras ekscii ion pri iliaj pensaj, sentaj kaj ideologiaj cirkonstancoj, li respondis, ke ni pensas kaj sentas per nia cerbo do, same pri la estiĝo, kiel pri la kupliĝo de la pensoj, ĉiuj necesaj matematikaj formuloj estas troveblaj en la unua ĉapitro.

– Nature, – li daŭrigis – se vi volas studi ankaŭ la radiumadon aŭ la superelektronan metamorfozon de la pensoj, tiam via libro ne sufiĉas.

Kaj precize li klarigis, kien mi devas leviĝi, el katalogo li legis al mi aron da titoloj, ke mi jam kapturniĝis pro la inundo de la nekonataj vortoj kaj haltigis lin.

Mi sentis min fakte en vakuo. Evidentiĝis, ke inter ni du mankas la interliganta ponto kaj eĉ esprimi mi ne povas mian volon. Longe mi serĉis la ĝustan esprimon, sed por la animo ili ne havas vorton kaj se mi estus parolinta pri koro, ili certe direktus min al la breto de la "sangcirkulado".

Post kelkminuta pena cerbumado mi rezignis pri ĉia espero, senvorte turniĝis kaj forlasis lin.

Elveninte mi iradis kelkan tempon tien kaj reen. Poste mi alparolis hinon kaj interesiĝis pri bildekspozicioj…

Li respondis, ke en ĉiu libro troviĝas bildoj kaj demandis, kian fakon mi deziras studi. Responde mi rimarkis, ke mi serĉas pentritajn bildojn, sed el la gapaj okuloj mi vidis, ke ankaŭ li volas min forlasi, do mi rapide montris al li mian belohinan legitimaĵon.

Mi devis klarigi, kia estas la pentrita bildo. Kiam li komprenis, li diris, ke ni verŝajne ne konas la pli perfektan formon de la bildfarado, la fotografon.

Vane mi argumentis, ke la pentrado estas pli perfekta, ĉar ĝi figuras ne nur la surfacon, sed ankaŭ la enhavon kaj esencon de la aferoj, li respondis, ke ili estas ankaŭ en tio pli perfektaj kaj el liaj vortoj mi divenis, ke li parolas pri la Rentgen-radioj. Li parolis krome pri iu nekonata afero, kiu vidas en la profundon de la tero kaj pri aliaj strangaj

maŝinoj, kiuj malkovras al la homaj okuloj la internan strukturon de la materio.

En tiu punkto ni tre malfacile komprenis unu la alian. Mi intencis esprimi, ke la aferoj havas sentan esencon: tiun impreson, kiun ili vekas en nia animo, sed li rimarkis, ke aŭ la aferoj vekas en ni impreson, kongruan al siaj esencoj kaj ĉi-okaze la fotografio estas pli perfekta, aŭ en ni estiĝas pri ili deformiĝinta bildo, kaj tiam la difekto troviĝas ne en la aferoj, sed en ni.

Mi klopodis ilustri antaŭ li la diversajn impresojn de la pentristoj, kiuj ne deformas la esencon de la ajoj, sed, pli vere, volas pliproksimiĝi al ĝi. Sed li persiste asertis, ke la esenco de ia aĵo ne povas esti diversa kaj se estiĝas pri ĝi tamen diversaj impresoj, tiam, krom unu sola, ĉiuj ceteraj devas esti evidente falsaj. Li konsilis, ke la objektojn, kiuj havas por mi dubajn esencojn, mi portu al la ĥemia aŭ fizika instituto, kie mi ricevos pri ili precizan analizon.

Lace mi mangestis kaj deklaris, ke mi ne plu bezonas informojn, post kio li foriris.

Do, anstataŭ la solviĝo, la problemoj iĝis pli kaj pli konfuzaj.

Sed per ĉio ĉi mi eĉ pli incitiĝis por ekscii ilian sekreton. Antaŭ miaj okuloj interkroĉiĝis la dentradoj de mirinda mekanismo, kiuj plenumis sian laboron ĉe tia grado de precizeco, kian esprimi mankas la homa vorto. Tamen, kiel ajn mi serĉis, mi ne sukcesis trovi la risorton, kiu movas la tuton. Mi fakte sentis min kiel Keppler aŭ Pasteur, kiuj, ekkoninte la mirindajn Leĝojn, paŝon post paŝo konvinkiĝis pri la ekzisto de la Leĝdonanto, kiu tamen samtempe pli kaj pli malproksimiĝis de la sentoj. Lia voĉo mutiĝis en la dornarbusto, liaj okuloj ne ekbrilis en la fulmo, lia voĉo ne

tondris inter la nebuloj kaj kovriĝis malantaŭ des pli densan mallumon, ju pli luma iĝis lia ekzisto.

Mia cerbo febre pulsis, kaj jam fakte pravis tiuj, kiuj konsilis al mi ripozon. La hodiaŭa lernado amasigis en mi tiom da problemoj, ke mi devis dormi je tio.

Mi petis la unuan hinon montri la altfervojon. Tiu servoprete alkondukis min, kaj mi ensidiĝis.

Hejmenvojaĝante mi tamen kunskribis kelkajn demandojn, decidante ke mi ĉion ĉi demandos al Zatamon. Li ja tamen estas nervokuracisto, kiu okupiĝas pri la animaj aferoj kaj ankaŭ min konas deproksime.

KVINA ĈAPITRO

La aŭtoro parte ekkonas la sekreton de la hinoj. -El ĉi tiu ĉapitro malkovriĝas, ke la hinoj havas nenian ŝtatorganizon. – La stranga "opinio" de Zatamon pri la justeco, amo, animo kaj beletristiko. – Malfacila ŝakludo kun Zatamon. – Konfuza klarigo pri la kazoo.

Zatamon jam ne tro zorgis min. La lingvon kaj la fundamentajn konceptojn de la hinoj mi jam ekkonis kaj pri la ceteraj mi estis konfidita al mi mem. La sekvontan tagon li ne vizitis min, nur triatage li alvenis, kio estis por mi tiom pli konvena, ĉar mi povis dume aranĝi miajn pensojn.

Mi estis konvinkiĝinta, ke sur la insulo regas tre demokrata, parlamenta estraro. Kiun ajn mi demandis pri miaj devoj, oni diris nur, ke mi povas fari laŭ mia plaĉo. Ĉi tie regis stranga miksaĵo de libereco kaj disciplino, kies interrilato provizore estis enigmo por mi.

Konsidere, ke min interesis precipe ĉi tiu problemo, mi demandis Zatamonon antaŭ ĉio pri ilia ŝtatorganizo. Sed kiam mi demandis, mi devis antaŭe rakonti al li, kio estas ĉe ni la ŝtatorganizo, kio la demokratio, kion signifas la diktaturo, parlamentismo, la elektado, nomado, ktp.

Mi emfazis per entuziasmaj vortoj la tradician parlamentan kaj demokratan regadon de mia patrio, sistemon, kiu ĉiam certigas al la popolo la rajton influi la fluon de sia propra vivo.

Kiam mi alvenis ĉi tien, Zatamon demandis, kian celon havas influi la fluon de la vivo. La vivo estas ja por tio, ke ĝi fluu, ne por ke ĝin oni influu.

– Por tio, – mi respondis, – ke oni certigu la liberecon.

Sed ĉi tion mi povis esprimi nur per ĉirkaŭdiro. Mi parolis al li pri la ĝeneralaj homaj rajtoj kaj pri la socia ekvilibro, sed li respondis, ke la libereco ne povas esti tio, kia mi ĝin klarigis, ĉar, se oni ĝin influas, ĝi jam devas ĉesi. Kaj nenian rilaton al la realo havas tia lando, kie la ekvilibro estas esprimata per tia sentimenta, do neekzistanta vorto, kia la libereco.

Por pli klare lumigi la koncepton de la ekvilibro, validan ĉe ni, mi menciis ĝian plej brilan formon, la justofaron, kiu per la justa puno de la krimoj restarigas la ekŝancelitan ekvilibron kaj certigas la trankvilan, pacan vivon.

Nun trafis min la surprizo!

Li neniel povis kompreni, kia diferenco estas inter krimo kaj puno. Eĉ post longa klarigado li konjektis inter ili nur kronologian diferencon kaj ne komprenis, kial ni faras diversajn vortojn por la sama koncepto, kiuj diferencas nur en sia kronologia vico, ke antaŭe estas la krimo, poste venas la puno, sed ĝi same povus esti ankaŭ inverse: antaŭe farus la juĝistoj kaziajn aferojn kaj per tio la krimuloj ricevus rajton "restarigi la ekvilibron" per la farado de aliaj kaziaj aferoj.

– Al mi ŝajnas – li daŭrigis, – ke laŭ via opinio la kazoo kreiĝas tiel, ke ni faras samtempe ne unu, sed du kaziajn aferojn; dum laŭ ĉiu sobra pensado, la duobligo de la kaziaĵoj nur plifortigas ilian kazian karakteron.

Vane mi asertis, ke la juĝisto punas nur pro devo kaj pro kazoa intenco al la celo de la komuna paco kaj socia trankvilo por ke li malpliigu la krimojn, li respondis, ke la krimuloj apartenas same al la homaro, kiel la juĝistoj, do ankaŭ ili estas ni mem.

– Aŭ kion vi opinius, – li diris, – se evidentiĝus pri la paseroj, ke ili kutimas reciproke detrui la nestojn unu de la alia? Ĉu vi

akceptus la pledadon, ke tion faras ne la paseroj, ĉar tiu, kiu duafoje detruas neston, faras ĝin jam post la unua detruo? Kaj fine, kion vi opinius, se mi asertus, ke la reciproka detruo estas la certigo de la paca kaj trankvila vivo?

Pezan akuzon mi sentis piki el liaj vortoj, kiam li diris:

– Ne estas sufiĉe, ke vi krimas, vi eĉ punas ĝin!

Tiel evidentiĝis, ke ili havas nenian ŝtatorganizon. Ili konas nek la regadon, nek la parlamenton.

– Nur malsanaj cerboj bezonas diskuti pri siaj aferoj – li diris. Bone scias ĉiu sancerba homo, kion li bezonas, do li iras al la magazeno, elprenas, kaj se la provizaĵo de la magazenoj malpliiĝas, tion ekscias la fabrikoj kaj kompensas. Kial diskuti pri tiu afero?

Do, ili havas nek parlamenton, nek leĝojn kaj pri la justico ili eĉ konjekton ne havas. Ĉio iras laŭ sia vojo. Mi ne povis imagi, kiel eblas vivi sen direktantaj organoj kaj li siavice miris, kiel ni povas vivi en tia necerteco, ke aro da homoj, kiuj – laŭ li – havas nenian rilaton al la produktado, senĉese interbabiladas kaj ĝenas la produktadon.

Nun mi paŝis al la alia parto de la problemo, al la granda mistero. Al la demando de la senleĝa disciplino. Mi demandis:

– Diru: ĉu ne estigas mison la manko de la reguligo de la homaj funkcioj?

– Kiel mi komprenu?

– Ekzemple, iu praktika homo, kiu lerte kapablas eluzi sian utilon eltrovas, ke li bone vivos laborante malpli kaj manĝante pli multe.

Li respondis preskaŭ kolere (se ili entute konus la koleron).

– Kiel li vivus pli bone? Se ni filozofus tiel, la produkto estus ne pli, sed malpli multa, sekve ni manĝus ne pli, sed malpli multe, kio tute ne estus pli bona. Sed kial vi nomas praktika kaj utilkapabla ĝuste tiun malkapablulon, kiu eĉ la plej simplajn matematikajn tezojn ne kapablas kompreni?

Mi sentis profundan respekton al ili, ĉe kiuj la honesto kaj la altruismo tiom naskiĝas kune kun la homo. Mi volis konfesi mian estimon, sed ankaŭ pri tio mankas la vorto. Nun mi miris, kiel do povas tiel honesta esti ilia ŝtato, se eĉ vorton ili ne havas pri tio. Mi povis nur angle diri, ke ŝajne ĉi tie ĉiuj estas honestaj kaj bonkoraj kontraŭ la aliaj.

Kompreneble mi devis klarigi la vortojn. Kiam li min – kvankam malfacile – komprenis, li esprimis la opinion, ke en nia patrio verŝajne troviĝas ankaŭ la malo de tiaj homoj. Ĝi estas tre verŝajna inter homoj, kiuj kreas apartan voston por tiu, kiu la matematikon komprenas laŭ ties ĝusta senco.

Mi gapis al li konsternite.

Ne nur leĝoj ĉe ili ne certigas la honeston, sed ili tute ne scias, kio ĝi estas. La dentradoj interkroĉiĝas kun la plej ekzakta perfekteco, nenie okazas ekpuŝiĝo, nenie troviĝas grincanta lagro en la socia mekanismo kaj ĉion ĉi tenas en ekvilibro nur la komuna animo .

Mi intencis demandi lin pri la psikologiaj motivoj, sed memorinte pri mia librara fiasko, mi devis konsterne ekscii, ke ili ne havas koncepton pri la animo, ĝuste pri tio, kio ŝajnas plej lume brili ĉe ili sur la tuta mondo.

Sed tiam de kie venis ĉio ĉi kaj kio subtenas ĝin en ili?

Balbute kaj kortuŝite mi konfesis mian miradon. Mi sincere deklaris, ke mia cerbo fiaskis.

Mi rakontis kiel multaj, diversflankaj kaj zorgemaj institucioj certigas ĉe ni la normalan fiuon de la socia vivo, ke la leĝo, mono, justofaro reguligas la interŝanĝon de la varoj kaj eĉ plue, la infanoj dum longaj jaroj estas edukitaj pri moralo, bono kaj honesto, dum ĉe la hinoj nure la animo, la komuna spirito kuntenas la tuton kaj tamen pli perfekte.

Min kaptis vera oratora impeto parolante pri tio, ke mi tamen ne vidas la komunan fonton de ĉiuj ĉi aferoj: kie estas tiu animo, de kie ĝi venas kaj kio inokulas al ili ĉi tiun miraklon?

Li petis min pli detale priskribi la koncepton de la animo.

Mi respondis, ke la animo estas tiu abstrakta koncepto, kiu kapabligas la homon por bonfarado kaj kreado. Por ekzempto mi menciis, ke ankaŭ ĉe ni ekzistas hospitaloj kaj aziloj por la maljunuloj.

– Kaj kion vi opinias – mi diris -, kio igas la homojn konstrui hospitalojn? Nu, tio estas la animo.

– Hospitalon konstruas la masonisto per maŝinoj kaj betono – li respondis. – Kiel miksiĝas ĉi tien la koncepto de la animo?

En la unua momento mi koleretis pro lia nekomprenemo. Sed mi ekmemoris pri mia iama klinika okazo: oni forigis la katarakton el la okuloj de iu sesjara knabeto, sed li tamen ne povis ekkoni la figurojn eĉ post semajnoj. Li klare vidis sian patrinon, sed tamen li eksciis nur el ŝia voĉo, kie ŝi staras.

Nome, en la cerbo de la infano ankoraŭ mankis la interrilato inter la bildoj kaj ties konceptoj. Li devis lerni la vidon ĝis monatoj, ĝis li povis finekzerci la interrilatojn.

Nun mi kredis, ke mi komprenas ĉion. Ĉi tiuj homoj edukiĝis en la rigidaj realaĵoj, do ili sentas la animon ne tiel, kiel ni. Eble per aliaj sentorganoj, ne per siaj cerboj, ĉar ilia cerbo kapablas percepti nur la palpeblajn kaj gustumeblajn aferojn.

Mia nuna tasko estas do la sama, kiu kun la vidigita knabo: mi devas konduki lin al la interrilato de la faktoj kaj la animo. Li certe havas koncepton pri ĝi, la kazoo estas ja la plej kompleta animo! Mi ellaboris veran strategian planon kaj mi demandis:

– Kial vi konstruas hospitalon?

– Ĉar ekzistas malsanuloj kaj maljunuloj. Por kio alia ni konstruus? Kial iras viaj malsanuloj al hospitalo?

Mi ne komprenis, kiel ĉi demando venas ĉi tien.

– Ĉar ili volas resaniĝi.

– Nu, kaj kiel vi povas demandi, kial ni konstruas hospitalon? Por ke ili resaniĝu!

Kompreneble mi ne estis venkita per tia banala aforismo kaj mi decidis ne lasi lin el miaj manoj.

– Tio estas nur la nuda celo – mi respondis. – Sed ne la kaŭzo. Helpi niajn homfratojn kapabligas nin la animo, kiu estas la ligilo, pleniganta la interspacon inter la faktoj de la malsano kaj de la konstruado. Se diri ekzemplon, ĝi estas simila al la mortero inter la brikoj, sen kiu disfalus la muro.

Do, ĉi tiu instigas nin al helpo. Ĉu vi jam komprenas, kion mi volas ekscii?

– Nun ankoraŭ malpli mi komprenas. Kial devas ekzisti interspaco? Se ĉe vi ne estas senpera kohero inter la malsano kaj la konstruado, sed interiĝas fremda koncepto, ĉi tiu ne kunligas, sed disigas ilin same, kiel ĝuste la mortero estas heterogena materio inter la brikoj; kaj la fakto, ke io bezonas glumaterialon, dokumentas nur pri ĝia disfalema karaktero. La cemento ne bezonas glumaterialon, estante per si mem unusola kompaktaĵo kaj ĝuste tial ĝi estas pli perfekta.

– Ho, la homa animo ne estas fremda materialo, sed la tuta enhavo de nia vivo! Kial dezirus resaniĝi la malsanulo, se lia vivo ne havus animan celon? Kaj la esenco de la helpo estas ne la sensenta betono de la hospitalaj muroj, sed la animo. Ne sufiĉas la pinĉilo, medikamento kaj bandaĝo, la ĉefafero estas la animo de la helpo, kiu estas la sola motoro de tiu kaj kiu estas pli saniga ol la sanigiloj. Kaj por kio ni vivus sen enhavo? Kian sencon havus resaniĝi por la monotona ĉiutaga manĝado, dormo kaj laboro, se nin ne ligus al niaj homfratoj la amikeco, amo, interesiĝo, se ĉiuj ĉi radiadoj de la animo ne varmigus kaj interesigus nian vivon kaj ne donus al la malsanulo deziron resaniĝi por vivi?

Nature mi devis ĉion parafrazi tiel, ke la interligajn animajn kroĉilojn mi komparis al la fortolinioj de la magneto. Post longa klarigado li deklaris:

– Nia korpo konsistas el atomoj, tiuj difinas niajn dezirojn, ĉar tiuj estas la reala mondo. Cetere ne estas imagebla, ĉar aliel ne povas ekzisti. Nome pri tiuj konceptoj, kiujn vi komparis al la fortlinioj de la magneto, post miaj detalaj demandoj vice evidentiĝis, ke tiuj estas nek atomoj, nek

vibrado, sekve tiuj estas neekzistantaj aferoj. Kaj kio ne ekzistas, tio ne estas.

Terura estis tiu rigida pensado, kies malvarmega atmosfero frostigis min. Tamen li petis daŭrigi mian rakonton, ĉar – kiel li diris, – tamen devas miaj vortoj enhavi ian realan sencon, nur mi ne povas esprimi.

Do, anstataŭ senfrukta ideologia disputo mi ekparolis pri mia patrio. Mi rakontis, kiel altvalora estas la bona amiko, kiu estas konfidebla eĉ en la danĝero, se ni bezonas defendon kontraŭ la malamo de niaj malamikoj. Kiom dolĉigas nian vivon la amikeco, la amata edzino aŭ la varma familia rondo. Kia feliĉo estas dum malvarmaj vintraj vesperoj ĉirkaŭsidi kun amatoj la fornon. Kristnaske, ĉe la festotago de la amo aĉeti donacojn al ili, aŭ ĉe aliaj festotagoj inviti niajn amikojn, en kies rondo povas disvastiĝi sprita babilado pri teatro, arto, pri etaj okazaĵoj kaj kiom beligas la vivon, se ni ilin regalas.

Mi kompreneble devis aparte klarigi la amikon, malamon, edzinon, feliĉon, teatron, arton kaj regalon. Ĝoje mi vidis, ke Zatamon aŭskultis miajn vortojn tre atente, prenis notlibron kaj pri mia rakonto skribis notaĵojn al si. Mi jam komencis esperi, sed fine li deklaris, ke inter miaj vortoj li kredas malkaŝi kelkajn kontraŭdirojn.

– Mi esperis – li diris, – lerni ion de vi, ĉar vi parolis pri ia kunlaboranta helpo, kiu ŝajnis montri al lerta matematika intelekto, sed mi eraris. Ĉar en via lando la kazoajn aferojn oni rigardas validaj nur por apartaj grupoj, kio pruvas, ke ĝi jam ne estas kazoo, ĉar kontraŭ aliaj vi ĝin ne plenumas. Se vi favoras iujn, kiujn vi imagas al vi pli proksimaj, tio estas farebla nur, se vi por la aliaj donas malpli aŭ nenion. Konklude same la aferoj, donitaj al la amikoj, kiel la aferoj, nedonitaj al la eksterstarantoj, tute konformas al la

koncepto de la kazi. Viaj amikoj ja ne ricevas la donajojn pro bezono aŭ bazo de la ekvilibro, sed – almenaŭ tiel mi komprenas el viaj vortoj, – sole tial, ĉar vi inventis la kazian koncepton: "amikeco."

– Kaj koncerne la vorton "amo" – li daŭrigis, – laŭ mia opinio vi intencas per ĝi signi ke al la homoj, starantaj ekster certa malvasta grupo, vi devas malpli korekte konduti, ol ili meritas laŭ sia natura ekzisto. Sed ĉi-okaze kial vi nomas la saman koncepton alifoje per la vorto: "malamo?"

Min konsternis la nekomprenemo kaj mi komencis klarigi la diferencon, sed li persistis ĉe la aserto, ke kio estas trans la reciprokeco kaj ekvilibro, tio estas kazi kaj ne havas sencon ĝin dissolvi je du diversaj vortoj. Kaj se ni donas diversajn sencojn al tiuj du vortoj, tio pruvas nur nian konfuzan vidon.

– Aŭ – li daŭrigis – kial oni devas estimi la edzinon kaj amatinon super la valoro de ŝia natura ekzisto? Ĉiuj virinoj havas ja la samajn organojn! Krome, laŭ mia opinio, vi faras diferencon ankaŭ inter la infanoj laŭ tio, ĉu ili devenas el via semo aŭ el tiu de aliulo, kvankam ankaŭ infanoj el fremda semo devenantaj ekzistas tute same, sed vi la antaŭajn infanojn nomas viaj "propraj", kvankam ĉiu persono estas nur la propraĵo de si mem, ĉar lia vivo naskiĝis al li mem, ne por la generinto. Kaj al tiaj infanoj vi alportas kristnaske donacojn, dum al la ceteraj ne. Krome ĉi tiun agon vi aspektigas tiel, ke vi donas trans la ekvilibro kaj reciprokeco kaj eĉ pli, vi emfazas tion antaŭ la infano, kiel ion tre justan, kio estas duoble kazi. Nome, la infano same havas rajton pri sia propra parto el la komunaj bonaĵoj, kiel ĉiu alia kaj malĝuste estas ŝajnigi, kvazaŭ la infano ĝin ricevus de ni, kaj eĉ sen rekompenco.

Sed li ĉefe malpravigis la kristnaskon, el kio li opiniis, ke ni devas pli malami niajn homfratojn je aliaj tagoj. Vane mi

klarigis, ke la kristnasko estis kreita ne por la malamo, sed por la amo, li persistis, ke la amo jam supozigas la ekziston de malamo, kiel la lumo la ombron kaj nur tie povas kreiĝi por ĝi aparta vorto, kie ekzistas ankaŭ ĝia kontrasto, ĉar tio, ke ni iun amas, jam enhavas en si mem, ke kontraŭ la aliaj ni devas konduti malpli utile, do, la amo estas jam per si mem kazi kaj alportas kun si la konfliktojn, koliziojn, putriĝon, zorgojn, malsaton, lavangsimilan akumuliĝon de kaziaj aferoj kaj per tio la ruiniĝon de la produktado kaj de la komuna bonstato.

Li opiniis, ke verŝajne ĉe ni estas multaj behinoj, kiuj, kvankam ili scias, kiom malĝuste ili agas, tamen klopodas pli manĝi, malpli labori kaj tranŝovi la laboron al aliaj, ĉar ili estas inokulitaj per la veneno de la amo.

Li ne komprenis, kial ni nomas utila ĝuste tian staton, kiam ni havas malpli multe el la laboro kaj pli multe el la manĝaĵo. Niaj organoj bezonas ekvilibron kaj la troŝarĝo estas egale malutila, ĉu la muskolojn ĝi trafas aŭ la stomakon.

Mi jam vidis, ke tiamaniere li neniam lernos la esencon de la amo, do mi menciis, ke ni, eŭropanoj estas ĉiuj la adeptoj de granda profeto, kiu antaŭ dumil jaroj deklaris, ke ni devas sendiference ami ĉiun nian homfraton, do la amo devigas ne nur kontraŭ malvastaj grupoj, sed kontraŭ la tuta homaro.

Mi rakontis, kiel bela kaj plezura igas nian vivon ties sekvado, la religia kredo, kiu plibeligas nian animon, ĝin plenigas per plezuro, kiu konsolas kaj donas azilon kontraŭ la sortbatoj, kiel edifa estas la konscio pri la senlima mizerikordo, kiu donas apogon al la animo.

– Ĉu ne estus pli simple sekurigi la vivon jam de komence? – li demandis.

– Kiel tiu demando rilatas al la temo?

– Sekurigi kaj fari ĝin pli elkalkulebla.

– Sed kial?

– Por ke vi ne devu rifuĝi el la malcerto al la malcerto. Konfuzaj kaj sencelaj kaŭzoj estigas nur konfuzajn kaj sencelaj "efikoj".

Kompreneble per tio mi ne fariĝis pli saĝa. Mi respondis, ke lia respondo estas multe pli konfuza ol nia vivo, kiun la ĝenerala leĝo de la amo starigis sur firmajn fundamentojn, kaj kunligis la tutan homaron.

Li respondis, ke miaj novaj vortoj kontrastas kun la aliaj, diritaj pri la amo, sed li estas certa, ke inter tiuj du la antaŭa diris la veran situacion, ĉar, se la amo estus deviga kontraŭ ĉiuj niaj homfratoj, ĝi jam ne estus nomebla amo, same, kiel se la tuta surfaco de la tero suprenleviĝus al la alto de la Himalaja montaro, neniu asertus pri la tero, ke ties ĉiu punkto estas montpinto, sed oni nomus ĝin ebenaĵo kaj ni eĉ ne havus apartan vorton pri la montpinto. Tamen li opinias, ke tiu profeto verŝajne estis hino, en kiu ekzistis la kazoa stato, nur ni ne komprenis la instruitajn matematikajn tezojn kaj faktojn, verŝajne tial, ke ni havas animon, kiu konfuzas la komprenon, kaj anstataŭ simple konsciiĝi pri liaj vortoj kaj transnaskiĝi al la stato de l'kazoo, ni serĉas en liaj vortoj "konsolon", "belon", kaj "plezuron". Evidentas, ke tiamaniere ni neniam havos vivon.

Kontraŭ tio mi akre protestis. Mi deklaris, ke la esenco de la homo tamen ne estas lia mano, piedo aŭ stomako, sed lia interna memo kaj la animo sin nutras per la belo kaj varieco, kiujn ĝi same bezonas, kiel la stomako la manĝaĵon.

Ĉi tion li diris tute nekomprenebla kaj petis min klarigi, kio estas la belo, kiun la animo bezonas kaj kio estas esence la animo, kiu bezonas ĝuste tiajn aferojn, kiajn la homo mem ne bezonas, dum mi tamen asertas, ke la animo estas la homo mem. Ĉar, – li diris, – mi klarigis ĝin antaŭe kiel glumaterialon de la agadoj, sed li konjektas, ke ĝi estas ne nura disigilo, kiu ŝoviĝas inter la faktojn de la efektiva mondo, sed ĝi havas ian memstaran estadon kaj ŝajnas esti tre konfuza afero. Ĝi kondutas kiel vivaĵo, mi atribuas al ĝi nutradon kaj digeston, sed tamen mi ne povas priskribi ĝian formon.

Nevole mi devis rideti. Mi rememoris pri iu el miaj malnovaj pacientoj. Tiu venis al la militŝiparo kiel mallerta doklaboristo. La bubo estis tre stulta, kaj lia militinstruo kaŭzis multan zorgon al liaj superuloj. Dum lia kuracado ankaŭ mi mem okupadis min pri lia instruo. Longe mi rakontis al li pri la glora destino de la angla militŝiparo, pri la brila pasinto de la Unuiĝinta Reĝlando, kaj mi priskribis, kiel dolĉan nutron ricevas nia animo el la tradicioj.

Fine, kiam mi demandis, ĉu li jam scias, kio estas la tradicio, li respondis:

– Ĝi estas eble ia pudingo.

Nun mi havis proksimume la saman taskon kontraŭ Zatamon.

Por klarigi la sencon de la animo, mi menciis al li la plej eminentajn verkojn de la beletristiko: Hamleton de Shakespeare, Anna Karenina de Tolstoj kaj la Kreutzer-Sonaton, la Ferfabrikiston de Ohnet, la Sinjorinon de Kamelioj de Dumas, Per-Ginton de Ibsen kaj entute la klasikajn verkojn, kiuj penetras en la plej profundon de la homa animo, suprenportante kaj elmontrante la sekretajn

risortojn de la kaŝe kirliĝantaj pasioj, precize analizante la misteron de la sekretplena Memo, la memkonfliktojn kaj subkonsciajn inhibiciojn, kiuj ofte disigas unu de la alia eĉ la plej serenajn animojn, pelas ilin al disonancoj kaj katastrofoj, eĉ pli, – kiel Raskolnikov, – al la murdo, sed sammaniere ilin interpacigas kun la malamiko kaj eĉ kun la morto. Mi akcentis, kiel profunda kaj preciza estas la milflanka karakterizo de la individueco de Anna Karenina, kiel granda travivaĵo estas ekvidi la tragedion de nia animo en la animbatalo, kiun doktoro Faŭsto aŭ Per Gint luktas kun si mem.

Li atente aŭskultis miajn vortojn kaj fine deklaris, ke ni verŝajne pereas en la abismo, kreita de ni mem, ĉar anstataŭ, vidante la aferojn laŭ ilia klara realo, ni simple vivus, ni prefere ebrie erarvagadas en la labirinto de inkubaj problemoj, fermitaj en si mem. Li esprimis la opinion, ke la animo estas iu terura malsano, kiu konfuzas ĉion kaj malhelpas la elformiĝon de la kazoa egalpezo. Li nur miris, kial la animon, kiel ion fuŝitan kaj konfuzitan, ni devas senĉese analizi tra longaj libroj, anstataŭ, ke ekkoninte ĝian senutilon, ni forĵetus ĝin kaj serĉus alian aferon, per kiu ni povus vivi.

– Ankaŭ ĉe ni okazas, – li diris, – ke la fabrikado de la metilalkoholo, vitriolo aŭ celulozo fuŝiĝas. Malbone fabriki ĉiujn ĉi oni ja povas laŭ cent kaj cent manieroj, sed ni rigardus frenezulo tiun, kiu dediĉus sian vivon por priskribi, kia estas la malbona celulozo, laŭ kiom da manieroj ĝi povas malboniĝi kaj por kiom multaj celoj oni ne povas uzi ĝin. Niaj libroj enhavas nur la fabrikadon de la bona celulozo, pri kio ĉe vi eĉ unu linio ne estas skribita. Sed ĉefe mi ne komprenas, kial vi nomas kreaĵo kaj verko tion, se iu forŝparante de la kreado sian laboron, misuzas sian vivon por la analizado de malbonaj kaj maljustaj aferoj.

Mi vane protestis kontraŭ la aserto, ke tiuj estas malbonaj kaj maljustaj aferoj. Mi jam vidis, ke por ĉi tiuj homoj nur la pudingo estas nutraĵo, do mi jam intencis respondi nur al la demando, kial oni skribas la librojn.

Mi diris, ke ili estas skribitaj por distro, kiu bonfartigas la homon, do ni ĝin bezonas. Al la demando, kio estas la distro, mi menciis la legadon, ludon kaj babiladon. Kompreneble li deklaris, ke ankaŭ ĉi tiuj estas kaziaj aferoj.

– Ĉe vi eĉ la babilado estas kazi? – mi demandis surprizite.

– Ne estas tia la necesa interparolado. Sed kiel mi konjektas, vi parolas pri la parolado, farita por si mem, kiu, ĝuste tial, ne povas tiel bonfartigi la homon, kiel la kreanta laboro.

– Sed dum la postlabora tempo!

– Tiam ni bezonas ripozon. Aŭ kion vi opinius pri la homo, kiu alveninte laca al sia celo, sidiĝus, sed eĉ sidante movus laŭ paŝado siajn piedojn? Ĉu tio estus agrabla? Kaj por kiu tamen agrablas, tiu same devus trovi agrabla la superfluan, kiel la necesan paroladon, eble ĉi lastan eĉ plie kaj serĉus la okazon foruzi sian tempon de la neceso al la superfluo, dum la aliaj okupiĝas pri la necesaĵoj, kaj produktas, kio jam ne estas kazoo. Se ni taksas la superfluaĵojn valoraj, tio estas la ĝermo, el kiu naskiĝas la kaziaj aferoj, kiujn vi nomis belo, distro, beletristiko kaj ceteraj sensencaĵoj.

Mi vidis el ĉio ĉi, ke propre li ne komprenas, pri kio temas, kaj mi rimarkis, ke radike diferencas la tempo ŝtelita for de la laboro kaj la freŝiga distrado, kiun oni faras post honesta laboro kaj tiu akcelas ĝuste fortigi la laborkapablon de la korpo kaj cerbo. Sed li obstine ripetis: – El la kulto de neestantaj aferoj estas gajnebla nure malutilo, ĉar ni mem vivas en la estanta mondo.

Mi longe cerbumis pri ekzemplo de distro, kiu eĉ el la vidpunkto de la kazoo ne estus akuzebla. Fine mi menciis la ŝakludon, kiel la distron de la animo, kiu al neniu estigas malutilon.

Mi desegnis la ŝaktabulon, poste sur malgrandaj paperpecoj la figurojn, kaj mi klarigis la regulojn, kio – mi emfazas, – estis malfacilega tasko. Neniam mi havis tiel neinstrueblan lernanton. Kiam mi klarigis jam tri fojojn, ĉe la kvara li denove demandis:

– Sed kio estas la celo?

– Elmeti la reĝon de la kontraŭulo – mi diris kaj komencis denove klarigi.

Fine, post multaj ŝultrolevadoj, li konsentis ludi. Mi antaŭenpaŝis per peono kaj fingromontris, ke nun sekvas li. Li simple prenis mian reĝon, metis ĝin flanken de la tabulo kaj demandmiene min alrigardis.

– Kaj kian sencon nun ĝi havas? – li demandis stultmiene.

Mi kolereme ĝin remetis.

– Tio ne eblas tiom simple!

– Vi vidas, ke ĝi eblas!

– Sed vi devas plenumi la regulojn! Tiamaniere ĝi kompreneble ne havas sencon. Se vi ludas laŭregule, vi vidos ĝian sencon.

Ni komencis denove la ludon, kaj malfacile ni eĉ finis ĝin. Nature mi venkis.

– Kaj nun? – li demandis.

– Nun mi estas la venkinto.

– Kio estas tio?

– Mi gajnis.

Longe li pensadis. Evidente li ankoraŭ nun ne komprenis.

– Kaj kio estas tio? – ekvoĉis fine.

– Ke mi venkis.

– Vi klarigas unu vorton per la alia, kion vi verŝajne bezonas tial, ĉar neniu el ili ambaŭ havas rilaton al la realo.

Li ne kapablis kompreni, kial ni faris – laŭ liaj vortoj – tiel longe kaj artifike la nenion, kiu eĉ tiam ne havus sencon, se mi estus jam komence elmetinta lian reĝon. Kaj li konkludis, ke ankaŭ nia tuta privata kaj publika vivo devas konsisti el komplikado de la nenio, ĉar niajn agojn direktas imagitaj idoloj. Se ni valorigas la nenion kiel realaĵon, el tio povas elkreski nur mizero, konfliktoj kaj akumuliĝo de kaziaj aferoj, kiuj ĉiuj devenas verŝajne el la malsano, kiun mi nomas animo kaj sentimento, kaj kiu nin retenas de la kreado.

Min afliktis la aroganta tono kaj mi kontraŭdiris, ke ĝuste la animo estas la naskinto de la kreitaĵoj. Tiu estas, kiu nin flugigas, tiu la homojn suprenlevas de la griza humo kaj instigas al kreado.

Argumente mi menciis la pentradon, laŭdante la ravan grandiozecon de Mona Liza, la katedralojn, skulptaĵojn, la tombajn monumentojn, ornamajn marmorfrontojn de la publikaj palacoj, sed li obstine ripatadis.

– Ĉio ĉi tio pruvas, ke vi foruzas vian energion de la kreanta laboro, ĝi elbalancas kaj flankenreligas ĝin. Nur tion mi ne

komprenas, kiel vi povas nomi flugilo la jugon, kiu malhelpas vin en la facila travivo de la vivo, kiu pelas vin al erarvojoj, al la labirintoj de problemoj kaj al sensencaj konfliktoj? Ĉi tiu ŝargo ne nur ne levas, sed vin malhelpas en la progreso kaj vin premas malsupren, sed ne al la tero, kiu estas la sola, vera tereno de la vivo, sed sub la teron, kie vi ŝanceliĝadas en la mallumo kaj ne povas elgrimpi al la simpla, sunluma realo. Ties rezulto estas la multaj sortbatoj, malamo, mizero, beletristiko, necerteco, donaco, subpremo, amo, mensogo, pentraĵoj kaj ĉiuj tiuj vivŝarĝoj, kiujn vi rakontis.

Kaj mian tutan rakonton li rigardis nur dokumento pri tio, ke la sola maniero travivi la vivon estas la kazoo, la kunlabora helpo, kiam ĉiu laborante por unu komuna celo, dediĉas sian vivon al la komuno.

– Ĉi tion – li daŭrigis, – vi nature signas per amo sinofero kaj per aliaj strangaj, kun la realo ne kunligitaj vortoj, kvankam tiuj vortoj estas unue neestanta konceptoj, due, iliaj rezultoj estas rekta kontrasto de la serena kazoo, kiu estas la sola maniero de la reala utilo kaj kiun vi ne konas.

Ĉi tiun akuzon mi jam absolute ne povis lasi sen refuto. Mi deklaris, ke en mia patrio ĉiu ŝtatano dediĉas sian vivon al unu komuna celo, ĉar ĉiu scias, ke per la perdo de la patrio perdiĝos ĉio. Mi menciis kiel la plej grandiozan ekzemplon de la komuneca ideo la armeon, rakontante la batalojn de niaj prauloj, per kiuj ili fondis la nunan mondhegemonion de mia patrio.

Zatamon dum iom da tempo atente min aŭskultis, sed sur lia vizaĝo pli kaj pli videbliĝis iaspeca maltrankvilo kaj fine ekstarante li deklaris, ke la hodiaŭa lernado verŝajne troŝarĝis mian cerbon, ĉar mi jam eĉ ne povas kompreni liajn vortojn, kaj miaj lastaj vortoj jam ne nur al la realo ne havas rilaton, sed eĉ inter si ne havas interligon.

Sed mi ne lasis min ekhalti. Denove mi komencis klarigi al li la majestan taskon defendi la patrion. Fine mi sukcesis komprenigi, ke troviĝas okazoj, kiam la civitano devas oferi sian vivon por vivan teni la patrion.

Post tio li demandis, kio estas la patrio.

Mi diris, ke ĝi estas la komuno, do la sumo de la civitanoj. Sed tiam li jam miajn komencajn vortojn ne komprenis kaj demandis, kiel ni povas vivi sume kaj komune tiel, ke ni unuope ĉiuj mortas.

Mi senesperiĝe, mansvingis, el kio li konkludis, ke mi devas esti tre laca.

Li intencis foriri. Vane mi asertis, ke ĉio, kion mi rakontis, estas plene konforma al la reala vivo. Vane mi asertis, ke ankaŭ mi profesias per la kuracado de vundoj kiujn antaŭe faris aliaj, li respondis, ke miaj vortoj fariĝas pli kaj pli kontraŭdiraj, kaj mi nepre observis ion malprecize en mia patrio.

Mi plenforte insistis reteni lin. Mi promesis al li ĉion klarigi, kaj tiam li nepre komprenos min.

Zatamon residiĝis.

– Sed kial vi ĉion ĉi faras? – li demandis.

– Ĉar ni kapablas senti.

– Ni havas la samajn sentorganojn, kiel vi kaj tamen ni ne faras.

– Ĉar vi sentas la lumon, varmon, voĉon, sed la beaton ne.

– Kio estas do tio, kion vi nomas beato?

– La kontentiĝo de la animo.

– Do tion ke la animo satiĝas?

– Ian tiaspecan aferon.

Li ekcerbumis.

– Ĉu via animo satiĝis dum nia ŝakludo?

– Ho jes, ĉar mi venkis. Nu, vi ekzemple ne sentas la ĝojon en tia afero.

– Kaj kiel vi sukcesas fari, ke ambaŭ ludantoj venku?

Malgraŭ mia deprimita humoro mi ekridetis.

– Kiel vi imagas tion? Ludo estas por ke ni ĝin ludu ne por , sed kontraŭ unu la alia.

– Kaj ĉu la malvenkanta ludanto estas ankaŭ beata?

– Tute ne. Tiu estas malbeata. Sed aliokaze ankaŭ li povas esti venkanto.

– Kaj kial malbeatigi la duonon de la ludantoj?

Ĉi demando – sincere konfesante – iome konfuzis min, kaj mi devis forte koncentrigi miajn pensojn por komprenigi la situacion.

– La afero estas jena – mi komencis. – La beato signifas al la animo iaspecan energio-akiron kaj kiel ĉiu energio, eĉ tiu devenas el ia nivel-diferenco: el la sukcesoj, kiujn akiris mi kaj ne aliuloj.

– Ekspliku tion pli kompreneble!

Por klarigi mi menciis al li la kutimajn ordenojn ĉe la militŝiparo, mi rakontis pri la potenco de la faraonoj, pri la trezoroj de la maharaĝoj, kaj poste mi ekzempligis ankaŭ la poŝtmark-kolektadon.

– Kaj nu, – mi diris fine, – kian sencon havus la ordenoj, se sur ĉiuj brustoj pendus la samaj ordenoj? Kio bonfartigus la hindan maharaĝon, se ĉiu havus tute samkvantan diamanton aŭ la poŝtmark-kolektanton, se ĉiu havus Maŭritius-poŝtmarkon?

Li kapneis.

– Sajnas, por la beato necesas la malbeato ne de unu homo, sed tiu de tre multaj.

– La beato, kiel energio, estas proporcia kun la akirita nivelo, kiu estas mezurebla nur per la situa rilato al tiu de aliaj. La ulo estas des pli beata, super ju pli multajn homojn li leviĝas, kaj tiu tute ne estas aliel imagebla. Sed ĝuste la deziro de la beato estas la risorto, kiu nin instigas al kreado kaj laboro. Sen tiu ni eĉ nun grimpadus sur la arbobranĉoj, kiel antaŭ jarmiloj.

Li deklaris ankaŭ tion tute nekomprenebla kaj konkludis, ke la beato estas ankaŭ neatingebla fantomo.

– Ĉar, – kiel li diris, – sekvas el la esenco de la aferoj, ke super ĉiujn homojn povas leviĝi maksimume unu homo, do la ceteraj estas memkompreneble ĉiuj malbeataj.

Li esprimis la opinion, ke la beato eĉ ne povas ekzisti, ĉar, se ĝi ekzistus, ĝi jam ĉesus esti.

– Kiel kompreni tion? – mi demandis.

– Ĉiuj viaj fiksaj ideoj ĉesas ekzisti en la minuto de la efektiviĝo, kaj viaj imagitaj celoj, – kiujn vi kutimas nomi kulturaj klopodoj – diferencas de la realaj celoj ĝuste laŭ tia esenco. La malsatulo suferas nur tiom longe kiam li estas malsata, sed satiĝinte li sentas feliĉon, kaj lian feliĉosenton ne malaltigas la fakto, se aliuloj ankaŭ satiĝis, ĉar la stomakon kontentigas ne la malsato de aliaj, do, ne la koncepto de la niveldiferenco, sed la materia realeco de la satiĝo. Sed via animo nutriĝas nur el la malsato de aliaj. La admiralo fariĝus malbeata, se ĉiu fariĝus admiralo kaj la poŝtmark-kolektanto forbruligus sian kolektaĵon, se iu bonintenca registaro, – kiu intencus akiri ĝeneralan beaton, – sukcesus doni al ĉiuj civitanoj Maŭritius-poŝtmarkon. Same, kiel la ĝeneraligo de la amo signifus ties ĉeson kaj ties transformiĝon al la kazoo, samtiel ĉesus la beato, se ĉiu povus atingi ĝin. Ĝuste tial estas senfrukta la klopodo de viaj filozofoj por elpensi la ŝtaton de la komuna beato. Do, ĉu estas imagebla tiaspeca afero, kiu estas nur ĝis ĝi ne estas?

Mi intencis interrompi liajn vortojn, sed li daŭrigis:

– Sed ni pripensu, ĉu entute materiale povas esti kontentigeblaj la kulturaj bezonoj? Nome, la klopodo de via animo estas neniam la helpo, sed la elrabado de aliaj, ĉar nur tiu donas niveldiferencon. Sed la stomako de via animo estas truhava sako, kies plenigo ne estas ebla. La amplekso de nia reala stomako estas strikte difinita. Ne povas eniĝi pli, ol difinita kvanto de manĝaĵo kaj la troŝarĝo de la stomako estas same dolora, kiel la malsato. Ni malbonfartas same en la varmo, pli ol dudekkvar celsius-gradoj kaj malpli ol dekok gradoj, sed viaj kulturbezonaĵoj ne havas, supran limon. Se viaj reĝoj veturas en oraj kaleŝoj kaj portas diamantornamajn vestaĵojn (kio estas jam per si mem nenecesa), ili tamen ne permesas al la popolo uzi sian restintan laborenergion por la bonfarto de la fizika ekzisto

de la popolo mem, sed ili konstruigas piramidojn por si mem, aŭ militiras kontraŭ la aliaj popoloj por subjugigi ilin kaj mizerigi ilin al la celo de la nivela diferenco. La animo instigas vin ĉiam nur por piedpremi kaj ne por helpi unu la alian kaj eĉ pli: tute sencele, ĉar la celo estas ja neatingebla.

– Vi nomas la beaton iaspeca satiĝo. Do, nur la korpa satiĝo estas atingebla, sed tio des pli perfekte. Se tiu estus via vivcelo, super-fluiĝus ĉe vi la juĝisto, policisto, soldato, kaj la varoj povus esti eksponataj sengarde en la magazenoj al laŭplaĉa bezono, ĉar por kazoa homo havas nenian sencon eluzi la laborforton de aliaj por krei al si mem superfluajn objekton kaj tiel malpliigi la fortojn, kiuj kreas la necesajn objektojn.

– Iam vi asertis, – li daŭrigis – ke la mono certigas la justan dividon de la varoj. Tute male: oni devas certigi nur la nejustan dividon de la varoj per la antaŭa divido de la aĉetilo. La realaj celoj estas facile atingeblaj sen la perforta regulado de la divido, ĉar niaj korpaj vivceloj estas vere malgrandaj, nur la fantomo de la beato de la animo pelas vin al interbatalaĉoj. La animo estas la baza kaŭzo de la senĉesa rabado kaj batalo.

Mi ne volis lasi senvoĉe ĉi falsan aspektigon de la animo kaj kontraŭdiris, ke ni povas atingi la animan beaton ne nur per la leviĝo super aliajn, sed ankaŭ per la memhumiliĝo kaj per la rezigno je la tera bonfarto. Por ekzemplo mi menciis la budaismon, kiu klopodas ĝuste por komplete venki la materiajn dezirojn. Mi menciis la joganojn, kiuj ne portas lanan vestaĵon, kaj ili povas ĝis semajnoj resti sen nutriĝo, dum ili suprenleviĝas per la flugiloj de la animo de sur ĉi dezirŝarĝata tero al ĉielaj sferoj.

– Mi ne primiras – li respondis, ke la animo estas tiom konfuza kaj en si mem disharmonia afero, tiom pli ne, ĉar inter la beato de la maharaĝoj kaj joganoj konstatas diferencon nur vi, kiuj kredas esti kontraŭtezoj ankaŭ la amo kaj malamo.

Daŭrige li deklaris, ke estus pli bone, se la jogano ne flugetadus, sed li restus sur la tero kaj senĝene nutriĝus per la viando de la sankta bovino. Ĉar, – kiel li diris, – nenia flugetado povas ŝangi nian fizikan ekziston, kaj el la vidpunkto de la kazoo estas same malutile, ĉu ni kripligas nian propran korpon aŭ tiun de aliaj, ĉar ĉiuj korpoj estas konformaj kaj realaj.

– La fakto, – li daŭrigis, ke la animo pelas vin super aŭ sub aliajn, pruvas, ke ĝi ne estas por la egalpezo kaj harmonio, sed ĝuste el tiuj, kiuj vin malekvilibrigas.

Li trovis karakteriza, ke maharaĝoj vivas ĝuste tie, kie la animoj de la joganoj flugetas en la alto, dum ili malsatas kaj iliajn korpojn mordadas pedikoj.

– Nia korpo konsistas el atomoj – li ripetadis – kaj tiun fakton ne povas ŝanĝi ia ajn anima flugetado. Por kazia intenco eble ni povas imagi, ke ni bezonas ne aeron kaj nutraĵon, sed malsaton kaj diamantojn, eĉ povas atingi renversiĝon de nia ĝojo al kontraŭnatura stato, kion vi prave nomas beato por distingi ĝin de la laŭnatura ĝojo, sed tamen vi ne povas aliformigi vian pulmon kaj digestajn organojn. Sed tio tute ne necesas, ĉar la postuloj de nia naturo estas tre facile kontentigeblaj, dum la kreado de la diamanto, piramido kaj ora kaleŝo estas ege malfacila, kaj ni povas ĝin fari nur por la malutilo de nia pulmo kaj stomako.

Li povis trovi nenian diferencon inter la vivoj de la maharaĝo kaj de la joganoj. Li nomis ambaŭ malsanaj.

– Do, kiel vi opinias entute pri la animo – mi demandis, ĉar la disputo iom trolongiĝis, kaj mi jam intencis aŭdi la koncizan rezulton.

– La animo estas malsano, ĉar ĝi staras disonance al la korpo. Ĝŝis kiam vi ne povas la korpon biologie transformi kaj akordigi al ĝi. La animo ĉiam okazigos nur vian ruiniĝon.

Dum kelkaj momentoj mi luktis kun mi mem, mi intencis respondi kolere, kvankam mi sciis, ke mi nenion atingos per tio. Ke mi tamen sukcesis min bridi, tio estis dankebla nur al tio, ke mi ekkonsciis, ke nia disputo jam flankeniĝis de la temo, kaj pri la plej grava demando eĉ nun mi ne ricevis informon.

Li jam estis ĉe la pordo, kiam mi postkriis, ke mi deziras ricevi respondon nur pri unu demando.

Zatamon sin turnis, kaj mi demandis:

– Respondu: kio subtenas en vi la kazoan spiriton? Se ĉe vi ne estas justofaro, leĝo, edukado, kio tamen subtenas tion, kion vi nomas kazoo kaj ekvilibro?

– Kio subtenas la ekvilibron? La ekvilibro mem. Nur diferencaj pezoj ekbalancas la pezilon!

Do, li intencas denove eviti la respondon! Kaj per tiom facila aforismo! Tiu obstineco iom post iom vekis en mi la suspekton, ke li eble ja ne estas nekomprenema kiel li ŝajnigas, sed li kaŝas antaŭ mi zorge fermitajn sekretojn. Sed mi jam decidis ne lasi al li elgliton. Li nepre devas respondi al mia demando aŭ deklari, ke li ne volas malkaŝi la sekreton.

– Ĉu vi emas respondi al mia demando, aŭ ne? – mi donis al li la rektan demandon.

– Kion vi esence ne komprenas?

– Mi ne komprenas ĉi tiun perfektan kunlaboron! Ĉi tie neniu havas deviantan, individuan celon. Kiel estas imagebla la senleĝa leĝo, la senmorala moralo? Kie estas la forto, kiu certigas la cirkuladon laŭ la orbitoj?

– Mi ne scias – li respondis, – kiel eblas tion demandi. Kio igas la planedojn rondiri laŭ elipsaj orbitoj? Ĉu ne la planedoj mem, kies mas-gravito efikas tiel?

Poste li parolis pri tio, ke ankaŭ la gravitado ne estas io memstara, sed ĝi estas la planedo mem, sekve ĉio, kio okazas, tial okazas tiel, ĉar ĉio, kio estas, ekzistas . Poste li daŭrigis:

– Forto estus nur bezonata, se ni volus ŝanĝi la orbitojn, ĉar forton bezonas nur la elbalancigo de la ekvilibra stato. Ĉi tiun forton efikas ĉe vi la animo. Vi rigardas la kazoon ŝtalforta leĝo de la kunlaboro kaj esploras la leĝdonanton, kvankam ĝi simple nur estadas. Kompleta ordo povas deveni nur de io estanta per si mem, ĉar tion certe plenumas ĉiu afero. En la fiziko tiun oni nomas "la vojo de la plej malgranda kontraŭstaro", kia estas ekzemple la perpendiklo por la libere falanta substanco. Ĉiu leĝdono estas per si mem malutila interveno, kiu signifas debalanciĝon, ĝermon de eraroj kaj necertecon, do: kazion.

– Eble ni ne parolu per kosmaj metaforoj, – mi diris, – ĉar tio deflankigas nian diskuton. Mi deziras informojn pri via socia sistemo.

– Vi parolas, kvazaŭ la homo ne estus ero de la kosmo. Laŭ vi la realo estas metaforo kaj mi jam tute ne miras, ke inverse vi rigardas viajn neestantajn problemojn estantaj realaĵoj.

– Kiel kompreni tion? Ĉu vi eble volas per tio diri, ke la gravitado kaj la kazoo…

– Jes, ili samas. Ankaŭ la homo vivas en la kosmo, do la kazoo ne estas leĝo aŭ kutimo, sed la realo mem de la kosmo, kun kiu ĝi esence identas. Ĉio kio ekzistas en la mondo ekzistas laŭ la kazoo, ĉar la kazoo estas la ĝenerala realo. Kio estas ekster ĝi, tio ne ekzistas, ĉar ĝi estas kazio, kiu estas la neesto.

Longe mi pensadis pri liaj vortoj. Dece al korekta ĝentilhomo, tiujn mi volis ne refuti, sed kompreni. Mi denove trapensadis ĉiujn liajn frazojn, sed ju pli mi cerbumadis, des pli konfuzaj ili ŝajnis al mi.

Fine mi devis konvinkiĝi, ke iliaj doktrinoj estas nure kriplaj sensencaĵoj, tute nekompreneblaj por la logika, angla pensmaniero, kaj mi povas aserti, ke ĉiu kulturita civitano de mia patrio estus konkludinta la samon.

El la tuta konversacio mi ekkonis nur, kio mankas ĉe ili kaj al kio ili estas senkapablaj. Ege malmulte por kompreni la sekreton de la hina vivo.

Mi decidis provizore rezigni pri la esploro, konfidante la solvon de miaj problemoj al la tempo kaj al miaj personaj spertoj.

SESA ĈAPITRO

La aŭtoro partoprenas en la publika vivo de la hinoj kaj okupiĝas per kuracista praktiko. – La mirinda kuracista scienco de la hinoj. – La aŭtoro fariĝas senkulpe mortiginto, post kio li forlasas sian postenon. – La hinoj koten tretas la infanan animon. – La aŭtoro fariĝas tekslaboristo, sed la enuo preskaŭ puŝas lin en katastrofon.

Iutage Zatamon komunikis al mi, ke mi jam verŝajne lernis sufiĉe kaj mi povas fariĝi valora ano de la hina socio. Li rimarkis, ke kvankam la strukturo de mia cerbo ŝajnas ne sufiĉe klara kaj verŝajne la perfektecon por la kompleteco de la vivo kiel staton mi ne atinĝos, tamen mi povas fariĝi utila ano, se mi klopodos pri la praktika vivo.

Li menciis, ke li okupiĝis pri kelkaj certaj behinoj, kiuj, kvankam ili malhavis la kazoan staton, tamen povis plenumi la taskon de la vivo. Ili kompreneble ŝanceliĝadis en siaj agoj, ĉar ilia cerbo malhavis la naturan kompason, sed la lernitaj metodoj tamen formis tiel iliajn agadojn, ke la nekuracista laiko ne povis rimarki la organan mankon, simile, kiel la surdmutulo ellernas la parolon el la lipoj de aliaj, kvankam la voĉon, kiun tiu elbuŝigas, li neniam travivas laŭesence.

Do, li komunikis ke mi jam povas forlasi la hospitalon kaj komenci la vivlaboron.

Do mi estis forsendita kaj mi ektremis pro mia estonto. Mi staris senkonsile, kaj mi demandis, kion mi devas fari. Mi ja ne povas scii, kie estas bezonata laborulo, kie mi povas havi postenon.

Sed li respondis, ke mi iru tien, kien mi volas, kaj ne deziru direktadon. Ĉiu mem scias plej bone sian kapablon kaj

enmiksiĝi en la aferojn de la aliaj estus kazi.

Liaj vortoj min ja tute ne trankviligis; kontraŭe, min plenigis la plej granda necerteco. En mia patrio ĉiu diplomo de ĉiu lernejo havas fikse difinitan valoron, la civitano precize scias, al kiu posteno ĝi rajtigas, kiu estas la ĉefulo de tiu oficejo kaj kiu interrilatas amike kun tiu el siaj amikoj. Ĉio havas difinitan kaj klaran vojon; sed kion mi komencu ĉi tie, en la lando de la anarkio, elĵetite al la necerteco?

La unua problemo estis la loĝado. Ĉar la metodon akiri manĝaĵon mi jam sciis, sed pri la loĝcirkonstancoj mi eĉ palan ideon ne havis.

Forlasinte la hospitalon, mi longan tempon vagadis en la ĉirkaŭaĵo, poste mi iris en la arbaron, sed de tie la malvarmeta aero min repelis.

Fine, kolektinte mian tutan energion, mi enpaŝis iun domon. Mi intencis peti iun loĝanton, ke li donu al mi lokon por unu nokto. La hinoj estas facile gastigemaj (gastamaj oni vere ne povas ilin nomi) kaj espereble mi sukcesos akiri tranoktejon, kiel mi jam sukcesis ĉe mia alveno ĉi tien.

Mi malferinis ĉiun pordon. Tiuj estis kompreneble sen seruroj, kaj ĉe mia enpaŝo la loĝantoj eĉ ne turnis sin al mi. Ili neniun priatentas, ĝis la veninto ekparolas. La koncepton de la nedezirinda gasto ili same ne konas kiel tiun de la dezirinda.

La unua, al kiu mi enpaŝis, estis leganta. Mi ne volis lin ĝeni. La dua jam senveste kuŝis en la lito. En du loĝejoj mi neniun trovis hejme. Fine la trian mi petis doni tranoktejon.

– Kial? – li demandis. – Ĉu ne estas neokupita loĝejo?

– Ĉu estas? – mi demandis interesiĝe.

– Mi ne povas scii. Rigardu mem.

– Do, kiu registras la loĝejojn?

– Neniu – li respondis kaj forturnis sin.

Se mi montrus mian belohinan legitimaĵon, eble mi estus ricevanta informon, sed mi ne tro kuraĝis per ĝi demonstracii, ĉar mi estis lasita libera, kiel utila ano de la socio kaj, kiel posten-kandidato, mi ne volis montradi, kion mi ne scias. Mi devas vivi el mia energio, do mi devas ellerni ĉion per mi mem.

Mi senvorte turniĝis kaj trairis la tutan domon.

Nu, ĉiu loĝejo havis loĝanton, aŭ la ekipaĵo montris, ke ĝi estas loĝata. Fine, en la dua etaĝo, sur la pordo mi trovis slipon:

"Mi transloĝiĝis".

Mi malfermis la pordon. Ankaŭ tie ĉi ĝi estis neŝlosita.

Mi ĉirkaŭrigardis, sed ĉio montris, ke ĝi estas tamen loĝata. Ĉiu meblo, la seĝoj, la lito estis en siaj lokoj. Jen, la lampo, la telefono, ĉio la sama kiel aliloke kaj, kiel en mia unua tranoktejo. Sed tiam kion signifas la slipo?

Mi turniĝadis embarasite. Sed, ĉar mi provizore neniun vidis, mi elturnis la liton el la muro, kiu jam estis pretigita por enlitiĝo kaj mi demetis miajn vestojn. Poste mi iris en la banĉambron por min bani en varma akvo, ĉar mi iom malvarmiĝis en la arbaro.

Jam estis malfrua vespero, mi ankoraŭ atendis la dommastron dum duonhoro, sed mi fariĝis tre dormema kaj ekdormis.

Nur post tagoj evidentiĝis, ke la loĝejo fakte ne havas dommastron kaj ili ĝuste tial surpordigas la slipon, ĉar cetere neniu povus distingi la loĝatan kaj neloĝatan ĉambron.

Matene mi precize trastudadis la ĉambron.

Krom la jam konataj aparatoj mi ekvidis kelkaj butonojn sur la muro. Ĉiu havis surskribon. Unu funkciigis la varmo-regulilon, alia movis la fenestron. Iu butono havis la surskribon: "raporto".

Mi premis ankaŭ tiun kaj scivole ĉirkaŭrigardis, sed nenio okazis. Post dek sekundoj malantaŭ mi voĉo min ektimigis:

– En ordo.

Mi ekskuiĝis, turniĝis, sed neniu estis apud mi, la megafono parolis el la muro. Mi atendis, kio sekvos, sed nenio okazis.

Tien-reen irante mi pensadis pri mia estonta sorto. La fenestron mi delasis, kaj surprizite mi ekvidis malsupre forŝvebadi centojn da aŭtoj, dum super mi serpentis la supra fervojo. Kaj el ĉio ĉi mi nenion aŭdis! La tuto ŝajnis, kiel senvoĉa filmo. Dume mi tute forgesis pri la megafono.

Nun malantaŭ mi io ekklakis. Mi turniĝis. En la muro malfermiĝis klappordeto, el kiu etendiĝis metalcilindro.

Mi aliris, ĝin ekprenis, post kio ĝi falis en mian manon.

Observante mi ekvidis, ke ĝi estas malfermebla.

Malferminte mi trovis en ĝi du pli malgrandajn tubojn, Unu enhavis lakton, la alia kelkajn pecojn da frukto. Post iom da hezito mi bonapetite tion formanĝis.

Sajnis, ke provizore ĉio estas en ordo. Mia malagrabla necerteca sento trankviliĝis. Mi ja povas tiel vivi ĝis iam ajn, kaj mi ne devas miksigi inter ili, kio ŝajnis al mi tre nedezirinda. Oni neniam scias, kiam oni ofendas inter ili la regulojn de la kazoo.

Post mia matenmanĝo mi denove iradis tien-reen, kaj agrablis al mi la sento, ke mi povas vivi senĝene.

Sed post du horoj la afero komencis fariĝi iom enuiga, kaj mi preskaŭ ekĝojis, kiam la pordo malfermiĝis kaj enpaŝis hino.

Li iom surpriziĝis, kaj mi pensis, ke la ĉambro tamen havas loĝanton, sed li poste trankvile paŝis al la muro, eltiris evakuan tubon kaj per tiu purigis la ĉambron. La banĉambron li el alia tubo traverŝis per akvo. La ujon de mia matenmanĝo li remetis en la muron, poste li ekfunkciigis la ventolilon kaj foriris.

Nun mi estis denove ĉirkaŭita per silento, kaj mi daŭrigis la esploradon.

En la muro, malantaŭ alia klappordo, mi ekvidis grandan truon, similan al kamentubo. Malsuprenirante al la partero, mi eltrovis ĝian destinon: ĝi finiĝis en granda kolektujo, en kiun oni enĵetis la malpurajn tolaĵojn kaj el kie la lavistoj ilin verŝajne forportis. Apude, en ŝranko kuŝis la puraj tolaĵoj, elmetitaj por publika uzado.

Reveninte al mia ĉambro kelkan tempon mi ripozis sur la lito; poste enuiĝinte mi eliris al la strato kaj tien-reen promenadis inter la grizaj, monotonaj muroj kaj malgraciaj arboj. Tagmeze mi manĝis en iu manĝejo kaj pripensadis, kiel mi povus pasigi la posttagmezon por agrable eluzi mian liberecon.

Mi planis elvojaĝi al la marbordo.

Alveninte mi plurfoje trairis la bordan promenejon, poste mi suprengrimpis al iu roko. La eterna ondado de la senfina maro igis min dormema. Do, mi dormis unu horon, kaj post la vekiĝo denove min turmentis la problemo, kion fari ĝis vespero.

Spirite malplene kaj senpense mi promenadis denove unu horon, poste mi sidiĝis sur benkon. Pro la enuo mi muelludis per miaj haluksoj; tion mi praktikis alterne antaŭen kaj inverse.

Mi ofte rigardis mian poŝhorloĝon, atendante la vesperon. Mi ekpromenis kaj kalkuladis miajn paŝojn, mezurante la distancojn laŭ plej diversaj direktoj, kaj mi bedaŭris, ke mi ne povis plu dormi.

Vera ĝojo estis por mi, kiam mi sentis malsaton. La manĝo ĉiam estas variaĵo. Mi revojaĝis al la urbo, vespermanĝis, poste hejmeniris kaj en la tomba silento enlitiĝis.

Matene, post matenmanĝo denove venis la purigisto. Ankoraŭ pli surprizite li ekrigardis min ol hieraŭ kaj demandis:

– Se vi havas posttagmezan laboron, kial vi ne diras, ke ni sendu la posttagmezan purigiston?

Mi embarase balbutis ion, ke tial kaj tiel, kaj ke mi forgesis. Li promesis anonci la aferon anstataŭ mi.

Poste mi rapide foriris kaj ĝis malfrua vespero vagadis sencele. Antaŭtagmeze mi sukcesis dormi unu horon sur la riverbordaj ripozlitoj, ankaŭ posttagmeze mi havis dormemon, sed mi jam ne kuraĝis kuŝi, car tiam mi nokte ne povos dormi, kio estus eĉ pli malbona.

Tiel maturiĝis en mi la konscio, ke mi tamen devas serĉi laboron, ĉar la nenifarado ne estas longe tolerebla.

Kiel mi povus min okupi? Mi estas vundkuracisto, do mi intencis akiri postenon en ĉi tiu fako.

La sekvantan matenon mi iris al la hospitalo kaj serĉis la estraron. Sed pri tio neniu sciis. Ili respondis, ke la hospitalo estas por kuraci la malsanulojn.

Al iu hino, ŝajnanta kuracisto, mi deklaris, ke ankaŭ mi estas kuracisto. Mi menciis mian diplomon, akiritan en Oksfordo, sed li ne sciis, kio estas tio. Mi devis malkovri mian devenon kaj ĝisnunan rolon kaj klarigi la signifon de la diplomo, sed tiam li demandis, kiel povis fremduloj konstati mian scion?

– Ĉar, – li diris, – la homo portas sian scion interne. Ĝin elekstere konstati ankoraŭ ne estas eble, sed eĉ ne estas necese, ĉar pri la lerteco, kiun iu ellernis, la lerninto havas la plej kompetentan scion. Cetere al mi ŝajnas, ke mi nenian rilaton havas al ĉi tiuj aferoj, do diru prefere, kion vi deziras de mi mem?

– Mi deziras havi postenon ĉi tie kaj labori.

– Tio estas via afero. Al tio respondu: kion vi deziras de mi mem?

Nun estis mi mem, kiu gapis. Se mi vivus dum dek jaroj inter ili, eĉ tiam mi ne povus ellerni iliajn komplikajn kutimojn.

– Komprenu – mi diris, – mi estas kuracisto kaj mi volas labori.

Li denove respondis, ke tio estas mia afero.

– Ĉu ekzistas ĉi tie nenia sistemo?

– Tio dependas de la fakoj. Ni kuracas ĉiun malsanon per aliaj sistemoj.

Mia pacienco ĉesis. Eĉ la nekomprenemo havas limojn. Mi simple deklaris:

– Mi volas ĉi tie labori. Mi petas, enkonduku min en la ĉi tiean laboron.

Ĉi tiujn vortojn elbuŝigis nur la malpacienco. Tiam mi tute ne pensis, ke per ĉi tio mi trovis la ŝlosilon de la tuta hina vivo.

Mia kolego sen iu ajn surprizo, kaptis mian brakon kaj klarigis la tutan ekipaĵon kaj la kutimojn de la sekcio.

Mi povas aserti ke, – kvankam mi vidis multajn mirindaĵojn ĉe la hinoj, – similan al tiu hospitalo eĉ sonĝe mi ne povas imagi, kaj dum mia kolego min kondukis, mi travivis miron post miro.

Tiu ne estis difinita kirurgejo. Ili klasifikas la malsanojn laŭ tute alia sistemo kaj la sekcio apenaŭ similis al hospitalo.

Nome, ni, pensante pri hospitalo, imagas vicon de blankaj, puraj malsanul-ĉambregoj. Vidante iliajn grandegajn konstruaĵojn ja mi pensis, ke ĉi tie devas kuŝi minimume dudekmil malsanuloj.

Nur poste evidentiĝis, ke la malsanul-ĉambregoj, – aŭ kiel ili nomas: dormo-ĉambregoj – okupas nur tre malgrandan parton de la konstruaĵoj kaj en tiuj estas nur kvar-kvincent malsanuloj.

Tio havas du kaŭzojn: unue, pro la vasta profilaktiko ĉe ili estas multe malpli da malsaniĝoj, due, la pli perfektaj kuracsistemoj pli frue resanigas ilin.

La plejparto de la hospitalo similis prefere al fabriko. Kun mia kolego mi trairis la senfinan vicon de ĉambregoj kaj laborejoj. Ni karakolis tra gumplandaj balkonoj kaj serpentŝtuparoj, poste nin transportis liftoj kaj kurantaj rubandoj en la labirinto de maŝinoj kaj aparatoj.

Tra iu dika vitrotubo kumuluse ruliĝis flava vaporo, sub kaj super ni susuris arĝentkoloraj serpentaj tuboj, zumzumis motoroj, bruegis kompresoroj, ekbrilis signallumoj, dancadis montriloj. El la okulo de ia teleskopforma aparato ruĝa lumstrio balais kurantan rubandon, sur kiu vagadis vaporantaj boteloj. Aliloke super ni forŝvebis metala korbo, – en tiu senmova homa korpo. Antaŭ ĝi malfermiĝis la pordo de grandega metala barelo, el kiu subite bloviĝis blindiga flamo kaj la korbo rekte enportis la homan korpon. Poste la pordo fermiĝis.

Mi estis konvinkiĝinta, ke ĝi estas krematorio kaj kapturniĝe mi devis ekscii, ke ĝi estas desinfektilo, ke la flamo ne estas flamo, sed radiado, kiu ekstermas kelkajn specojn de la virusoj kaj bakterioj, sed ĝi estas por la homaj histoj sendanĝera, ĉar la malsanulo antaŭe estis imunigita.

Ĉi tiuj idiotkondutaj homoj estas minimume je cent jaroj pli antaŭe ol ni. Eĉ la nomojn de iliaj maŝinoj mi ne povis memorfiksi kaj demandi mi ja ne kuraĝis, nur terure ekpensis, kion mi faros ĉi tie tiel, ke mi laboru kaj tamen ne malkaŝu al ili mian senspertecon, ne donante bazon al ilia sensenca nacia fiereco.

Por eviti la honton, mi mensogetis, ke mia speciala fako estas la dentkuracado. Do, la tekniko de la plombado kaj de la eltiro tamen ne povis evolui al tiom mistika sorĉo, ke mi ne povus ĝin ellerni.

Mi devis hontiĝe ekscii, ke dentmalsano ĉe ili tute ne troviĝas, ĉar la manĝaĵo farita en la manĝejoj sub la gvidado de kuracistoj estas ne nur nutraĵoj, sed samtempe profilaktikaj medikamentoj, kiuj malebligas la evoluon de kelkaj malsanoj, inter ili tiun de la dentmalsanoj.

Mi jam cerbumis nur pri la preteksto de la eskapo, sed mia kolego neatendite rimarkis, ke por mi la plej bona okupiĝo estos labori ĉe la dormĉambregoj kaj asisti ĉe la operacioj, kio plej bone konformas al mia kapablo.

Lia rimarko ŝajnis al mi malica kaj estis vere ofenda, sed liaj trajtoj montris nek malicon, nek iun ajn pasion. Kaj mi devis koncedi, ke mi ne povas reiri al la nenifarado kaj mi, – malgraŭ la honto, – akceptis lian proponon.

Ili montris mian ĉambron, mi survestis la blankan surtuton kaj klopodis labori sed ĉiupaŝe mi tamen devis demandi.

Jam la unuan tagon mia kolego demandis min pri mia nomo. Surprizis min, ke ili entute interesiĝas pri la individueco de la laborantoj, sed evidentiĝis, ke nur la fakan gazeton ili volas sendi al mia adreso.

Kiam mi diris mian nomon, li respondis, ke ĝi ne estas nomo; ĉar ĝi havas kun mi nenian rilaton!

Mi estis konsternita, kiel li aŭdacas tion aserti, mi ja tamen pli bone scias, kiel mi nomiĝas, sed li obstine ripetadis, ke la nomo "Gulivero" havas nenian interrilaton kun mi, ĝi estas sensenca konglomerato de literoj, sed li promesis al mi rememorigi mian nomon.

Se la rido ne estus rigardata kiel behinaĵo, nun mi vere povus ridegi, sed li per la plej serioza tono de la mondo, petis informojn pri la dato de mia naskiĝo kaj pri la adreso

de mia loĝejo. Poste, transkalkulante mian naskiĝdaton al ilia tempkalkula sistemo, li diris:

– Nu, via nomo estas Zamono Nital.

Mi gapis buŝmalferme al li kaj nur post longa cerbumado mi malkovris la esencon de mia "nomo": La litero "Z" signifas la personnomon, la sekvontaj la daton de la naskiĝo, la sekson kaj fakscion, la dua vorto signifas mian telefonnumeron, kiu samas kun mia loĝadreso. Do, la hinoj dum transloĝiĝo ŝanĝas ankaŭ la duonon de sia nomo.

Mi miris, ke ili ne havas propran nomon, kaj ili miris, ke ni ne havas propran nomon, nur sensencan konglomeraton de literoj, ne al ni apartenantajn.

– Por kio estas la nomo, – li demandis, – se ne eblas ekkoni el ĝi la personon?

Mi kontraŭdiris, ke el objektivaj datoj ja ne estas ekkonebla la persono kiel individua karaktero. Sed mi povis esprimi tion nur per ĉirkaŭdiro ĉar ili ne havas vorton pri la karaktero. Sed eĉ tiam li respondis, ke mia patrio devas esti tre stranga lando: ĉe ili ja ĉiu homo tutsame enspiras oksigenon kaj sin nutras per karbohidratoj kaj albuminoj.

Kiel malproksime ili staris de la kompreno de la karaktero, same malproksime mi estis de ilia praktika scienco.

Komence mi laboris en la dormoĉambroj, sed mia laboro ne estis pli, ol flegado. La dormoĉambro ĉirkaŭe konformas al la koncepto de nia "malsanul-ĉambrego". Nun mi ekscii, kial ili nomas ĝin tamen dormo-ĉambrego.

Nome, ili ĉiun malsanulon endormigas, se la malsano estigas doloron. Ili pikas iaspecan elektran nadlon en la nukon de la paciento, per kio li profunde endormiĝas kaj

estas vekita nur post la plena resaniĝo aŭ almenaŭ post forpaso de la doloroj. La hinoj simple tradormas la malsanon kaj dum la dormo estas arte nutrataj.

Iam mi portis kormalsanulon en la operacian salonon, kaj mirege mi vidis, kiel lia koro estas elprenita. En la aorton oni kroĉis tubon, kiu kontaktiĝis kun varmigita elektra pumpilo, poste lia korpo estis kunkudrita kaj la pumpilo subtenis tra tagoj la sangocirkuladon. Intertempe lia koro pulsadis en iaspeca fluidaĵo, kiu estis ĉiutage ŝanĝita kaj poste lia koro estis denove reoperaciita en lian bruston.

Mi devis konvinkiĝi, ke mi ĉi tie neniam estos rigardata kiel kuracisto. Kaj eĉ demandi mi hontis, timante, ke mi estos malestimata pro mia mallerteco, eble min trafos ilia justa mokado, kiel tio estas kutima inter kolegoj. Sed al miaj demandoj ili nur klarigadis per senpasia mieno, el kio mi nenion povis ellegi pri iliaj sentoj kontraŭ mi. Al tio, ke malantaŭ la lignaj mienoj estas nenia sentimento, eŭropa homo ja ne povas alkutimiĝi. Esplorante iliajn vizaĝojn, mi senĉese observadis la pasiojn, kaj el ilia malvarma konduto mi pensis, ke interne ili malestimas min. Preskaŭ plena kontrasto al ĝi estis la neimagebla servemo, per kiu mi estis helpata je ĉiu paŝo, sed sen iu ajn bonvola rideto aŭ afableco.

Ilia servemo min tiom erarigis, ke mi eĉ provis kun ili amikiĝi, sed al ĉiu mia provo la respondo estis nur rigida kaj senkomprenema rifuzo.

Ili diris, ke mi indiku precize, kion mi volas, ĉar tio, kion mi konfuze nomas amikeco kaj petas de ili, estas ia speco de nocio, do ne estas donebla.

Vane mi diris, ke mi volas nur, ke iu estu apud mi, kiu min apogas kaj kun mi interparolas, ili demandis, kion tiu faru

kaj pri kio parolu. Ili faros ja ĉion, sed mi devas diri pozitivaĵojn pri miaj intencoj.

Kiom ajn mi spertis jam pri ili, mi tamen akceptis iliajn vortojn kiel tiujn de trofieraj aristokratoj, kiuj per ĝentilaj pretekstoj elfermas la sintrudulon el sia rondo. Mi konsideris ilin kiel neesploreblajn diplomatojn, eble ĝuste pro tio, ĉar ni alkutimiĝis, ke la senproblema vizaĝo kovras la plej grandan animan komplikecon.

La scienca kaj socia distanco igis tre ĝena mian, eĉ cetere malagrablan staton. Kiam en la operaciejo senbrue kaj kun horloĝa akurateco briladis la tranĉiloj el unu mano al la alia, mi nur ĉirkaŭsaltadis ilin, kiel servema hundeto, kaj la honto ekbrulis sur mia vizaĝo, kiam en la granda silento tamen eksonis voĉo, ĉar tiu instruis ĉiam nur min.

Kaj vane mi foliumis hejme la fakgazeton, kiun la tubpoŝto precize alportis al mia loĝejo, tiu estis por mi skribita en fremd-planeda lingvo. La tuto konsistis el matematikaj formuloj kaj absolute ne klarigis la efikon de la unuopaj medikamentoj, nur iliajn ĥemiajn formulojn, el kio mi nenion eksciis. Kaj miaj kolegoj similis al sfinkso.

Se ili almenaŭ riproĉus min, ĉio estus pli tolerebla. Sed la senpasia instrua tono, pri kiu mi neniam sciis, kio sin kaŝas post ĝi, la vakua nekomprenebleco de ilia animo tute rompis miajn nervojn.

Tamen ĉion ĉi superis okazaĵo, kiu tute ĝisekstreme renversis mian kristanan kaj humanan mondkoncepton.

Kun mia kolego ni vizitis agoniantan pacienton. Mia kolego esploris la dormantan malsanulon, poste li alvokis alian kuraciston kaj ankaŭ tiu esploris la homon. Fine li prenis ampolon el la ŝranko kaj transdonis al mi por envejna injekto.

Tuj, kiam mi injektis la fluidaĵon, la paciento je mia grandega hororo rigidiĝis kaj plenumiĝis la exitus.

Mi kuregis al mia kolego kun la ampolo en mia mano, asertante, ke ne mi ĝin interŝanĝis. Sed li kun la plej granda anima trankvilo respondis, ke ne okazis interŝanĝo: la stato de la paciento estis senespera kaj oni devis lin "ĉesigi", do mi nur telefonu al la transporta sekcio.

Mi ekŝanceliĝis. Mi fariĝis murdisto!

Nur balbute mi povis elĝemi, kion la parencoj de la paciento opinios pri tia atenco, sed li respondis, ke al li apartenis nur unu mantelo kaj paro da ŝuoj, kiuj el higienaj kaŭzoj ĉiam estas forbruligataj.

Kaj la homoj mortas sen tio, ke iu ajn faligus pro ili larmon! Neniu konas siajn gepatrojn, ankaŭ la gepatroj ne sian filon kaj la agonianto jam estas rigardata nur balaaĵo, kiun oni devas forigi.

– Do, vi aŭdacas ignori la bazan celon de la kuracista destino? – mi demandis, kiam mi ioma rekonsciiĝis.

– Kiaspecan celon vi pensas?

– La subtenon de la vivo ĝis la plejebla malproksima limo.

Mia kolego interesiĝe alpaŝis min.

– Ĉu en via lando tio estas la celo de la kuracista scienco?

– Kial en mia lando? Ĉie! Alia celo ne estas imagebla.

– Erare. La celo de nia destino estas savi la homaron de la suferoj. Nature, se eblas, ni devas ĉesigi la malsanon, se ne eblas, ĉesigi la malsanulon mem, sendolore, por evitigi al li

la superfluajn suferojn kaj al ni la superfluan laboron, kiun ni devus forŝpari de aliaj, pli sukcesemaj kuracadoj.

Jam eĉ tiuj kruelaj vortoj ofendis mian humanan senton, sed mia kolego daŭrigis:

– Kaj krome ekzistas okazoj, kiam la resaniĝo povas nur parte sukcesi kaj okazigus suferplenan pluan vivon. Ĉefe, se la malsanulo perdas malfacile protezeblan korpoparton. Nome, se estus forigata nur lia koro aŭ pulmo, tiuj estas facile anstataŭigeblaj per transplantado aŭ per maŝinkoro, maŝinplumo. Jam eĉ la orelo estas protezebla per maŝinorelo, alkroĉebla al iu ajn funkcianta nervo kaj la surdulo rapide ellernas la novan manieron de la aŭdo. Sed ekzemple la protezado de la okulo estas nun ankoraŭ en eksperimenta stato. La ĝis nun pretigitaj fotoprotezoj estas alkroĉeblaj nur al sendifekta vidnervaro kaj krome, tiuj estas ankaŭ tre pezaj. Ankoraŭ pli malbone, se iu perdas sian piedon kaj devus eterne lamadi per artefarita piedo. Evidente, ni devas tian malsanulon ĉesigi.

Mi tremis pro teruro.

– Mirinde estas, – mi diris, – kiel oni entute kuraĝas enlitiĝi en viaj hospitaloj!

– Kial ne kuraĝi, se li scias, ke post la momento de lia enveno ĉesas liaj suferoj?

– Kaj ĉu la vivinstinkto?

– Vi certe pensas pri la vivinstinkto heredita el la besta pravivo. Tiu atavisma stato ekzistis ankaŭ ĉe ni antaŭ kelkmil jaroj, sed niaj nunaj instinktoj konformiĝis al la nuna medio. Vi menciis, ke ĉe vi ankoraŭ okazas la truiĝo de la dentoj. Vi scias, kiom da doloro ĝi kaŭzas. La malsanulo sentas emon por eltiri ĝin kaj vere, la truiĝinta dento

neniam resaniĝas per si mem. Do, logike estus, se la doloron de la trua dento akompanus la ĝua sento de la eltiro. Sed anstataŭ tiu, la malsana dento reagas per akra doloro eĉ pro la ektuŝo, protestante kontraŭ la sole ebla kuracado. Do, en la naturo ja troviĝas kontrastoj kaj malkonsekvencaĵoj.

– Sed la vivinstinkto…

– Tio estis same malkonsekvenca. La malsanulo, jam furioza pro doloroj, tamen persistis al sia vivo.

– Ĉar ĝi estas natura instinkto.

– Jes, kiu estis akordiĝinta al la pramedioj. Sed nia civilizacio transformis nian medion kaj vivkondiĉojn. Se niaj instinktoj direktiĝus eĉ nun al la pramedio, jen, hodiaŭ ĝuste tio estus kontraŭnatura, ĉar pereigus nian vivon la interna kontrasto.

– Kaj tial vi mortigas homon? Jen, la vera kontrasto!

– Tial ni ne mortigas homon. Dum la prastato la homoj devis batali unu kontraŭ la alia por la nutraĵo; sed nuntempe ĝin produktas jam ni mem. Se niaj prainstinktoj ne estus evoluintaj paralele al la civilizacio, tiuokaze ni buĉadus nin mem ankaŭ nuntempe, kiam por la nutraĵo ni devas unu la alian ne mortigadi, sed apogi en la produkto. Ho jes, ni mortigadus unu la alian, e_ĉ ne sciante kial, per artefarite elcerbumitaj pretekstoj kaj samtempe ni devigus la senesperebIan malsanulon al pluaj suferoj. Jen, ĝuste tio estus la kontrasto.

– Ĉu vi aŭdacas paroli pri tiaspeca kontrasto? Vi, kiuj servas la vivon per la ĉesigo de la vivo?

– Ne la vivo kaj morto estas kontrastoj, sed la vivo kaj la suferoj.

– Ĉi-okaze kial entute kuracadi ĉe vi? Se via celo estas sole elimini la suferojn, kial vi ne mortdormigas jam la ĵusnaskiĝinton? Sekvante vian filozofion, oni nepre devas konkludi, ke la plej perfekta esto estas la neesto. En la neesto ja vere ne troviĝas kontrastoj, sed despli en via filozofio.

– Ni faris la vivon sekura kaj abunda, al kiu vivo ja meritas resaniĝi. La malsanulon kondukas al ni lia konsekvenca kaj al la nuna medio akordiĝinta instinkto, ĉar li scias, ke inter niaj kuracaj metodoj estas ankaŭ la morto. Kaj per tio mi respondis al via demando, kiel la malsanulo kuraĝas enlitiĝi en niaj hospitaloj. Sed viaj hospitaloj estas nur atavismaj torturkameroj de iu primitiva epoko. Mi primiras, kiel oni entute kuraĝas enlitiĝi.

Nature, liaj vortoj ne povis min konvinki, kontraŭe, mi pli kaj pli teruriĝis pro la rigida kaj senindulga filozofio, por kiu la vivo de la homo estas neniel pli valora ol tiu de la bruto. Vere, nur senanimaj brutoj povas senvorte toleri la koten-treton de la individua vivrajto.

Eĉ minuton mi ne povis plu resti. Mi elkuris kaj elvojaĝis malproksimen de la urbo kaj tie, kie neniu min vidis, mi ĵetis min altere kaj preĝpetis la Sinjoron de la Ĉieloj, ke li pardonu mian senliman kulpon, en kiun min puŝis ĉi tiu senkora, krimema raso kontraŭ mia intenco.

Sed per ĉi tiu okazaĵo jam vere plenpleniĝis la mezuro. Mi devis elekti alian profesion, kiu laŭeble konformu al mia fako, sed mi tamen ne devu mortigi.

Fine, kiel bonega solvo venis en mian kapon la ideo viziti ilian universitaton, kie mi povas aŭskultadi, kiel pasiva studento. Per tio mi intencis parte plifortigi mian pozicion inter ili kaj forigi la enuon, sed ĉefe min gvidis la ideo, ke

reironte al mia patrio, per mia lerteco mi povos fari grandajn servojn al mia patrio kaj al la kristana civilizacio. Nome, se mi povos redoni al la vivo eĉ tiujn soldatojn, kiuj nuntempe estas rigardataj kiel mortvunditaj.

Laŭ miaj kalkuloj, se mi povos nur trifoje plilongigi la vivon de ĉiu mortvundita angla marsoldato ĝis la finfina heroa morto, nia militŝiparo povos estigi per almenaŭ 70 procentoj pli grandan perdon al la malamikoj de mia patrio kaj de la kristana civilizacio.

Mi diris al mia kolego, ŝajnas, miaj scioj bezonas kompletigon, kion mi volas akiri en la universitato kaj mi petis lian aprobon. La respondo denove estis, ke tio estas mia afero. Do, mi anoncis mian foriron, mian postenon transprenis iu hino kaj mi iris al la universitato. Mi venis en grandegan domkomplekson, en kiuj estis unuigitaj ĉiuj lernejoj, kaj mi tute ne povis konstati, kio apartenas al la lernejoj, kio al la cetera domoj de la urbo. Ni estas kutimiĝintaj al tio, ke la kunapartenantaj domgrupoj havas barilon. Nu, la Leganto imagu domgrupon kun ĝardenoj, kiun nek de la trotuaro, nek interne apartigas videbla limo kaj kie ne estas diferenco inter korto kaj strato.

Mi ne sciis, sur kia teritorio mi staris, kiam mi ekvidis manĉareton, ŝovatan de viro kaj sur kiu kuŝis vira kadavro sen ia kovrilo.

La vidaĵo min surprizis, sed mi jam estis kutimiĝinta ne trovi pudoron inter la hinoj, do, mi trankviliĝis, eĉ ĝojis ke sekvante la ĉaron, mi trovos la medicinan fakultaton. Do, mi postsekvis ĝin. La ĉaro proksimiĝis al pordo, kiu per si malfermiĝis antaŭ ĝi kaj ni alvenis koridoron. Por mia plej granda surprizo, sur la koridoro mi vidis tute etajn infanojn kaj la hino sen ia ajn emocio traŝovis la kadavron inter ili. Kelkaj infanoj atente alturniĝis kaj sekvis la ĉaron.

Tio jam estis tamen pli, ol mi povis toleri sen konsterniĝo.

Sed ĝi estis nur la komenco. La vera surprizo trafis min, kiam la hino enŝovis la ĉaron en ĉambregon. Tie jam kuŝis sur tabloj tri senvestaj kadavroj, ĉirkaŭitaj per ambaŭseksaj senkulpaj etuloj!

En la gumgantaj manoj de la infanoj briletis tranĉiloj kaj sen ia ajn emocio ili sekcadis la intestojn kaj seksajn organojn de la kadavroj!

Pro la terura vidaĵo haltis mia spirado, kaj tuj mi ekmalamis ĉi tiun tutan, teruregan landon.

Mi turniĝis al viro, kiu klarigadis al la infanoj. Mi demandis, ĉu tiuj infanoj fariĝos kuracistoj, kvankam ankaŭ tio ŝajnis al mi stranga, ke antaŭ la infanetoj oni malkovras en ilia sesa-oka jaro tion, kion la civilizita Eŭropo malkovras nur en dudekjara aĝo al la plenkreska animo.

Mi ricevis la respondon, ke tiuj infanoj ankoraŭ ne lernas fakan sciencon, nur la elementajn konojn, necesajn por la vivo. La medicinstudentoj estas en alia domego.

Mi ne povis ne demandi, kiel do venas la kadavro en infanajn manojn. Al tio li per la plej natura tono respondis, ke la instruo komenciĝas per ĉi tio. La homo devas antaŭ ĉio ekkoni sian korpon, ĉar ni estas sur la mondo por ni mem!

Ĉi tiu bruteca kaj senmorala kotmalpurigo de la senkulpa infana animo plenigis min per tiom da abomeno, ke mi senvorte turniĝis kaj ne estis plu scivola eĉ pri ilia medicina fako. Mi prefere rezignas pri ilia scienco, ol ke mi devu, kvankam nur per pasiva vido, suferi tiun frivolan senhonorigon de la homa animo.

La sekvantaj tagoj pasis denove en senespera enuo. Post la matenmanĝo mi devis foriri el mia loĝejo kaj rifuĝi al la arbaro, sed min ofte repelis de tie la pluvo aŭ malvarma vetero. Tiam la vagado sur la stratoj estis eĉ pli enuiga. Mi estis ĉirkaŭata de dek kaj dekmil homoj, kaj mi staris tute sola.

Mia sola distro estis priatenti mian stomakon: ĉu mi jam povus iom manĝi. La malsato kaj manĝo estis la sola varieeo.

Se mi sidis, mi stariĝis, se mi staris, mi sidiĝis kaj senĉese cerbumis, per kio plenigi mian tempon. Bedaŭrinde la plumo taŭgas sentigi nur la fakte okazantajn teruraĵojn, kaj mi ne povas sufiĉe sentigi la enuon, kiam nenio okazas. Certe mi vane klopodus komprenigi ĉi tiun teruraĵon al la Leganto, kiu neniam travivis ion tian en la kolorplena kaj varia angla publika vivo.

Mi estis ekzilita en la nenion. Mi devis min okupi per io, sed tamen mi ne povis miksiĝi en ilian malhumanan kaj krimeman vivon. Mi volis akiri profesion, kiu laŭ sia naturo estas sendependa de iliaj malagrablaj kutimoj kaj kiun sen speciala lerteco mi povas ellerni. Sed ion mi devas fari, ĉar tiel ne estas tolereble.

Ekzistas du profesioj, al kiuj angla homo jam denaske inklinas: la navigado kaj la teksindustrio. La mondo konas nin pri nia navigacio kaj pri niaj ŝtofoj.

Kial tedi la Leganton per detaloj? Tiuj ĉi ja tute ne ekzistas. Ĉi tie la vivo ne okazas, sed simple estas. Se la homo naskiĝis, li estas ĝis la morto, poste estas aliaj.

Mi demandis la adreson de la teksfabriko. (Rimarkinde ĉe ili el ĉia fabriko ekzistas nur unu, sed grandega.) Eksciinte la adreson, mi aliris.

Mi venis en dekduetaĝan, tute vitromuran konstruaĵon, kie al la unua hino mi deklaris, ke mi laboros ĉi tie. (Mi jam estis lerta en la stilo.)

Post tio mi ricevis majstron, kiu portis min per lifto al la sepa etaĝo. Ĉi tiu konsistis el unusola, grandega halo, en kiu funkciis kvin-ses miloj da strangaj, sed tute egalaj teksmaŝinoj, kies klakado kuniĝis en ia muzika sono. Inter la senfinaj vicoj de la maŝinoj estis larĝaj vojoj. Mi paŝadis sur mola gum-planko, la plafono estis porcelansimila surfaco kaj la sunlumo, filtrata tra la laktaj vitromuroj fakte donis la plej perfektan lumigon, kion mi ĝis tiam vidis. La majstro kondukis min al la maŝinoj kaj klarigadis ilian funkcion.

Ĉio iris plej facile. Post unu horo mi ĉion tute ellernis. Mia laboro konsistis nur en la priatento de kvardek maŝinoj. La fadenĉenoj venis el la supra etaĝo tra la plafono al miaj maŝinoj kaj neniam elĉerpiĝis, ĉar supre ili estis postplektitaj per metodo al mi nekonata. Miaj maŝinoj konsistis preskaŭ nur el la tien-reen frapanta bobeno, kaj eĉ tiujn mi ne bezonis ŝanĝi, ĉar senfina rubando ilin alportis de la supra etaĝo al la bobenkesto.

Mi ne scias, kian materion ili uzis, sed dum mia ĉeesto neniam okazis ŝiriĝo de la fadenoj, kvankam la bobenoj kuradis minimume kvinoble tiel rapide, kiel ĉe ni. Ilia klakado superis la laboron de la plej rutina regiment-tamburisto. La preta ŝtofo, siavice, migris tra la planko malsupren al la apreturejo, kie tra la aro de tondaj, lavaj, gladaj, brosaj kaj aliaj maŝinoj ĝi vagadis de etaĝo al etaĝo, poste al la tajlorejo, kie premmaŝinoj eltranĉis la necesajn formojn per unusola premo kaj ili malsupreniĝis al la kudrejo, kie ia maŝino, kiu anstataŭis la kudromaŝinon ĉirkaŭpasis laŭ la randoj de la vestoj kaj kungluis ilin. Ĉi tiu ligilo estis pli fortika ol la kudro.

Al la dekdua etaĝo oni suprenpremis tra tuboj la artefaritan krudmaterialon, sur la partero oni metis sur ŝarĝaŭtojn la pretan varon de la poŝtuko ĝis la vintra surtuto, kaj mi devis atenti nur pri le nedifektiĝo de la maŝinoj kaj ŝanĝi la foruzitajn partojn.

La majstro vidante mian lertecon, puŝis sub min seĝon kaj foriris.

En la senfina halo senvoĉe laboris miaj kunlaborantoj, ĉirkaŭ cent hinoj. Inspektado tute mankis. La laborantoj plejparte sidis, kaj eĉ ĉe la enveno de la majstro ili ne stariĝis, kio ankaŭ pripensigis min, kaj mi tiris malĝojigajn konkludojn pri ilia disciplino, kompare kun mia patrio, kie oni bone scias la valoron de la labororde kaj disciplino, kaj ĝuste pro tio oni ne pretigas sidlokon eĉ por la trammaŝinisto.

Ĉe ĉi tiuj gravas nur, ke la ŝtofo pretiĝu, por ke ili havu per kio kovri siajn senanimajn korpojn, kaj neniel ili okupiĝas pri la pli altgradaj sociaj celoj, kiuj la homon distingas de la senmensa besto.

Mi devis rideti, pripensante, kiaspeca soldato fariĝus el tia komfortema hino kaj el mia tuta koro kompatis tiun bravaspektan maristleŭtenanton, kiu volus ĉarpenti homon el tia estaĵo.

Do mi devus ĉi tie pasigi mian vivon!

Komence mi ne enuis, ĉar, kvankam mi ne povis demandadi, tamen mi multe ellernis pri ili per nura observado. Jam dum la unuaj tagoj mi eksciis, ke ĉi tie ĉio iras ankaŭ per si mem. Nenie mi vidis centran aranĝon, neniu dividis la laboron kaj tamen ia nevidebla ligilo kunigis la tutan grandan kompozicion al unu preciza horloĝmekanismo, en kiu ne troviĝas unu sola disonanca movo. Neniu laborejo havas superfluan, aŭ malmultajn laboristojn. La materialo ne estas

registrata, oni prilaboras tiom multe, kiom la terkulturado kaj minejoj produktas, kaj ĉio tio direktiĝas laŭ la pleniĝo aŭ malpleniĝo de la magazenoj. La laborsferoj estiĝas same laŭ reciproka kunsento. Nek elektado, nek nomiĝo ekzistas, ĉion faras la individuo mem, kaj tamen ne okazas disputo.

Mi ankaŭ ĉi tie demandis, kiel estas konservebla la ekvilibro sen aranĝantaj kaj direktantaj organoj, kaj ili responde demandis, kiel estas konservebla la ekvilibro, se en la laboron de la homo miksiĝas fremda volo. Laŭ ili ĉiu homo havas sian kazoan menson.

La kazoo aperis antaŭ miaj okuloj, kiel sesa senso de la homo, tamen ili neniam menciis kiel senson aŭ kapablon, sed kiel memkompreneblan realaĵon.

– Kial necesus aranĝanta forto? – ili diris. – Se oni scias, kio estas la diferenco inter la lav- kaj teksmaŝinoj, tiu neniam havos la ideon lavi per la teksmaŝino!

Ili tute ne sciis, kion mi demandis.

Sed mia laborejo estis en la urbo kaj mia loĝejo ekstere, apud la hospitalo, do mi devis serĉi novan loĝejon. Jam post la unua tago de mia nova laboro mi ekiris ĝin serĉi, sed en la ĉirkaŭaĵo nenie troviĝis tia malplena.

Fine mi ekhavis savantan ideon. Mi jam iome konis iliajn kutimojn.

Mi eniris proksiman domon, kaj sen ia antaŭparolo mi diris al la tie loĝanta hino:

– Mi volas loĝi ĉi tie. Elloĝiĝu!

(Imagu, miaj Legantoj, ĉi tion en Eŭropo! Sed mi sciis, ke ili ne konas la ordon, do mi bazis sur tio miajn kalkulojn, kaj mi

ne eraris.)

Nome, la hino, sen ia ajn surprizo aŭ ofendiĝo, demandis:

– Kial?

– Ĉar mi laboras en la apuda teksfabriko, kaj ĉi tiu loĝejo estas por mi pli proksima.

La hino diris, ke li laboras en manĝejo de la tria strato de ĉi tie, trovis mian proponon kazoo, leviĝis, transdonis la loĝejon kaj foriris, por ke en la tria strato per la sama lakona kaj simpla metodo li eligu iun alian el ties loĝejo.

La elloĝiĝo konsistis el tio, ke en kofreton li enpakis dentbroson, sapon kaj du librojn; la tolaĵojn kaj la litotukon li ĵetis en la truon de la malpuraĵoj kaj lasis tie ĉiun meblon, lampojn, telefonon, vestkroĉilon, gimnastikilojn, ĉar ĉi tiujn li ricevos ankaŭ en sia sekvonta loĝejo. Nur la sapon kaj dentbroson ili forportas pro higienaj kaŭzoj.

Mi devas konfesi, ke la hina vivo havas ankaŭ bonajn flankojn, sed tamen ne ekzistas en Eŭropo tiu sensanga filistro, kiu tolerus tiun medion. Ilia vivmaniero rememorigis al mi la distilitan akvon, kiu ja estas pura, sed per la distilado oni forigis el ĝi ankaŭ la salojn, necesajn por la vivo. Oni trinkas kaj trinkas, kaj ĝi ne kvietigas la soifon.

Post kelkaj tagoj mi denove falis en absolutan enuon. La teksmaŝinoj de la laborejo senĉese muzikis la saman monotonan kanton; miaj kunlaborantoj senvorte faris sian laboron. Se mi demandis ion, rigida, oficiala respondo min frostigis kaj fortimigis. La interparolo estis preskaŭ neebla. Mi faris mian senokazaĵan laboron preskaŭ reflekse, dum la animmortiga, senfina kanto de la maŝinoj sufoke premis miajn nervojn.

Min tedis vagadi sur la senornamaj, dezertaj stratoj, en kiujn ne alportis variecon statuo, kolono aŭ almenaŭ portalo. La stratoj estis signitaj per literoj de la alfabeto: "ab", "ac", "ad" ktp. (Memkompreneble laŭ la hina alfabeto). Ĉiu strato estis la sama, kaj ĉiu kondukis precize perpendikle, aŭ paralele al la alia. Iliajn vicojn en regulaj distancoj interrompis parkoj.

Montrofenestron aŭ reklamon ili ne konas, kaj tiuj tute ne havus tie celon. Nur kelkajn pordojn "ornamas" la lakona surskribo "vestaĵmagazeno", 'malvarmaj nutraĵoj" aŭ "elektraj varoj", sed interne neniu troviĝas krom la forportantoj. (Mi ja ne povas ilin nomi aĉetantoj.)

Tia estis la strato dumtage. Vespere ĝi fariĝis perfekta tombejo. Teatro, kino, gastejo, dancejo ne ekzistas. La alkoholon ili konas nur kiel medikamenton; pri la religio eĉ ĝian esencon ili ne konas, se mi ĝin mencius, certe ili rigardus min behino.

Je la deka horo vespere la stratojn ekkovras infera mallumo. Nokte nenia fabriko funkcias kaj mi devis hejmeniri al la same dezerta loĝejo, kie mi povis maksimume levadi la gimnastikilojn, sed ne havante rivalon, kun kiu mi povus konkuri, ankaŭ tio fariĝis enuiga.

Sekvis someraj monatoj. Iutage mi vidis, ke sur la stratoj multaj iradas tute senveste, nur sur la piedoj ili havas sandalon kaj de sur la ŝultroj pendas manvalizo. La unuan mi rigardis frenezulo; la trian, ke li estas nudisto. Fine, ekkuraĝinte mi demandis iun pri ĉi tiu, sed li tute ne sciis, kion signifas nudismo, kaj pluiris.

Sed tiam, kial ili iras senveste? kiaj obscenaj frenezaĵoj kaj de kia sekto igas ilin konsterni la publikan pudoron?

Fine ankaŭ pri ĉi tiu mi demandis iun, sed verŝajne ankaŭ tiu miskomprenis min, ĉar li respondis, ke la vetero estas

varma.

Mi kapskue rimarkis, ke kio ajn estu la esenco de ilia manio, en mia patrio la nudeco estus grave punata. Sed tiam li, gapante per grandaj okuloj demandis, kiel ni povas eviti la nudecon: ni ĉiuj estas ja nudaj sub niaj vestaĵoj.

Lian stultan demandon mi ne taksis inda por respondo, do li foriris kaj mi konvinkiĝis, ke kiom ajn granda estas ŝajne la ordemo inter ili, tamen ne estas eble lasi la civitanojn fari libere laŭ siaj inklinoj, ĉar, – kiel montras la ekzemplo, – sen leĝoj eĉ en la plej memdisciplina socio aperas en la homo la sovaĝeco de la prabesto, kiu plimalpli frue putrigas la kulturon.

Sed post kelkaj tagoj aperis la nudeco ankaŭ en la fabriko. De tago al tago pli kaj pli da laboristoj kaj laboristinoj venis senvestaj, nur kelkaj havis iom da vestaĵo. Feliĉe min neniu devigis sekvi ilian maldecan kutimon.

Ofte mi elvojaĝis al la marbordo, kie sur la belega strando, arego da homoj kuŝis, promenadis aŭ sin banis. Plejparte nudaj ankaŭ tie ĉi. Eĉ pli, multaj vojaĝis sur la tramo en la sama stato. Ilia tuta pakaĵo estis iu rimenligita gum-surtuto kun flanela subŝtofo. Krom ĝi nenion ili kunportis, konsidere, ke manĝaĵo estas ricevebla ankaŭ sur la strando; la fumadon ili ne konis, loĝeja ŝlosilo ne ekzistas. Ĉiu iris sola kaj senvorta.

Kvankam mia prudenta eŭropa intelekto profunde abomenis ĉi tiun obscenan kaj senhonoran kutimon, tamen mi devas konfesi, ke dum la unuaj tagoj min interesis la trasportitaj, freŝaj kaj ŝtale elastaj virinaj staturoj kaj vekis en mi dezirojn. Sed post kelkaj tagoj jam tiom kutima fariĝis al mi la nudeco, ke ĝin mi eĉ ne rimarkis, kaj ili fariĝis ne nur ne pli-dezirindaj, sed ili fakte perdis siajn ĉarmojn. Mi spertis,

ke min pli interesas la virinoj, kies korpon kovras la incitplena vualo de la vestaĵoj. La nudeco simple ne havis interesaĵojn, kiu povus inciti la fantazion de la viro.

Sed tiam kial ili senvestiĝas?

Ĉi tio estis la lasta, kio estis por mi novaĵo en Kazohinio. Mi jam plene ekkonis ilian tutan enhavon, kaj post tio mia vivo dronis en la enuo.

Vane mi serĉis libron. Kiel la Leganto jam scias, krom teknikaj, medicinaj, fizikaj kaj ĥemiaj libroj nenio ekzistas. Eĉ koncepton ili ne havas pri tiaspeca verko, kio donus ion al la animo. Eble mi tute ne bezonas diri, ke ili ne havis gazeton, se ne rigardi tia la presaĵon "Teksindustrio", kiun la tubpoŝto en neregulaj intertempoj portis al mia loĝejo kaj en kiu la laboratorio de la fabriko sciigis la laboristojn pri la evoluo de la produkt-procedoj. Ĝi estis mia sola legaĵo, kiun mi vole-nevole trafoliumis, sed pri kiu mi ankoraŭ pli enuiĝis, ol pri mia vivo.

Mi komencis pli kaj pli malami la hinojn. Iom ankaŭ ĝis nun mi malamis ilin, sed tiu sento nun fariĝis preskaŭ netolerebla. Kiam ili min senvorte preteriris aŭ per la plej oficiala koncizeco komunikis al mi siajn dezirojn aŭ dirindaĵojn, mi havis la nekontraŭstareblan impulson vangenfrapi ilin, nur por ke okazu fine io. Mi serĉis pretekstojn alparoli ilin. Mi demandis la numeron de tramoj, stratoj, ktp, ĉar ili respondas nur pri tiaj aferoj.

Miaj Legantoj, kiuj ankoraŭ nur gustumetis la enuon, tute ne povas imagi, kia estas la absoluta enuo. Ĉe ni oni konas la enuon nur el malsukcesaj somerumoj, kiam la grandurba civitano "ripozigas" siajn nervojn en malgranda, polva vilaĝaĉo kaj jam la trian tagon rekonas, ke pli facile oni povas freneziĝi pro enuo, ol pro ia ajn trolaboro. Sed ĉe ni eĉ

en la plej malprogresemaj vilaĝoj okazas io, almenaŭ la dimanĉa diservo, kartludo ĉe la apotekisto, edziĝo, kegloludo, interbatado de kamparanoj en la drinkejo aŭ klaĉo.

Sed ĉi tie nenio okazis. Ne estis amiko, malamiko, ĝojo, malĝojo, rango, riĉulo, malriĉulo, kreado, progreso, do, per unu vorto: varieco. Ni diru jene: vivo. Ĉar kio alia estas la vivo, ol diferenco inter la hieraŭo kaj hodiaŭo, kiam oni atendas ion de la morgaŭo. La ekhalto kaj stagno estas morto.

Zatamon pravis: fakte ĉi tie oni sukcesis elimini la diferencojn kaj kontrastojn kaj ĉion ebenigi. En ĉi tiu "vivo" ne estis promontoro kaj valo, amo kaj malamo, blanko kaj nigro, nur senfina, griza vakuo, super kiu mortante defalas la migranta birdo. Ili eliminis la lumon, ĉar ĝi ekzistas nur kune kun la ombro. Sed kiel do ni vidas, se ĉio estas tutegale luma? Kaj, se ĉio estas silenta, por kio estas niaj oreloj? La vakuo igis min surda, blinda kaj paralizita.

Mi estis tute sola. Nek en la laborejo, nek sur la stratoj iu min alparolis. Mi ne povis ludi eĉ unu kartludon, ili ja ne konas la ludon. Mi pensis, ke mi pentros por mi ludkarton kaj ludos sole, sed kien mi kaŝu ĝin? Ja ĉiutage alvenas la purigisto, kaj se oni ĝin ekvidos, oni min rigardos behino.

Foje, apud la teksmaŝino, forgesinte mian staton, mi ekfajfis valson. Miaj kunlaborantoj ektime alkuris kaj mi rapide silentiĝis. Mi devis priatenti eĉ mian spiradon.

Mi deziris almenaŭ kunloĝi kun iu ajn, nur por ke iu estu apud mi, eĉ se li min ne alparolas; sed neniu loĝas kun la alia en la sama ĉambro kaj mi tute ne kuraĝis mencii mian deziron.

Mia sensocia ĉambro taŭgis nur pro tio, ke mi elploru mian doloron vespere post zorga fermo de la pordo. Mi alpremis mian vizaĝon al la kuseno kaj ploregis, ke mia koro preskaŭ fendiĝis. Sed mi devis atenti, por ke neniu min aŭdu kaj ankaŭ tio ne donis trankviliĝon.

Mi kuradis tien-reen, kiel la sovaĝa besto, fermita en kaĝo, serĉante vivon, aeron. Mi staris tie, en la plej granda karcero, ĉar vane mi estis libera, se la aero ne estis libera ĉirkaŭ mi. Mi velkadis senamike, malplene, en la lando de la nenio, inter la senfina, enteriga kanto de la teksmaŝinoj kaj la tomba silento de mia ĉambro, kaj miaj vivenergioj forvaporiĝis en malplena, senenhava vivo, sen tio, ke nur unufoje mi povus diri, ke mi atingis ion.

Foje mi malvarmumis kaj dum tri tagoj kuŝis en febro, kaj ĉu vi kredas, ĉu ne, mi havis ĝojon per la malsano. Ĉar io okazis, kuracisto alvenis, kiu interesiĝis pri mia stato.

Memkompreneble li proponis min enportigi al la hospitalo kaj en la radia fornego mi resaniĝos dum dek minutoj.

Mi malakceptis; respondante, ke mi estas ankaŭ kuracisto, mi scias, ke mia malsano ne estas grava, ke mi resaniĝos ankaŭ hejme, ke li nur sendu unu kovrilon al mi kaj vizitu min ĉiutage…

Li surprizite esprimis sian miradon, kial mi persistas tian atavisman metodon, kiam mi post duonhoro povus sane reiri al la fabriko, sed fine li konsentis kaj vizitis min krome dufoje.

Kiome mi bezonis iom da amo! Sed ankaŭ mia malsano forpasis, kaj mi fariĝis pli malsana resaniĝinte, ol mi estis en febro.

Malespere mi vidis, kiel pasas unu tago post la alia, formalŝparante la mallongan homan vivon. La tagoj kunfluis grize, mi ne sciis, ĉu du monatoj aŭ du jaroj forpasis. La hinoj je ne havas kalendaron, similan al la nia: ne estis dimanĉo, festtago, jubileo, evento, amuzo, sortobato; unu tago pasis post la alia, grize, malplene, ne estis limŝtono, al kiu la homa animo povus sin apogi.

Iam, ekpensante, ke mi eble devas ĉi tie morti sen unutaga vivo, la ektimo tiel min trafulmis, ke hejmenirante mi ne povis endormiĝi. Mia baraktado komenciĝis hejme per malĝoja plorego, poste la malespero pli kaj pli superregis min tiel, ke mi ne povis plu min bridi. La kusenon, premitan sur mian buŝon saltleviĝante mi disŝiris en terura kolero kaj ŝirante mian hararon, frapante mian kapon per miaj pugnoj mi volis ataki ĉion kaj dispecigi je mil pecoj ĉiun meblon de mia karcero.

Nun ankoraŭ ia grandega animforto min retenis de la senprudentaj agoj, sed mi sentis, ke ĝi estas la lasta ŝarĝprovo de mia anima ekvilibro. Se baldaŭ ne okazos ia ŝanĝo, teruraj aferoj sekvos.

La sekvantan tagon mi apenaŭ povis ĝisatendi la finon de la laboro. Mi sidiĝis sur la rapidvagonaron, tien-reen flugis per ĝi, esperante, ke la rapideco okupos mian atenton. Sed mi devis krome imagi diversajn, multkolorajn bildojn: ke antaŭ mi staras la pordego de la infero kaj mi estas la maŝinisto kaj flugigas al la damno centojn da virinoj kaj infanoj. Mi elkuris al la arbaroj, plengorĝe kriegadis, kie neniu min vidis kaj aŭdis, suprenkuregis, dum mia pulmo kaj muskoloj povis, poste mi kuris kun sovaĝa furiozo al iu arbo kaj pikadis ĝin per mia poŝtranĉilo.

Sed mi sentis, ke ankaŭ tio malproksimigis la katastrofon nur per unu tago.

Triatage mi akiris aŭton el la remizo. Ankaŭ ĝi estis komuna predo. Mi elveturis malproksimen kaj tie, kurigante la aŭton al arbo, mi rompigis ĝin tiel, ke mi falinte al la fenestro, vundis mian vizaĝon. La unua aŭto ekhaltis, la ŝoforo min ensidigis, turniĝis, per freneza kurego portis min en la urbon, kie, dum oni bandaĝis mian etan vundon, la ŝoforo telefonis al la remizo, ke oni reportu la difektitan aŭton. Poste, vidante, ke mi jam ne bezonas lian helpon, li simple foriris.

Eĉ en sia sonĝo ili ne pensus pri tio, ke iu eble tuŝas objekton sen bonvolo aŭ sen lerto, do, sen unu esplora aŭ riproĉa vorto ili min hejmensendis, zorge avertante, ke se mi sentos febron, tuj mi revenu. Kaj mi denove staris sencele, en la muelejo de la surdo, sola, kaj neniu min prizorgis.

Kaj kion ajn mi faris, mi povis ĝin fari nur sola. Kion ajn mi faris, nenio okazis. Vane mi saltis elinter la bridoj tio ne havis sencon, ĉar mankis la bridoj. Kvazaŭ mi pugnobatus la aeron! Kaj mi restis ĉiam sola. Mia seneĥe kriita vivo nenie povis sin alkroĉi. Mi ŝvebis en la spaco, kie ne estis supro kaj malsupro, antaŭo kaj malantaŭo. Nur rigidigite mi baraktis en la nekontentigebla vivsopiro. Sen kontraŭstaro nenio estas akirinda, ne estas travivaĵo, ne estas vivo.

Kaj mi klare vidis, ke inter ĉiuj miaj malsanoj la senamika stato estas la plej terura. Neniu estis, kiu min amus, kiu min prizorgus. Jes, inter ili ne estas zorgoj, sed tiom pli malbone. Mi bezonis iun, kiu mian manon ekprenas kaj min defendas. Jes, vere, tie ne estas malamikoj kontraŭ kiuj defendi sin, sed prefere ili ekzistu. Eble pravas Zatamon, ke la amikeco estas kreebla nur kun la malamikeco, sed prefere ili estu ambaŭ. La spacon oni nepre devas plenigi per io, krei fiksajn punktojn, al kiuj relativiĝu la vivo, la progreso, ĉar la spaco mem estas nenio, ĝi estas netolerebla ĉar ĝi ne estas.

Mi rememoris, ke neniu riskas iri sola en la Saharon. Ne pro la danĝeroj, sed ĉar la homaj nervoj ne elportas la absolutan silenton, kiun kutime oni neniam spertas en la naturo.

Mi bone sentis, ke mia baraktado estas nur la sencela spiregado de la vojaĝantoj en la ascendanta aerbalono, kiu spiregado neniel povas kompensi la maldensiĝon de la aero.

Mi ja devis apogi min al iu, mi devis ekpreni ies manon, ĉar mi klare sentis, kiel mi treniĝas de tago al tago al la rando de la abismo kaj, se mi enfalos, mi ne povos plu saviĝi.

SEPA ĈAPITRO

La aŭtoro konatiĝas kun hina virino, en kiun li intencas konstrui animon. – Liaj eksperimentoj fiaskas. – La aŭtoro estas denove portata al la hospitalo.

En tia humoro krepuskis la mateno de mia sekvanta tago. Post la laboro mi rapidis al la marbordo, kie mi faris longajn promenojn. Ĉirkaŭe svarmis la senbrua, amorfa amaso de la hinoj en tiu nedeĉifrebla stranga, senorda ordego, kiu tute memorigis min al formikejo.

Kiam mi vidis ilian saĝe atentan rigardon, malgraŭ miaj ĉiuj ĝisnunaj spertoj vekiĝis en mi nova kaj nova sopiro alproksimiĝi. Tio hodiaŭ eĉ pli forte min instigis, sed kiam la vorto jam venis al mia lango, ĉiam detenis min la angoro, ke ankaŭ hodiaŭ mi estos malakceptita, ŝiriĝos la trostreĉita kordo de miaj nervoj, kaj mi faros ian stultaĵon.

Mi jam trairis dekfoje la promenejon, kaj jam vesperiĝis, kiam la amara sento forpelis min el ilia medio. Por rifuĝi de la tento kaj de la katastrofa rifuzo, mi suprenkuris la rokon.

La aero estis varmeta kaj ŝarĝita per odoroj, la Luno majeste leviĝis el la ondoj kaj rompiĝinte sur tiuj en mil pecojn, ĝi dancis la dancon de la nimfoj. La maro kun sia eterna muĝo karesis la bordon kaj sur la rokoj, dividiĝinte en mil perletojn, refalis, kiel fea vualo. Malproksime la akvo luladis strangajn birdojn kaj la grilo ĉirpis sub longbuklaj arboj. Mian koron plenplenigis la ebria sopiro, la volo al la vivo, dum la hinoj senvorte promenadis solaj, sidis, aŭ kuŝis, eĉ rigardon ne ĵetante al la disvolviĝinta poezio de la naturo.

En tiu momento ekveis en mia koro la konscienco, ke trans tiu grandega akvo, malproksime miaj amikoj en la klubo ĉasadas pri la Jollie Joker, en la Hyde-parko oratoroj

eksplikas siajn ideojn, sinjorinoj en feaj tualetoj rapidas al la teatro kaj sur la stratoj ekfulmantaj lumoj reklamas la novajn stelojn de la kino.

La sento de la senpoveco premtordis mian koron. Mi saltleviĝis. Kelkajn momentojn mi ankoraŭ luktis kun mi mem, sed mi jam estis malforta. Mi konvinkiĝis, ke la soleco ne estas plu tolerebla.

Mi malsuprenkuris de la roko kaj el mia animo jam tute malaperis la antaŭa angoro.

Sur la strando jam maldensiĝis la promenantoj.

Sur iu benko kuŝis virino. Altfrunta, serena Afroditevizaĝo, kies ĉarmon eĉ pliigis la unupeca, malpeza vesto. Mi alproksimiĝis. Si ekparolis:

– Ne starigu min. La apuda benko estas vakanta.

– Ne kuŝi mi volas – mi diris decide. – Mi volas interparoli.

Ŝi tuj leviĝis.

– Kion vi deziras?

Mi fingromontris al la maro.

– Ĉu vi vidas la maron? Ĉu vi ne sentas la vesperon? Ĉu vi ne sentas ĉion ĉi agrabla?

Oni estas tre kripla kun tiu mankhava vortaro, en kiu troviĝas nur tiaj neperfektaj vortoj por la majestaj kaj ravaj aferoj. Ĉe ili estas ĉio nur kazoo kaj kazi, de kiuj mi jam satiĝis ĝis super mia gorĝo tiel, ke mi jam sentis min malsana eĉ aŭdinte ilin. Mia animo flugetis en la supraj

sferoj de la sopiro kaj mia lango lamiris, katenite al ilia kripla lingvo.

– Jes – ŝi respondis, – agrabla. Kion vi deziras?

– Kion mi deziras?! – mi diris senpacience. – Nenion! Varmecon! Mi volas al vi proksimiĝi!

– Ĉu al vi estas malvarme?

– Tute ne.

– Do, kial vi diras tamen?

Vidante la malplenajn okulojn mi rememoris, kiam antaŭ la vestmagazeno virino detiris mian pantalonon, kaj mi estis konvinkita, ke ĉi tie ĉiu virino estas aĉetebla.

Sed kie estas eĉ la mono en ĉi tiu dezerto? Kiom da ĝojo estis hejme aĉeti donacon al la ĉasta kaj belanima knabino, kiom ĝojplena sento estis senigi nin de io kaj oferdoni ĝin al la amata karulino kaj ĝui, kiel ŝia koro pleniĝas per amo al ni. Sed ĉi tie ĉio estas preta, ĉio estas komuna predo, ne estas mono, ne estas donaco, oferdono. Kial amas la viro kaj kial la virino?

– Mi pensas pri ne tia varmeco – mi diris. – Mi volas simple vian proksimecon. Mi emas aŭdi vian voĉon…

– Kial? – ŝi interrompis.

– Por via voĉo mem. Mi volas havi iun, kun kiu ne pro neceso, sed por plezuro mi paroladas pri etaj stultaĵoj por pliagrabligi la vivon.

– Kiel vi opinias, ke la vivo pliagrabliĝus se per sensenca parolado ni senigas ĝin de ĝia senco?

Sed mi jam ege soifis la belon kaj ĝojon.

– Diru – mi respondis per tremanta voĉo, – ĉu vi ne sentas kelkfoje, ke vi bezonas iun, kiu vin ŝatas, kiel trezoron, al kiu vi povas rakonti la aferojn agrablajn kaj malagrablajn al vi? Iun, kies persono estas al vi pli agrabla ol la aliaj? Mi ege bezonas iun, al kiu mi povas min kroĉi, kun kiu mi kunkliniĝus por babili mallaŭtajn vortojn kaj kies vortoj akvumus mian soifon. Rigardu la Lunon: dividiĝinte en mil pecojn ĝi luliĝas sur la akvo; rigardu la milionojn de la steloj, la vesperon, la maron, la senfinan nokton, kiu pelas la homojn unu al la alia kaj malfermas la korojn…

– Mi ne komprenas – ŝi interrompis. – Tute ne daŭrigu. Sed, se vi jam ĉeestas, vi povus aranĝi mian deziron.

Miaj membroj denove ektremis. Pli kaj pli mi sentis, ke ĉi tiu trompiĝo estos fatala kaj la interna streĉo krevigos siajn digojn.

– Disponu pri mi – mi diris tremante.

– Vekiĝis mia deziro kaj ankaŭ krome, mi devas ankoraŭ naski du infanojn. Ĉu vi estas kapabla por seksa laboro?

Mi gapis al ŝi senkomprene. Mi ne volis kredi al miaj oreloj.

– Ĉu mi parolis pri tio sama – mi demandis.

– Ne – ŝi respondis instrue. – Vi parolis pri la maro, steloj, luno kaj nokto. Sed mi deziras kontentigon.

Mi konsterniĝis. Ĉion mi atendis, nur tion ne. Kaj kvankam mi estus devinta danci pro ĝojo, tamen mi sentis ian strangan, agacan guston malantaŭ la aferoj. Iamaniere min ne kontentigis tiu subita efektiviĝo. Sian spontanan sindonon mi sentis simila al tio, kiam mi eksciis, ke al iu

krutega pinto de la Alpoj, al la turista sonĝo de mia junaĝo, oni konstruis dentradan fervojon.

Ho, kiom pli dolĉa estis la kiso, kiun mi sorbis iam desur la lipoj de niaj ĉarmaj knabinoj, kun kiuj ni antaŭe parolis pri teatro, modo kaj nur post semajnoj ni ektuŝis la temon, dume ni ambaŭ ruĝiĝis, parte pro la honto, parte pro la deziro.

Kiom dolĉe kaj ekscite estis atingi la malproksiman, malfermi la ŝlositan kaj ekkapti la rifuĝantan kapreolon, ĝis fine la knabineto, post longa protestado, okulferme ĝemetis: "Ne… ne…" kaj obeis. Kiel eblas ami sen tia dolĉa luktado?

Sed la deziro min instigis, ja de tiom longa tempo mi soifis la belon, ke por mi eĉ la panero estis reĝa donaco. Kaj por ne perdi eĉ ŝin, mi komencis klarigi, ke tio, kion mi deziras, ne nur ne estas la mala, sed ĝuste la pli kompleta kaj pli perfekta formo de ŝia celo.

Zolema (poste mi eksciis ŝian nomon) demande min alrigardis, mi karese aligis ŝin al mia flanko kaj daŭrigis:

– Imagu, ke la suno sur la ĉielo nur lumigus sed ne varmigus.

– Sen la sunvarmo la vivo ne estus ebla!

– Ĉu ne? – mi diris entuziasme. – La vivo estas vivebla nur laŭ sia senmanka kompleteco, ĉar kia ajn ĝia elemento mankas, ĉesas la vivo.

Ĉi tion ankaŭ Zolema konsideris perfekta kaj logika tezo, kiu tute konformas al la kazoo kaj mi ĝojis, ke mi trovis ponton al ilia kirasa animo. Mi ekparolis pri la altira forto, kiu varmigas la korojn kaj alproksimigas la homparojn unu al la alia.

Kiu povus priskribi mian ĝojon, vidante, ke Zolema aŭskultas miajn vortojn per brilaj okuloj! Ŝia atentema vizaĝo pli kaj pli proksimiĝis al la mia, ŝi spiradis pli kaj pli rapide, dum fine…

Sed tio ne estas tiel simple priskribebla! Okazis io simila al tio, kiam la ŝnurego estas jam metita sur la kolon de la kondamnito kaj subite alvenas la amnestia dekreto.

Eĉ hodiaŭ mi ne scias kiel okazis sed niaj lipoj kuniĝis!

Kaj Zolema ne malobeis…

Eĉ ne nur ne malobeis, sed mi mem devis peti ŝin flankeniri ien ajn..

– Kial? – ŝi demandis.

– Povas veni iu.

– Ĉiu povas veni ĉi tien. Faras nenion.

– Sed mi ne volas vidigi nin. Mi volas resti kun vi sole.

– Kial?

Mia sango arde pulsadis, mi tute ne emis komenci novajn pritraktadojn. Mi petis ŝin veni kun mi sur la rokon, kie oni ne vidas nin, krome mi ne povas plenumi ŝian deziron.

Zolema montris iun proksiman domon.

– Prefere ni eniru tien.

Mi konsentis, sed urĝigis ŝin. Alvenante ŝi kondukis min en tute ĝeneralaspektan domon, kies loĝejoj estas ĉi tie tute egalformaj. En la loĝejo sidis iu hino apud la tablo kaj vespermanĝis. Zolema sidiĝis sur seĝon, la hino eĉ ne turniĝis al ni.

Kelkaj minutoj pasis en plej perfekta silento. Fine mi demandis:

– Kion ni atendas?

– Por ke li finu la manĝadon. Evidente li estas pli malsata ol ni, ne estus kazoo interrompi.

Vole-nevole mi devis atendi. La minutoj pasis en nervostreĉa malrapideco. Fine la hino ekstaris kaj komencis aranĝi la manĝilaron, sed tiam Zolema jam ekparolis:

– Foriru dum kelkaj minutoj.

Tiu nur nun turniĝis al ni.

– Kiam mi revenu?

– Mi scŭgos vin. Sidiĝu sur la benkon apud la pordo, en la ĝardeno.

La hino foriris, Zolema deklinis la liton el la muro, malligis siajn robojn kaj, sen iu ajn enkonduko, ŝi ĵetis sin al miaj brakoj per tiom da ardo, ke mi devas eviti la detalan priskribon.

En ĉi tiu momento mi sentis, ke la tuta mia ĝisnuna luktado kaj suferado estis nur inkuba sonĝo, ĉar jen, mi ektrovis la ŝtonon de la filozofoj, la panacea magna-n, la Animon! Ĉiu guto de mia sango fariĝfs unusola ĝojkrio. Ĉe la fino de la malluma tunelo svarmis la lumo al mi per reĝa brilego. Svarmis la sonoj kaj gustoj de la mateniĝo, kaj en mia koro ektintis la fluge muĝanta simfonio de la vivo.

***

Bedaŭrinde mia ĝojo ne longe daŭris.

Post kvaronhoro ni foriris. Zolema komunikis al la hino, sidanta sur la benko, ke li jam povas reiri.

Mi demandis, kiu estis la bonkora dommastro. Evidentiĝis, ke ŝi eĉ ne konas lin, ŝi vidis lin nun unuafoje!

– Do, kiel vi kuraĝis min enkonduki kaj lin elsendi?

Si alrigardis min.

– Vi mem volis, ke oni ne vidu nin kaj vi mem volis resti sole kun mi!

– Kaj li forlasis sian hejmon tiom simple; pro unu alvoka vorto?

– Nature. Vi aŭdis, ke mi petis lin.

Senmove mi gapis.

Sed Zolema menciinta la malfruiĝon de la vespero, deklaris sian volon hejmeniri.

Mi ja proponis akompani ŝin, post kio ŝi demandis, kial mi ne iras al mia propra loĝejo. Klarigante, ke mi akompanas ŝin nur ĝis loĝejo, ŝi deklaris, ke havas nenian sencon fari superfluajn vojojn krom la necesaj.

Ĉi tiu respondo ekruligis en mi la lavangon de la problemoj. Se tion diras alia hino, mi konsideras tion kiel simptomon de ilia frostoplena anima vakuo, sed post la antaŭaĵoj mi ekkonis Zoleman tute aliel.

Do, ŝi ne kuraĝas sin montri kun mi! Eble ŝi havas iun viron!

Mi profunde rigardis en ŝiajn okulojn, petis ŝin konfesi sincere, kial ŝi ne volas esti akompanata.

– Kial vi akompanus min, se ni jam ne bezonas unu la alian?

Bedaŭrinde, la naiva sincereco, per kiu ŝi ĉi tiujn vortojn eldiris, konvinkis min pri la situacio kaj samtempe frostigis mian antaŭan entuziasman fantazion.

Sed mi ne lasis ŝin. Mi sentis, ke Zolema estas al mi la lasta eksperimento, kaj mi ne povas ellasi de mi ĉi tiun manon. Per malfacila koro mi devis returniĝi al la malnova sistemo, al mia belohina legitimaĵo. Mi neniam malŝatis pli naŭze paperon, ol ĉi tiun inversan morto-atestilon, kiu pruvas al la mortintoj mian kompatindan vivantan staton.

Sed tiam mi ankoraŭ kredis, ke Zolema estas tiu, en kiu mi ektrovos ĉion, se mi ne senesperiĝos tro frue.

Tiel Zolema restis kun mi, atendante miajn demandojn por instrui min.

Mi plektis miajn brakojn en la ŝiajn kaj ŝin rekondukante sur la marbordon, mi rakontis per brilaj vortoj pri la belega sentimento, kiu ĉe ni nomiĝas amo kaj kiu estas la krono de la boneco kaj sindono.

Ŝi respondis, ke tio en tia formo ŝajnas iom konfuza, mi priskribu detale, en kio manifestiĝas la sindono en la amo. Si petis konkretaĵojn, kaj mi klarigis, ke ni, sekve de eknaskiĝinta sentimento, donas al la trovita parulo ĉiun nian eston kaj havon kaj dediĉas nin tute al tiu.

Tion Zolema nomis tre maljusta metodo, ĉar – ŝi diris, – Per kio meritis la amato gajni de ni pli multe ol aliaj? Vane mi diris, ke la amato donas al ni same ĉion sian, vane mi klarigis, kian plezuron kaŭzas la reciproka donaco, ŝi konkludis nur, ke laŭ tio du homoj asociiĝas por forpreni ion de aliaj kaj doni ĝin al si reciproke.

– Erare! – mi respondis. – Eĉ la plej malriĉaj homoj faras same, kiuj evidente ne forprenas de la aliaj, kion ili donacas unu al la alia.

Al tio ŝi respondis, ke tiel despli ne havas sencon la donaco, ĉar – ŝi diris, – kion ni gajnus, se ŝi donus siajn vestojn al mi kaj mi la miajn al ŝi?

– La esenco ne troviĝas en la praktika valoro de la objektoj – mi provis klarigi, – sed en la amo, kiu akompanas la donacon kaj kiu plenigas nian animon per enhavo.

– Nun mi jam tute ne komprenas. Se mi demandas, kial estas la amo, vi mencias donacon de objektoj, se mi demandas, kial vi devas donaci, vi reiras al la amo. Sed kie estas la origina punkto, tiu fiksaĵo, kiu faras ilin ambaŭ logikaj kaj necesaj?

– Mi jam vidas, ke vi ne komprenas. La amo ne estas matematika ekvacio, kiun oni povas dedukti.

– Kial do vi okupiĝas pri ĝi?

– Ĝuste tial, ĉar ĝi ne estas simple deduktebla. Sed lasu, ke mi rakontu ĉion. Ĉe ni kun la homo naskiĝas iaspeca manksento, kiu similas al la malsato kaj se ni ĝin ne kontentigas, ĝi malsanigas nin.

– En la magazenoj…

– Ne interrompu! Tio ne estas en la magazenoj. Tion povas doni nur vi. Ne rigardu per tiel miregantaj okuloj! Nur vi povas doni. Tiamaniere, ke vi kondutas al mi bone, karesas mian hararon, brakumas min kaj parolas pri ĉio.

– Pri kio mi parolu?

– Pri ĉio. Vi demandos: ĉu ne alvenis nia printempo?

– Nun estas somero.

– Sed por ni printempo.

– La parolo servas nur por komuniki estantajn aferojn. Kiel ni povus komuniki tian, kia ne estas?

– Sed ĝi estas. Vi ankoraŭ eble ne komprenas, sed iam, se vi eble povos alproksimiĝi al mi, vi kredos. Nu, ne saltu tiel abrupte al mia brusto, tio en si mem havas nenian sencon. Ĉio devas kreiĝi per si mem.

Zolema promesis, ke se dependas de ĝi mia resaniĝo, ŝi ĉion faros kaj ŝi petis, ke mi, kiel kuracisto, detale priskribu, kion kaj kiel ŝi devas fari, pri kio kaj kiom ŝi devas paroli kaj ĉu ne estas eble ĉion ĉi ellabori per unu fojo por tuta monato, ĉar tiam ŝi havus pli da tempo por ripozi.

– Ne daŭrigu! – mi respondis kolerete. – Tio devas veni el interne.

Amara gusto plenigis min; en la antaŭan, belan ebrion miksiĝis disonanco, sed mi tamen konjektis, ke ŝi certe amas min, eble subkonscie. Ja de kie ŝi povus koni la nomon de la amo, se ŝi ankoraŭ tute ne aŭdis ĝin? Sed mi sciis nenion certan. Ŝi ŝajnis al mi mistera kaj tio des pli instigis min. Subite mi eksentis, ke mi estus kapabla devigi Zoleman al amo eĉ per bato.

Por retrovi mian perditan humoron, mi iris kun ŝi flanken de la vojo. Ni suprengrimpis la rokon, kiu etendiĝis super la maron. Sur ties elstaranta pinto ni sidiĝis sur la freŝa herbo.

Ĉirkaŭe silenta nokto, malsupre murmuris la maro, kies ebriigan, salan odoron mola venteto karesis al mia vizaĝo.

Ĉirkaŭ ni lekantoj balancis siajn kapetojn. Krom ni neniu estis en la ĉirkaŭaĵo. La hinoj jam plejparte hejmenvojaĝis. La nudaj kruroj de Zolema tuŝis la miajn. Mia humoro revenis.

Subite mi ĉirkaŭbrakis kaj levante sidigis ŝin en mian sinon. Kiam mia mano tusis ŝian bruston, mi sentis, ke ŝi spiradas pli rapide. La ebrio denove min ekkaptis.

Deŝirante lekanton mi fiksis ĝin sur ŝian bruston. Si silentis, nur ŝia koro frapadis pli rapide.

Etendante mian manon al la Luno, mi komencis okulferme, mallaŭte kanti la barkarolon de Offenbach.

Eĉ du-tri taktojn mi ne povis kanti. Zolema ekscitite interrompis min:

– Ĉu vi fartas malbone?

– Ne. Mi kantas.

– Kio estas tio?

Mi denove elreliĝis. Eĉ tion mi devis klarigi. Sed eble tamen estas en ili kapablo por la belo kaj noblo, nur ŝi ne konas, ja ŝi neniam aŭdis tiujn. Ĉu eble mi povos savi animon el la dezerto kaj ĝi fariĝos la mia?

Mi komencis klarigi la esencon de la kanto. Mi ekiris el la kromata gamo.

Si ne povis kompreni, kian sencon havas la tuto, kial ni nomas muzikaj tonoj nur tiujn, kiuj havas inter si certajn rilatojn laŭ vibronombroj, kaj kial necesas tiel distingi la tonojn.

Kaj fine, kompreninte la strukturon de la muziko, ŝi ekkriis:

– Sed tio ja ne ekzistas!

Jen, kio estas la ĝenerala respondo ĉe ili. Si ne povis kompreni, kial ni kreas aĵojn neekzistantajn en la realo (ĉi-okaze la gamon) nur, por ke ni plu kreu el ĝi alian.

– Kian sencon havas ia grupigo de la tonoj laŭ artefaritaj reguloj? – ŝi demandis.

– Ĉar la muziko estas bela.

– Kaj kion signifas bela?

– Arta.

– Vi klarigas unu sensencan vorton per la alia, kion vi verŝajne bezonas tial, ĉar neniu el ambaŭ havas interrilaton al la realo. Kion vi profitas el la arto?

– La arto estas por si mem kaj nur senkultura homo povas meti la kontraŭdiron, ke la arto ne havas ekzistorajton, ĉar ĝi ne estas manĝebla. Se ĝi ŝanĝiĝus al buterpano, ĝi jam ne estus arto.

– Nur la homo estas por si mem, kaj ĉiu aĵo kreita de la homoj povas esti nur por la homoj. Ĝuste tiu estas senkultura homo, kiu kredas, ke estas inde perdaĉi nian tempon per okupiĝo pri aĵoj estantaj por si mem, eĉ pli, adapti al ĉi tiuj eĉ la homan vivon.

– Vi opinias tion nur, ĉar vi ne estas edukita al la arto, ĉar oni ne inokulis vin per ĝia trasento.

– Eduki la homon devas nur la nerealaĵoj. El la fajro oni eltiras la manon eĉ per si mem, kaj nur edukita tiel iu

kredus, ke la ŝtono estas nutra.

Pri la muzika gamo ŝi opinŭs, ke ĝi similas al tio, kiel se ni kulturus frukton pro ĝia koloro, aŭ ni volu gustumi la sunradiojn. La voĉo estas por komuniki niajn pensojn, ne por ke ni konstruaĉu el ĝi neargumenteblajn sistemojn kaj sur tiu bazo ni konstruu eĉ alian neekzistantan etaĝon: la muzikon, pri kiu ni pene okupadas kaj diskutas, ĉu la pritraktata muzika komponaĵo konformas al la reguloj, fabrikitaj de ni mem, kiuj verdire eĉ ekziston ne havas, ĉar ili estas imagitaj.

Mi pacience lasis ŝin paroli, ĉar ŝi ja ankoraŭ nenion scias. Mi denove komencis mian belan, animkonstruan laboron. Mi rakontis pri la muzikinstrumentoj. Pri la violono ŝi ankoraŭ aŭskultis, sed jam ĉe la trumpeto ŝi rimarkigis, ke ni verŝajne ne konas la sonobtuzigajn potojn, kiuj eĉ la plej orelŝiran bruegon mallaŭtigas ĝis tolerebla.

Do, mi estis denove ĉe la komenco. Nun mi devis klarigi, ke ni intence muzikas, kio iris tre malfacile en ŝian kapon. Fine, kompreninte, ŝi profunde ekmeditis.

– Do, ĉu ne estas sufiĉa en la fabrikoj la bruo de la maŝinoj, vi funkcŭgas krome eĉ specialajn brumaŝinojn?

Mi deklaris, ke oni muzikas ne en la fabrikoj, sed post la laboro, ĉefe en silentaj parkoj sonas la placorkestro, per kies revigaj melodioj freŝiĝas la koro.

Tion ŝi jam absolute ne valis kredi. Si diris, ke pereigi la silenton de la parkoj per brumaŝinoj estas barbarismo, simile al tio, kiel se oni starigus inter la arbustoj de la promenejo fum-farajn maŝinojn anstataŭ ĝoji pri la bona aero.

– Tiamaniere – ŝi diris, – vi nepre tiom deflankiĝis de la realo al la labirintoj de vi faritaj, ke ne nur la neekzistantan vi rigardas estanta, sed eĉ la estantan vi kredas esti neestanta.

– Kiel tion mi komprenu?

– Ekzemple, ke morti estas pli bone ol vivi, ke la malsato estas agrabla…

– Tiajn stultaĵojn vi ne supozu pri ni! – mi kriis sed ŝi daŭrigis:

– Ke la febromalsanulon oni devas meti sur glacion, ke nian ŝuon ni devas plenigi per pikaj najloj, al la soifanto doni vitriolon, ke ni devas nian seksan laboron fari ne kun tiu, kiu havas tempon kaj inklinon, sed laŭ artefaritaj reguloj, ke la socio de la hinoj estas ne por tio, ke ni ĉiuj satiĝu, sed por ke ni mortu kaj malsatu pro ĝi.

Malgraŭ tuta ŝia malvarmeco kaj fremdeco mi pli kaj pli sentis, ke mi amas Zoleman. Mi komencis sperti, ke mi batas rigidajn murojn per miaj pugnoj, sed tio estis almenaŭ gimnastiko al miaj sekiĝintaj nervoj, kion mi tiom longe atendis kaj ĝuste tio vivigis la fajron en mi. Ŝia konduto iom rememorigis la malvarmecon, kiun simulas deckondutaj kaj honestaj knabinoj montrante nekomprenemon, plifortigante tiel la sopiron en sia, jam elektita parulo, devigi lin fari al ili proponon. Ĝuste tial mi altiriĝis pli forte. Ŝi estis mia kaj tamen ne mia, do mi devis ŝin akiri, atingi la malproksiman, malfermi la ŝlositan, peli la forkurantan. Tiam mi ankoraŭ ne konjektis, ke inter ili ne estas malproksima, fermita kaj forkuranta.

Mi eĉ menciis mian tiaman opinion al Zolema, kiu respondis, ke verŝajne ĝuste tial restas por ni fermite kaj neatingeble malproksime la perfekteco, ĉar ni emas peli nur la

malproksiman kaj neatingeblan kaj nia emo daŭras nur, ĝis ni fakte povas ĝin atingi. En tiu momento ŝi fariĝas neatinginda kaj malplena, ĉar ni kuras ne pro la celo, sed pro la kurado mem. Ŝi esprimis eĉ sian konjekton, ke eĉ la proksiman intence ni imagas malproksima, por ke ni ekzercu per tio niajn malsaĝajn kutimojn.

Tiam mi ankoraŭ ne kredis al ŝi, nur sentis, ke io mankas, sed mi ne sciis, ke ĝuste tial mankas, ĉar mi ŝin jam atingis.

Mi volis ŝin konatigi per nerekta vojo kun la delikataĵoj de la koro. Mi rakontis, kian perfektecon kaj ĝojplenan trankvilon donas la scio, ke ni havas animan kunulon, kun kiu ni unuiĝas kaj ĉe kiu ni trovas komprenon.

Zolema min atente aŭskultis kaj poste demandis, kiel ni nomas en nia lingvo la – komprenon. Ĉar – ŝi diris, – se niajn seksajn organojn ni nomas kompreno, kiu vorto esprimas la komprenon mem kaj kial ni emas nomi ion per alia vorto.

Mi konsterniĝis.

Neniam vortoj maltrafis la celon tiel, kiel la miaj. La Leganto, kiu laŭ la antaŭaj ĉapitroj rigardas la hinojn eble strangaj, sed esence bonkoraj kaj ĝentilaj karakteroj, certe apenaŭ imagas, kiom da malĝentilaj kaj krudaj trajtoj kaŝiĝas malantaŭ la ŝajne klaraj, altfruntai Afroditovizaĝoj. Mi povas deklari, ke en la liverpulaj marist-drinkejoj mi ne trovis tian obscenbuŝan velmajstron, kiu povus konkurenci kun la "pli ĉarma" sekso de la hinoj.

Mi provis klarigi, ke la kompreno ne samas kun tio, kion ŝi pensas: ĝi estas la koncepto de la unuiĝo de la animoj, el kio ŝi plue opiniis, ke laŭ tio la vorto "animo" signifas la seksajn organojn.

Kaj fine, kiam mi tamen sukcesis komprenigi la veran situacion, ŝi profunde kompatis niajn virinojn, kiuj do vivas mizeran vivon inter senescepte frenezaj viroj kaj responde al ŝiaj sopiroj ili ricevas nur neestantajn kaj stultajn fantasmagoriojn.

– Do ĉe vi – ŝi diris, – se iu virino honeste kaj sincere alvokas la preterirantan viron por seksa laboro, – vi,anstataŭ ŝin kontentigi laŭ la reala vivo de la estanta mondo, – paroladas al ŝi pri "koro", "amo", "anima kunulo" kaj pri aliaj, malice elcerbumitaj brutaĵoj.

Tiuj kanajlaj vortoj min kolerigis, kaj nur mia bona edukiteco rememorigis min, ke mi staras kontraŭ virino. Do mi devis kontentiĝi per tio, ke mi klopodis priskribi la moralon de niaj patri-filinoj laŭ la vera situacio.

Mi klarigis, ke nur nekulturita virino povas tiome perdi la moralan bazon, ke ŝi preferu la korpajn instinktojn al la animaj celoj.

Post iom da paŭzo ŝi demandis, ĉu miaj gepatroj apartenis al la kulturitaj, aŭ al la nekulturitaj homoj.

Kvankam la demando tute ne sonis laŭ la plej ĝentila formo, mi klopodis senindigne klarigi, ke miaj gepatroj idiĝis el la plej bonaj familioj, do ilia bona edukiteco estas neniel pridubebla.

Nun ŝi demandis, kiel nia raso plimultiĝas. Eksciante, ke same, kiel ili, ŝi miregis kaj nun jam ne komprenis la antaŭaĵojn.

En Zolema min plejmulte suferigis, ke ŝi neniam ridetis al mi. Mi klopodis atingi tion kaj la konscio pri la senfrukteco, pri mia senpovo min malesperigis. Nur nun mi ekkonis la esencon de la senespera amo: la amanto verdire volas havi

ne tiun unu virinon, sed atingi per ŝi la idealon kaj lin pelas en senprudentajn agojn nur tio, se li ne povas en tia direkto fleksi la amatan virinon.

Min premis demando, kiun mi jam estis devinta mencii, sed mi tre hontis. Mi sentis min malaplomba kaj infaneca apud ŝi, kiel ĉiu, kiu donas sian tutan koron kaj dum li humiliĝas kaj petegas, la respondo estas nur klabobatoj de objektivaj sobraĵoj. Mi povis pensadi nur laŭ mia eŭropa cerbo kaj klarigi al mi ĉi tiun malvarme senperan malfermiĝon de la virino, do la Leganto ne miru, ke mi imagis malantaŭ la aferoj aliajn kulisojn. (Sen kulisoj kaj farboj ni ne povas imagi la mondon.) Vekiŝis en mi la ĵaluzo. Eble ŝi havas viron – mi pensis, – la instinkto ja ne pereis en ili kaj absurde estus, se kun ĝi ankaŭ la altiriĝo ne ekzistus ĉe ili en ia formo.

Ni ekiris hejmen. Longe mi iris senvorte apud ŝi. Sed kiam ni venis al la tramstacio, tamen eliĝis el mi la demando:

– Diru: ĉu vi ne havas intiman interrilaton?

– Kiel tion kompreni?

– Kun viro.

– Alvenas la tramo, envagoniĝu!

Do, ŝi havas sekretojn, kiujn ŝi ne volas al mi komuniki!

Dum ni envagoniĝis, mil suspektoj trakuris mian cerbon. La plej aventurajn aferojn mi imagis kaj decidis ne lasi ŝin eviti la respondon. Post la elvagoniĝo ĉion ŝi devos konfesi.

Kaj Zolema tuj post la sidiĝo, por mia plej granda surprizo, tute trankviltone kaj laŭte komencis rakonti, kun kiuj kaj kiam ŝi faris "seksan laboron", rimarkante, ke la plej multon de la nomoj ŝi jam forgesis aŭ tute ne sciis.

Tiujn vortojn ĉiu aŭdis ĉirkaŭ ni. Mia vizaĝo hontbrulis pro la publika malhonoro, kaj la vortoj kiel sagoj pikadis mian koron. La okulojn mi mallevis por ne vidi la ĉirkaŭsidantojn, plej volonte mi estus droninta sub la teron, kvankam en la tuta tramvagono nenia vizaĝo turniĝis al ni.

Unue mi provis silentigi ŝin per palpebruma signo, sed tion ŝi ne komprenis, do mi devis ŝin peti per vortoj por ne daŭrigi, post kio Zolema en la sama momento, sen iu ajn surprizo silentiĝis kaj eĉ unu pluan vorton ne diris.

Sed post la elvagoniĝo eruptis el mi la riproĉo. Mi senkaŝe deklaris, ke ŝia konduto estis tre maljusta kontraŭ mi kaj, se ŝi volas min helpi, ŝi ne faru pli tion.

Nun ŝi ne komprenis la komencan parton. Ŝi diris, kial mi demandis, se mi ne deziras respondon. Eksciinte, ke mi protestas nur pro la publikeco, ŝi deklaris, ke ŝi jam tute ne komprenas, kial necesas sekvi tiel komplikajn regulojn, kiuj havas nenian sencon. Fine ŝi tranliviliĝis, ke mi estas kuracisto kaj petis min priskribi la kuracistan metodon, kion kaj kiel ŝi devas fari, kaj ŝi agos laŭ tio.

Kompreneble per tio eĉ pliakriĝis en mi la sento de la senpovo kaj, por eviti ŝiajn pluajn batojn, mi rapide adiaŭis, petante ŝin nur, ke ni ĉiutage renkontiĝu, kion ŝi promesis kaj ni disiĝis.

Mi ja konjektis ion, ĉar ili jam ofte senkaŝe deklaris, ke por ili individueco kaj individuaj ligiloj, do amo tute ne ekzistas, aŭ se tiel diri, ilia amo apartenas al fremda mondo, kien mi neniam povos aliri. Sed tiam mi ankoraŭ ne povis tion imagi same, kiel ni ne povas imagi estaĵojn, kiuj varmiĝas de malvarmo, grasiĝas de malsato aŭ malgrasiĝas de manĝo.

Al mi ĉio ŝajnis senlogika kaj neimagebla, kaj vane mi klopodis ĉi-nokte, turniĝadante en mia lito, aranĝi la

cirkonstancojn en unu kompleta kaj organe kunligita tuto, ne sukcesis, simile al tio, kiel ankaŭ la kolorblindulon vane konvinkas la instruo pri la ekzisto de la koloroj, li neniam alproprigos tion sente, neniam havos pri tio intuicion.

La postan tagon ni renkontiĝis sur la marbordo. Malfacile ekiris nia parolado, sed mi jam ne povis reteni miajn sentimentojn. Per ekscititaj vortoj mi plendis, ke mi ne dormis.

Mi petis, ke ŝi, se ŝi jam ne konas la amon, almenaŭ faru por mia bonstato tion, kio estas farenda en tia okazo. Ŝi karesu, brakumu min kaj ĉefe ŝi ne serĉu alian viron.

Responde ŝi demandis, kial mi nomas la amon kunsento, se mi ŝin volas ne apogi, sed malhelpi en la vivo. Konklude ŝi opiniis, ke se ni en Eŭropo tiel kondutas al la amata virino, tiam la neamatan ni verŝajne malhelpas en ĉiu seksa laboro.

La vortoj min profunde ofendis. Tremante pro ekscitiĝo, mi petis ŝin ne plu tiel paroli. Mi promesis, ke mi klopodos tute plenigi ŝian memon, por ke ŝi, ĉion trovante ĉe mi, trankviliĝu kaj por ke mi superfluigu por ŝi la pluan serĉadon.

Sed tion ŝi jam tute malkonsentis.

– Vi mem deklaris, – ŝi diris, – ke vi estas malsana, do, se la amo estas fakte kunsento, tiam vi devas min apogi, por ke mi trovu pli taŭgan viron por mi, ol vi mem.

– Silentu! – mi kriis, kovrinte miajn orelojn per manplatoj. – Vi ne komprenas… ne komprenas! Absolute ne komprenas, do almenaŭ ne parolu pri tio.

Sed ŝi deklaris: kontraŭe, ŝia devo estas instrui la belohinon, krome havus nia kunesto nenian sencon.

Kaj ŝi jam komencis klarigi, ke mia metodo estas ne nur miaflanke kazia ago, sed mi intencas plue devigi ŝin al kaziaj agoj, se mi deziras, ke ŝi rifuzu la viron, kiu alvokus ŝin al seksa laboro.

Mi ne plu povis min bridi. Miaj lipoj tremegis kaj subite, perdinte mian prudenton, mi plenforte vangenfrapis ŝin.

Zolema metis sian manon sur sian vizaĝon kaj mirege min rigardis.

– Ho! – ŝi diris. – Tio ja doloras? Kial vi tion faris, se mi ne petis?

Mi ne plu eltenis, mi forkuris. Zolema eĉ per unu vorto min ne revokis. Mi sciis, ke inter ni ĉio finiĝis. Mi estas en karcero, inter grizaj, rigidaj muroj, kie mi vane kriadas, ne estas komprenemo.

Mi tute ne konjektis, kio sekvos ankoraŭ. Mia cerbo ŝiriĝis en cent pecojn. Mi malamis Zoleman, ŝia abomeninda objektiva certeco min ekstreme kolerigis. Mi pensadis inter febraj inkub-imagoj, kiel mi povus ŝin ofende humiligi, kvankam mi jam sciis, ke tio ne eblas, ĉar ilia malpleneco estas neofendebla. Poste, sen ia ajn transiro, mi malamis min mem, kial mi ne povas, komprenante la situacion, tiri la konsekvencojn kaj ne pensi, aŭ almenaŭ ne tiel pensi pri ŝi.

Mi jam ne scias, ĉu la nostalgio al mia patrio pelis min en la sekvanta tago al la marbordo, aŭ la subkonscia amdeziro, la pasio, kiu revenigas la homon ĝuste al la plej malĝojmemoraj lokoj.

Kaj tiam subite kaj senatende mi ekvidis Zoleman. Mia koro saltis ĝis la gorĝo, kaj mi ne sciis kion fari. Fine por eviti la honton kaj ĝenan situacion, mi volis rapide malaperi, sed ŝi postkuris kaj min postkriis, ke mi haltu.

Ruĝa de la honto kaj embaraso mi haltis, kaj ŝi per la plej indiferenta tono deklaris, ke ŝi alvenis en la kutima tempo kaj estas je mia dispono.

Kun mallevitaj okuloj kaj per ĉirkaŭdiroj mi demandis, ĉu ŝi fakte ne koleras, sed ŝi same trankvile petis min klarigi, kial mi ekbatis ŝin.

El ŝia tono sentiĝis, ke ŝi ne koleras, kaj tute ne supozas, ke mi batis ŝin pro kolero. Por ili la kolero estas kazi, kaj ĝin ili rigardas same absurda, kiel ĉe ni tion, se iu scienculo en siaj kalkuloj intence skribus 5, kiel la rezulton de 2 X 2. Tiu aŭ eraras aŭ estas freneza. La kolero kiel la naturajn aferojn falsanta afero, estas por ili same nekomprenebla, kiel la amo.

– Kial vi batis min? – ŝi demandis.

– Ĉar mi vin amas – mi respondis singultvoĉe.

– Ĉe vi oni batas, kiun oni amas?

Pene mi klarigadis, ke tiu amo estas alia, el kio ŝi konkludis, ke ŝi tamen devas resti ĉe mi, pri kio mi tre ĝojis, kvankam ŝi tion diris nur, ĉar ŝi konsideris sia devo kuraci min el la "malsano".

Post kelka meditado ŝi deklaris, ke en mian kuracmetodon verŝajne enŝoviĝis eraro, ĉar de kiam ni tiel eksperimentas, mia stato ne nur ne proksimiĝis al la kazoo, sed eĉ malproksimiĝis de tiu. Do prefere mi konfidu min al ŝi, kaj ŝi konigos al mi la "realon", la laboron, la tezojn de la kazoo, sume la "sanajn" aferojn. Ŝi petis, ke mi vizitu ŝin en ŝia laborejo, kie mi vidos, kiel multaj interesaĵoj troviĝas en la kreanta laboro kaj kiel superflue estas okupiĝi pri tiaj sencelaj kaj malutilaj aferoj.

Certe, ja mi mem estus jam preferinta, ke almenaŭ, se mi jam ne vidas homojn ĉirkaŭ mi, mi povus demeti mian homan esencon, por ke mi blindiĝu, surdiĝu, ĉar tiel, en tia atmosfero, mi ne plu eltenos kun homa koro.

La sekvan tagon mi vizitis la laborejon. Ĝi estis longa, mallarĝa domo, el kiu ambaŭflanke branĉiĝis malgrandaj apudkonstruoj. Mi estis kondukata tra la koridoro de la longa konstruaĵo. Sennombraj pordoj estis, unu apud la alia. Fine mi enpaŝis tra unu.

Zolema staris dorsturne al mi kaj manipulis en longa trogo, kiu de maldekstre venis tra la muro el la apuda ĉambro kaj dekstre transiris al ĉambro alia.

Post mia enpaŝo ŝi turniĝis kaj signis per siaj kaŭĉukgantaj manoj, ke mi proksimiĝu.

Mi aliris, mia rigardo trafis la trogon, kaj pro abomeno mi ekŝanceliĝis.

Tie, interne kuŝis vira kadavro, parte jam dissekcita. Sur lia kranio mankis la hararo, lia buŝo estis ambaŭflanke tranĉita ĝis la oreloj tiel, ke lia mandiblo estis falinta ĝis la brusto. Liaj dentoj ĉiuj elŝiritaj kaj tiu grandega, malfermita buŝo, kun la teruraj vundoj ĉirkaŭe sur la loko de la dentoj aspektis, kvazaŭ pro sufero, superanta ĉiujn inferojn, eksplodus el ĝi dolorkrio apokalipsa.

Sur ĝia korpo la haŭto estis laŭlonge distranĉita ekde ĝia mentono: aperis la ripoj kaj la intestoj.

Unu el ĝiaj okuloj estis elmetita. La alia min rigardis per larĝe malfermita hororo. Mi devis flankenturniĝi. Mi ekkaptis Zoleman:

– Kion vi faras tie?

– Mi preparas la okulojn – ŝi diris per la sama indiferenta objektiveco, krom kiu alian mi ne aŭdis ĉi tie, inter la lignohomoj.

– Vidu kaj atentu – ŝi daŭrigis. – Se iu mortas, ĉi tien li estas transportata. Ĉi tio estas la kadavro-industriejo. La kadavro estas unue observita dum tri tagoj por eviti la ŝajnmorton. Poste ĝi ricevas injekton, por ke ĝi ne vekiĝu, se ĝi tamen estus vivanta. Tiel ĝi venas sub prilaboron. En la apuda konstruaĵo estas prilaboritaj la bovoj, porkoj, ktp, transe la fiŝoj, pli transe la kortbirdaro. El ilia korpo fariĝas plejparte nutraĵoj por la manĝejoj. La homsekcado estas pli simpla, ĉar ĉi tie mankas la buĉado. Ĉi tien venas la kadavroprodukto de la hospitaloj. La materio produktiĝas plejparte pere de malsanoj, aŭ per maljuniĝo, do ĝi ne estas taŭga por nutrado. Sed despli ĝi taŭgas por kuracaj kaj industriaj celoj. Mi laboras en la homa sekcado, kaj mia tasko estas eligi la okulojn kaj cerbon kaj transportigi tiujn al la apuda konstruaĵo.

– Jen, vidu, ŝi diris, kaj malgraŭ mia tuta abomeno ŝi devigis min alrigardi. – Mi prenas ĉi tiun malgrandan diskosegilon elektran, nun mi tranĉas la haŭton sur la tempio, jene… sub ĝi malfermas la ostojn per la elektra segilo, jene… kaj la okulo facile eliĝas per kelkaj tranĉoj. Antaŭe per mansegilo tiu ĉi laboro daŭris kvin minutojn, nun la tuto bezonas tri minutojn kaj pli malmulta osto polviĝas. Nome, la osto estas tre utila materio. Oni fabrikas el ĝi glumaterialon kaj medikamenton.

– Do vidu, jen, kiel oni devas eligi la okulon – kaj preninte ĝin en sian manon, ŝi montris al mi. Precize izoli de la mov-muskoloj tiel, ke eĉ la vid-nervo ne estu sur ĝi.

El la manoj de Zolema rigardis al mi homo, kaj mi tremegis pro teruro. Mi estus volinta fuĝi, jam estis sur miaj lipoj, ke

mi tion diros, sed ŝi daŭrigis:

– Kompreneble vi nun volas demandi, por kio oni uzas la okulon. Mi klarigos. Jen, mi metas ĝin sur ĉi tiun rubandon, nun mi premas ĉi butonon. Jen, la rubando ekmoviĝas, la okulo malaperas en la muro kaj transiras al la apuda ĉambro, kie ili kolektiĝas en ujo. Ĉiutage oni malplenigas la ujon, kaj en la sama ĉambro ĥemiisto prilaboras. Nome li ekstraktas el la vitrokorpo la substancon, kiu miksite en la manĝaĵon de senapetituloj, redonas la apetiton.

– Ĉu ili scias, el kio fariĝas ilia medikamento?

– Kompreneble! Tiaj elementaj konoj de la natursciencoj estas ĉe ni instruataj jam al la etinfanoj.

– Kaj ili rehavas per tio la apetiton?

– Jes. Tre efika medikamento. Sed atentu. La plej multajn partojn de la kadavro oni uzas por transplantado ĉe malsanuloj. Krome, en la diversaj organoj troviĝas multaj utilaj materialoj, kiuj en formo de injekto refortigas la malfortiĝintan organismon. La haŭton oni eĉ uzas en la ledfabriko por ledaj objektoj, el la intesto pretiĝas bonaj ŝnuroj, el la grasaĵo fariĝas sapo kaj nutraĵ-ekstrakto, el la cerbo…

Mi ne povis plu elteni. Mi interrompis:

– Kaj vi faras tion tiel senemocie? Ĉu vi ne malbonfartas?

– Super mia kapo funkcias ventolilo – ŝi diris kaj suprenmontris. – Kie oni prilaboras la intestojn, tie oni portas eĉ gasmaskon.

Mi rigardis per abomeno ĉi tiun tielnomitan virinon.

– Ĉu la hinoj tiel respektas la homon? – mi demandis per obtuza riproĉo.

– Tiel! – ŝi diris fiere. – Eĉ unu atomo ne perdiĝas. Kiel oni prilaboras la homon ĉe vi?

Mi klarigis al ŝi la entombigan ceremonion, la funebron de la familio, nigran veston, larmojn, pastron, funebran veturilon, sonorilegon, ĉerkon, la enterigon, tomban monumenton kaj la ĉiujaran pian rememortagon, kiam la dankemaj parencoj starigas kandelon kaj floron sur la tombo de la amata mortinto.

Mi sukcesis nur tre malfacile klarigi la aferon, kaj kiam mi jam ĉion rakontis, eĉ tiam ŝi ne tute komprenis. Dum mi parolis, ŝi senĉese min ĝenis per siaj demandoj. Pri la sonorilego ŝi kredis, ke ĝi estas eksperimento por veki la mortinton, la pastron ŝi rigardis kuracisto, kaj ĉiam ŝi serĉis ian celon: kial oni deŝiras la floron: la deŝirita floro ja sekiĝas kaj ne povas kreskigi semojn! Kial ni lumigas per kandelo, se la elektro estas pli bona? Kial ni ne funebras somere en blankaj vestoj, kaj se ni jam tamen portas nigran, al kiu utilas tiu: ĉu al la mortinto, al la pastro aŭ al la parencoj kaj kiel?

Mi devis trifoje ripeti, sed ŝi nur levadis nekompreneme la ŝultrojn: – kio estas la celo? ŝi demandis pri ĉio.

Mi klarigis pri la honorigo al la mortinto: respekto al lia vivpasinteco.

– En la mortintoj estas nur hemiaj valoroj – ŝi respondis, – kiujn vi ne respektas, ĉar vi ilin forĵetas, ne konsiderinte, ke la mortinto, enterigita tiel, estas minacata per la terura sorto de la ŝajnmorto. Ĝuste vi ne respektas viajn mortintojn.

– Ni respektas ne la ĥemiajn valorojn – mi kriis,sed tion, ke li iam vivis, ke li estis homo, kiu laboris, amis kaj utilis al la aliaj!

– Vi faras denove aferojn, kiuj ne estas, kaj eĉ tion vi faras renverse. La laboron de la homo oni devas respekti dum lia vivo, kaj ni respektas ĝin tiel, ke ni ĝin rekompencas per bona nutraĵo, loĝejo, vesto kaj komforto, sed vi mem diris, ke ekzistas ĉe vi homoj, kiuj tre malbone vivas, kaj ĝuste tiuj vivas malbone, kiuj laboras plej multe. Do vi nek dum la vivo nek post la morto respektas la homon laŭ ĝia merito.

Mi vidis kreski inter nin terurajn abismojn, kiujn mi neniam povos trairi. Iom post iom ŝi metamorfozis antaŭ mi. Ankoraŭ hieraŭ min erarigis ŝia perfekta homa staturo ja beleco, dum nun mi komencis ŝin vidi moviĝanta aŭtomato. La bildo ŝanĝiĝis. Mi jam komprenis, ke mi havas interrilaton nur kun homaj korpoj, sed en tiuj ne troviĝas eĉ ero de homo. Plej ĝuste mi povus ilin nomi pensantaj objektoj. Kaj fine mi tute trakomprenis, ke Zolema kaj la ceteraj ne estas ia stranga speco de homoj, sed simple ne homoj. Ili estas io alia.

Nun eklumiĝis al mi, kie troviĝas la animo, kiun mi vane serĉis ĝis nun.

Nenie!

Nun mi ekkomprenis, ke la animo ja povas tute manki.

Sed tiaokaze kiuj, pli korekte kioj estas tiuj ĉirkaŭ mi? Kaj kio tamen subtenas ilian socion?

Mi demandis jam nur el scivolemo:

– Kial vi ne elektis pli virinan profesion?

– Ĉu ne tian mi faras? – ŝi diris mire. – Iam pro neceso, oni sendis min en la suĉinfan-edukejon, ĉar mankis sufiĉaj viraj laboristoj. Ankaŭ mi same levadis la litojn, la akvo-sitelojn, portis malpurajn vestaĵojn al la lavejo, frotpurigis, gladis, kiel la fortaj viroj, sed mi ne longe kapablis. Mi vizitis la kuraciston por konsilo. Li deklaris, ke mi ne estas taŭga por tio kaj mi devas serĉi virinan laboron. Tiam mi venis ĉi tien.

Dum Zolema parolis, ŝi malgrandiĝis antaŭ miaj okuloj al nekredebla distanco. Mi vidis du objektojn: Zoleman kaj la buŝmalferme gapantan kadavron, kiu ne plu havis okulojn. La du objektoj pli kaj pli kunfluis, kaj la diferenco neniiĝis.

Mi mallonge diris, ke mi jam lernis sufiĉe, mi ne bezonas pli, kaj mi foriris. Mi nek dankis ŝian instrulaboron, nek salutis ŝin adiaŭe, ili ja ne konas tion.

Sed el la pordo mi rerigardis. Zolema staris dorsturne, kaj ŝi daŭrigis sian laboron, kvazaŭ ŝi neniam estis min vidinta. En la momento, kiam ŝi plenumis al mi sian laboron, difinitan de la kazoo, nenio plu ligis ŝin al mi. Kvazaŭ mi neniam estus vivanta.

Homoj, kiuj laboras kune dum dek-dekkvin jaroj, povas vivi tiel unu apud la alia, ke eĉ sento de la plej malgranda ligilo ne elkreskas inter ili. Matene ili envenas sen saluto kaj eklaboras, tagmeze ili foriras kaj se iu, post dekdekkvin jaroj iras al alia posteno, same sen adiaŭo li malaperas el la vivo de la aliaj.

Min trafulmis la sento de terura senpovo. Mi estas vive enterigita inter la mortintoj, sur ĉi tiu insulo, kies atmosferon vane spiregas la vivsoifanta pulmo. Kaj ne estas rifuĝo. Mi sekiĝos ĉi tie sen aero kaj vivo, por ke fine oni min enportu ĉi tien kaj Zolema sen ia emocio eltranĉu miajn okulojn, kies rideto kaj larmoj signifis al ŝi nur fremdan, nekonatan

ekzotaĵon kaj por ke poste mia kadavro pluiru en la trogo, ĝis oni distranĉos ĝin je eroj, kaj la ĥemiistoj kunmetu ilin al "uzeblaj" materioj sur la bazo de la "kazoo".

Kaj en Zolema eĉ tiam ne ekvibros unu sola rememoraĵo, ja eĉ iliaj gepatroj, prauloj estas nekonataj, fremdaj objektoj por ili, kiuj estas aŭ estis, sed ili ne eksentas eĉ eron de la ligilo.

La aero premegis min per terura pezo, mi preskaŭ sufokiĝis. Subite mi sentis kapturnon. De mia kolo la vestaĵon mi ŝiris per unu tiro. Mi ekŝanceliĝis.

Mi ekkapte apogiĝis al la pordfosto. Zolema sciis, ke mi estas ankoraŭ tie, sed ŝi eĉ ne pensis turniĝi. Ĉiu estas konvinkita, ke la alia faras ĝuste, kaj ĝis tiu ne ekparolas, neniu lin prizorgas.

La mondo turniĝis ĉirkaŭ mi, miaj piedoj senfortiĝis, miaj genuoj ekfleksiĝis. Mi ekkaptis seĝon, sed vane. Kune kun la seĝo mi teren-falis kaj sterniĝis sur la planko.

Pro la bruo Zolema turniĝis. Per unu saltpaŝo ŝi jam estis apud mi.

– Ĉu vi fartas malbone? – ŝi demandis.

– Ne! Lasu! mi krietis. – Lasu min sola! Forportu vin! Vi ĉiuj forportu vin! Lasu min putri sola.

Ŝi staris embarasite. Si ekiris reen, sed denove turniĝis kaj venis al mi. Poste vidante miajn larmojn kaj taŭzitajn trajtojn, ŝi ekparolis:

– Vi tamen fartas malbone. Kial vi diras la aferojn tiaj, kiaj ne estas? (Ili ne havas vorton por la mensogo.)

Post mallonga hezitado ŝi demetis per rapida gesto sian mantelon, elkuris kaj post kelkaj sekundoj revenis kun siaj du kunlaborantoj.

La unua transprenis ŝian laboron, ili ambaŭ min ekprenis, suprenlevis per tiom da delikateco, je kiom nenia animhava homo estus kapabla. Eĉ sian spiradon retenante ili portis min al la korto, kie jam staris aŭto, en kiun mi estis enmetita. Zolema sidis apud mi, ŝi malfermis sur mia brusto la vestaĵon, verŝis en mian buŝon ian freŝigan fluidaĵon, kaj ni ekveturis.

Post kelkaj minutoj ni haltis. Ekstere du viroj nin atendis kun portlito. Ili singarde min ellevis, kuŝigis sur la portliton kaj transportis al la tie atendanta speciala elektra tramvagono. Ĝi estis la speciala transportvagono por malsanuloj. Ili kuŝigis min sur mole risortita gum-lito, kaj la vagono ekiris, kion mi vidis nur tra la fenestroj, ĉar nenia bruo aŭdiĝis, kaj movon mi ne sentis.

Zolema apude starante kliniĝis super min, kovris min, zorgeme atentis pri ĉiu mia movo, kaj mi denove eklarmis. Mian brakon mi etendis al ŝi, mi volis ŝin brakumi, sed mia brako dumvoje refalis. Ja ĉio vana! Terura scio vidi ĉirkaŭe homojn kaj scii, ke ĉio estas trompiĝo. La amo ne estas amo, la boneco ne estas boneco, la korpoj interne estas malplenaj, kaj mi estas tute sola.

Min ekskuis senespera, furioza plorego, miaj larmoj flukovris mian vizaĝon.

Ŝi alportis vaton kaj sorbigis miajn larmojn. Poste ŝi malfermis ian kranon, el kiu venis freŝiga arbara odoro.

Post dek minutoj ni alvenis al la hospitalo. Ĉi tie mi jam estis atendata per portlito, oni min suprenportis per la lifto en iun ĉambron, kaj tie mi kuŝiĝis.

Al mi enpaŝis kuracisto. Zolema komunikis, de kie mi estas enportita, menciis, ke mi estas belohino kaj aldonis:

– Okaze de morto vi nepre sendu ankaŭ la diagnozon, ĉu la cerbo estas uzebla, aŭ ni devas ĝin forĵeti.

Si turniĝis kaj foriris. Neniam plu mi vidis ŝin.

Mi preskaŭ eksplodis pro ploremo, sed mi ne kuraĝis plori. Mi diris, ke min kaptis nur pasema sveno, sed mi jam sentas min tute sana kaj por pruvi tion, kolektinte mian tutan forton, mi ekstaris.

La kuracisto min esploris, englutigis kuleron de eksterordinare malbonodora oleo kaj transsendis min al la belohina sekcio, kie mi enlitiĝis.

OKA ĈAPITRO

La aŭtoron turmentas la nostalgio kaj amare li plendas al Zatamon. – Zatamon diras strangajn deklarojn pri lia patrio, sed la aŭtoro pruvas la pravecon de la eŭropa kulturo. – Zatamon parolas pri la behinoj, kiuj jam aspektas al la aŭtoro multe pli simpatiaj. – Li petas, ke oni enkonduku lin inter la behinojn.

Verŝajne mencii tute superfluas, ke mi preskaŭ neniom dormis. La trompiĝoj kaj la sopiro al la vivo plenigis min per granda doloro. Jam mateniĝis, kiam la elĉerpiĝo de mia forto min dronigis en dormon.

Min turmentis strangaj, konfuzaj sonĝoj. Mi ŝvebadis, apud mi, en la spaco, pendis grandaj, molaj globoj, kiuj ne havis pezon. Mi luktadis senĉese kun ia vorto, sed mi jam ne scias, kun kiu.

Mi vekiĝis posttagmeze malfrue. Mia hararo estis ŝvita,, taŭzita, mia litotolaĵo malsekega. Mi rapidis sub la duŝon, sed ankaŭ tio ne povis min trankviligi. Mi vestis min, kaj momente mi intencis eliri por iom aerumi mian kapon.

Sed ankaŭ pri tia mi rezignis. Jam la nura penso pri iliaj stratoj naŭzis min. Ĉu ne estas tute egale, ĉu mia karcero estas dudek kvadratmetroj aŭ kvindek kvadratkilometroj? Tiun aeron, kiun mia cerbo bezonas, mi ja ne trovas ĉi tie.

Mi reiris al mia ĉambro. Mi premis distrite la butonon de la manĝalportilo. El la muro elturniĝis la malgranda tablo, sur ĝi mia matenmanĝo.

Mi povis engluti nur kelkajn pecojn. La silento, la kunflua malpleno formuelis miajn nervojn. Mi saltleviĝis, tien-reen

kuradis, poste laciĝinte falis sur la liton kaj ne plu sciis kion fari.

Tiam envenis Zatamon. Li estis la sola, kiu laŭofice devis interesiĝi pri ĉiu mia plendo (se mi povas entute uzi ĉi tie la vorton: "devo", antaŭ kiu mi povis montriĝi laŭ mia vera estado. Kaj vere, neniam mi bezonis elplendi mian animon tiel, kiel nun.

Kiam li envenis kaj eksidis sur la rando de mia lito, mi prenis lian manon kaj sen ia ajn kaŝemo eklarmis, petegante al li aŭskulti miajn vortojn.

Zatamon certigis, ke li jam kuracis multajn similajn malsanulojn kaj, kvankam lia sana organismo kompreneble ne povas travivi la simptomojn, sed laŭ la nuna stato de la kuraca scienco li sufiĉe konas tiujn kaj scias, ke la malsanuloj ĉi-okaze bezonas trankviligon pri la bonintenco de la kuracisto, ĉar en iliaj cerboj kreiĝas erar-ideoj. Li jam kuracis kelkajn behinojn, kiuj supozis eĉ pri la kuracisto kaziajn ecojn, iliajn cerbojn konfuzis la stranga kurento, kiun mi nomas timo kaj tia malsanulo faras fine tion, ke la aferojn li komunikas ne tiel, kiel ili estas.

– Tio estas tre stranga, kaj ĝis nun ne klarigita afero – li diris, – kion mi devas al vi ekspliki. La lingvo, – kiel ni scias, – servas por la spirita komuniko, kaj komuniki oni povas nur estantajn aferojn. Sed ili tiam forgesas, kial kreiĝis la lingvo, kaj ili provas ĝin uzi por la komuniko de neestantaj aferoj, simile, kiel se ili volus vidi per siaj oreloj aŭ lumigi per la balailo.

Vidante mian embarasan vizaĝon, li forte emfazis, ke tio jam vere okazis dum lia praktiko.

Sed min li ne bezonis admoni por sincereco. Min jam tute ne interesis, ĉu ili rigardas min behino. Malpli bona jam ne

povas esti eĉ inter la frenezuloj. Mi ploris, forĵetante ĉiujn turmentajn katenojn kaj preskaŭ sufokinte pro plorsingulto, mi laŭtvoĉe eligis la ŝarĝon de mia animo.

– Ĉu do vi admonas min al sincereco, – mi diris, – vi, kiuj ne faris alion, ol igi min mensogi?! Sed mi vin certigas, ke tio jam finiĝis, kaj mi ne kaŝos plu mian animon!

Zatamon atendis per senŝanĝe rigidaj trajtoj, kaj mi, tute liberiĝinte, daŭrigis:

– Vi devas fine ekkoni mian veran internon! Kaj se fakte troviĝas en vi bonintenco nun, en ĉi tiu minuto ne haltigu min per stultaĵoj, sed provu min kompreni kaj helpi!

– Mi ĉion komprenas.

La varmaj vortoj sonis denove tute kontraste al lia rigida voĉo, sed por mi nun eĉ tia panero estis granda, liberiga donaco kaj malfermis en mi la pluvegon de la vortoj.

– Vi estas la sola homo, kiun interesas mia sorto, do toleru, ke mi eldiru ĉion, kio sur mi pezas. Verdire mi ne koleras vin, kaj tamen mi malamas vin, la hinojn, ĉar ili senigis min de ĉio! Ho, ne interrompu, ne diru, ke en la magazenoj ĉio estis je mia dispono. Kion vi forprenis, tio estas forprenata ne per mano, sed ĝuste per tio, ke oni tute ne tuŝas per mano la viktimon. Vi elpelis min el la vivo per la plej terura mortigilo, per la indiferenteco, kaj pro tio mi vian rason malamas. Tamen mi ne estas via malamiko, nur alispeca ol vi, kaj mi ne povas neniigi mian animon. Mi ne povas forgesi mian estinton, la amatan teron, kie mi edukiĝis, mi ne povas forgesi mian patrinon, mi ne povas forgesi la tutan vivon. Mi ne povas dekutimiĝi, ke mi estas homo, ke mi naskiĝis anglo, eŭropano, kaj mi sopiregas per ĉiu mia fibro reiri al mia patrio, al la kulturo!

Li rigardis min senŝanĝe demandmiene, kaj mi daŭrigis:

– Mi timas, ke mi ne longe eltenas ĉi tiun glacian karceron!

Por ke li pli bone komprenu, mi parolis pri la varia kaj kolorplena vivo de la angla civitano, depost lia naskiĝo. Mi parolis pri la unua patrina kiso, poste pri la ĉarmaj ludoj de la infanaĝo, pri la studentvivo, pri gajaj friponetaĵoj, pri sporto, pri belegaj iluzioj de la junaĝo, pri la dolĉaj sunradiaj jaroj de la burĝonanta amo, poste pri la beata konscio de la pano akirita per honesta laboro, de la familia domo, de la "mia". Pri la ĝojoj de la varma, mola familia nesto, kiam vespere, apud la susuranta kameno sur la genuo de la patro rajdas la infano, en kiu la feliĉaj gepatroj vidas la daŭrigon de siaj vivoj, kiun ili dorlotas, edukadas, kiel la ĝardenisto la plantaĵon: la familiestro vidas, ke lia vivo estas sencoplena kaj scias, ke post lia morto lia nomo pluekzistos, liaj amikoj kaj liaj nepoj pie konservos lian memoron kaj ĉiujare minimume unufoje vizitos lian tombon por flegi la florojn per amantaj manoj kaj preĝi por sia avo.

Mi parolis pri la bataloj de la sociaj ideoj, pri disputoj de filozofoj, sciencistoj kaj politikistoj, pri la vivformanta forto de la patria tero, pri la kartludbataloj de gajaj amikaj rondoj, pri elegantaj baloj, pri interesaĵoj de la socia vivo, pri la multkoloraj stratoj, pri la monumentoj, kiujn starigis la dankema postepoko al la memoro de la granduloj, pri konkursoj, teatroj, koncertoj, pri literaturo kaj pri ĉio, kio estas resumebla en la nomo: "homa kulturo".

– Ho, mi bone scias, – mi diris ekkrie, – ke multa malbono, mizero kaj maljusto troviĝas en nia lando. Mi studadis per malfermitaj okuloj vian landon, kaj mi devas deklari, ke vi estas laŭ multaj rilatoj pli perfektaj. Sed mi volas plendi ne pri la manko de niaj malbonaĵoj, sed pri la manko de tio, ke vi vivas sen koro, sen la salo kaj enhavo de la vivo, kion

kulturhomo ne eltenas, ĉar lia vivo iĝas netolerebla, kaj li mortas de soifo. Ĉar kian sencon havas vivi, ke ni estaĉu de unu tago al la alia sen celo? Diru,mi ekkriis ekstaze, – kian sencon?

– Ĉu vi nomas la vivon estaĉo? – li interrompis.Ĉu ne por la vivo vivas la homo?

Sed mi ne estis haltigebla.

– … ke ni fine mortu kiel hundoj kaj estu niaj kadavroj prilaboritaj…

– Kaj ĉu ĉe vi oni ne mortas?

– … kaj oni forbalaos nin sen tio, ke ni estus vivintaj kaj estus io, por kio ni vivis…

– Mi konjektas, – li diris, – vi ne konas la esencon de la vivo: la vivon mem.

– Ve! – mi interkriis. – Ne ripetu! Kiom da fojoj mi aŭdis ĉi tiun stultaĵon kaj fine jam estas tute egale, mi satiĝis. Mi ne volas plu el ĉi tiu vivo! Mi ne robotos plu, degradiĝinte en hom-maŝinon por ke post la monotona laboro mi rigardu la maron kaj poste mi hejmeniru enlitiĝi por ke neniam, kun neniu mi parolu, ne amu, ne entuziasmu, ne klopodu por celoj. Mi ne plu elportas la stagnantan malplenecon, ĉu vi komprenas? Espereble tio ne estas kanajlaĵo? Espereble tio ne estas kulpo? Ĝi estas la ruĝa koloro de la vivo, sen kiu ĝi ne havas sencon. Ne havas, ĉar tio ne estas vivo. Pri ĉio, kion ni faras, vi deklaras, ke ĝi ne ekzistas, sed tute male: tio ne ekzistas, kion faras vi! Jen, mi trovis la ĝustan esprimon: jen, Via vivo estas evidente neestanta, kaj ne la nia.

Zatamon longe rigardis mian ekscititan, spiregantan bruston kaj vidante, ke mi finis, trankvile ekparolis:

– Mi estas kuracisto, do mi ne miras pri viaj vortoj. Kiuj imagas pri la neesto, ke ĝi estas, tiuj povas fari tion nur, se la eston ili reciproke rigardas neesto. La fotografaparato pentras la blankon nigra, sed nur tiel povas elformiĝi bildo, ke la nigran ĝi desegnas reciproke blanka. Se ĝi prezentus ĉion blanka, ni vidus nenion.

Mi surpriziĝis. La profundaj vortoj min embarasis. Eble li tamen pravus? Eble nia mondkoncepto estas same kompleta tuto, kiel ilia? Du mondoj, inter kiuj ne estas ponto, ĉar la alia ne estas aparta estado, nur sia propra dorsflanko?…

Mi rememoris, ke kiam mi lernis pri la globformo de la tero, mi miris, kiel la amerikanaj infanoj ne defalas de la tera kaj la amerikanaj infanoj verŝajne pensis same pri ni, ĉar ni ne sciis, ke esence ne ekzistas supren kaj malsupren. Sed tiam…

Subite mi demandis:

– Jes, eble vi pravas. Sed se vi scias nur tion, ke ni vivas en kontrasta mondo, kio pruvas, ke la nia estas la negativa kaj via la pozitiva? Ni ja ne povas penetri en la mondon de la alia, ni vidas nur tion, ke ni ambaŭ travivas nian vivon, kiom ajn neebla ŝajnas al ni la alia, laŭ nia propra vidpunkto.

– La via estas la negativa – li respondis.

– La pruvon!

– Ne estas malfacile konkludi, kiu elinter la esto kaj neesto estas la pozitiva.

– Parolu vi klare! Kial ni ne vivas la realon?

– Ĉe vi la estantaj aferoj estas nur rimedoj por atingi neestantajn celojn, kiujn vi nomas ideoj, kvankam ĝuste ties inverson oni nomas realo: tion, se ni pensadas tial, ke io kreiĝu. Nur celon, estantan en la reala vivo oni povas nomi pozitiva, ĉar atingebla estas nur tio, kio ekzistas. Nu vi tamen ne por tio vivas, ke vi konstruu domon, produktu veston, aŭ nutraĵon, sed se vi efektivigas ĉiujn ĉi, vi faras ilin nur por celoj aparte starantaj, do imagitaj en la aeron kaj neatingeblaj.

– Sed tamen konstruiĝas la domo kaj bakiĝas en la forno la pano. Ĉu ne estas tutegale, kun kia celo?

– Ne, ĉar la rezulto de negativa funkcio povas esti nur negativa vivo.

– Kion vi volas diri per tio?

– La negativa vivo estas la morto. Kaj ĉu ne finiĝas per tiu ĉiuj viaj penadoj? Ĉu el viaj rakontoj ne rezultis ĉiam, ke por la religio, por la standardo, por la amo, por la belo, do, por la vortoj, oni devas ne vivi sed morti? Sed por,la konstruo de la domoj oni devas vivi, kaj mortinto ne povas rikolti la grenon de la kampoj.

Post longa paŭzo mi ekparolis:

– Parte vi eble pravas, sed vi ne povas nei, ke ni vivas realan vivon. Kion mi rakontis pri la vivo de la civitano de mia patrio, tio okazas plejparte en la mondo, kiun ankaŭ vi nomas reala, por realaj celoj. Aŭ la studento lernas, ĉu ne, por poste perlabori sian panon, aŭ la amo finiĝas, ĉu ne, en la kiso?

– Ne, ankaŭ tio estas imagita. Vi pensadas, kvazaŭ vi volus ion atingi, sed, se vi ĝin akiris, vi estas de ĝi ankoraŭ pli malproksime. La studento vivas en siaj sonĝoj pri sia estonto, la amanta junulo en siaj deziroj kaj, se li akiris sian amobjekton, ĝi ne plu kontentigas lin. Li devas generi infanon por tiun eduki, por ke nova, ankoraŭ neatingita celo donu sencon al lia vivo. La atingitajn celojn vi jam sentas sensencaj kaj la perfektecon de la vivo vi nomas senvivaĵo. Sed kial do vi strebas por ĝi, multobligas vian energion; se ĝi jam estas atingita, vi forĵetas ĝin, ĉar ĝi perdas antaŭ vi sian valoron.

– Kial laboras vi?

– Por la vivo. Sed vi por la luktado. Iam vi rakontis, kiom da ĝojo estis por vi la krucenigmoj, kaj, se vi en la klubo malfermante la ilustritan gazeton, trovis ĝin jam solvita, vi estis kolera anstataŭ ĝoji pri tio. Vi menciis, ke ia poezia stilo restas bela nur ĝis tiam, kiam la signifo de la metaforoj iĝas ĝenerale konata. Tuj, kiam vi alkutimiĝis, ke fero signifas forton, printempo junecon, vi jam ne nomas ĝin bela, ĉar ĝi estas "trouzata", "enua", kio signifas, ke vi atingis la hieraŭan celon. La celon vi puŝas ĉiam pli malproksimen, ĉar vi vivas ne por ĝi, sed por la luktado. Kaj vi mem diris ankaŭ tion, ke vi pagas ĉion por la diamanto, ĉar ĝi troviĝas en tre malmulta kvanto, dum la aero ne havas valoron, kvankam ĉi tiu estas necesa, sed tiu ne. Vi klopodas por la amo de la virino, kvazaŭ dependus ne sole de la virino, ĉu ŝi amas aŭ ne.

– Ĝuste tial ni klopodas por ĝi, – mi respondis mire.ĉar ĝi dependas de ŝi kaj ne de ni.

– Sed ankaŭ la virino estas homo, kaj vi klopodas por ia penso de la homa cerbo, kies ekzisto dependas nur de via fantazio. Murojn, desegnitajn sur la geografia karto vi

sieĝas, kvazaŭ ne vi mem estus ilin desegnintaj, vi kuracas vundojn de vi mem pikitajn kaj pafitajn por ke vi denove povu vundi. Kaj vi luktadas kontraŭ la ekonomiaj krizoj, kvazaŭ ne vi mem estus haltigintaj viajn maŝinojn, vi elpensas amikecon, belon, amon, malamon, per kiuj vi mem starigas malhelpaĵon por vi mem, por estigi ion, kun kio vi povas batali, ĉar vi atribuas memstaran ekziston al la elpensitaj malhelpaĵoj.

– Ĉu do ne la amo, malamo, belo, unuvorte la varieco donas sencon al la vivo? Ĉu ne tial ni sopiras el la vilaĝo al la urbo, ke tie nin plezurigu la mil variaĵoj de la socia vivo? Ĉu ne por tio estas destinita la arto, ke ĝi igu la vivon elportebla? Kaj ĉu ne por tio estas destinita la religia kredo, ke ĝi mildigu la suferojn ke ĝi donu enhavon kaj celon en nian vivon, sen kiuj ĝi estus nur nuda skeleto kaj malplena intervalo inter la naskiĝa kaj morto?

– Kiu volas elveni el la akvo, tiu devas kapti la bordon kaj ne sin mem. Progreso estas efektivigebla nur tiamaniere, ke ni apogas nin al la reala mondo.

– Jes, mi scias, ke laŭ vi ekzistas nur materio kaj bonstato. Sed sciu, ke ni kroĉas nin ankaŭ al la bordo. Multaj niaj filozofoj laboras pro la klerigo de la homaro kaj serĉas tiun sistemon de regado, kiu celas progreson al la eterna paco kaj justa materia vivo.

Mi klarigis al li la ŝtaton de Platon, la ideojn de Sankta Tomaso de Akvino pri la dia komuneco de la laborfruktoj, la laborkomunon de la kataroj kaj de la husitoj, la falansteron de Furiero (1) , la Utopion de Tomaso Moro, la popolbankon de Prudhono, la naciajn laborejojn de Ludoviko Blanko, la komunecajn ŝtatojn de la dominikanoj kaj de la jezuitoj en Sudameriko. Fine mi trairis al la scienca socialismo, al la plej novaj teorioj de Markso, Lenino, Bakunino, Bernŝtejno,

Kropotkino, Kaŭckio kaj Pleĥanovo, al la teknokratismo, al la demokrata socialismo de la Fabian-Societo, de Velso kaj de la geedzoj Vebo. Sed mi parolis krome pri la laborteorio de la merkantilismo kaj fiziokratismo, pri la liberalismo de Adamo Smito, pri la trade-union-oj, kaj mi ne preteriris ankaŭ la nerealiĝintajn ideojn, ekzemple la georgismon, sindikatismon kaj anarkismon.

Neniel li provis enkapigi, kiel eblas kunfantazii tiom multspecajn ideojn pri tiom simpla afero, kiom la vivo.

– Nur la vortoj kaj la nomoj de la teorioj estas varieblaj – li respondis, – sed ne la vivo, kiu estas jam tute difinita per nia komune egala organismo. Kaj kiu imagas al la vortoj kreantan estadon, tiu estas malsana kaj somnambulo.

– Sed el tiuj vortoj naskiĝas ekonomiaj reĝimoj – mi kontraŭdiris.

– Ĉu ne estas tute egale, sub kia reĝimo vi estas malsanaj? Ĉiam ja restos al vi viaj animoj, kiuj fortiras vin de la natura vivo.

– Kiel vi aŭdacas diri tion? La sentimento naskiĝas kune kun ni, ĝi estas natura eco. Travojaĝu la mondon kaj vi ne trovos popolon sen religio, sen arto, amo, aŭ malamo.

– Do, ĉu mi ne diris, ke vi estas fundamente malsanaj, kion ne ŝanĝos vortoj nek klerigo? Vi sonĝas, kaj vane vi diras unu al la alia, kio estas bona, ĉar vi sonĝas eĉ la koncepton de la bono mem, kaj ankaŭ viaj filozofoj estas sonĝfiguroj. Vi senĉese batalos kun vi mem, starante ĉiam sur la sama loko. Via vivo estas stagnanta, dezerta roboto por la roboto mem, en kiu ne estas progreso, nur senfina, enuiga monotoneco, kiun progresema homo ne povas elteni.

Mi konsterniĝis pro la aŭdaco, ke li povas senkonscience kaj cinike kalumnii nian socion per la kulpoj de ilia socio.

– Do, laŭ vi la pli superaj celoj ne havas ekzistorajton?

– Inter homoj ne estas imageblaj transhomaj celoj, kaj tiaj tute ne povas ekzisti.

– Ne transhomaj, nur pli superaj. Aŭ ĉu la literaturo ne temas pri la homa sorto kaj pri la realo?

– Via tuta vivo estas imagita. Kaj se pri tiu imagita vivo vi verkas rakonton, kiu ankaŭ mem estas imagita, per tio vi nur malproksimiĝas de la realo.

– Sed ĝi edukas nian intelekton. Ĝi donas novan enhavon, novan celon kaj pli klaran vidon al nia spirito. Sed ni supozu la pravon de via opinio: ni supozu, ke en la aferoj, kiujn vi nomas realoj, ni ne progresis kaj ni malŝparis nian energion por idealaj aferoj. Sed unu fakton vi ne povas refuti: tion, ke almenaŭ en ĉi tiuj oni devas konstati nepran progreson, ĉar la kulturo evoluigas en ni ĉiam novajn problemojn, novajn manierojn kaj novan stilon. Aŭ ĉu vi ne konstatas progreson de Platono ĝis Markso, aŭ de Fidiaso ĝis Rodeno? Ĉu ne estas pli progresinta la spirita vivo hodiaŭ ol antaŭ dumil jaroj?

– Vi konstruas por vi turniĝantan kaĝon, kiun intence vi imagas senfina horizonto, por ke la rekono ne rompu vian iluzion pri grandadistanca vetkuro.

Mi diris ĉagrene, ke verŝajne mi ne povas esperi eĉ eron da kompreno, kvankam li komence asertis, ke li ĉion komprenos.

– Vi vidas la komprenon en aprobo, sed deklaron, devenantan el malsano povas aprobi nur nekompreno, la

misekkono de la esenco de la aferoj.

Mi rezigne mansvingis kaj eksidis, decidante, ke mi ne daŭrigos. Sed tuŝite de subita ideo mi saltleviĝis.

– Jes! mi diris vigle. – Povas esti, ke se ni volus nur ‹I›esti‹/I› sur la tero, ni devus vivi kiel vi. Sed diru: kion ni faru pri nia koro, se ĝi jam ekzistas?

– Kial vi uzas nomon de organo ekzistanta en la naturo por signi per tiu neekzistantan aferon?

Mi sentis, ke Dio donis lin en mian manon kaj mi rericevis mian ekvilibron. Du paŝojn mi retroiris, kaj metante miajn manojn al mia kokso, decide mi alkriis:

– Ĉar ĝi estas! Ĉar ĝi ekzistas!

– Kio ne estas en la naturo, tio tute ne estas…

– Diru, – mi diris galhumore, – kial vi manĝas?

– Ĉar ni estas malsataj.

– Kial vi trinkas? Kial vi dormas? Ĉu ne, ĉar vi soifas kaj estas dormemaj?

– Vi pravas.

– Nu, sekve vi vivas por la satigo de viaj deziroj, kaj tiuj deziroj troviĝas en vi, en homoj, do, en la naturo. Sciu do, – mi daŭrigis laŭtvoĉe, – ke nin pelas tia sama manksento al la kulturo. Se tiu deziro bezonas vortojn, ni nutras nin per vortoj, sed tio, ke ian soifon oni estingas ne per akvo, sed per muziko, poezio, amo, aŭ entuziasmo, tio pruvas nur la ekziston de tiu soifo:

– Sed la vorto ne estas realaĵo…

– Ne gravas! – mi interrompis. – Gravas nur, ke tiuj niaj deziroj ekzistas!

– En la mondo ekzistas nur estantaj aferoj…

Mi mansvingis superece. Neniam mi estis tiom certa pri mi mem. Mi pikis en lin preskaŭ volupte la vortojn:

– Se mi deklarus pri via manĝado-trinkado, ke ĝi estas stultaĵo, mi farus tion per pli da rajto, ĉar ni konas ankaŭ la materiajn dezirojn, sed vi tute ne havas koncepton pri la kulturaj bezonoj. Tiu deziro estas nia propraĵo, dume vi malhavas ĝin, do, ni estas en tiu rilato pli riĉaj ol vi. Jes, ja pli riĉaj, ĉar kio estas en vi, tio estas ankaŭ en ni, sed vi posedas nur parton de niaj sentoj. Kiel aŭdacas aserti la kolorblindulo, ke ekzistas nur glataj kaj malglataj surfacoj, sed ne ekzistas koloro?

– La sonĝo ne povas esti realo, – li respondis obstine.

– La sonĝo estas la memnaskita portreto de la cerbo…

– Aŭskultu: vi asertas, ke ne povas esti deziro, kiu celas ion, starantan ekster la realo. Sed en mi ja tamen vivas la deziro, kaj mi asertas, ke ĝi tamen povas ekzisti. Kion ĉi tio pruvas?

Zatamon atente esploris mian vizaĝon. Post mallonga paŭzo li ekparolis:

– Ke vi estas behino.

En la unua momento mi volis salti al lia gorĝo. Min, la ŝtatanon de Granda Britio li aŭdacas cinike ofendi!

Minutoj pasis, ĝis mi, profunde trapensinte la naturon de la hinoj, povis venki mian ekscitiĝon. La cerbo, kutimiĝinta al la animhava, sentema eŭropa atmosfero, nur malfacile

povas digesti, ke ĉe ili ne ekzistas ofenda aŭ dorlota intenco, nur la objektiva signifo de la vortoj.

"Vi estas behino!" Tiujn vortojn li diris same, kvazaŭ li trempus la lakmuspaperon en la glason kaj dirus: "ĝi estas acido".

Kiam mi iom trankviliĝis, mi povis mediti pri la sencoj de la antaŭaj vortoj kaj subite eklumis en mia cerbo, ke laŭ tio la behinoj eĉ ne povas esti aliaj, ol animhavaj homoj, kiujn la nekomprenemo de ĉi tiuj homaŭtomatoj ekskomunikis el inter si. Kiel eĉ povus esti alimaniere, ol, ke la frenezuloj rigardas la klaran pensadon cerbmalsano?

– Do, – mi diris kun interesiĝo, -kio estas la behineco?

– Ĝi estas cerbomalsano, bedaŭrinde ĝis nun ne kuracebla, de kiu provizore ni konas nur la kaŭzojn.

– Paroiu! Kio estas ĝia esenco?

– Por tio mi devas klarigi la naturan funkcion de la cerbo, direktatan de la kosmaj radioj de la Suno.

– Kaj kiel?

– Vi devas scii, ke la Suno eligas kosmajn radiojn kaj la cerbo funkcias kiel anteno kiu sub la influo de la radioj faras sian funkcion laŭ la celo de la vivo, kiun vi nomas "naturaj instinktoj". En la naturo ne ekzistas kontraŭdiroj, ĉar ĉio estanta evoluis per si mem dum miliardoj da jaroj kaj la elementoj de la grandega mekanismo, ĉiam frotante unu la alian, kunpoluriĝis. Do, la kosmaj radioj de la Suno induktas en la antenon de la cerbo la funkciojn de la natura vivo. Sed ni scias, ke la radioaparatoj kreas, laŭ sia grandeco, ankaŭ memvibradon. La tuboj vibrigas sin mem, kaj tiuj vibroj, sen la necesa ŝirmado, influas ankaŭ la antenon, kiu tiamaniere

kaptas groteskajn ondojn: la aparato fajfas, knaras, bruas, ĉar ĝi kriadas sian propran voĉon. Ĉe malgrandaj aparatoj tio ne estas sentebla, same, kiel la malgranda cerbo de la bestoj ne konfuzas sin mem, sed ili elvivas sian naturan vivon. Jam ĉe la pli grandcerbaj bestoj kelkfoje manifestiĝas nervomalsano...

– Parolu pri la behinoj! – mi interrompis senpacience.

– La cerbojn de la behinoj influas tute ties memvibrado kaj ilia vivo direktiĝas ne laŭ la naturaj, sed laŭ la el interne venantaj, artefaritaj celoj. Tiuj ondoj de internaj fantasmagorioj renversas la vivon, kiu ofte neniigas sin mem. Ties kuracado estas ankoraŭ en eksperimenta stadio, ĉar oni devus elmeti la tutan cerbon, kio ankoraŭ estas tre danĝera operacio kaj ni ankoraŭ ne povis ĝin provi ĉe homo. Tiel ni provizore ne povas helpi al la malfeliĉuloj, ni nur lasas ilin vivi inter si kaj zorgas pri iliaj vivbezonoj.

Dum liaj vortoj mi ne povis reteni mian rideton. Antaŭ miaj vidantaj okuloj rolaĉis senpova, blinda hometo kaj emfaze klarigis, kio povas kaŭzi la manion de la lumo kaj de la koloroj kaj kiel ĝi estas kuracebla.

– Kaj tamen kion faras la behinoj?

– Neestantajn aferojn. La lingvo taŭgas nur komuniki estantajn, do mi eĉ ne povas diri ilian esencon, sed tiom mi certe povas aserti, ke iliaj agoj tre similas al tiuj de viaj patrianoj. Ekzemple iu farbis sian ŝuon, kvazaŭ la farbo pliigus la utilecon de la ŝuo, dum kontraŭe: ĝi plenŝtopas la kapilarojn de la materialo kaj la piedo ne povas aerumi. Ankaŭ la vestojn ili ne surmetas en la formo, kiel nia fabriko produktis, sed ili transformas tiujn, ĉiu aliel, per multa, sencela laboro.

La antaŭa scienca grandeco de Zatamon ŝrumpis por mi ĝis nulo. Mi tute ne plu atentis liajn vortojn; min interesis nur tio, kiel mi povus eniri inter la behinojn, por larmokule premi la manojn de miaj malfeliĉaj, ekskomunikitaj, animhavaj homfratoj.

– Kie estas la behinoj? – mi demandis.

Li rakontis, ke ili vivas malantaŭ la hospitalo sur grandetenda teritorio, kiu estas ĉirkaŭata de muro. Inter la muroj ili loĝas en normalaj loĝejoj. Pri ilia vestaĵo zorgas la hinoj, sed cetere ili vivas tute laŭ siaj "maniaj" kutimoj, ĉar la hinoj en nenio sin intermiksas, krom se ili interbatiĝas. Antaŭe la hinoj eĉ en tia okazo ne intervenis, sed la interbatadoj pliakriĝis, kaj tio necesigis la aranĝon. Sed la behinoj ne nur eltenas sian societon reciproke, sed ili eĉ ne povus vivi ĉi tie, ekstere. La internigo ne estas puno, kiun la hinoj ja ne konas, nur apartigo, dezirita de ambaŭ homnaturoj.

– Kiel mi povas iri inter ilin? – mi demandis.

Mia peto iom surprizis Zatamonon, kaj zorgeme li atentigis min pri la "frenezaĵoj", al kiuj oni estas elmetita inter la "maniuloj" kaj kiujn normala cerbo ne eltenas. Li rimarkis, ke oni kutimas enporti iun nur en okazo de grava cerbmalsano, kaj verŝajne estus pli rekomendinde provi provizore aliajn kuracmanierojn. Eble ankoraŭ "ekzistas espero".

Mi deklaris, ke mi sentas min mem en tute "senespera" stato kaj postulis, ke mi estu portota inter la behinojn.

– Mi devas vin atentigi ankoraŭ pri unu afero, – li diris. Kiu eniras, tiu devas pasigi interne sesmonatan provtempon, ĉar povas ekzisti homo, kiu – pro la strangaĵoj – kredas, ke li tamen ne apartenas al ili, sed malgraŭe, post iom da tempo,

li rekonas inter ili sin mem. Se antaŭ la ĝusta tempo ni ellasus tian homon, ĉi tie, ekstere neniam li alkutimiĝus.

Mi trankviligis lin, ke mi timas nenion, post kio li konsentis, ke se eblas, morgaŭ li enportos min al la behinkolonio, li nur devas antaŭe detale trastudi la simptomojn de mia malsano.

Li alportis injektilon, suĉis sangon el mia brako, kelkajn miajn harfadenojn li detondis kaj foriris.

Kaj mi denove pasigis sendorme la nokton, sed nun jam pro ĝojo. Antaŭ mia animo, sekiĝinta en la dezerta lando de la hinoj, pli kaj pli ruĝe ekkrepuskis la espero de la delonge ne gustumita, varma, kolorplena homa vivo.

Ho, se tiam mi estus konjektinta la sekvojn!

NAŬA ĈAPITRO

Ĉi tie ni venas al la plej malfacilaj tagoj de la aventurplena vojaĝo de l'aŭtoro, kiujn li pasigis inter la behinoj. – Ĉi tiu ĉapitro pritraktas la strangaĵojn de la unua tago.

La sekvantan tagon denove min vizitis Zatamon kaj diris, ke la afero detale estis pritraktita: li petis la opinion de la savista kuracisto, demandesploris Zoleman kaj laŭ la rezulto de tio ĉi ne estas malhelpo, ke mi eniru inter la behinojn.

Liaj vortoj min iom surprizis, kaj mi rimarkis, ke mi miras pri tia severeco. La hinoj ja ne kutimas influi la individuajn decidojn, kaj ĉiu homo faras laŭ sia opinio.

Zatamon diris, ke ĉi tio estas la sola deziro, kiu ne estas plenumebla laŭ la volo de la individuo, ĉar, – laŭ liaj vortoj, – ekzistas cerbomalsanuloj, kiuj pro manio imagas sin behinoj, kvankam la malsano estas nur "simpla" paranojo, kiu estas kuracebla, kaj ilia opinio ne estas alia, ol la ordinara fiksa ideo, kiam la malsanulo ekzemple kredas, ke li estas el vitro, aŭ imaĝas sin korktirilo. Tiujn "pli facilajn" okazojn oni devas reteni al la grandaj perturboj de la behina vivo, kaj ĝuste pro la gravaj sekvoj de tiu decido ili esploris miajn simptomojn tiom detale.

Liaj vortoj denove igis min rideti, kaj mi certigis, ke mi ĉion eltenos.

Nun li stariĝis, kaj ni ekiris.

Ni trairis la parkon, kaj post mallonga tempo ni staris antaŭ alta muro.

Ĉe la pordo ni devis sonorigi. Jen, estis la unua pordo, sur kiu mi vidis seruron. Je mia demando li klarigis, ke inter la

behinoj okazas multaj strangaj aferoj. Ili uzas la objektojn por aliaj celoj, ol tiuj estas faratj. Ili ofte postulas superfluajn aferojn, kaj se la postulon oni rifuzas la vizaĝo de la behino strange deformiĝas, lia voĉo similiĝas al tiu de la meleagro, li kriadas, eĉ, se oni staras al li tute proksime; ili superflue rompas rompeblajn objektojn, ankoraŭ pli, ili ofte ekbatas iun, kvankam neniu petis tion. Verŝajne tio signifas pli gravan stadion de la malsano. Tial sur tiu pordo estas bezonata tiu stranga mekanismo, kies eco estas, ke nur per konvena instrumento ĝi estas venigebla en malfermeblan staton.

Kaj kiam la pordo malfermiĝis, li prenis la ŝlosilon el la manoj de la pordisto kaj klarigis ĝian funkcion, rimarkante, ke ĝin planis la inĝeniera sekcio de la hospitalo.

Ĝi estis la plej simpla pordega ŝlosilo kun glata ŝlosilflugilo. Ĉe ni malŝlosus tiun pordon eĉ la plej mallerta ŝtelisto.

Mi aŭskultis la vortojn kaŝride, kaj ĝojplene mi atendis la renkontiĝon kun la unua behino.

Ho, se tiutempe mi estus sciinta, ke tute male: mi venas en la plej teruran frenezulejon de la mondo; ke en mia vivo sekvas ĉapitro, pri kiu la nura rememoro kunpremas mian koron!

Ni enpaŝis kaj venis al longa koridoro. Apud fenestro staris homo en kompatinda vestaĵo. Sur lia vesto faŭkis grandaj truoj, kaj kelkaj partoj pendis de li ĉifone. Ee mia elveno li rigardis min per kuntiritaj brovoj.

– Ĉu vi vidas, diris Zatamon, – sur lia kapo estas longa tranĉo.

Mi ektime alrigardis, sed mi vidis nur la meze diskombitan frizaĵon, kiu igis min ĝoji. Unua signo de homa anima

kulturo!

Li kondukis min en ĉambron, en kiu staris lito, tablo, seĝo kaj ŝranko. Plejparte konstruitaj en la muro. Poste li lasis min sola.

Ĉirkaŭrigardante mia unua ekvido estis, ke kvankam la loĝejo estis sufiĉe normala, tamen ĉiu objekto estis en multe pli eluzita stato ol ĉe la hinoj. Eĉ pli, sur kelkaj mebloj mi konjektis malkovri la postsignojn de intenca difektado.

Precipe mizera estis la stato de iu elektra kuirforno. Ĝiaj lamenoj estis dense truitaj, la kroĉiloj rompiĝintaj, la duono de unu piedo mankis kaj estis apogita per brikoj.

Sed nun ĉio ĉi ne interesis min. Mi volis ekkoni mian novan patrion.

Mi eliris al la korto. Mi vidis antaŭ mi grandan teritorion, kiu estis borderita parte per muroj, parte per konstruaĵo. Ĝia fino apenaŭ estis videbla. Iuloke en la fono leviĝis monteto, surkreskita de arbustoj. Bela, suna vetero estis, multaj homoj promenadis. Ĉi tie mi vidis unuafoje homojn en grupoj. Ilia vesto estis same en pli-malpli ĉifona stato, kion mi tiam atribuis al la malzorgemo de la hinoj, kaj mi tiom pli simpatiis kun la behinoj.

Sub arbo iu homo starigis akvoglasojn sur la tablo, li verŝis pli-malpli da akvo en ilin kaj ekfrapadis sur ili kanton. La ceteraj ĉirkaŭstaris, kelkaj kantadis kaj – ridis!

Post la terura dezerto tio signifis al mi veran refreŝiĝon. Mi alkuris preskaŭ flugante pro ĝojo. Do, tamen!

Mi elektis la unuan.

– Mi estas Gulivero, – mi diris ridetante, liberiĝinte, kaj mi etendis al li mian manon.

Li seriozmiene turniĝis al mi.

– Pricc-prucc – li diris, kaj sian montrofingron li metis sur sian nazon.

Tiajn vortojn mi ne konis, kaj ili tute ne povis troviĝi en la hina vortaro, kie nek la litero "r" ekzistas, nek du konsonantoj sekvas unu la alian. Kaj tiu movo per ia montrofingro!

Malvarmo trakuris mian dorson. Eble li tamen estas frenezulo? Kvankam li aspektis antaŭe tiom normala! Kion nun fari? Se mi forkuros, eble li furioziĝos.

Vidante mian embarason li ekridegis.

La histeria ridego frostigis la sangon en miaj rejnoj, kaj mi rigardis tremante al la pordo, kiu neŝanĝeble malfermiĝis malantaŭ mi.

En mia embaraso mi serĉis ian pretekson por lin trankviligi. Ian kaŭzon, kial mi lin alparolis.

– Mi volis nur demandi, – mi diris, – kiam kaj kie ni manĝos?

Sur liaj lipoj subite frostiĝis la rido, kaj li tuj turnis al mi la dorson. Ankaŭ la ceteraj malestime forturniĝis.

Uzante la momenton, mi rapide malaperis. Dum kelka tempo mi rigardis ĉiudirekte kaj serĉis okazon alparoli pli normalan homon, ĉar mi nepre volis ekkoni mian strangan medion. En mi mem mi grave riproĉis Zatamonon, ke oni min enportis sen ia informo. Tamen mi konsentis, ke se ĉi tie

ja vivas animhavaj homoj, la hinoj certe ne povis min ĝuste informi.

Mi vidis, ke mi povas min konfidi nur al mia propra povo. Mi nepre devis ion ekscii pri ili.

Iu sidis sur benko kaj legis libron. Post mallonga hezito mi lin alparolis:

– Ĉu mi ĝenas vin per mia demando?

Tiu metinte sian fingron sur la nazon, diris:

– Pricc-prucc – kaj ridetis.

Do, ankaŭ ĉi tiu! Miaj genuoj kunfrapiĝis pro angoro. Mi staris senkonsile.

Sur liaj lipoj frostiĝis la rideto, kaj li turnis al mi la dorson.

Sed mi nepre devis paroli kun ili, mi ja nenion sciis kaj estis en la plej granda necerteco.

– Mi estis ĵus enportita – mi diris petante, – mi estas senspertulo. Mi petas, respondu al mi. Kial vi diras priccprucc kaj forturniĝas?

Tiu subite moliĝante turniĝis al mi.

– Ho! Mi ne sciis. Tiam la okazo estas ja alia. Mi komprenas. Do, mi instruos vin. Pricc-prucc estas belki.

– Kio? – mi demandis embarase.

– Belki, – li respondis senhezite, dum mi ŝtele rigardis kiel rifuĝi, – vi ja ne komprenas tion, ĉar vi ne scias, kio estas la ketni.

– Ketni?

– Ketni. Se oni diras, pricc-prucc, vi devas rediri tion kaj meti vian fingron sur vian nazon, kaj tio estas la belki, Kaj la belki estas ketni. Se vi ne faras tion, vi ne kondutas ketni-maniere, kaj oni kompreneble enoos pro vi.

– Enoos?

– Nature! Ĉu oni tute ne enous, se iu kondutas ne laŭ ketnia maniero? Kiel vi imagas?!

– Nature, nature – mi diris trankviligante – kaj kio estas tio?

– Jes. Ankaŭ pri tio vi ne scias. Do, kiam mi rerigardis en la libron, per tio mi montris, ke mi interne enoas pro vi. Atentu, ĉar vi eĉ riskas, ke vi estos batata, se vi ne estas ketnia homo.

– Se mi ne diras "pricc-prucc"?

– Nature! Kial vi miras? Ĉu ne memkomprenebla?

– Kaj se mi diras "pricc-prucc"?

– Tiam oni ridetas kaj gratas vian postaĵon, post kio vi regratas lian. Tio signifas, ke vi ambaŭ ne enoas unu pro la alia, kaj vi ambaŭ estas ketniaj homoj.

– Tio ja estas kretenaĵo! – mi diris ekkolere.

Li kuntiris siajn brovojn.

– Mi vin admonas ne paroli tiel pri la ketnio, ĉar vi estos elmetita al la plej grava enoo. Mi scias, ke vi estas ĵusveninto, sed ellernu la ketnion, kiu levas nin super la eksteran bivag-amason.

– Bivago?

– Bivago. Ĉar ili kondutas kiel bivag. Se ni belki-as al ili, ili ne priatentas. Eĉ se ni gratas ilian postaĵon, ili nur gapas idiote. Ili tute ne havas koncepton pri la ketni.

Nun li gratis mian postaĵon, kaj mi devis regrati lian! Por ke mi pruvu mian sanan cerbon!

La Leganto verŝajne koleretas pro la multaj behinaj vortoj kaj akuzas min pri neglektemo, aŭ eble pri gravmiena fanfaronemo, ĉar mi ne diras ilin en angla traduko. Do, mi jam komence devas deklari, ke la netradukitaj vortoj konformas al nenia vorto en la angla lingvo. Ili ĉiuj reprezentas tiajn specialajn maniojn, kiuj estas tradukeblaj al nenia kulturlingvo, ĉar tiuj konceptoj ĉe ni absolute ne ekzistas.

Por klarigo imagu la Leganto, ke iu pikas sian fingron per pinglo, forsvingas ĝin kaj ŝovas en sian buŝon. Tiu movo havas ordinaran anglan nomon: doloro. Sed se iu sen iu ajn normala kaŭzo metas sian fingron sur sian nazon kaj tion nomas belki, kiel mi traduku tion al la lingvo de la sancerbaj civitanoj de mia patrio?

Nun alia homo proksimiĝis al la benko. Stranga figuro estis la kompatindulo. Desuper liaj genuoj, ligite per ĉenoj, pendis du pezaj kupraj kuboj, kiuj ĉiupaŝe dolorige frapiĝis al liaj kruroj, pro kio li paŝadis nur tre malrapide. Mi kompatis la malfeliĉulon.

Mia konatulo subite saltleviĝis, sian dekstran piedon kaptis per sia mano kaj dolormiene vekriis: vake! vake!

Tiu haltis, kun senlime serioza grimaco ekskuis la kuprajn kubojn sur la gamboj kaj diris afable ridetante:

– Kiel via nazo kreskas, kaleb?

– Vake, daŭre.

El ĉi tio mi vidis, ke la ekkapto de la piedo kaj la vake estis ne esprimo de doloro, sed ia nova frenezaĵo. Sed por ke oni ne rigardu min bivag, ankaŭ mi saltleviĝis, kaj metante mian fingron sur mian nazon mi diris:

– Pricc-prucc.

Responde mi ricevis profunde riproĉan rigardon. Mia konatulo ekpugnis mian kokson kun tima embaraso, post kio, eĉ pli embarasite, mi ekgratis la postaĵon de la kuprokubulo.

La kuprokubulo malestime trarigardis min de la kapo ĝis la plando kaj intencis pluiri, sed mia konatulo saltis antaŭ lin, kaj metinte sian dekstran manplaton sur sian kapon petegante klarigis:

– Elak betik! Ho, kvari al la bivago! ¬us envenis la senvalorulo kaj ne scias, kio estas la ketni!

La kuprokubulo konsiderinde mildiĝis, per amika rideto ektuŝis la nazon de mia konatulo kaj poste la mian.

– Tio estas ja io alia – li diris gracplene. – Kiel via nazo kreskas, kaleb? – li demandis min.

Mi gapis idiote, mi volis diri, ke ĝi ne kreskas, sed mia konatulo denove kokspugnis min, do mi preferis silenti. La kuprokubulo foriris, kaj mia konatulo denove kaptante sian dekstran piedon vekriis vake-vakeon kaj hurlis tiel, ke mi jam volis helpi lin, sed li forpuŝis min.

Mi larĝe malfermis buŝon kaj okulojn, kaj miaj piedoj radikiĝis en la teron.

Kiam la kuprokubulo jam sufiĉe malproksimiĝis, li turniĝis al mi kaj kolere riproĉis min:

– Kiel vi aŭdacis diri pricc-prucc al betiko, vi bivag!

– Ĉu ne vi mem tion instruis? – mi balbutis.

– Sed al betiko! Ĉu vi ne vidis sur liaj kruroj la bilev-ojn?

– Ĉu la kuprajn kubojn?

– Tiuj ne estas kupraj kuboj, tiuj estas bilevoj!

– Do, ili ne estas el kupro?

– Nu… nu… – li diris ĝenate, – eble se ni esploras el tiu vidpunkto… ili eble estas el kupro, sed oni ne rajtas tion diri.

– Kaj kial ne, se ili estas tamen el kupro? – eksplodis el mi.

– Ĉar vi devas ekscii, ke ili ne estas el kupro! – li kriis. – Ili ne estas el materio, ili estas anebao! Pri tio oni ne rajtas diri, ke ili estas materio, ĉar ili estas nur la materia simptomo de la estado de la bikruo, kaj oni ne rajtas eĉ pripensadi, ĉu ili estas el materio aŭ ne.

Mi tute ne havas ideon pri tio, kio estas la anebo kaj bikruo, sed, ke la kubo estis el materio, tio estas certa. Kia frenezo estas nei tion, kion oni vidas per siaj okuloj!

Jam nun anticipe mi rimarkas, ke neniam, neniu diris pri la bilevoj ke ili estas el materio. Iam mi vidis seruriston, kiu ĝuste tiam poluris du bilevojn, kaj ankaŭ li estis konvinkita, ke li havas inter la manoj esence nenion; pli ĝuste, ke ili estas la materia simptomo de la estado de la bikru, kiu

estas nek videbla, nek palpebla, kvankam ĝi troviĝis inter liaj manoj, kaj li ĝin vigle palpadis.

Pro tiuj vortoj min kaptis angoro. Mi demandis ŝajne trankvile:

– Kaj kio estas la bilevo?

– Ĝi signifas, ke ĝia portanto estas betiko.

– Kio estas la betiko? Kion li faras?

– Nenion! Betiko! Kaj la betiko estas elak! Ĉu vi komprenas? kaj al elak-ulo la belki estas ne pricc-prucc, sed kiel mi faris: vi kaptas per la mano vian piedon kaj veas: "Vake! Vake!", signife, ke via piedo doloras, ĉar vi ne rajtas porti sur ĝi bilevojn.

– Ĉu pro tio, ĉar mi ne portas bilevojn? – Mi tute konfuziĝis. – Ĝi ja dolorus ĝuste, se mi portus ilin!

– Silentu! – li diris time ĉirkaŭrigardante. – Mi volonte instruas vin, sed vi almenaŭ ne metu min en ĝenajn situaciojn. Do, ion tian vi ne rajtas diri!

– Fi! – mi kriis ekkolere. – Espereble vi ne intencas al mi imagigi, ke miaj piedoj doloras, ĉar mi ne portas bilevojn, kiuj ilin batadus? Eĉ la plej prmitiva sana cerbo protestas kontraŭ tia afero!

– Mi konsilas je via propra intereso – li diris severe, – ke vi ne parolu tiel. Ekzistas aferoj, pri kiuj ne eblas disputo aŭ apelacio al la sana cerbo, ĉar tiuj estas anebaj aferoj, kaj ĉiu ja scias, ke ni ĉiuj tre volonte portus la bilevojn, ĉar la betiko estas elako!

– Prefere mi ne estu betiko kaj elako – mi diris kun profunda konvinkiĝo, post kio li ekridis.

– Ho, vi bivag! Malfeliĉa sensciulo! Mi konsilas diri nenion tian, ĉar la ceteraj vin priridegos! Kaj, se vi persiste asertados viajn stultaĵojn, eble oni eĉ koleriĝos kaj diros al vi: lamiko, kaj vi estos elmetita al tio, ke vi devas lin tuj trapiki per tranĉilo.

– Ĉu pro tio, ĉar oni diras "lamiko"?

– Memkompreneble!

– Kiu devigas min pro tio trapiki lin per tranĉilo?

Li rigardis min kompate.

– Ĉu vi tolerus, se iu dirus al vi "lamiko"?

– Kial mi ne tolerus, se mi havus pro tio nenian malutilon?

– Komprenu fine: ĉar tiu vorto estas borema! – li diris kun senlima soleneco.

Tio jam eksplodigis el mi la ridon.

– Nu, ili nur diru tion trankvile! Estu ĝi borema! Min tute ne incitas. Fino!

Li preskaŭ svenis pro konsterniĝo.

– Do, ĉu vi fakte estus faranta, ke vi ne ekkaptas la tranĉilon, se iu vin nomas lamik? – li demandis minace.

La rido frostiĝis sur miaj lipoj. Mi vere komencis ektimi.

– Kial? – mi demandis. – Kian danĝeron signifus al mi, se mi ne tranĉilpikas iun?

– Kian danĝeron? Ho, vi kompatinda fremdulo! Do, ĉu vi ankoraŭ ne konas la konsekvencojn?

– Ne. Absolute ne. Klarigu jam!

– Nu, atentu. Se vi ne ekkaptas tranĉilon okaze de borema, la behinoj kunsidas, konceptas protokolon kaj deklaras vin tranĉil-nekapabla!

– Kaj kion tio signifas al mi?

– Kaj tio signifas, ke – (nun li iome retiriĝis kaj sian montro-fingron puŝis al mia brusto) – ke poste eĉ vin ne tranĉilpikos aliuj!

Li metis siajn manplatojn sur sian kokson kaj atendis la efikon.

Unu minuton mi buŝmalferme gapis, poste denove erupciis el mi la rido.

Mi vidis, ke ĉi tie oni rajdadas sur kretene kunportitaj vortoj: antaŭ ĉi tiu vorto oni humiliĝas, de la alia naŭziĝas, sed la ĉefa kvalito de ĉiu vorto estas, ke ili havas nenian interrilaton al la realo.

Mia konatulo,kolere mansvingis:

– Vi havas nenian kapablon pri la ketnio! Atentu, ĉar, se mi ne instruos vin, vi estos elmetita al la plej granda enoo!

Mi jam konjektis, ke la enoo signifas malestimon, koleron aŭ ion similan, al kiu povas ligiĝi eĉ la tranĉilo, do mi prefere retenis ja proteston de mia menso kaj revenis al la temo.

– Diru, kial la betikon interesis la kreskado de niaj nazoj?

– Ne la betikon, sed la elak-betikon!

– Vi mem diris betikon!

– Jes, mi diris, sed se vi diras, por vi li estas elak-betiko. Mi sidis sur ĉi tiu benko antaŭ vi.

Mi estis firme decidinta bridi mian sanan cerbon.

– Bone – mi diris ŝajne tute trankvile, – do, kial lin interesis la kreskado de niaj nazoj?

– Unue lin ne interesis, ĉar betikon ne interesas la aferoj, li nur demandas. Due, eĉ se ĝi lin interesus, li demandas nur pro kutimo. Sed atentu: vi ne rajtas demandi pri la nazo de la betiko, nur li pri la via. Tio estas la ketnio.

Mi jam satiĝis per la ketnio. Mi intencis paroli pri pli sanaj aferoj.

– Diru: kiel oni kutimas ĉi tie manĝi? Kiel ni ricevas la manĝaĵon?

Li terure ektremis. Siajn manplatojn li metis sur sian buŝon kaj angore ĉirkaŭrigardis.

– Pst! Ne diru tian bivagaĵon! Vi devas diri: "Kiam kaj kiel ni ricevas la spiritrzalaĵon?"

– Spiritualaĵon? Ĉu ĉi tie oni ne manĝas?

– Pst! Pst! Almenaŭ ne tiom laŭte!

Li sidiĝis pli proksimen kaj flustre klarigis:

– La spiritualaĵo estas la sama, kion vi demandis, sed tiel diri estas malpermesate, ĉar tio estas kave.

– Do, la manĝaĵon oni ne rajtas nomi manĝaĵo, ĉar vi elpensis la vorton "kave". Unu sensence faritan vorton vi

pruvigas per la alia, kaj vi fabrikas amase tiajn konceptojn imagitajn en la aeron. La vivon vi konfuzas en labirinton kaj malfaciligas, kaj la homo, kiu ne dancas tiun ĉi ĥimeran dancon de Vito, pro tiu vi "enoas". Do diru: ĉu inter vi ne troviŝas inteligenta homo, kiu senindulge frakasus tiun stultegan mondon kaj manifestus ne ni vivas por la vortoj, sed la vortoj estaspor la vivo?

Li jam rigardis min kompate.

– Mi intencis helpi vin – li diris. – Mi mem pardonas viajn vortojn, ĉar mi estas komprenema homo, kiu ĉiam diris, ke la malbonaj agoj ne devas deveni nepre el malbona intenco, sed ilia kaŭzo povas esti ankaŭ la nescio. Vi atakis tiom forte la anebaon, ke pro tio ĉiuj estus enoantaj kaj nomus vin lamiko, eĉ vi ricevus gravan punon.

– Punon? – mi diris konsternite. – Do, al kiu mi volis malutili? Ĉu ne mi volis nur plifaciligi por vi la vivon? Mi volis liberigi vin de la idiotaĵoj, kiuj superflue malfaciligas la vivon, kaj ĉu vi eĉ enoas pro mi?

– Ne plu diru idiotaĵojn! – li kriis kun fajrerantaj okuloj.

Mi ektimis. Anstataŭ ke ili dankus la helpon, ili eĉ persekutas tiun, kies sana vido volas plibonigi iliajn vivojn. Ion tian fakte povas fari nur frenezuloj.

Ĝenerala kutimo estis inter ili, ke ili postulis unu de la alia ne la bonecon kaj moralecon, sed kelkajn devigajn mensogojn. La neo de la materiala ekzisto de la kuprokubo estis pli grava devo, ol tio, ke neniu mortpafu la apude starantan homon.

Do, mi konsilas al ĉiu, kiu venos inter la behinojn, ke li neniokaze provu esti bona kaj helpema, ĉar ilia plej

karakteriza trajto estas, ke ili facile ekkaptas la gorĝon de la sancerbulo.

Do, mi preferis cedi kaj li daŭrigis:

– Prefere vi danku, ke via bona sorto vin kondukis al mi. La aliaj jam delonge estus vin portantaj al la betiko. Sed mi ne volas pri vi supozi malbonvolon, kaj malgraŭ viaj akraj atakoj ankoraŭ nun mi emas kredi, ke vi pliboniĝos per la ellerno de la ketni, ĉar vi nun ne konscias pri la terureco de viaj vortoj. Nu, pricc-prucc.

– Pricc-prncc – mi diris, metante mian fingron sur mian nazon, pro kio li evidente ĝojis. Ni reciproke gratis la postaĵon unu de la alia, kaj mi forrapidis.

La Leganto verŝajne rimarkis, ke mi uzis jam tiajn vortojn, kiuj ne ekzistas en la hina lingvo, kiel la bon- kaj malbonintenco, puno, rido, ĝojo, ktp. Tiuj estis ankaŭ por mi tute novaj, sed la sencon mi eltrovis el la frazoj, kaj mi donas ilin en angla traduko. Mi komunikas nur tiujn vortojn en siaj originalaj formoj, kiuj signifas reale neekzistantajn aferojn, do en lingvo, farita de la prudento, ne povas ekzisti vorto pri tiuj.

Mi intencis atente ĉirkaŭstudadi mian novan patrion, do mi ekiris al la korto.

Post la longa, "L"-forma konstruaĵo, mi vidis kelkajn grenej-similajn konstruaĵojn, pri kies destino ankoraŭ mi nenion sciis, sed tiom mi jam vidis, ke ili troviĝas en tre neglektita stato. Mi pensis, ke la behinoj ne scias konstrui.

Tiom pli mi estis surprizita, kiam malantaŭ tia domo mi vidis masonistan trabaron, kiu kovris sufiĉe bone aspektantan, konstruatan domon.

Sed la vera surpriziĝo sekvis nur nun.

Unu angulo de la konstruaĵo trans la trabaro jam estis preta, kaj la alia grupo de la laboristoj ĝin detruadis per hakpioĉoj!

Mi ne komprenis la interrilaton kaj, preninte al mi kuraĝon, demandis iun laboriston por kia celo servas la konstruaĵo.

Li respondis, ke ĝi estos loĝejo por la behinoj.

– Kial do vi detruas la pretan parton?

Por ke ni ne estu senloĝejaj.

Mi gapis pro mirego. Plurfoje mi ripetis la demandon, sed li respondis ĉiam, ke la konstruita domo devas esti detruata, ĉar, se ĝi restus staranta, la homoj estus senloĝaj.

– Mi tute ne komprenas – deklaris mi fine.

– Mirinde – li respondis suspekteme esplorante mian vizaĝon. – Ĝi ja estas klara eĉ por la lasta skatolskuanto.

– Skatolskuanto? Kio estas tio?

La masonisto nun demetis la hakpioĉon kaj faris unu paŝon al mi.

– Ĉu eĉ tion vi ne komprenas? – kaj en liaj okuloj ekbriletis stranga lumo.

Mia tuta korpo frostotremis.

– Sed jes… nature… mi balbutis teruriĝante, kaj subite mi turniĝis kaj forkuris. Feliĉe, la malsanulo min ne sekvis.

Nun jam senhalte mi rapidis en mian ĉambron, sed eĉ tie mi na sentis min sekura, ĉar ĝi ne havis seruron sur la pordo.

Mi lasis la pordon malferme, por ke mi bone vidu la preterirantojn. Mi timis ĉion, kio sekvos, sed mi volis vidi ĉion por ke mi laŭeble restu malproksime de ili kaj sen skandaloj ellernu tiom, kiom estas necesa por eviti la insultojn.

Kiam mi kaŝe sidis en mia ĉambro, post kelkaj minutoj en la muro per si mem dekliniĝis malgranda tablo, kaj post tio tra la klappordo oni ŝovis sur ĝin pladon da manĝaĵo, kaj poste la pordo denove fermiĝis.

Do, la problemo de la manĝaĵo feliĉe solviĝis dank' al la ĉionzorgaj hinoj, kaj mi bonapetite ekmanĝis. Ĉi tie mi ja vane demandus, ĉiuj estus konsternite forturniĝintaj aŭdante pri la "spiritualaĵo", kaj mi eble mortus de malsato pro la "ketni".

Post kelkaj minutoj preteriris virino sur la koridoro. Ŝi haltis antaŭ la malfermita pordo kaj ĵetis al mi rigardon. Ŝi tenis poŝtukon antaŭ sia buŝo (mi tiam ankoraŭ pensis, ke ŝia dento doloras), sed ankaŭ tiel mi rimarkis, ke ŝi ridetas.

Sed ĉio ĉi daŭris nur unu momenton, ĉar kiam ŝia rigardo trafis la manĝaĵon, ŝi ekkriis, svenis kaj terenfalis.

Mi saltleviĝis por helpi ŝin, sed jam aliaj, ekscitite demandis unu la alian, kio okazis, kaj kiam unu el ili ekvidis sur mia tablo la manĝaĵon kaj en mia mano la kuleron, li kriegis al mi kun furioza mieno:

– Se vi spiritualaĵas, fermu la pordon, vi bivag!

– Oni devus eltranĉi la pulmon de tia ulo! – diris la alia.

El ie aŭdiĝis mallaŭta grumblo:

– Lamik...

La sango frostiĝis en miaj vejnoj. Jen la vorto, pro kiu mi devas tuj piki, nur mi ne scias kial. Miaj fingroj hezite manipulis per la tranĉilo.

Ekstere murmuro de konsterniĝo. Oni serĉis la grumblanton kaj rigardis min, kion mi faros.

– Tion oni tamen ne rajtas diri – ekparolis unu.

– Li rajtas diri, kion li volas – diris la alia.

– Ne rajtas.

– Rajtas!

– Kiu diris lamik?

– Vin ne koncernas la afero! – kaj li turniĝis al mi:

– Kia beha vi estas: kona aŭ kemon?

La mondo turniĝis antaŭ mi, kaj mi sciis nur, ke mi ion devas respondi por eviti la danĝeron, ĉar ĉi tie ĉio dependas de la vortoj.

– Kona – mi diris aŭdace.

La vorto faris miraklon. La situacio tuj aliformiĝis. La amaso, kiu ĝis nun senescepte volis min formanĝi, disiĝis en du partojn. Unu parto intencis tuj disŝiri min, la alia parto, sub la gvido de la antaŭa demandanto, staris antaŭ mia pordo kaj klopodis ilin repuŝi. Sovaĝa blekado ekmuĝis, kaj baldaŭ eksplodis akra interbatado.

Mi pensis pri la svene kuŝanta virino, pri kiu ĉiuj forgesis. Mi petis ilin krie, ke ili ne tretu ŝin morta, sed ŝi malpli forgesis pri si mem, ĉar ricevinte la unuan piedbaton ŝi interrompis

sian svenon kaj forkuris, kio min ne malpli surprizis, ol ĉiuj ĝisnunaj strangaĵoj.

Kaj sur la koridoro ĉiam pli kaj pli multaj miksiĝis en la batalon. Iu el miaj defendantoj tiel puŝiĝis al la pordo, ke ĝi klakante elŝiriĝis el siaj ĉarniroj, la vitrotabuloj tintante defalis, mi estis premita en angulon, kaj eĉ helpon mi ne povis voki, ĉar eble ĝuste per tio mi ofendas ian anebaon, aŭ similan. Verdire mi pleje deziris, ke ambaŭ partioj ekstermu unu la alian ĝis la lasta frenezulo, sed almenaŭ tiuj pereu, kiuj min volas bati.

Mia ĉi lasta deziro feliĉe plenumiĝis, ĉar post ĉirkaŭ kvinminuta vivriska batalo miaj atakantoj venkite forkuris kun sovaĝa hurlado.

Mia defendanto spiregante envenis al mi, sed vidante la manĝaĵon sur la tablo, li ruĝiĝante forturniĝis.

– Kvari, kvari – li diris, kaj elirante li provis fermi la pordon, pro kio ĝi simple elĉarniriĝis kaj disfalis.

Nun mi, kaptite de subita ideo, ĵetis la litkovrilon sur mian manĝaĵon, kio fakte subite solvis la situacion. Mia vizitanto afable ridetante revenis kaj metante sian fingron sur sian nazon, spiregadis varman pricc-pruccon kaj post reciproka grato de niaj postaĵoj, estiĝis inter ni tre amika humoro.

Mi havis definitive la senton, kiel dum sorĉista prezentado, kiam la sorĉisto diras: "hokus-pokus", kaj el la cilindra ĉapelo elflugas kolombo. La spektanto nur ne scias, kiaspeca rilato estas inter la hokus-pokus kaj la kolombo.

Malgraŭ la konfuza situacio mi klopodis konduti laŭ ĝentilhoma maniero. Kelkvorte mi pardonpetis, ke mi ne povas esprimi la agrablan senton pro liaj agoj, sed sincere

konfesante mi estas fremdulo, kaj en la hina lingvo al tio ne troviĝas esprimo.

Nur poste mi ekkomprenis, kian danĝeron povus kaŭzi mia sincereco, ĉar per tio mi konfesis ja tion, ke mi tute ne havas ideon pri la esenco de la kona, kaj mi tamen deklaris min kona antaŭ kelkaj minutoj.

Sed la behina kolonio estas la patrio de la surprizoj.

Nome, mia vizitanto anstataŭ riproĉo, per gaja rideto esprimis sian ĝojon, ke mi jam komence konfesis min kona, kio pruvas, ke mi tuj trasentis la boeton, kiun la kona donas.

Mi jam nun anticipas, ke pri la esenco de la boeto, mi neniam akiris ian ajn konon, same, kiel ili mem. Kio ĝi estas, neniu scias, ili nur diskutas, ĉu la kona, aŭ la kemon donas la veran boeton. Ĉirkaŭ tiu problemo elformiĝis la du partioj, aŭ mi ne scias, kiel nomeblaj grupoj, kiuj senĉese kverelas.

Mia nova konatulo klarigis, kiel oni nomas tiun senton, kiun ni havas, kiam nia malamiko kuŝas sur la tero aŭ kiam nin maljuste batas plifortulo; kion ni sentas kontraŭ tiuj, kiuj batalas kune kun ni, kian senton vekas la ekvido de la spiritualaĵo aŭ kion ni sentas kontraŭ betiko aŭ bivago.

Tiamaniere mi multon lernis, kiel ekzemple la vortojn ĝojo, ĉagreno, danko, gloro, malvenko, konsterniĝo, respekto, ktp. Mi komprenis, ke la kvari signifas specon de pardono, ketni estas vivregulo, kave estas simila al honto, sed ankaŭ tiuj ne tute konformas al la traduko kaj la ceteraj absolute ne havas respondaĵojn en la angla lingvo. Kion signifas la vake, elak, betik, bilev, lamik, borema, boeto, bivag, tion mi nek tiam, nek poste eksciis, vane mi demandadis. Ankaŭ ili tute ne sciis, nur klarigadis, ke ekzemple malrespekti la anebaojn estas malpermesata, ke oni devas humile konduti kontraŭ la

betikoj, sed pri la esenco neniu sciis ion kaj eĉ demandi estis maldeca, ĉar tiam oni rigardis min suspekte.

Ĝuste tio karakterizas iliajn vortojn, ke oni ne nur ne rajtas pridubi ilian verecon, sed eĉ pripensi estas malpermesite. Oni devas nur kredi, sed ili ofte eĉ ne diras, kion kredi, nur kredi.

La situacio forte rememorigis min pri niaj frenezulejoj, kie oni same sentas la ĝojon, dankemon, amon, malamon respekton, sed unu ĝojas, se li blupentras sian nazon, alia adoras anserplumon, alia indigne atakas la trian, se tiu ne volas trifoje kliniĝi antaŭ la akvokrano kaj diri "abrakadabra", sed se tiu diras la abrakadabron, li ricevas mankison.

Kaj tiaspecaj abrakadabroj ĉi tie troviĝis multegaj, ekzemple la vorto "kona" mem.

Nome, mia defendanto, kiu cetere nomiĝis Zemoki, trankviligis min, ke mi ne timu, kaj se mi estas ie ajn minacata de atako, mi nur ekkriu: "vake kona!", post kio multaj, apartenantaj al la kona, venos min helpi, kiuj ĉiuj estas bravaj kaj heroaj behinoj, dum la partianoj de la kemono estas aĉuloj, kiuj malamas la konaanojn, sed li ne povis diri kial. Li diris nur, ke la kemonanoj kredas, ke la kemono donas la veran boeton, kvankan estas ĝenerale sciata, ke ekster la kona eĉ paroli oni ne povas pri vera boeto. Ĉiuj erarvagadas, kiuj ne rekonas tion. Tial mi devas malami la kemonanojn.

Poste, per neatendita ŝanĝo, mi ricevis la instrukcion, se mi ekvidos cirklon desegnitan sur la muro, mi forgratu ĝin, kaj al ĉiu loko mi klopodu desegni kvadraton. Cetere, se iu kiu desegnas kvadratojn sur la muroj, estas atakata de la kemonanoj, mi ne hezitu tuj helpi al li, ĉar ni devas kunlabori

por la defendo de la kvadrato kaj, se necese, eĉ nian vivon oferi por la anebaoj.

Mia nova amiko adiaŭis per varma pricc-prucc, kaj mi intencis iome refreŝigi mian konfuzitan kapon.

Mi malfermis la fenestron, poste mi volis varmigi mian malvarmiĝintan manĝaĵon, kiu estis vera problemo, ĉar la kaduka elektra kuirforno ne volis funkcii.

Sur ĝia rompiĝinta kroĉilo mi sukcesis tiom riparadi per mia poŝtranĉilo, ĝis fine ĝi emis varmigi, sed tiam ĝiaj rompiĝintaj piedoj kolapsis. Fine mi laŭcirkonstance sukcesis ilin apogi; mi varmigis mian vespermanĝon (la pordon mi kurtenis per la litkovrilo), kaj, konsiderante la kondiĉojn, mi bonapetite satiĝis. Feliĉe, tiam mi ankoraŭ ne sciis, kiel mia kuirforno fariĝis tiom kaduka.

La Leganto eble trovas amuza la idiotaĵojn apenaŭ kredeblajn en Eŭropo. Eĉ ĉe ni ofte okazas, ke la frenezulo formanĝas sian poŝtukon, aŭ sin imagas kazea kuko, aŭ malpaciĝas kun la alia, ĉar tiu ne kredas, ke la kolbaso estas reĝa sceptro, tamen, ĉe ni eĉ inter la frenezuloj ne estas imageble, ke por neekzistantaj aferoj ili per pena cerbolaboro faru sensencajn vortojn, pro kiuj, kaj pro sensencaj geometriaj figuroj, la tuta frenezulejo pereigus kaj ekstermus unu la alian.

Do, la Leganto plenrajte povas dubi pri mia verdiremo kaj supozi, ke eble mi aŭdacas por facila efekto kolorigi mian vojaĝ-priskribon per aferoj, kiuj eble ne tute konformas al la vero, laŭ la metodo de kelkaj vojaĝantoj, kiuj por fanfaroni per siaj geografiaj kaj etnografiaj konoj kaj fidante je la malfacila kontrolebleco de siaj rakontoj, ofte trouzas la kredemon de la legantaro. Mi timas, ke la dubo de la Leganto eĉ kreskas dum la sekvontaĵoj; tial mi deklaras, ke

mi multfoje trarigardis miajn vojaĝnotojn, kaj mi skribis en mian libron prefere pli malmulte ol kiom estis la efektiva vero.

Sed tio estas certa, ke post la vesperiĝo de la unua tago mi ĝemante rememoris pri la "teruraĵoj" dum la "stagnanta" vivo inter la hinoj. Mi estis soifa je okazoj, nu, mi do ricevis ilin, mi nur povu elteni per nervoj!

DEKA ĈAPITRO

La aŭtoro aliĝas al la konao, kies signifo ankoraŭ ne estas klara al li. – Lia spiritualaĵo estas perforte forprenata. – Li ricevas strangan postenon. – La groteska teorio de la behinoj pri la nutreco de la ŝtoneroj. – Ni ekscias la signifon de la vorto "lamik". – La strangaj ekonomiaj opinioj de la behinoj. – La fendologio.

Post kelkaj tagoj Zemoki enpaŝis en mian ĉambron kun mieno radianta de la ĝojo kaj tutkore gratante mian postaĵon li sciigis, ke min trafos granda ĝojo. Je miaj ekscititaj kaj ĝojplenaj demandoj mi ricevis la respondon, ke mi estas akceptita en la konao.

La respondo min iome malvarmigis; malcerte mi demandadis pri ĝia praktika valoro, sed mi ricevis denove la respondon, ke esti konaano estas granda feliĉo, ĉar tio donas la veran boeton. Kaj al la demando, kio estas la boeto, li respondis, ke la akiro de la boeto estas ĝojo kaj feliĉo.

Do, per tio mi denove ne iĝis pli saĝa, kaj anstataŭ feliĉo mi sentis konfuzon, sed tion mi ne kuraĝis tre laŭte publikigi. Jam nun mi rimarkas, ke la boeto estas same senenhava vorto, kiel la ketni: ia ago estas ketni, ĉar oni devas ĝin fari tiel, kaj inverse: tial oni devas ĝin fari, ĉar ĝi estas ketni. La plej ĉefa karaktertrajto de iliaj konfuzaj stultaĵoj estas ĝuste tiu circulus vitiosus, tiu argumentado per si mem, malhavanta la fiksan punkton, per kiu ĝi alkroĉiĝus al la koordinatoj de la reala vivo.

Do mi tiel elmetita al iliaj kapricoj, ne tre kuraĝis diskuti, sed eĉ simulante ĝojon, mi demandis singarde, kiel mi devas konduti por akiri la favoron de la boeto.

Zemoki min trankviligis, ke li ĉion aranĝos, kaj foriris.

Poste li revenis kun iu alia amiko, kiu – kiel mi eksciis – nomiĝis Zeremble.

Zemoki kaj Zeremble vokis min por plenumi mian adeptigon. Ni trairis sur la granda korto kaj enpaŝis en malproksiman konstruaĵon, tra pordo, kies supra parto estis tiom kovrita de lignotabuloj, ke ni devis kliniĝi. Mi eĉ ne konjektis, kial ĝi estis farita tiel.

Nun ni venis en tre strangan ĉambron, kie eĉ unu meblo ne estis en tiu loko kaj stato, kiel ĝi devus esti. Mi vidis tablon, el kiu restis nur ĝia framo, sen la supra tabulo, sed ĝi havis dorsparton, simile al la seĝoj. El la malplena framo sur ŝnuroj pendis flavaj ŝtoneroj. Sur la dorsparto vidiĝis la makuloj de diversaj farboj, el kiuj tiriĝis defluaj strioj ĝis la tablo.

Alia tablo staris renverse, kun la piedoj supre, kaj la piedoj estis kovritaj per stranga litotuko, sed kiu jam estis uzebla nek por litotuko, nek por tablokovrilo, ĉar ĝi estis plene truita kaj tra la truoj estis tra- kaj traplektita dika bastoŝnuro, sur kies finoj pendis flavaj ŝtoneroj.

Malantaŭ la tablo staris seĝo. La rando de ĝia sidplato estis breĉita kaj pintigita tiel, ke la femuroj de la sursidanto estis en la plej granda danĝero; ĝi havis trioble tiel grandan dorsapogilon ol kiel necesas, kaj ankaŭ tio estis senorde skulptita, kaj sur la sidplato dornoj estis fiksitaj, ke oni eĉ sursidi ne povis.

Entute la ĉambro faris la impreson, kvazaŭ ĉio estus ruinigita de vandaloj, aŭ kvazaŭ mi estus veninta en la hejmon de furiozantaj fantomoj.

Mian koron kunpremis angoro kaj abomeno, kaj min turmentis malbonaj antaŭsentoj. Time mi demandis Zemokion:

– Kio okazis ĉi tie?

Zemoki miris per grandaj okuloj, komence li ne komprenis mian demandon, kaj nur malfacile mi eksciis, ke la ruinigon faris ne malamika armeo, sed la posedantoj mem. Al mia demando, kial ili tion faris, li respondis.

– Ĉar tiel ĝi estas kipu.

Do, alia nova vorto, eltrovita por pruvi per tiu alian stultaĵon. Nome, mi jam avertas la Leganton, ke li ne serĉu ian ajn sencon en ĉi tiu vorto. Ankaŭ ĝi estis unu el tiuj sensencaj vortoj, kies signifon neniu scias, sed por kiu devis ĉiu suferi, mizeriĝi kaj vivi en malkomforto.

La ekscio, ke la ruinigon faris ili mem, eĉ plifortigis mian malbonan antaŭsenton pri mia estonto.

Post kelkaj minutoj en la fono malfermiĝis pordo, kaj tra ĝi enpaŝis stranga homo. Desur liaj genuoj pendis la jam menciitaj kuprokuboj, do ankaŭ li estis betiko. De sur liaj ŝultroj pendis granda, akrakolora teksaĵo, kion kun iom da bonvolo oni povus rigardi pluvmantelo kaj verŝajne ĝuste tial ĝi estis plene truita, senorde entranĉita kaj plenpendigita per vitrorompaĵoj, por ke eĉ por tiu celo ĝi ne estu uzebla.

Nun la betiko ligis sub siajn plandojn du grandegajn ladajn telerojn, paŝis antaŭ min kaj murmurante nekompreneblajn vortojn, ekbatis mian kapon per malplena lada kuglo.

Mi, vidante, ke la ĉeestantoj tute ne ridis pri la groteskaĵoj, ne kuraĝis ekridi. Ili rigardis la tutan scenon kun kortuŝa

soleneco kaj ekkriis vake-vake, kiam la telerplandulo aperis.

Post la fino de la manipulo ĉiu ĉirkaŭis min, gratis mian postaĵon kaj tre ĝojis, ke mi iĝis kona kio, laŭ ilia aserto, estas granda ĝojo, ĉar mi tiel sukcesis akiri la veran boeton.

Ankaŭ mi ĝojis, ke ĝi tiel facile finiĝis, ĉar post la antaŭaĵoj mi atendis multe pli malbonajn aferojn. Bedaŭrinde mia ĝojo estis tro frua, kiel la Leganto baldaŭ vidos. Sed mi ne volas rompi la kronologian vicordon.

Elveninte de la betiko, mi jam ne povis reteni mian rideton. Nome, mi rememoris pri mia fileto, kiu ĝojis kaj ĉarme aplaŭdis, se li ricevis frandaĵon, kaj mi imagis la konfuzoplenan vizaĝeton, kiun li estus montrinta, se mi dirus al li: "Ĝoju fileto, vi fariĝis kona kaj vi sukcesis akiri la veran boeton!" Evidente, li havus la plej malbonajn konkludojn pri la cerbo de sia patro. En kia mallumo vivas la plenkreskuloj rilate eĉ al la infanoj de la glora angla ŝtato!

Dumvoje mi serioze demandis Zemokin, kian profiton mi havos el tio, ke mi iĝis kona. Mi postulis, li diru fine ion pozitivan, ne menciadu ĉiam nur la boeton.

Iliaj freneziĝintaj cerboj tiom senkorpiĝis en la fantasmagorioj, ke li komence tute ne komprenis la esencon de mia demando. Li asertadis, ke la anebaoj, al kiuj apartenas la kona, boeto, ketni, kipu kaj ceteraj fantomoj, ĉiuj estas pozitivaj realaĵoj, ĉar ili subtenas la homaron kiu sen ili ne povus vivi. Kiu ne trasentas la anebaojn, tiu estas bivago, al kiu eĉ klarigi estas vane. Li deklaris ankoraŭ, ke la bivago estas perdita homo, en kiu mankas la enhavo.

Nur post longa penado mi sukcesis lin tiri sur la grizan, sed certan fundamenton de la reala vivo, ĝis fine li elbuŝigis la unuan konkretaĵon:

– Estonte ankaŭ vi rajtos partopreni en la bukuo.

– Kio estas buku?

– Vi rajtos batadi la kemonanojn, se ili sur la muroj desegnos siajn aĉajn cirklojn, aŭ se ili malhonorigas la kvadraton.

– Kiel oni povas malhonorigi geometrian figuron?

– Tial, ke oni forviŝas ĝiajn pintojn, aŭ desegnas en ĝi diagonalojn.

Mi troviĝis en iom da embaraso.

– Nu, kaj poste? – mi demandis post iom da paŭzo.

– Kia "nu kaj poste"? Aŭ ĉu vi povus toleri, ke en la kvadraton oni desegnu diagonalojn?

Se konfesi sincere, mi ja estus kapabla por tio. Sed el la tono mi konjektis, ke pli konsilinde estas respondi per neo, do mi klopodis protesti kontraŭ tia kalumnia supozo. Mi deklaris, ke mi tuj eltretus la intestojn al tiu, kiu desegnas diagonalojn en la kvadraton. Tio evidente restarigis mian ekŝancelitan reputacion. Zemoki trankviliĝinte deklaris ke mi estas brava homo, kvankam mi tute ne konjektis kial. Almenaŭ tiom mi eksciis, ke mi estas inda por tio, ke la betiko ektuŝu mian nazon, kio estas, laŭ ili, tre bona afero kaj kiu okazas nur kun tre bravaj konaanoj.

Min multe pli interesis la interbatado, kiel nova danĝero, sed kiam mi demandis pri ĝi, li respondis:

– Ĝi ne estas interbatado, ĝi estas bukuo.

– Antaŭe vi diris, ke mi devas bati la kemonanojn kial ĝi ne estas interbatado, se ni devas bati unu la alian?

– Ne unu la alian, sed la kemonanojn.

– Kaj, la kemonanoj la konaanojn.

– Jes.

– Nu, kial ne unu la alian?

– Ĉar ni batas ne nin mem, sed la kemonanojn. Tio ja estas io alia. Ĝi ne estas interbatado, sed bukuo, kiun trapenetras la boeto. La interbatado estas aĉa afero, kiun ketnia homo ne faras, dum la buku estas por tio, ke ĝi faru la homon pli bona kaj nobla kaj evoluigu la solidarecon kaj la reciprokan respekton.

Mi demandis ankaŭ duafoje, sed evidentiĝis, ke mi bone komprenis. Ĉi tiuj firme kredas, ke ili tiel estas solidaraj kaj tiel respektas unu la alian, ke ili per bastonegoj draŝas al si reciproke la kapon.

Minutojn daŭris, ĝis mi sukcesis aranĝi miajn pensojn. Ne tial kvazaŭ dum sola momento mi dubus pri la valoro de miaj privilegioj, sed la plej grava problemo por la sana cerbo estas kontraŭ la maniuloj tiel sin esprimi, ke oni lin ne mortbatu kaj tamen li parolu logike. Ankaŭ poste min ofte endanĝerigis tiu eco de la sana cerbo, ke ĝi povas nur rekte iri facile kaj se ĝi provas lami, terenfalas. Vere, la behinoj ofte aperis al mi kvazaŭ talentaj, ke ili scias lami tiel rutine.

Do, ankaŭ nun mi respondis, ke el la vidpunkto de la kona eble plej oportune estus tiel venĝi sin je la aĉaj kemonanoj, ke ni tute ne zorgas pri la kvadrato. Ili nur stumpigu ĝin kaj endesegnu diagonalojn laŭplaĉe. Se ni ne reagos, ili mem krevos pro kolerego.

Zemoki kaj Zeremble konsternite rigardis unu al la alia kaj deklaris, ke nur mia nescio povas min senkulpigi ĉar la

cinika ofendo de la anebaoj estas granda peko, kaj per miaj vortoj mi elmetis min al la suspekto, ke mi kunsentas kun la kemonanoj.

La senfrukta penado vere muelis mian cerbon. Nur malfacile mi povis bridi mian ribelantan sanan cerbon, kaj mi promesis, ke mi klopodos alproprigi la kapablon pri la anebaoj.

Mia plej granda zorgo estis kiel eviti la minacantan interbatadon, do mi demandis:

– Kiel komenciĝas kutime la buku?

– Tiel – respondis Zemoki, – ke la aĉaj kemonanoj enpenetras niajn ĉambrojn kaj frakasas niajn elektrajn kuirfornojn, post kio ĉiuj bonmoralaj konaanoj same enpenetras al la kemonaj ĉambroj kaj disrompas iliajn kuirfornojn. Sed okazas kelkfoje ankaŭ tio, ke la impertinenta sinteno de la kemonanoj provokas nian justan indignon kaj trudas al ni la bukuon. Tiam ni frakasas iliajn kuirfornojn, kaj poste ili la niajn.

Konsterniĝe mi eksciis, kial mia kuirforno estas en tiom kaduka stato. Mi ankoraŭ demandis, kial oni devas fari tiun reciprokan teruran detruon.

– Nu, oni ja devas defendi la familian kuirfornon! – li respondis per la plej natura voĉo.

Post tio ni disiĝis, kaj mi enlitiĝis kun premaj sentoj. Fine mi decidis, ke mi estonte simple ne miksiĝos inter ilin, sed tiel, sendependiĝinte de ili, sen danĝeroj mi pasigos la duonjaran eksperimentan tempon, post kio mi liberiĝos. Feliĉe, ekstere ankoraŭ ekzistas la prudentaj hinoj, kiuj ĉiutage endonas mian manĝaĵon, do, mi enfermiĝinte en mia ĉambro,

pasigos en la korto nur la plej necesan tempon, kaj eĉ tie mi ne kontaktiĝos kun ili.

Ho, se mi tiam antaŭsentus la sekvontaĵojn, verŝajne ne estus veninta al miaj okuloj tiu trankviliga dormo, kiu baldaŭ min kaptis!

Ĉar la frenezo de la behinoj estas la plej terura el la danĝeraj epidemioj. Dume ĉe ni oni konas nur la hazardan infekton, ĉe la behinoj mi devis ekkoni la intencan infekton. Nome, oni ne povas de ili sin izoli, ili iras post la homo kaj devigas lin kune freneziĝi. Vane provas la sana cerbo la izoliĝon, vane oni promesas al ili, ke li silentos malgraŭ sia ĝusta sento kaj rigardos sen helpa vorto ilian memmortigan frenezdancon. La frenezumo estas ĉi tie ĝenerale deviga regulo. Kaj se temus nur pri la kredo de la anebaoj kaj ceteraj maniaĵoj, oni povus transnaĝi la tuton per tio, ke oni senĉese jesas al ĉiu afero.

Sed ilia frenezo kaŭzas konkretajn fizikajn suferojn al la anoj, el kiuj ne estas rifuĝo, kiel mi jam la sekvantan tagon devis sperti malĝoje.

Ĉar la postan tagon, post kiam tra la muro mi ricevis mian tagmanĝon, apenaŭ mi alsidiĝis, kiam Zemoki enpaŝis kun ĝojradianta mieno, akompanate de du aliaj kunuloj kaj komunikis, ke min trafis denove granda ĝojo.

Sur mia frunto elgutis terur-ŝvito pro la nova granda ĝojo, kaj ne senmotive, ĉar Zemoki deklaris, ke la konsilantaro de la betikoj permesis al mi partopreni el la boeto kaj deponi mian spiritualaĵon.

Poste li ligis tukojn sur la okulojn de siaj kunuloj, kiuj palpiris al la manĝaĵo, tiun kovris per alia tuko kaj simple forportis.

Konsternite mi rigardis post ili, mi volis diri, ke mi ne povas resti malsata, sed ĉiu vorto pri la manĝado estas kave, pro kio ili indigniĝas. Do, mi balbute kaj ĉirkaŭdire klarigis al Zemoki, ke sen spiritualaĵo – laŭ mia opinio, – mi devos morti.

Zemoki bonvole respondis, ke la spiritualaĵo – laŭ ĝenerala scio – estas nur ŝarĝo por la vivo, dum la boeto por la honestaj kaj virtaj konaanoj estas ne ĉagrenaĵo, sed senfina ĝojo, mia spiritualaĵo nun ja venas al la betiko, per kio ĝi puriĝos senmakula kaj ŝangigos en la substancosimilan manifestiĝon de la ekzisto de la bikru. Per tio do mi servas la konaon, la ketni-on, la kipu-on, – do, se mi partoprenas en la favoroj de la boeto, ĝi signifas plezuron kaj honorigon al mi mem.

Mi devas konfesi, ke tiu plezuro min ne tute kontentigis, ĉar temis pri mia vivo.

Mi ne lasis Zemokin foriri, sidigis lin kaj petis lin eltrovi rimedon, ke mi povu partopreni ankaŭ en la favoro de la spiritualaĵo; fine tamen ne estas refuteble, ke ĉiuj homoj kulpas per tio.

La intima kunesto malligis ankaŭ la langon de Zemoki kaj li flustre konfesis al mi, ke bedaŭrinde eĉ li mem kutimas ĉiutage kulpi spiritualaĵon, kaj li promesis esti je mia helpo, nur petis min diskrete gardi liajn antaŭajn vortojn.

Mi certigis lin pri mia diskretemo, post kio ni detale pritraktis la aferon, kaj li konsilis, ke mi, volante partopreni, en la spiritualaĵo, faru ian utilan laboron, ĉar mi tamen ne povas deziri, ke la betikoj nutru min senpage.

Pri tio mi ege miris, ĉar ĝenerale estas konate, ke la spiritualaĵon donas la hinoj, do, ĉi tie ĉiu vivas senpage kaj, se ni tamen serĉas distingon inter pago kaj senpageco, tiam

nur la betikoj povas esti senpage vivantaj, ĉar ili simple forprenas mian spiritualaĵon.

Kiam mi komunikis ĉi tiun mian opinion, mi ricevis responde tian riproĉon, kvazaŭ mi mem estus forprenanta ilian spiritualaĵon. Li deklaris, ke tute male: kiel la abeloj sian mielon ricevas de la abelkulturisto, same ni ricevas de la betikoj nian spiritualaĵon.

Mi ne povis kredi al miaj oreloj, mi pensis, ke li erarŝanĝis la vortojn, sed, kiel evidentiĝis, ili fakte kredas, ke la abelkulturisto donas la mielon al la abeloj, kaj pro tio ni ĉiuj ŝuldas dankon al niaj betikoj, kaj mi nur pripensu, kio okazus, se iutage la betikoj ĉesigus siajn funkciojn kaj ni ĉiuj mortus pro la malsato.

Al tio mi respondis, ke mi mem vidis per miaj propraj okuiloj, ke la spiritualaĵon donas la hinoj, sed li responde konsilis pli atenti pri miaj vortoj kaj ĉesigi la argumentadon per miaj okuloj, ĉar vera konaano ne povas diri tiujn kaveajn aferojn. Ni devas kredi, ke la spiritualaĵon donas la betiko kaj ankaŭ, cetere, la homo havas ne nur okulojn, sed ankaŭ bruhuon kaj ĉi tiu estas pli grava.

La bruhuo signifas same neestantan aferon. Kompreneble la lingvo servas priskribi nur konceptojn, kiuj havas ian estantan esencon, do, mi povas nenion diri pri ĝia esenco, mi priskribos nur tion, kiam ili ĝin uzas:

La bruhuo estas la fina kaŭzo de la tuta kontraŭnatura mondkoncepto kaj vivmaniero.

Ekzemple, la difektado de la seĝo estas bezonata, ĉar ĝi estas kipu. Vakeon vekrii estas necesa, ĉar ĝi estas ketni, la kvadraton malhonorigi estas malpermesite, ĉar la kvadrato estas aneba kaj, se la sana cerbo demandas kial entute necesas la ketni, kipu kaj anebaoj, tiam ili respondas: "Ĉar la

homo havas bruhuon". Do la bruhuo bezonas ĉian tian aferon, kiu por la homo mem tute ne estas bezonata.

Laŭ ĉi tio estas memkomprenebla la supozo, ke la bruhuon kiel prakaŭzon ni traduku per paranojo, sed la malsano de la behinoj superis la simptomojn de la paranojo kaj ankaŭ, cetere, ili parolis pri la bruhuo ne kiel pri stato, sed kiel pri io estanta, eĉ pli; kiel pri io samtempe estanta kaj neestanta. Nome, se mi demandis, kiel aspektas la bruhuo, ili konsternite rigardis min, nomis min bivalg, sed ĝian formon ili ne povis priskribi.

Do Zemoki proponis bonvole, ke li helpos al mi akiri utilan okupiĝon, kaj ĝis tiam li donos al mi iom el sia spiritualaĵo.

Post kelkaj tagoj li fakte kondukis min al iu betiko, kiu, konsidere al la persono de Zemoki, akceptis min tre afable. Mi klopodis, prenante mian dekstran piedon, superkriegi eĉ Zemokin per la vake-vake-veado, post kio li nomante ankaŭ min kaleb, interesiĝis pri la kreskado de mia nazo kaj favore deklaris, ke li estas ema doni al mi oficon de beratnu, kvankain multaj bravaj konaanoj konkuras pri tiu posteno, eĉ tiaj, kiuj per mortobato de pluraj kemonanoj pruvis siajn kapablojn koncerne la anebaojn.

Per tio mi okupis mian postenon.

Tion, kion mi devis fari, mi priskribas kun hontruĝa vizaĝo. Mi konjektas, ke miaj sampatrianoj min malestimos, ĉar mi, estante angla ŝtatano, tamen tiom profunden mergiĝis. Nur tial mi ne povas prisilenti la okazintaĵojn, ĉar mia firma intenco estas ĉion rakonti, rekte, sincere, konforme al la realo, dece al angla ĝentilhomo, eĉ se la verdiremo malutilas al mi.

Por mia senkulpigo mi mencias nur tion, ke mi estis devigata fari tion, krome mi estus elmetita al la malsato. Por

trankviligi miajn samlandanojn, mi deklaras krome; ke mi neniam forgesis mian honoran devon al mia patrio, pro kio mi, en mia senhonora stato neniam malkaŝis mian devenon al la behinoj kaj, se mi pri tio estis demandita, mi ĉiam deklaris min esti amerika ŝtatano.

Esperante ke mi sukcesis iom repacigi miajn amatajn samlandanojn, per mia korekta konduto, mi provas priskribi mian postenon. Tiu konsistis el du taskoj: la unua estis, ke en ĉiu tria tago oni pendigis al mia kolo strangan pecon de teksaĵo, truitan ĝis ĉifoniĝo, kaj mi devis ĉirkaŭporti brilan kvadraton sur la korto, dum antaŭ mi iris telerplanda betiko kun lada skatolo inter siaj manoj, kaj ĉirkaŭ mi oni ludis kanton per muzik-instrumentoj. la aparato disblovis malbonodoran gason, kaj fine mi devis ĵeti unu tre bonan vestaĵon en fajron.

Mia dua tasko estis la disdono de la flavaj ŝtoneroj. Mi scias, ke la Leganto jam antaŭe ridas kaj nekredeme akceptas miajn vortojn, sed, se mi volas persisti je la vero, mi tamen devas priskribi ĝin. Krom mia veremo min instigas al tio ankaŭ mia entuziasma patriotismo, ke per la konatigo de la stultaĵoj de ĉiu tiu senkultura kaj idiota hordo mi instruu miajn sampatrianojn al la respekto de la prudenta Granda Britio.

Do mia laste menciita tasko konsistis el tio, ke mi devis kolekti flavajn ŝtonerojn, kiujn en difinitaj tagoj mi portadis en la jam menciita lada skatolo, laŭte tintigante per skuado. Poste la betiko paŝis apud mi kaj, dufoje ekfrapante ties flankon per elmetita ŝtonero, mansignis, ke mi disdonu la enhavon. Kaj mi malfermante ĝian fermoplaton, donis al ĉiu po unu pecon. La homoj pro tio deliraj pro ĝojo kaptis siajn dekstrajn piedojn per la mano, vakevakeis kaj kaŝinte la flavajn ŝtonerojn sub siaj akseloj, disiris.

Kvankam jam tiu farso mem estas tre komika kaj superas la plej groteskan karnavalon, tamen la plej komika estas la klarigo: nome, tiuj malfeliĉuloj kredis, ke la flava ŝtonero tenata sub ilia akselo estas nutra, eĉ ili estis konvinkitaj, ke ĝi subtenas la vivon, la homan korpon, kaj ili benis pro tio la betikojn. La manĝon, kiel ni scias, la publika opinio malestimis kaj hontis, kvankam ja ĉiu manĝis. (La vorto "spiritualaĵo" servis por narkoti ilian konsciencon.)

Sed ilia manio ne elĉerpiĝis per tio. Aldoniĝis eĉ la kredo, ke nur tiu ŝtonero estas nutra, kies skatolo estis tuŝita de la betiko. Kiam mi ĝin kolektis, tiam ĝi ankoraŭ ne estis nutra.

Kaj ĝi nutris nur sub la akselo. Ili ĝin ne nur ne englutis, sed jam tuŝi ĝin per la buŝo signifis malhonorigon de la ŝtonero. Ĉe ili eĉ la ŝtonero estis malhonorigebla, ĉar, kiel ni scias, la manĝado kaj la buŝo estis hontindaj aferoj. Mi mem vidis juĝan proceson, kiam iu behino estis akuzita, ke kun flava ŝtonero sub sia akselo, li manĝis buterpanon. Kaj la juĝistoj tute seriozmiene priaŭskultis aron da atestantoj, sed tiuj refutis, ke la afero tiel estus okazinta. Tamen la akuzito estis kondamnita, ĉar pruviĝis, ke li, kun la flava ŝtonero sub sia akselo, menciis la buterpanon, per kio la ŝtonero jam estis malhonorigita. Ĉar estis regulo, ke tiam estas malpermesite eĉ pensi pri la spiritualaĵo.

Sed la frenezo de la subakseligo de la ŝtonero min tre incitis, kaj foje mi riskis antaŭ Zemoki la opinion, ke eble ĝi tamen ne estas nutra. Por pruvo mi argumentis, ke neniu vivanta estaĵo en la mondo nutriĝas ĉi-maniere. Sed Zemoki klarigis, ke ĝuste tiu fakto pruvas la ŝtonerteorion, ĉar la homo havas bruhuon, do li ne apartenas al la vivantaj estaĵoj de la mondo, kaj li kompreneble havas tute aliajn bezonojn.

Mi respondis, ke laŭ tio, kiel mi ekkonis en la universitato de Oksfordo la anatomion de la homo, ĉiu nia organo, de la

stomako ĝis la haroj, bezonas nutraĵojn kaj ne flavajn ŝtonerojn.

Sed Zemoki min atentigis, ke mi denove argumentas per miaj okuloj kaj spertoj, kio ne estas konsilinda, kaj li insiste min avertis eviti singarde la pridubon de la ŝtonernutriĝo, ĉar tiu estas ankaŭ aneba, kaj la behinoj estas tre ĝeniĝemaj koncerne sian bruhuon kaj similajn insultojn, ili jam ofte sange venĝis al pluraj lamikoj.

Jen mi denove aŭdis la danĝeran vorton "lamik", pro kies mencio mi devas kapti trancĉilon, kaj pri kies signifo ankoraŭ tiam mi ne havis konjekton.

En tiu momento Zemoki dolorplene ekhurlis vakevakeon, kaj alrigardante mi vidis proksimiĝi mian propran telerplandulon, antaŭ kiu iris alia behino kaj per verŝilo akvumis la herbaron.

Kompreneble ankaŭ mi ekkaptis mian piedon per la mano, kaj ni ambaŭ vetkriadis, ĝis la arlekena figuro malaperis. Poste mi demandis, kial oni akvumas la herbejon antaŭ mia betiko, sed li povis nur respondi, ke ĉar li estas betiko. Al mia demando, kial la betiko bezonas la akvumadon de la herbejo, li same respondis: "Ĉar li estas betiko."

Mi gapis al li senkonsile, kaj li klarigis, ke ekzistas ankaŭ pli elakaj betikoj, antaŭ kiuj akvumadas eĉ du-tri behinoj. Ĉar ili estas – betikoj.

Mi jam kuraĝis nur tre mallaŭte kaj timeme esprimi mian opinion, ke la akvumo estas eble tamen ne la plej utila laboro.

– Rekonu – li respondis, – ke vi ne rajtas tion aserti!

– Kial?

– Ĉar vi estas beratnu, kaj beratnu ne rajtas tion diri.

Do ne tial, ĉar ĝi ne estas vera, sed ĉar mi estas beratnu!

Nu, mi preferis silenti kaj nur daŭrigi la disdonon de la flavaj ŝtoneroj.

Pli poste mi sukcesis konatiĝi eĉ kun pli fantaziaj okupiĝoj. El tiuj mi mencias nur pri la "Rost-Mezura kaj Registra Ofico", al kiu mi ankoraŭ revenos en sekva ĉapitro.

Inter la strangaj postenoj mi devas mencii la figurgardistojn. En la korto, sur la pinto de iu lignokolono polurita lada kvadrato estis dratfiksita. Sub tiu senĉese, alterne nenifaradis du behinoj, kiuj prigardis, por ke ne provu iu ajn impertinenta kemonana fripono, ŝtonĵete aŭ per maldecaj esprimoj senhonorigi la ladaĵon.

Laŭ sana cerbo plej oportune estus ĵeti la tutan ladan brokantaĵon al la rubaĵo, por ke ne estu kion ŝtonĵeti kaj gardi, sed nature, mi jam ne kuraĝis tiel rektan kaj sinceran opinion laŭtigi. Do, mi foje demandis al Zemoki nur tion, ĉu ne estus pli bone prefere doni ian laboron al la gardistoj, kio pli utilus al la kona. Zemoki indignite min saĝigis, ke ili faras por la gloro de la kona la plej honestan kaj utilan laboron.

Mi silentiĝis kaj klopodis laŭtigi mian konvinkiĝon, ke tia honesta estimo de la laboristoj ankaŭ por mi estas tre agrabla.

Sed vane, inter la behinoj ne eblas aserti ion sen la ofendo de iaspeca fantomo, ĉar nun mi tial ricevis riproĉon, ĉar mi nomis la figurgardistojn laboristoj.

Cetere mi ricevis por mia laboro monon, kies ekziston mi jam tute forgesis inter la hinoj. Mi devis porti la monon al la Nutra kaj Vivdona Oficejo, kie mi povis aĉeti manĝajon, sed

malpli multan, ol kiom mi antaŭe ricevis de la hinoj, ĉar ĝian plej grandan parton formanĝis la betikoj. Ridinde, la plej realajn okupiĝojn mi vidis propre ĉi tie, en la Nutra kaj Vivdona Oficejo. Tiuj ĉi almenaŭ manipulis per estanta materialo, kvankam en aĉa kaj malica maniero.

Do mia nutrado estis multe pli malbona, kaj tiel mi ekkonis la alian koncepton, pri kiu mi inter la hinoj samtiel forgesis, kvazaŭ ĝi tute ne ekzistus sur la mondo: la materiajn zorgojn. Post ilia revivigo mi denove komencis atenti la aferojn el materiala vidpunkto, ĉar, dum mia manĝaĵo ne estis forprenita, mi tute ne pensis pri tio, kiel la aliaj nutriĝas.

Nun mi eksciis, ke inter la behinoj estas multaj malsatantoj, de kiuj oni konfiskas eĉ iliajn vestaĵojn, eĉ oni elĵetas ilin el iliaj ĉambroj, kaj multaj tranoktas sub la ĉielo. Mi ripetas: oni ne povas rifuĝi de la frenezo de la behinoj. Oni ne povas sin izoli, ĉar ili iras post la homo, konfiskas lian manĝaĵon, vestaĵon, kaj vane oni cedus kaj dirus: "bone, konfisku ĉion, nur lasu, ke mi vivu ermite en iu parto de la korto kaj tie mi kulturu por mi terpomon kaj frukton." Ankaŭ tio estas malpermesita. La sola rimedo estas por la vivo, se oni enmiksiĝas kaj aktive partoprenas en ilia memmortiga rabio.

La libereco de la privata vivo absolute mankas. Ili kaptas la homon, prirabas, turmentas, ĉiutage devigas lin malkonfesi sian sanan spiriton kaj li ne havas unu solan minuton de ripozo, ĉar la frenezulejo senĉese kirliĝas ĉirkaŭ li, svingante skurĝon pelas lin suferi.

Kiel mi jam menciis, ili konfiskis eĉ la vestaĵon. Ties unu parton foruzis la betikoj, alian parton ili truis kaj tranĉadis ĉifona, ĉar nur tiel ili povas ĝin "uzi". Krome mi eĉ devis – kvankam kordolore, – en ĉiu tria tago ĵeti en la fajron unu

tutan vestaĵon; dum mi tenis altleve la kvadraton, la betiko skuadis la ŝtoner-skatolon kaj la amaso hurlis vake-vakeon.

La behinoj ricevis nur uzitajn vestaĵojn, kaj ankaŭ tiun ili devis porti longajn jarojn, dum oni bruligis kaj tranĉadis antaŭ iliaj okuloj la tute novajn, delikatajn vestaĵojn, ĉe kiu procedo ili vake-vakeis, ĉar ili kredis, ke sen tia detruado ili iradus senvestaj!

Mi volis foje tiel senkaŝe diri mian opinion al Zemoki, sed pro miaj malagrablaj spertoj mi demandis nur, kio necesigas la forbruligon de la vestaĵo sub la kvadrato.

– La boeto – li diris. – Per tio ni akiras la emanantajn radiojn de la bikru por la buku kontraŭ la kemonanoj kaj la cirklo.

Mi ne povis ne rimarki, ke ĉi-okaze mi tamen ne opinias oportuna la bukuon, sed por ke mi evitu la akuzon, ke mi kunsentas kun la kemonanoj, mi rapide aldiris, ke mi volas pravigi nek la kemonanojn, nek la konaanojn, sed mi opinius plej oportuna, se ne estus kvadrato, nek cirklo, se ili ne kverelus pro la vortoj, se ne estus necese konfiski spiritualaĵon kaj vestaĵon sub la titolo de la boeto, se ambaŭ behaoj interpaciĝus, ĉesus la konceptoj de la anebaoj kaj la behinoj kunlaborante povus produkti pli multan spiritualaĵon, kaj ĉiu povus pli bone vivi kaj ankaŭ la betikoj ne havus malpli multe, sed eĉ ilia parto pliiĝus.

Ĉu miaj Legantoj kredas aŭ ne, nun ili atakis min plej furioze. Ili certe pli facile tolerus, se mi kunsentus kun la kemonanoj, sed la sanan pensadon ili ne eltenas. Li konsilis, ke mi bridu mian langon. Ĉar miaj vortoj danĝere similas al tiuj frenezaĵoj, kiujn predikas kelkaj impertinentaj aŭdaculoj, sed kiuj estis vive bruligitaj.

Al mia demando, kial tio estas krimo, li respondis:

– Nu, ĉu por vi ne estas sufiĉe granda krimo puŝi la mondon en sangon, flamon kaj mizeron?

Li deklaris, ke tiujn doktrinojn disvastigas nur frenezaj bruligistoj por detrui la boeton, ketnion, kipuon kaj ĉiujn grandiozajn fruktojn de la civilizacio, kiuj nun nin feliĉigas. Kaj, se mi deziras scii, kiuj estas ĉi tiuj aĉaj bruligistoj, mi eksciu, ke ili estas la lamikoj!

Jen mi eksciis la signifon de tiu vorto, kiu estas ĉe ili la maksimumo de la honorinsulto kaj pro kiu mi tuj devas piki per tranĉilo. Do la sanan cerbon ili nomis lamiko, kion mi jam antaŭe konjektis, sed pri kio nun mi certiĝis definitive.

Mi eksilentis kaj cerbumis, kiel mi povus tamen helpi pri ilia kompatinda mizero, ne insultante samtempe iliajn mempereigajn frenezaĵojn.

Fine mi diris, ke mi tute ne intencas ofendi la anebaojn: restu do la kvadrato kaj la buku, sed oportuna estus sendi la multajn beratnuojn, akvumistojn kaj konfiskistojn al la kamparoj; kulturi grenon, mielon kaj fruktojn, per kio ili povus akiri pli multan spiritualaĵon.

– Ne eblas – diris Zemoki, – ĉar, se la beratnu ne portos la kvadraton kaj la akvumisto ne akvumos, ili ambaŭ perdos sian spiritualaĵon.

Mi devas konfesi, ke el tio neniun vorton mi komprenis. Mi pensis, ke li eble ne scias, pri kio mi parolis, kaj por komprenigi mian ideon, mi komencis paroli pri alia ekzemplo. Mi diris, ke se iam ĉiu behino ricevus ordonon konstrui domon, multe pli da domoj kreiĝus ol nun, kiam multaj homoj kunloĝas en la sama ĉambro kun pluraj aliaj, eĉ ekzistas, ke iuj tranoktas sub la ĉielo.

Zemoki anstataŭ respondo brakplekte min kondukis al la domo, kiun mi vidis en la tago de mia alveno kaj el kiu unu parto estis konstruata, la alia detruata.

– Ĉu vi vidas? – li diris. – Kiel saĝe zorgas la konao pri tio, ke ĝiaj anoj havu loĝejon?

Ankaŭ la problemo de tiu stranga domo boris mian kapon per granda scivolo, do, uzante la okazon, mi demandis, kial, se ĝi servos por loĝejo, oni detruas ĝian alian parton. Sed li respondis same, kiel tiam la masonisto:

– Por ke ĝi ne estigu senloĝejecon.

Malkuraĝe mi rimarkis, ke pri la senloĝejeco helpas ĝuste la estado de la loĝejo.

Mi ne scias, kio estis tiam en mi tiel amuza, sed Zemoki komencis ridegi pri miaj vortoj, nomis min malfeliĉa bivag kaj deklaris, ke mi verŝajne ne konas eĉ la elementojn de la scienco de la loĝeja ekonomio. Tiuj aferoj, kiuj al mi aperas tre komplikaj, ĉe ili estas memkompreneblaj eĉ por la lasta akvumisto.

Mi klopodis gardi mian trankvilon, kaj ĝentile mi petis, ke li klarigu al mi la sciencon de la behinoj pri la loĝeja ekonomio.

Zemoki sidigis min sur benkon kaj komencis paroli.

Li rakontis, ke iam ankaŭ la behinoj konstruis domojn, baze de la falsa ideo ke tio malgrandigos la loĝejan mizeron.

Sed la materiala justo kompreneble postulis, ke el la senloĝuloj ricevu loĝejon nur tiuj, kiuj partoprenis en la konstruado. Tial al la konstruantoj oni donis ĉiumonate bele presitan legitimaĵon, por kiu ili rajtis loĝi dum unu monato.

Kompreneble komence ili vane ricevis legitimaĵon, ankoraŭ ne estis sufiĉaj domoj kaj nur malmultaj povis ricevi loĝejon, sed ĉe la progreso de la konstruado, pli kaj pli el ili venis sub tegmenton. Do, provizore ĉio ŝajnis esti en ordo.

Sed kiam la programo de la konstruado finiĝis, la loĝantojn oni devis unu post la alia elloĝigi sur la korton, ĉar ili jam ne laboris konstrue, do ili ne povis ricevi novajn legitimaĵojn.

Tiel ekkonis la scienculoj, ke la konstruado estigas senloĝecon.

Mi provis kontraŭdiri, kial oni postulis de la konstruantoj novan legitimaĵon, se la domoj jam pretiĝis, kial oni ne lasis ilin konstante loĝi.

Zemoki respondis, ke tio estus maljusta kaj ke lamikeco estus postuli loĝejon por homo, kiu jam ne konstruas. Sed li konsentis, ke la problemo estas tre komplika kaj pro ĝia solvo la kona dungas multajn scienculojn kun bonega salajro, kiuj tage kaj nokte cerbumas pri tio. Tiuj jam sukcesis fiksi la sciencan tezon de la loĝeja ekonomio, kiu estas jena:

"La loĝejo elloĝigas la homon."

Sed la solvon oni ankoraŭ longe ne malkovris, ĉar la problemo estas dilema: dum la daŭro de konstruo ekzistas legitimaĵo, sed ne ekzistas loĝejo, post la finiĝo de la konstruo ekzistas loĝejo sed jam ne ekzistas legitimaĵo. Komence oni provis tiun solvon, ke oni konstruigis eĉ pli multajn loĝejojn kaj intertempe la konstruantoj povis resti en siaj lokoj, sed tiel estiĝis ĉiam pli kaj pli multaj loĝejoj, pri kiuj oni nenion povis fari.

Do ĉiu konjektis tiom, ke la loĝejkonstrua laboro estas nur tiel komun-utila, se per ĝi ne kreiĝas loĝejoj. Tiel oni eltrovis,

ke la homojn oni devas laborigi, sed la loĝejojn tuj poste detrui, por ke oni evitu la katastrofan senloĝejecon.

– Sed tio verdire ne estas konstruado! – mi diris.

– Kompreneble ne! Nur tio mankus! Estas la saĝa prizorgo de la kona pri siaj anoj, ke ĝi donas detruan hakpioĉon en la manojn de la homoj, por ke ili ne restu senloĝaj. Tial ni devas estimi la konaon.

Pli kaj pli mi konvinkiĝis, ke ĉi tiujn homojn ia mistika forto forpuŝas de la realo kaj logiko. Vere, ili volas esti frenezaj. La realo estas ja tiel simpla kaj luma kaj la frenezaj delirdancoj estas ŝarĝoj muelantaj korpon kaj animon kaj tamen ĉi lastan ili elektas.

Mi devas pardonpeti de la regnanoj de la civilizita angla ŝtato, ke mi ilin tedas per la priskribo de tiaj idiotaĵoj, nur senkulpigu min la klopodo kompari tiujn stultaĵojn kun la inteligenteco de mia patrio, kiu tiaĵojn ne nur ne akceptus, sed eĉ ne komprenus. Per tio mi volas instrui miajn ŝatatajn sampatrianojn altetaksi kaj estimi la anglan ekonomian sciencon kaj la vivoformantan forton de la angla tero.

Por pruvi tion mi volas mencii ankoran alian tian farsaĵon de la behina ekonomia pensado kaj matematika senscio, kies legado nepre plenigas niajn ŝatatajn sampatrianojn per la fiera konscio de la spirita supereco. Tio estas la sekvontaĵo:

En la kolonio vivis mil ducent kona-anoj, kiuj ricevis samtiom da manĝa porcio. La Nutra kaj Vivdona Oficejo kompreneble konfiskis ĉion, sed la betikoj donis al la popolo nur tiom da mono, ke ili povis reaĉeti nur naŭcent porciojn. Tricent porcioj do superrestis. Ĉi tiujn aĉetis la betikoj kaj iliaj proksimuloj, ĉar ili ricevis multe pli da mono.

Tio estas nur aĉa kaj malhumana agado, tamen mi nun volas paroli ne pri tio, sed pri ilia matematika senkapablo.

Nome, iam estis decidite, ke la salajro de la popolo estos malaltigata. Tio fakte okazis kaj en la sekvonta tago ili povis anstataŭ naŭcent, aĉeti nur 750 porciojn kaj la restintajn 150 porciojn ankaŭ la betikoj ne aĉetis, ĉar ili havis ankaŭ nur unu stomakon.

La popolo kapturniĝis kaj ŝanceliĝadis pro malsato, la manĝaĵoj kunamasigite putris en la Nutra kaj Vivdona Oficejo. En la sancerba Eŭropo jam ĉi tio sola estas nekredebla, sed ankoraŭ pli stranga estis la decido de la betikoj, kun kiu ili volis aranĝi la problemon.

ĈCu ne, sancerba homo tiaokaze, konvinkiĝinte pri sia eraro, disdonus la restaĵon inter la malsatuloj aŭ plialtigus la salajron de la popolo?

Ne! Kiel ajn nekredeble sonas, la betikoj tamen ordonis, ke la restintan manĝaĵon oni devas elverŝi!

Tian vandalan detruon mi mem ne volis kredi, ĝis per miaj propraj okuloj mi vidis la elverŝon de la manĝaĵo. Vidante tion mi konsilis al ili, ke, se jam ili ne scias kion fari per la spiritualaĵo, prefere ili ne konfisku ĝin de la behinoj. Sed ili klarigis, ke tion oni ne povas fari, ĉar tio estus rabado kaj signifus perfortan intervenon en la individuan vivon, sed la libereco de la individua vivo estas la fundamenta tezo de la behina civilizacio!

Cetere li avertis min, ke mi gardu min de tiaj lamikmanieraj vortoj.

Tamen la kulmino venas nur nun! Kiam mi demandis kial ili elverŝas la restintan manĝaĵon, ili respondis, ke tial, ĉar ĝi estas tro multa!

Sed eĉ nun ni ne atingis la pinton!

Nome, ili estis tute konvinkiĝintaj, ke ili malsatas tial, ĉar ili havas tro multan manĝaĵon! Kaj pro siaj propraj stultaĵoj ili malbenis ne sin mem, sed la cirkonstancojn kaj la plenigon de siaj stomakoj ili esperis de la pliboniĝo de tiuj.

Jen estis do la behina matematiko!

Post ĉio ĉi verŝajne ne estas surprizo, se mi rakontas, ke same malamike ili staris kontraŭ la natursciencoj. Pli ĝuste, ili konis la ĥemion kaj fizikon, sed ili ne kuraĝis konfesi sian scion.

– Kiel tio eblas? – demandas verŝajne la Leganto, kiu en la civilizata Eŭropo estas kutimiĝinta, ke la sciencaj konoj estas ne nur ne honto, sed gloro.

Verdire ankaŭ mi mem ne povas tion kompreni kaj anstataŭ vastaj filozofadoj mi prefere konigas sen komentaroj la fendologion.

La ekziston de ĉi tiu stranga doktrino mi eksciis tiel, ke foje, kiam mi staris en la korto, iu behino retropaŝadante alproksimiĝis kaj al mi puŝiĝis. Li tiel tretis mian piedon, ke mi eksiblis pro la doloro.

Kaj li sen ia pardonpeto daŭrigis sian retroiradon.

– Bonvolu eble rigardi antaŭen! – mi murmuris grumble, sed tiu stoike respondis:

– Hodiaŭ estas plenluno.

Mi ne sciis, pri kio li parolas, kaj mi eĉ ne estus pli zorginta pri li, sed samtage mi vidis retropaŝadi almenaŭ ducent

homojn, kiuj pro nenia prezo estus farintaj unu paŝon antaŭen.

Fine mi demandis Zemokin, kiu aŭdante la aferon, elkore ridegis kaj trankviligis min, ke mi ne zorgu pri tio: ili estas maniaj idiotoj, kiuj kredas, ke se ili dum plenluno ne retropaŝadus, ili perdus la grandboeton.

Mi vere surpriziĝis kaj per sincera ĝojo mi devis konstati, ke tiu estis la unua inteligenta opinio de Zemoki. Sed mia ĝojo tuj estingiĝis, ĉar Zemoki deklaris:

– Komprezgeble el tio eĉ unu vorto ne estas vera, ĉar kiel ĉiu inteligenta homo scias, – la sola regulo de la grandboeto estas, ke oni ne trinku akvon, super kiu traflugis vesperto.

Mi jam ne kuraĝis ridi, mi nur plu demandis, kaj dum nia interparolo malkovriĝis jenaj fantaziaj aferoj:

La behinoj ĝenerale kredas, ke la nuboj kelkfoje frostiĝas ŝtonrigidaj. Tiam desupre ilin atakas iu tre stranga estaĵo kaj ilin disfendas. La sono de la fendiĝo estas la tondro.

Pri la figuro de tiu stranga estaĵo la opinioj estis diversaj. Eĉ ĝia agregateco ne estis klara antaŭ ili kaj kelkaj asertis, ke ĝi fendas la nubojn per siaj kornoj, dum laŭ aliaj tio okazas per ĝiaj piedoj. Pri tio daŭris grandaj disputoj, sed forte eraras la Leganto, se li kredas, ke eĉ unu sola el ili povis subteni sian opinion per pozitiva argumento. Se mi demandis, kial ĝi estas tiel, ĉiu respondis, ke tial, ĉar kiu ĝin klarigas alimaniere, tiu perdas la grandboeton. Kaj tion ĉiu timis.

Kompreneble ankaŭ pri la grandboeto ili ne havas difinitan imagon. (Mia ĝenerala sperto estis, ke ĝuste pri tiuj konceptoj kiujn ili mem elcerbumis ili scias nenion. La gravitan rapidiĝon ĉiu konis, la grandboeton neniu. Imagi

oni povas kiel ajn. Kial ili ne imagis almenaŭ unuforme)? El iliaj klarigoj mi povis kompreni tiom, ke la perdo de la grandboeto estas iaspeca malsano, sed tamen ne tia. Eble mi povus nomi ĝin plago, sed kial ĝi estas plago, ankaŭ tion ili ne scias. Ofte ili diris pri iu aŭ alia, ke "tiu jam perdis la grandboeton", sed ĉe tiuj mi povis konstati nek materialan mankon, nek sanan difekton. Tial al la Leganto, kiu provas cerbumadi pri la danĝeroj de la perdo de la grandboeto, mi rapidas deklari, ke ĉio vana. Iliaj vortoj ne havas sencon, ili timas nur la vortojn mem.

Despli estis surprize por mi ekscii, ke la kornpartianoj jam ofte mortigis homon pro siaj teorioj kaj longe batalis, por ke la homoj imagu ne tiun, sed ĉi tiun imagaĵon. Troviĝis eĉ tiaj homoj, kiuj malgraŭ la tranĉiloj tenataj ĉe ilia brusto kuraĝis deklari, ke la nubfendulo tondras ne per sia korno, sed per sia piedo, kaj anstataŭ prudente cedi ili preferis morti. Kian sencon havis trudi tiaspecajn cerbludojn ankaŭ al la aliaj, tio estas same enigmo por la sana racio, kiel tio, kian sencon havis la tuta afero.

Malgraŭ ĉia ĝisnuna nekredeblaĵo mi tamen devas deklari, ke mi ankoraŭ ne atingis la finon. Nome – kaj nun sekvos la kulmino, – tiuj homoj bone konis la esencon de la tondro! Kiam mi provis klarigi al Zemoki, ke la tondro estas la sono, kiu sekvas la elektran transfajreradon, li certigis min, ke tio estas konata al ĉiu behino.

Mi demandis, kial ili tamen parolas pri la nubfendulo.

– Ĉar la nubfendulo ekzistas – li respondis.

Kiam mi atentigis lin pri la kontraŭdiro inter liaj vortoj, li respondis, ke mi verŝajne havas nenian kapablon por la fendologio, kio ja estas grava morala manko. La fendologio estas tial vero, ĉar oni ĝin devas tiel diri kaj la homo estas

racia estaĵo, do li devas konsideri la aferojn ne nur laŭ ties rigida realeco, sed li devas strebi pli alten. Kiun ne trapenetras la vereco de la fendologio, tiun nenio distingas de la senmensa besto, kiu senpense paŝtiĝas sur la herbejo kaj laŭ blinda instinkto elkuras el la ekbrulanta stalo.

Mi rimarkis, ke ĝuste tio, ke ni estas raciaj estaĵoj, postulas, ke ni klopodu trovi ĝustan imagon pri la aferoj, sed li severe min riproĉis, ke la ĝusta imago de la aferoj estas tiu, kiun instruas la fendologio, ĉar la homo tiun bezonas.

Per zorgema trapensado pri miaj oksfordaj studoj mi tamen ne povis rememori pri ia ajn tezo, laŭ kiu la homa organismo bezonus fendologion, sed finfine mi ne intencis komenci senesperan disputon kun la maniuloj. Anstataŭe mi demandis, kial ni bezonas ĝin.

– Ĉar tiu formas la behinon al behino! – li respondis fiere.

Pri la vereco de tiu aserto ankaŭ mi mem estis profunde konvinkiĝinta, mi nur ne sciis, kial fanfaroni per tio? Sed li eksplikis, ke la fendologio estas firma punkto, sur kiu la ŝanceliĝanto ĉiam povas sin apogi, kiu defendas la homojn kontraŭ la duboj kaj gvidas lin al sekura haveno. La individuo same kiel la socio bezonas firman apogan punkton, sen kiu ni erarvagadus en la mallumo kaj sen helpo. Kaj sen tiu pilastro ruiniĝus ankaŭ la socio.

Pri la firmeco kaj neceseco de ĉi tiu punkto mi ja havis iom da dubo, sed por ne danĝerigi mian pozicion per senfrukta disputo, mi prefere petis lin klarigi, kiel rilatas la fendologio al la retroirado.

Tiel mi eksciis, ke pri la ecoj de la nubfendulo ili havas same diversajn imagojn, kiel pri ĝia formo.

Unu grupo proklamis, ke la nubfendulo vivas en groto kaj senĉese ridetas. Tion ili predikis kiel eternvalidan veraĵon kaj ankaŭ la betikoj ĝin toleris, eĉ aprobis.

Alia grupo asertis, ke la nubfendulo kelkfoje koleras, nome tiam, kiam iu behino dum plenluno ne retropaŝadas. Tiu behino perdas la grandboeton. Kompreneble ankaŭ ĉi tio estis eternvalida veraĵo: ili instruis ĝin en la lernejoj al la infanoj, kaj la betikoj ĝin aprobis.

Laŭ la tria grupo oni rajtas iri iel ajn dum plenluno, malpermesite estas nur trinki akvon, super kiu transflugis vesperto ĉar male la nubfendulo koleras kaj la behino perdas la grandboeton.

Kaj ĉiuj tri, akre inter si kontraŭdiraj elcerbumaĵoj estis aprobitaj de la betikoj kiel eternvalidaj veraĵoj. En la sama tempo, de la samaj betikoj!

Sed nur nun venas la kulmino!

Nome, ĉion ĉi la betikoj ne nur toleris, sed tute apogis. Sed se iu behino aŭdacis aserti, ke pri la ecoj de la nubfendulo neniu scias ion certan, ke mankas unueca opinio, do oni ne kreu al si necertajn imagaĵojn, sed restu sur la fizike malkovritaj partoj de la naturo, tiun homon ili deklaris lamik, liajn doktrinojn nomis infektaĵo kiu renversas la civilizacion kaj la disvastiganto estis grave punita! Ili eĉ deklaris, ke ankaŭ tiu perdas la grandboeton, kiu priaŭskultas la falsan doktrinon.

Petege mi petas la Leganton, ke li ne ĵetu planken la libron! Ĉiun vorton mi skribas el mia vojaĝa notlibro. Ne ricevu mia animo la gracon de la Ĉielo, se mi eĉ unufoje mensogas!)

La plej groteska okazaĵo de mia beratnua ofico estis sendube la bilevumado de la orelbetiko, en kiu ankaŭ mi

devis partopreni, por ke mi tintigu la ladskatolon de la flavaj ŝtoneroj.

Kiel ajn nekredeble sonas tiu historio, tamen mia vojaĝlibro ne estus kompleta sen ties priskribo.

Do la bilevumado de la orelbetiko okazis tiel, ke sur la oreloj de iu betiko oni pendigis du, terure grandajn, sur ĉenoj pendantajn kuprokubojn, poste du behinoj ekkaptis liajn piedojn kaj manojn kaj tiel balancante traportis lin en la korto, kie kolektiĝis ĉiu malsanulo de la frenezulejo. El liaj oreloj pendolis la kuprokuboj, kaj li tamen ridetis. Kune kun mi marŝis multaj akvumistoj kaj poste venis farsaj karikaturaĵoj. Estis iu, el kies nazo pendis longa ŝtupo, alia, kiu tenis sur sia etendita mano truitan brikon kaj ĉiuj ili estis troŝarĝitaj per amaso da ĉifonitaj delikataj vestaĵoj, dum ĉirkaŭe la duonveste ĉifona amaso de la malsanuloj furiozis kaj hurlis, multaj jen ekkuŝis sur siaj ventroj, jen suprensaltadis, kelkaj terenfrapadis siajn ŝuojn kaj poste alten ĵetadis tiujn, dum el la gorĝoj gargaris aenartikaj, simiosimilaj blekoj.

Ĉiumomente mi timis, ke ili nin mortbatos, pri kio mi cetere tute ne estis miranta. nur poste mi eksciis, ke la amaso hurlis ne pro indigno, sed pro ĝojo!

Kaj kiam mi demandis, kio ĝojinda troviĝas en tia malbela kaj abomena primoko de la natura homa digno, ili respondis:

– Nu, orelbetiko estas nur unu kaj li estas bilevumata nur en ĉiu oka jaro!

DEKUNUA ĈAPITRO

La aŭtoro venas en la skoro-n. – Ni konatiĝas kun la manieroj de la deformigo de la pensado. – La behinoj falsas la geometrion. – La konflikto de l'aŭtoro pro la infana bruhuo, kiun li senintence ruinigas.

Verŝajne post ĉio ĉi mi jam ne diras novaĵon, komunikante, ke ilia malsana cerbo same ne indulgas la infanojn, eĉ pli, ŝuste la senkulpan animon de la infano ili infektas per la plej groteskaj mensogoj.

Por ke ni bone komprenu la sekvontaĵojn, mi devas rimarki, ke la malsano de la behinoj havas tre klare la karakteron de la infekta epidemio, tamen, kiel kuracisto, kiu same en la oksforda universitato (en la Reĝina Kolegio), kiel dum mia dekdujara praktiko akiris iom da modesta sperto pri psikiatrio, mi povas firme aserti, ke tiu stranga malsano ne estas heredebla. Pli precize, el la behina malsano estas heredebla nur la inklino, sed tiu neniam eksplodus per akutaj simptomoj sen malutilaj perfortagoj.

Sed, – kiel la Leganto jam scias, – la behinoj ne toleras inter si la raciecon kaj, kiel ili volis trudi la frenezon ankaŭ al mi, same, la sancerbe naskiĝinta infano ne havas kontraŭ ili helpon kaj savon.

Neniu povas sin fortiri de la spirita kadukigo kaj, kiam la infano jam ellernis paroli, ili tuj metas siajn manojn sur lian animon kaj klopodas konfuzi lian klaran vidon en kio – mi devas konstati, – ili akiris fakte grandegan rutinon. Iliaj metodoj estas preskaŭ mirindaj pro sia sagaco kaj mi devis ofte primiri, vidante, ke se ĉi tiun grandegan fervoron ili uzus ne por kadukigo, sed por utila klerigo de la infano, ili verŝajne estus la plej perfekta socio de la mondo.

Estas preskaŭ konsterne, kiel grandan energion ili malŝparas por tiu celo. La infanoj estas sendataj en specialan kadukigan instituton, kie oni ripetadas antaŭ ili la plej fantaziajn malverajn elpensaĵojn, ĝis la sendifekta, natura intelekto de la infano konfuziĝas, ĝis li vidas ĉion laŭ falsa aspekto kaj se li jam perdis sian naturdonitan logikon, ili nomas lin: skorobehino.

Miaj Legantoj povas imagi, kiom maltaŭga estas tia skorobehino en la vivo, kaj mi kuraĝas aserti, ke en racia socio ili tute ne estus uzeblaj en ia ajn profesio.

Nur imagu ties sekvon, se tiaspeca skorobehino, kiu la manĝaĵon rigardas malestiminda fiaĵo, havus postenon en nutraĵvendejo. Aŭ, kian malutilon farus en tajlorejo tiuj, kiuj taksas pli altvalora la veston ĉifonigitan kaj pezigitan per ŝtonoj ol la sendifektan kaj komfortan formon, se ne mencii la interbatadojn, kiuj eksplodus, ĉar unu tablo estas ronda, alia kvadrata.

Nu, mi devas deklari, ke ili ne nur ne forigis la skorobehinojn el la postenoj, sed ili rigardis ilin pli taŭgaj, ol la klarajn kaj nedegenerintajn cerbojn, kaj ju pli konfuzajn imagojn havis la skorobehino pri la mondo, des pli grandan respekton li ricevis kaj des pli altrangajn postenojn li akiris. Kaj en kiu homo ankoraŭ briletis la fajrero de la klara logiko, tiu estis eksigita, kiel neuzebla. Kaj tio estis ankoraŭ la pli milda konsekvenco, kio okazis, se li nur ne laŭtigis sufiĉe la lernitajn malveraĵojn, sed se li provis laŭtigi la naturan realon, tiam li estis eĉ punata.

Mi ofte cerbumis, kio sekvus, se la prudentaj hinoj ne zorgus pri ili, kaj mi venis al la konkludo, ke ĉi tiu surkapen starigita socio malsatmortus en tre mallonga tempo, ja mortbatus sin mem. Absurde estas deklari militon al la naturo kaj matematiko. Mi povas aserti, ke nur vidinte la ŝtatestrojn de

la behinoj, povas la eŭropa homo vere estimi kaj taksi sian prudentan patrion kaj ties saĝan registaron.

Mi rememoras, kiel multe indignis la kulturita kaj humana loĝantaro de mia patrio pri la intenca kripligo de la piedoj de la ĉinaj virinoj. Mi ne scias, kiel ili opinius eksciante, ke la mondo havas parton eĉ pli malluman ol la malluma Azio, kie ne la piedoj de la homo, sed lia kapo, eĉ pli, lia diodonita sana cerbo estas kripligata, ĝis ĝi fariĝas neuzebla! Ĉar per kriplaj piedoj oni ankoraŭ povas vivi, sed, se la piedo, mano, lango kaj ĉiuj niaj organoj servas kriplan cerbon, la vivo povas esti nur aro da groteskaj kaj sencelaj suferoj, post kio la morto venas jam kiel saviĝo.

Mi koncedas, ke tiuj malfeliĉuloj sentas la suferojn kaj ĝojon inverse, sed ĉu estas imagebla korpo, kies sano plifortiĝus per la malestimo de la manĝado kaj per la malsatado?

Prave demandas la Leganto, kiel mi scias ĉion ĉi? Tiel, ke mi, bedaŭrinde, eĉ persone devis konatiĝi kun la instituto de la skoro.

Jam en la kvara tago de mia beratnua posteno, la betiko sendis min al la skoro, por ke mi tie disdonu la flavajn ŝtonerojn inter la infanoj.

Preninte al mi la ladan ŝtonerskatolon mi ekiris. Mi alvenis domon, kiu estis ĉirkaŭita de alta barilo. Ĝi jam estis konstruita de la behinoj, do, la Leganto povas imagi, kiel mizere ĝi aspektis.

Kio unue montriĝis al mi sur la korto, tio estis longa ligno-konstruaĵo, enhavanta ĉirkaŭ kvindek latrinajn niĉojn. Mi konjektis, ke tie minimume estas mil infanoj internigitaj, mi nur ne sciis kie, ĉar mi vidis entute nur malgrandan, stalsimilan konstruaĵon krom la latrinoj.

Enpaŝinte tien, mi vidis ĉirkaŭ kvindek geknabojn, kaj ankaŭ tiuj sidis dense unu apud la alia. Pli multaj eĉ ne estus havintaj lokon, kaj la aero estis preskaŭ netolerebla.

Super la enirejo estis brila kvadrato. Enirinte, ĉirkaŭe sur la muroj pendis bildoj, kies signifon mi ne povis kompreni. Sur la unua kuŝis behina kadavro kun eligitaj intestoj kaj sur ĝi dancis alia, furioza behino. Sur la alia bildo kuŝis surtere homo, kies kapo estis frakasita. El lia kapo fluis la sango. Li ridetis kaj sub ĝi estis surskribite: "Ho, kia plezuro!."

Sur la apuda bildo ia aĵo estis kovrita per tuko, sub kiu videblis la rando de la plado por manĝaĵo kaj estis surskribite: "Fi!". Mi vidis bildojn pri kripligitaj mebloj kaj vestaĵoj: al iu seĝo mankis unu piedo, en ĝia dorsapogilo estis enigita malrekta najlego. La mezo de alia tablo estis truita kaj sur ĝi staris stango de balailo, sur kies pinto pendis stumpa argilpoto, granda kalkŝtono kaj mortinta rato. Surskribite estis: "Kipu".

Inter la infanoj iradis la proko kun fajrerantaj, koleraj okuloj. Tiu estis plenkreskulo, kies profesio estis ripetadi la malveraĵojn al la infanoj, ĝis ili fine kredis tiujn. Ilia metodo rememorigis min pri mia malnova konatulo, kiu dresis sian hundon tiamaniere, ke li ĵetis al ĝi paperpeceton kaj se li diris: "Ho! kiel bona!", la hundo devis ĝin kapti kaj gluti. Sed se li ĵetis peceton da viando kaj diris: "Fi, kiel malbona!", la hundo devis sin forturni. (Parenteze mi demandas, kio okazus al la hunda socio, se ĝi estus gvidata de tiaj hundoj?) Sed eĉ sonĝe mi ne povis imagi, ke tia rezulto estas atingebla ankaŭ per la pensanta homa cerbo. Tamen estas verŝajne, ke la behinoj, kiuj tra jarcentoj sisteme kadukigis siajn cerbojn, jam denaske estas inklinaj al la behina malsano.

Kiam mi enpaŝis, la proko tien-reen paŝadis inter la infanoj kaj kelkfoje ekkriis:

– Kricc!

Ĉe tiu vorto la infanoj saltleviĝis, metis sian maldekstran manplaton sur la mezon de la dorso, la dekstran manon ili traŝovis sub la maldekstra genuo kaj kaptis la maldekstran orelon.

Je mia demando, kial necesas trudi al la infanoj tiajn neordajn pozojn, mi ricevis la respondon, ke la infanoj devas esti kutimigitaj al la – ordo!

Poste li kriis ion al la infanoj, je kio la tuta grupo sin turnis al mi kaj dolore ekveis vake-vakeon.

Kaj mi malfermis la ladan skatolon kaj transdonis al la proko la flavajn ŝtonerojn.

Li ĝin transprenis kaj la ŝtonerojn ŝutis sur la tablon, poste li foriris kaj revenis kun plado, kovrita per tuko. Mi vidis, ke sub la tuko estis la plej delikataj frandaĵoj.

Tiujn li demetis apud la ŝtoneroj kaj unu post la alia elvokis la infanojn. Kiu etendis la manon al la frandaĵo, ties manon li bastonbatis tiel, ke ĝi tuj bluiĝis, kaj la ceteraj infanoj devis lin minaci per siaj pugnoj kaj kriadi: "Kave!" Kiu manetendis al la ŝtoneroj, ties postaĵon li ekgratis, dum la infanoj afable ridetis kaj diris: "ketni!"

Post la disdono de la ŝtoneroj li komencis paroli al la infanoj pri tio, ke ege ni devas estimi ĉi tiun donacon, kiun la behinoj elbatalis al si per tiel multa kaj granda sangofero.

Kaj li rakontis longan historion pri la estinto de la behinoj, kiun mi konigas nur skize al la Leganto.

Li rakontis, ke la estinto de la behinoj dividiĝas en tri ĉefajn epokojn: komence estis la primitiva aŭ kruela epoko, poste venis la transira, aŭ duonkruela epoko, kaj poste sekvis la hodiaŭa, aŭ perfekta epoko.

Antaŭ longaj jarcentoj, dum la primitiva aŭ kruela epoko, la butukoj tiranis, trompis kaj rabadis la popolon. De la kolo de la butukoj pendis sur ŝnuro malantaŭe granda huffero kaj la popolo ne nur ne mortbatis, sed eĉ estimis ilin. (Ĉe tiuj vortoj la infanoj laŭte ekridis). La belki tiam okazis tiel, ke la homoj ĉe renkonto ŝovis sian fingron en la orelon de la alia, (la infanoj ridis eĉ pli laŭte), kaj ili rigardis kipu, se oni kudris diversajn flikojn sur la teksaĵon (la infanoj ŝanceliĝis pro ridego).

Sed sekvis certa behino, nomita Zeĉeĉe, kiu nomis la butukojn malnoblaj ĉarlatanoj, la ketnion kaj kipuon trompaĵo kaj manio. Li deklaris, ke la putrinta reĝimo de la butukoj devas esti detruota kaj li postulis la reĝimon de la racio.

La butukoj lin ekkaptis kaj senhaŭtigis vivantan. Sed Zeĉeĉe jam havis multajn adeptojn, kaj dum kvindek jaroj verŝiĝis la sango. Fine la zeĉeĉistoj forigis la butukojn kaj transprenis la regadon de la behinoj. Nun komenciĝis la transira, aŭ duonkruela epoko.

Sed la paco ne longe daŭris, ĉar la novaj registoj, kiuj nomis sin batakoj, same komencis turmenti kaj tirani la popolon, kiel la butukoj. Ili forprenis ĉion kaj nenion donis al la popolo. Desur iliaj zonoj pendis sur drato granda plumbopeco, kaj la popolo ne nur mortbatis, sed eĉ estimis ilin. (La infanoj ĉe tiuj vortoj preskaŭ eksplodis de la ridego). La belki estis, ke la homoj gratis la genuojn unu de la alia, kaj se iu ŝmiris sur la tolaĵon diverskolorajn malpuraĵojn, tiu nomiĝis kipu. (La infanoj jam ruliĝis sur la tero).

Kaj tiam venis Zaĉaĉa la granda, kiu nomis la batakojn ĉarlatanoj, pri la ketni kaj kipu kuraĝe deklaris, ke ĝi estas trompaĵo kaj manio kaj postulis la reĝimon de la racio.

Zaĉaĉa estis kaptita de la batakoj, lia ventro estis distranĉita, liajn intestojn dumvive eltiritajn oni ĵetis al la hundoj, kaj poste liaj adeptoj estis ekstermataj per la plej sagaca krueleco. (Ĉe tiuj vortoj la infanoj ekploris).

Sed la adeptoj de Zaĉaĉa pli kaj pli multiĝis, sekvis sesdekjara sanginundo, dum kiu plurajn batakojn oni kaptis, poste ilin kunligis, iliajn dentojn unuope elrompis, iliajn langojn elbruligis, kaj poste ili estis laŭlonge trapikitaj per stango. (La infanoj saltante aplaŭdis kaj ĝojis).

Kaj fine la zaĉaĉistoj venkis. Ĉi tie komenciĝas la hodiaŭa, aŭ perfekta epoko, dum kiu la regadon faras la elak betikoj, de sur kies genuoj pendas honorindaj bilevoj, kiuj per sia prudento certigas la reĝimon de la racio. Kaj de tiam ĉiu ricevas el la flavaj ŝtoneroj, ĉu betiko, beratnu, proko, ĉu nur simpla akvumisto aŭ skoro-infano. (La infanoj saltante vakeis).

Li parolis ankaŭ pri certa Zuĉuĉu, kiu hodiaŭ forte agitas kontraŭ la ordo kaj trankvilo: li aŭdacas nomi la honorindajn betikojn fariseaj poŝŝtelistoj, li ribeligas kontraŭ la perfekta ketni kaj kipu, li postulas, ke oni dornplenigu ne la seĝon, sed la ŝrankon, ke la belki okazu per la ektiro de la orel-lobo kaj la registara potenco estu transdonita al la bitekoj, kaj ĉion ĉi li faras en la nomo de la racio, kvankam estas evidente, ke tiajn aferojn povas aserti nur freneziĝintaj furiozuloj, kiuj pli-malpli frue gajnos sian indan punon. (La infanoj abomenis, kaj skuante la pugnon ili postulis elbruligi la okulojn de Zuĉuĉu).

Mi povas aserti, ke eĉ la plej ekstrema fantazio de Grand Guignol ne elpensis ankoraŭ pli abomenan terurdramon ol tiu, kiun ĉi tiuj rabiuloj reale efektivigis. Kaj anstataŭ kraĉinte pro memnaŭzo en la tubon de revolvero, pafi al si en la kapon, ili eĉ ĝojis, ke ili ĉion ĉi faris kaj ke ili sukcesis ĝin elbatali. (Kion elbatali? Neniu sciis, ili nur diris: la perfektan epokon).

Ankaŭ mi havis kelkfoje terurajn sonĝojn kaj okazis, ke mi sciis, ke mi sonĝas. Tiaokaze mi kolektis mian tutan forton kaj penadis vekiĝi. Post longa fortostreĉo mi fakte sukcesis vekiĝi al alia sonĝo, kiu alportis eble eĉ pli terurajn bildojn ol la unua. Kaj nur post longa tempo mi eksciis, ke ĝi estas ankaŭ sonĝo, kaj denove mi fortostreĉis kaj transvekiĝis al la – tria. Kaj ĉe ĉiu vekiĝo mi kredis; ke ĝi estas la definitiva kaj senduba maldormo.

Sed tiuj neniam vekiĝos.

Mi diras, ke dum la tuta terura rakonto mi tremis de frosto kaj profunde konvinkiĝis, ke la plej bela kaj plej nobla savo estus, se iu per unusola pugnofrapo forviŝus desur la serena vizaĝo de la kosmo ĉi tiun putran ulceron.

Poste mi demandis al Zemoki, kial ili difektas la senkulpan animon de la infanoj per tiaj teruraj abomenaĵoj. Li respondis, ke tial, por ke la infano pliriĉiĝu en sia moralo kaj kapabliĝu sekvi la pasintajn okazaĵojn kiel ekzemplon!

Sed ni reiru al nia temo.

La proko finis sian rakonton kaj deklaris, ke nun estos pritraktata la fendologio, pri kio parolos al ili la honorinda beratnu.

Mi ektimis, pensante, ke mi mem devas produkti iaspecan kolosan stultaĵon, dum kio mi nepre estus konfuziĝonta, sed

feliĉe aliel okazis.

La infanoj ekstaris, ili grupiĝis al du partoj kaj la mezajn benkojn lasante malplene, ili sidiĝis ĉe ambaŭ randoj de la ĉambrego.

Nun envenis du beratnuoj kaj la proko foriris.

Je la enpaŝo de la beratnuoj la infanoj komencis pugnobatadi siajn fruntojn kaj vakeis tiom dolore, ke la fremdulo, nekonanta la cirkonstancojn, jure povus kredi, ke patromurdantoj bedaŭras kaj pentofaras siajn krimojn.

Nun la du beratnuoj staris antaŭ la du grupoj kaj sammomente ekparolis.

La unua parolis pri tio, ke tiu homo, kiu trinkas akvon, super kiu traflugis vesperto, perdas la grandboeton. Kun tia homo amikiĝi estas malpermesite, ĉar li infektas eĉ tiun, kiu parolas kun li. Precipe malpermesite estas trinki el lia glaso.

La dua klarigis, ke dum plenluno oni rajtas nur retroiri kaj ne rajtas amikiĝi kun antaŭeniranta homo, ĉar tiu infektus nin. La ŝuon de tiaspecaj homoj oni devas forbruligi.

Ambaŭ deklaris, ke la alia parolas impertinentajn mensogaĵojn, kies vortojn aŭskulti estas malpermesite, ĉar ĉiuj vortoj estas veneno. Poste ili ambaŭ deklaris:

– Ho infanoj,estu vi piaj!

Al tiuj vortoj ambaŭ grupoj de la infanoj ekbruis, vespomaniere ili tumultiĝis, atakis unu la alian kaj furioze interbatadis. Ili rompis la glasojn unu de la alia, perforte detiris kaj disŝiris la ŝuojn de kelkiuj kaj intertempe ofendis unu la alian per tiom maldecaj kanajlaj esprimoj, kiujn mi ne povas komuniki al la Leganto.

La du beratnuoj rigardis la teruran scenon sen iu ajn emocio, kaj fine, por mia plej granda surprizo, ili brak-enbrake foriris kun la plej granda amikeco.

Mi staris senmove, kaj per malfermita buŝo mi gapis al ili.

Nur post la pordfermiĝo mi povis ekmoviĝi. Mi postkuris ilin kaj tremvoĉe demandis, kial ili parolis tiajn aferojn al la infanoj, kiuj okazigis la teruran scenon.

Ili rigardis al mi, kvazaŭ mi estus veninta el fremda planedo.

– Ni devas nobligi la karakteron de la infanoj – diris la unua, cetere ni ĉiuj farîŝus nekulturitaj kanibaloj.

Pro mia konfuziĝo mi apenaŭ povis elbalbuti, ke post ĉi tiuj vortoj mi jam tute ne komprenas la interrilaton inter iliaj prezentadoj kaj la nuna bona amikeco.

Ili ridetis.

– Ni servas ambaŭ al la sama nobla celo, se eble sur diversaj vojoj – li diris. – Sed nun ni devas adiaŭi, ĉar ni rapidas.

Feliĉe alvenis la proko, kiu revenigis min al la infanoj.

Li antaŭ ĉio ektiris la orellobon de iu infano, ĉar li eligis la langon al alia knabo. La proko avertis ilin al mildeco kaj al estimo de niaj homfratoj, li nomis la knabon sentaŭga bubo, al kiu vane parolas la bonkora beratnu.

Poste li deklaris, ke nun estos pritraktata la geometrio.

Komence mi ne sciis, kiel tia serioza kaj ekzakta scienco venas ĉi tien; mi tamen trankviliĝis, ke mi fine aŭskultos ian klarsencan aferon. Baldaŭ ĉio evidentiĝis.

Ili pritraktis la cirklon, sed jam komence mi preskaŭ svenis pro mirego, ĉar li asertis, ke la cirklo havas du fokusojn kaj la sumo de la radio-vektoroj estas konstanta, kio, – ĝenerale sciate – estas la karakterizo de la elipso,

La vorto jam balanciĝis sur miaj lipoj por korekti lian eraron, kiam li rimarkis, ke la cirklo havas ankoraŭ unu regulon, nome, ke estas malpermesite diri pri ĝi, ke la punktoj de la cirkonferenco situas de la centro en la sama distanco.

Mi jam tute konfuziĝis. Do, se li scias kio estas la cirklo, kial estas malpermesite nur korekte paroli pri ĝi?

Tiel mi ne plu kuraĝis interrompi lin, nur sekvontatage mi demandis ai Zemoki, kiu klarigis ke aserti pri la cirklo, ke ĝi estas ronda, estas tial malpermesite, ĉar ĝi estas la insigno de la kemonanoj. Kaj kiam mi pruvadis mian pravon per la geometriaj faktoj, kiuj tamen estas neŝanĝeblaj, li respondis, ke ne nur geometriaj faktoj ekzistas en la mondo, sed ankaŭ anebaoj, kaj tio estas pli grava fakto. Fidela konaano ne rajtas aserti la cirklon ronda.

Ili publike neas simplajn geometriajn faktojn, kiujn ĉe ni scias kaj publike asertas eĉ la eta infano. Kaj la plej interesa estas, ke ili mem tion ne faras pro konvinkiĝo, eĉ pli, ilia konvinkiĝo estas tute alia, sed ili tamen neas, ĉar: "tiel oni devas diri." La homoj mensogas eĉ ne por aliuloj, sed por si mem, kaj tio radikiĝas tiel forte en ili, ke ili mortbatus tiun, kiu kuraĝus laŭte esprimi tion, kion ĉiu scias.

Mi ankaŭ demandis al Zemoki, ĉu li mem kredas ĉion ĉi, post kio li konfesis, ke li ne kredas, sed al la popolo tamen necesas tiel instrui la aferojn, ĉar, kvankam li mem estas inteligenta homo, se la profana amaso lernus la cirklon ronda, tio kaŭzus la plej danĝeran renversiĝon. Mi demandis, kial. Sed li ne povis doni klarigon. Li parolis pri

iaspecaj rokfirmaj aferoj, pri ia fundamento, pri idea apogilo, pri iaspeca ordo, kiu devas esti sekurigata kaj kompreneble pri la bruhuo, kiun la behino ja havas, do, pri ĉiuj tiaj aferoj, kiuj nenian interrilaton havas kun ĉi tiu simpla geometria fakto, sed eĉ unu vorton mi ne aŭdis pri la demandita afero mem kaj vane mi petis klarigi la temon, li diris, ke li parolis ĝuste pri tiu, nur mi ne komprenis.

Sed ni reiru al la skoro. Post la elipsologio la infanoj elmetis kajerojn kaj la proko ordonis priskribi la cementfabrikadon.

La infanoj eksidis, skribis, kaj post dek minutoj la proko kolektis la kajerojn, trafoliumis ilin kaj fine elektis iun.

Ĉi tiu estas la plej bona – li diris kaj donis la kajeron al mi.

Mi komencis ĝin legi, sed mi mirege vidis, ke la infano tra du folioj skribis nur ĉi tiujn du vortojn: "vake betik, vake betik, vake betik…" ktp.

Mi pensis, ke mi eraris, mi refoliumis la kajeron, sed tie mi jam vidis pli malnovajn skribaĵojn kun tiaspecaj titoloj: "La flegado de la katara malsanulo", "Priskribo de la planedoj de la sunsistemo", "La kalkulo de la surfaco de la triangulo." Post la titoloj sekvis ĉie la senfina ripetado de la vakebetik tra paĝoj, kiun nur kelkfoje interrompis tiaj frazoj: "vake kona!", "fimortu kemono!" aŭ "fi, spiritualaĵo!"

Neimagebla!

Poste li klarigis al la infanoj strangajn fremdajn vortojn, kiuj tamen ne signifis iliajn maniojn, sed la objektojn de la ĉiutaga vivo: la tablo, seĝo, domo, mano, piedo, do, ĉiu objekto..

Mi miris, kial necesas instrui lingvon, kiun neniu parolas. Al mia demando la proko respondis, ke skorobehino ja devas

tion scii. Kompreneble mi denove demandis, kial li devas scii, sed li denove respondis, ke tial ĉar la ne-skorobehinoj ne scias la skoro-lingvon.

Poste li klarigis multegajn stultaĵojn: se ni iras apud iu, kiu estas pli ol sep jarojn pli juna ol ni, ni devas teni nian manplaton sur nia nuko; sur la korto ni devas iri piedpinte, sed en la ĉambro ni demetas unue la kalkanon. Li klarigis, je kiu tago de la monato ni devas antaŭenkombi nia hararon kaj je kiuj tagoj ni rajtas porti blupentritan ŝuon.

Kiam mi demandis la kaŭzon de tiaj reguloj, li respondis, ke tiaj estas necesaj, ĉar la ne-skorobehinoj ne kondutas tiel.

Post mallonga tempo la proko deklaris, ke ĉiuj povas foriri, kaj ni kune kun la infanoj forlasis la kripligan instituton.

Sur la korto mi pardonpetis, ĉar mi devis moinente flankeniri. Mi volis enpaŝi al unu el la niĉoj, sed la proko saltis al mi kaj, ekkaptinte mian manon, kriis:

– Kion vi volas, malfeliĉulo?

Mi devis senkaŝe nomi mian bezonon laŭ ĝia nomo, sed li min ne enlasis.

– Sed eksciu, ke tie estas faratajnur aĉaj funkcioj!

Embarase mi respondis, ke mi havas scion pri la aĉa destino de tiuj niĉoj, sed ni ĉiuj estas tamen homoj kaj mia veziko jam streĉiĝas ĝis krevo.

– Mi diras ĝuste pro tio – li kriadis plu. – Ĉu vi scias, por kio estas tiuj niĉoj? Por la spiritualaĵo!

Tiel mi eksciis, ke ĉiu infano havas apartan niĉon, kaj ili rajtas manĝi la tagmanĝon nur tie, enfermiĝinte.

Kaj kiam mi interesiĝis pri ties kaŭzo, li menciis denove la ketnion. Per kio alia ili argumentus la kutimojn neargumenteblajn per racio, ol per fantasmagorioj, imagitaj en la aeron? Ĉar ĝi estas ketni! Ĝi estis regulo, sed neelkalkulebla kaj stulta. Idiota elcerbumaĵo, sen ia ajn reala bazo, kion mi per angla vorto eĉ proksimume ne povas traduki.

Mi ĉirkaŭrigardis senkonsile en la plej granda embaraso kaj volis demandi, kie estas ĉi tie la latrinoj, kiam mi senatende ekvidis naŭzan spektaklon.

La elvenintaj infanoj sur la korto unu post la alia elbutonumis siajn vestaĵojn kaj antaŭ la okuloj de la proko, sen ia ajn hontemo, malplenigis siajn vezikojn. Mi volis ĝuste konsternite atentigi la prokon, la vorto jam balanciĝis sur miaj lipoj, kiam mi ekvidis, ke la ekzemplon de la infanoj ankaŭ li sekvas sen ia ajn skrupulo.

Mi forturniĝis pro honto kaj ne povis reteni mian opinion pri ilia malbelega konduto, sed li tute ne ĝenis sin en sia funkcio, eĉ mire demandis, kial tio estus hontinda?

– Ĉar tiel postulas la deco! – mi respondis, sed kompreneble angle.

– Kio estas deco?

Verdire mi embarasiĝis, serĉadis la vortojn, kaj mi devis rekoni, ke ĉi tiuj malfeliĉuloj eĉ por la deco ne havas vorton. La Leganto povas imagi, en kia malfacila situacio mi troviĝis, sed eĉ proksimume mi ne povis traduki ĝin al la lingvo, kiu pretiĝis vere nur por aferoj, neestantaj en la naturo.

Karakteriza estas pri ili, ke kiam mi tamen provis ĉirkaŭdire klarigi la decon, li respondis, ke ĝi povas esti nur stulta

manio sen ia reala bazo.

Kion alian mi povis atendi de frenezuloj?

Naŭzite ĝis la profundo de mia animo, mi rapide diris pricc-prucc kaj foriris, por ke hejme, aranĝonte miajn necesaĵojn, mi enfermiĝu en mia ĉambro kaj ĝis la morgaŭa "laboro" liberiĝu de iliaj frenezaj torturoj.

Sed la sorto, aŭ pli ĝuste, la frenezo ne lasis, ke mi finu la hodiaŭan tagon nur per tiom da aventuro.

Ĉar, kiam mi elpaŝis tra la pordo, infano, dum ludo, rifuĝante de sia kunulo kuregis kaj per tuta svingo karambolis kun mi. Mi kolere lin riproĉis.

– Malfermu viajn okulojn, fileto!

La infano senkomprene gapis al mi.

– Kion? – li demandis.

– Viajn okulojn! Rigardu antaŭen, se vi kuras!

– Kio estas miaj okuloj?

Mi jam volis lin insulti, ĉar mi kredis, ke li volas min nur inciti, sed la infano petis kun la plej serioza mieno, ke mi klarigu al li, kio estas la okuloj.

– Tiuj du brilaj kugloj super via nazo – mi diris montrante.

– Kaj kial mi malfermu ilin?

– Por ke vi vidu!

– Ĉu vidi per la smeraldoj? – li demandis mirege.

Nun mi jam vidis, ke la infano ne konas siajn okulojn, kaj malgraŭ mia kolero mi klarigis per kelkaj vortoj, ke ili ne estas smeraldoj, sed okuloj per kiuj ni vidas, sed la infano nur ridis, poste subite turniĝis kaj kuris al la proko.

– Vake, vake, – li kriis ekscitite. – Tiu homo diris, ke la smeraldoj estas okuloj kaj mi devas vidi per ili!

Mi jam ne plu ĝenis min per li, mi volis ekiri al mia vojo, sed la proko per kelkaj impetaj paŝoj saltis al mi, ekkaptis mian brakon, flankentiris min kaj tie min riproĉis en ekscitita tono.

– Kial vi ruinigas tiun senkulpan etulon?

– Ĉu mi ruinigas?

– Ne neu! La infano scias ne per si mem, ke li havas okulojn, kaj li devas vidi per tiuj! Tion li povis lerni nur de vi!

Surprize mi staris. Mi tute ne neis, ke mi diris tion, mi nur demandis, kial tio estas ruinigo?

Li rigardis al mi eĉ pli konsternite.

– Ĉu laŭ vi ne estas ruinigo, se la infano ekkonas siajn organojn antaŭ sia tempo? Ĉu ne estas ruinigo, se li ekkonas, kion oni devas fari per ili?

Kontraŭ tio mi plej intense protestis, deklarante, ke tia falsa metodo havas nenian sencon. La infano pli-malpli frue ekkonos, por kio estas la okuloj, la organojn oni tamen ne povas uzi por aliaj celoj. La destinon de la organoj ni ne kaŝi, sed plej eble frue malkaŝi devas al la infano. El la kaŝado la infano gajnas nur danĝerojn.

– Ho, vi aĉulo! Ĉu al vi ne estas danĝero, se la malforta burĝono malfermadas siajn okulojn kaj volas vidi per tiuj?

Mi jam ege koleriĝis kaj ne povis min bridi. Mi konsilis al li, se li estas frenezulo, li kuracigu sin, sed ne molestu sur la publika strato normalcerbajn homojn. Vorto sekvis vorton, el la preterpaŝantoj multaj kolektiĝis ĉirkaŭ ni, al kiuj mi plende rakontis la aĉan insulton, sed ĉu miaj Legantoj kredas aŭ ne, ili ne silentigis mian insultanton, sed min riproĉis atake, kaj mi povis rifuĝi nur per rapida kuro elinter la frenezuloj. Kaj ili ankoraŭ tiam kriadis post mi, ke mi detruas la bruhuon de la infano!

Poste mi demandis ankaŭ al Zemoki la kaŭzon de tiu idiotaĵo, sed li parolis denove pri ordo, ketni, plantaĵo, kaj fundamenta ŝtono, nur al mia demando mi ne ricevis respondon, kaj mi ankoraŭ hodiaŭ ne scias, kiel mi tiam pekis, sed verŝajne en mia situacio ĉiu racia angla ŝtatano troviĝus en la sama necerteco.

Tiu konstanta necerteco kaj timego naskis en mi tre strangan senton, kiu nature, en la sana Granda Britio estas nekonata, kaj ĝuste pro tio estu al mi permesate, ĉefe por miaj nervokuracistoj-kolegoj, ĝin mencii, kiel psikologian noton.

Nome, iom post iom min penetris la sento, ke mi mem estas la senvalora, sentaŭga frenezulo. Ke devas ekzisti io, kion la behinoj ĉiuj konas, nur mi ne kapablas ellerni, ĉar tiu kapablo mankas en mi. Kvankam interne mi sentis spiton kontraŭ la idiotaĵoj, tamen iom post iom mi jam komencis kredi, ke tiu spitemo estas nur la kaŝado de mia senkapablo kaj ĝi estas laŭesence nur mia malestimo al mi mem.

Por ilustri tiun senton, eble mi povas kompari al tiu, kiel se oni longe rigardas de ponto la riveron. Post iom da tempo oni iluzias, ke la rivero estas la fiksa punkto kaj oni moviĝas. Ĉe mia alveno, kiam mi vidis ilian memturmentan stultecon, min ankoraŭ plenigis iom da memfido, mi estis konvinkita,

ke mia racia helpo nenie estas tiel bezonata, kiel en ilia medio.

Sed mi devis sperti, ke ju pli publikutilan veraĵon mi diris, des pli akrajn atakojn mi ricevis kaj, eĉ se ili laŭokaze ne suferigis min, unu aferon mi neniam povis akiri: ke ili komprenu la duoble-duon. Naturajn faktojn, kiujn eĉ la seninteligenta animalo per si mem scias, ĉi tiuj neniam povis encerbigi. Al miaj vortoj la respondo estis ĉiam nur ĝisnaŭza ripetado de maniaĵoj kaj neestantaj fantasmagorioj. Inter la aŭdita vorto kaj ilia cerbo absolute ne estis interligo.

Ĉi tiu senespera senfrukteco, la obstina kaj neĉesigebla vortodraŝado, sed ĉefe la furioza persekuto de la sana cerbo ennervigis en min la senton, ke la malklera, malgranda kaj stulta estas mi mem. Kien ajn mi paŝis, mi ĉiam karambolis kun fantomoj, dum la logiko kaj la memkompreneblaj naturaj veraĵoj ĉi tie tute ne estis bazo de la penskomunikado.

DEKDUA ĈAPITRO

Nun ni konatiĝas kun pli grava stadio de la behin-malsano: kun la kipu. – Malsamopinio inter Zemoki kaj Zeremble kaj ĝiaj sekvoj. – La manieroj de la malbonigo de la seĝo. – La superŝnuristoj. – Iu behino predikas la sanan cerbon. – Ni ekscias, ke la kipuo estas por la pulmo. – Disputo pri la brusto de la virino kaj pri la papili-bilevoj. – La historio de iu fama mufruko.

Por ke oni ekkomprenu la kipuon, antaŭe al la Leganto mi devas rakonti malĝojan historion, al kiu estis oferita mia delikata vestaĵo ricevita de la hinoj.

Mi devas rememorigi la Leganton, ke jam ĉe mia alveno min surprizis, kiajn mizeraspektajn vestaĵojn portas la behinoj. Ĉiuj vestaĵoj estis traŝiritaj en kelkaj lokoj tiel, ke jam ĉe la plej malgranda venteto ili frostotremis. Krome ili surpendis la plej diversajn objektojn: ŝtonojn, skarabkadavrojn, dentoskrapilojn, ostojn, ktp. La celon de ĉi lastaj mi ne komprenis, sed iliaj mizeraj ĉifonoj vekis en mi malgraŭ mia tuta naŭzo kompaton. Mi pensis kun iom da riproĉo pri la hinoj, kiuj, – kiel mi tiam opiniis, – tiel avare vestas ilin, ankoraŭ pli, eĉ la kudrofadenon ili envias al la malfeliĉuloj. Mi timeme pensis pri la tempo, kiam ankaŭ mia pura kaj sendifekta vestaĵo eluziĝos, kaj ankaŭ mi mem vestiĝos kiel almozpetulo.

Sed provizore kun la agrabla kaj fiera sento de la riĉeco mi portis inter ili mian vestaĵon. Mi sentis min vera kinostelo, vidante la okulojn post mi turniĝintajn kaj aŭdante la interflustradojn, kiuj sekvis miajn paŝojn.

Ĉi tiu sensacio poste tamen fariĝis al mi iom ĝena, Ĉar ĝin akompanis la konsciencriproĉo, kiun ĉiu bonintenca homo

sentas, se lian riĉecon sekvas la avida rigardego de la malriĉuloj.

Multe mi cerbumadis, kiel eblus helpi pri la ĉifoneco, de kiu ankaŭ Zemoki ne estis escepto. Sur liaj genuoj kaj sur la maldekstra sidvango oscedis grandaj truoj, de tiuj pendolis la ĉifonaj ŝiraĵoj de la drapo.

Foje mi fakte menciis al li mian bedaŭron kaj esprimis mian kompaton al la malriĉaj, ĉifonitaj amasoj.

Zemoki kunsente kapjesis, deklaris, ke por la vestado de la amasoj ankaŭ la betikoj faras ĉion fareblan, sed la problemo estas tre grava, ĉar bedaŭrinde la publiko ne povas akcepti pli multan vestaĵon, ĉar ili havas tre malmultan.

Mi sentis iom da konfuzo kaj deklaris, ke la fakto, ke la homoj havas malmultan vestaĵon, jam per si mem pruvas ke ili povus akcepti ankoraŭ pli multan, sed li respondis, ke tio pruvas ĝuste la malon, nome, ke ili ne povas akcepti pli. Por ke la amaso ricevu vestaĵon, antaŭe estus necese, ke ili jam havu multe. Tio estas nerefutebla ekonomia tezo, kiun en la Nutra kaj Vivdona Oficejo elkalkulis homoj pli saĝaj ol ni.

Sed li tamen konfesis, ke multaj homoj iradas en mizeraj vestaĵoj, kaj aldiris:

– Ankaŭ vi ne povos estonte iradi en tia plorinda maskaĉo.

Mi tute ne estis preparita al tia respondo, sed Zemoki klarigis, ke mi povas maksimume hejme restadi en tia vesto, sed kiel beratnu, mi ne povas iri tiel inter la homojn, ĉar tian portas nur la tre malriĉaj homoj kaj eĉ tiuj nur por tre malpuraj laboroj.

Mi ne volis kredi al miaj oreloj, sed li duafoje diris la samon kaj decide deziris, ke mi tratranĉu mian veston.

Mi firme kredis, ke el li parolas nur la envio. Superece mi respondis, ke mi dankas, sed por mi estas taŭga ankaŭ la sendifekta vesto, sed Zemoki tre serioze kaj bonkore konsilis ne fari el mi frenezulon; beratnu devas ja zorgi, ke li aperu en bona vestaĵo.

Al tio mi respondis, ke mia vesto estas bona, ĉar ĝi estas sendifekta, kaj li pruvadis, ke tute kontraŭe: la tratranĉita vestaĵo estas pli bona, ĉar ĝi estas kipu, kaj ĝuste pro tio ĝin portas pli multaj homoj.

Nature mi ne estis tiom facile trompebla. Superece, eĉ kun iom da moko mi opiniadis pri la kipuo, post kio Zemoki rigardis min per profunda malestimo kaj ŝultrolevante foriris.

Mi pensis la aferon tute aranĝita, sed post kelkaj tagoj mi ricevis novan alvokon el multe pli grava loko.

Nome, tiam mia betiko mem atentigis min, ke mi klopodu tranĉadi mian veston, ĉar oni postulas de beratnu, ke li adaptiĝu al la prudentaj reguloj kaj ne vestiĝu kiel idioto.

Do, mi denove devis konstati, ke en la vivo ne estas okazo en kiu oni povas sin izoli de la frenezo. Ili venas post la homon kaj lin devigas kunfreneziĝi.

Nun estis riskita mia posteno, mia ĉiutaga pano, do, kvankam dolorkore, mi devis fuŝi miajn vestojn.

Dum du tagoj mi esploradis, kiel aspektas la vera kipuvesto, sed mi vidis preskaŭ tiom da manieroj da distranĉado, kiom da behinoj estis en la kolonio.

Fine mi konstatis, ke la plej multaj eltranĉis la drapon sur la maldekstra brusto kaj sur la dekstra sidvango kaj pendigis sur la kolumon hirundan plumon kaj majskarabon.

Do, inter pezaj ĝemoj ankaŭ mi tranĉis mian bonan veston, kaj min konsolis nur la scio, ke per tio mi almenaŭ certigas mian ĉiutagan panon kaj mian pozicion inter ili. Tiu scio iome trankviligis min kaj alitage, kiam mi en mia "kipu"-vestaĵo aperis antaŭ Zemoki, mi jam gaje lin pricc-prucc-is kaj afable ridetante montris mian kostumon atendante la efikon.

Sed Zemoki por mia plej granda surprizo ekridegis:

– Ho, vi malfeliĉa bivag, kiel vi povis tiom fuŝi vian veston?

Eĉ haltis mia spiro, kaj mi povis nur balbute elbuŝigi, ke ĝuste li diris antaŭ kelkaj tagoj, ke mi devas tiel fari, kaj espereble mi ne estas nur viktimo de malsprita ŝerco.

Je tio li eĉ pli forte ridegis kaj diris, ke mi verŝajne nenion konjektas pri la kipu. Nome, ĉi tiu tranĉado tute ne estas kipu, ĉar ĉi tiun tranĉmanieron jam ĉiuj portas!

Tiel mi ekkonis, ke nek tio estas kipuo, kion ĉiu portas, nek tio, kion neniu portas. Eĉ pli: kio hieraŭ estis kipu hodiaŭ ne plu estas.

Mi estis nur scivola, kio estas do la kipuo?

Do, post la difektado de mia vesto, en tia murdema humoro mi grumbladis dum kelkaj tagoj, kaj mi revadis pri tio, per kiaj elektitaj turmentoj mi ekzekutus Zemokin se iam la sorto lin donus al miaj manoj.

Post kelkaj tagoj mi foje sidis sur benko, kiam Zemoki kaj Zeremble alvenis kaj per amika pricc-prucc sidiĝis apud mi.

Mi ĝene diris kelkajn ĝentilajn vortojn pri la vetero, je kio ili enue respondadis, kaj poste la parolo transiris al la dornumo de la seĝo.

Tial mi devis elkroĉiĝi el la diskurso kaj mi sentis, ke apud ili mi estas nur tolerata bivago.

Dum iom da tempo mi ĝene silentis, sed fine mi senkuraĝe demandis, kial entute la seĝo devas esti dornumita?

– Ĉar tio estas kipu – ili respondis.

– Sed kio estas kipu? – mi demandis, kaj mi decidis, ke nun mi ne lasos min subpremi, sed per logika menso mi kondukos la aferon, ĝis fine mi ilin pelos en konfuzon.

– Kipuo estas, kio estas agrabla – ili respondis en la plej natura tono de la mondo.

Post tio mi postulis klarigi, kio estas por ili agrabla. Al tio ili lakone respondis:

– Tio, kio estas kipuo.

Mi devis konvinkiĝi, ke ĉi tiujn homojn oni ne povas konfuzi. Nome, ilia cerbo estas libera de la brido de la logiko, kiu retiras la gvidrimenon antaŭ la eraroj kaj kreas interligon inter la aŭditaj vortoj kaj la funkcio de la cerbo.

Mi tamen denove postulis klarigi, kian sencon havas la dornumo de la seĝo, sed li respondis same per demando:

– Ĉu por vi estas tute egale, ĉu vi sidas sur glata aŭ sur dornplena seĝo?

– Tute ne. Ĉar sidi sur glata seĝo estas pli agrable.

Zemoki amuzate ridis pri miaj vortoj, humorplene pugnobatis mian dorson, rimarkis, ke mi estas bonhumora knabo, nur mi devas priatenti, ke mi ne malkaŝu mian bivagecon al aliaj.

Tio jam estis pli multe, ol mi povis toleri. Ke mi tamen ne esprimis tute senĝene mian opinion, kaŭzo por tio estis nur, ke intertempe en mia cerbo ekbrilis grandioza venĝa ideo.

Dece dankante la instruon mi hejmeniris kaj tie mi sekrete fiksis kelkajn lignajn dornojn sur mia seĝo. La sekvantan tagon mi atendis la okazon ensidigi Zemokin. Mia intenco estis eĉ, por la pli granda efiko, lin enpuŝegi dum la ĉeesto de atestantoj.

La sorto estis je mia helpo, ĉar mi trovis Zemokin kaj Zereblen kune en la korto. Mi elkore invitis ilin en mian ĉambron, kion ili fakte akceptis, kaj kun humorplena interbabilado ni iris al mia hejmo.

Hejme mi atendis, ĝis Zemoki venis antaŭ la dornumitan seĝon, kaj tiam mi subite puŝpremis lin sur la "kipu"-on.

Li dolorplene ekhurlis, kaj mi elkore ridegante demandis, ĉu estas bongusta la sido en la kipu?

Zemoki saltleviĝis, ekrigardis la seĝon, kaj je mia grandega surprizo nun li komencis ridi.

– Ho, vi bivago… vi bivago… – li balbutis singultante pro ridego. – Nature, ĝi pikas, se ĝi ne estas kipuo. Vidu! – li sin turnis al Zereble, – laŭ li ĉi tio estas kipuo!

Zereble alrigardis, kaj nun ili ambaŭ ekridis. La muroj ŝanceliĝis, kaj sur miaj lipoj frostiĝis la venĝplezuro.

– Kial? – mi demandis konsternite.

– Kial! Ĉu vi ne vidas, ke ĉi tiuj dornoj estas senkoloraj? Ho, mia amiko, oni devas ĝin pentri laŭ kipua maniero.

– Kaj tiam ĝi ne pikas?

– Kiel ĝi povus piki? La vera kipuo ne pikas. La vera kipuo lulas, ĉar ĝi estas kolora! Sed ho, kial mi klarigas tion al bivag!

Mi jam tute konfuziĝis, kaj tiuj ridegis plenbuŝe. Sur miaj lipoj balanciĝis kolera respondo, sed momente mi ekpensis, ke eble ili signas per la "pentro" ion alian, per kio oni moligas kaj komfortigas la dornojn. Mi singarde demandis:

– Kaj kiel oni devas ilin pentri?

La vizaĝo de Zemoki ŝanĝiĝis je emfaze serioza.

– Nu, aŭskultu: ĉi tiujn ĉe la rando ruĝe kaj la mezajn blue.

– Tio ja estas stultaĵo! – mi deklaris kun profunda konvinkiĝo.

– Vi pravas! – kriis al mi Zeremble, kaj pro la mirego mia mandiblo defalis.

– Vi pravas! – li daŭrigis plilaŭtiginte sian voĉon. Vi havas pli da kapablo por la kipuo.

Mi ne sciis kion diri. Momente mi pensis, ke lia cerbo kontraŭ espero resaniĝis.

– Tio estas vere stultaĵo, – li daŭrigis. – Ĉar oni devas la randajn pentri blue kaj la centrajn ruĝkolore.

Mi konvinkiĝis, ke ĉi tie ne ekzistas helpo, kaj mi eksilentis.

Sed tiuj akre ekdisputis, citis la majstrojn de la kipuo, kaj post kvin minutoj ili sin ĵetis unu al la alia, ŝirante kaj batante sin reciproke. Al Zemoki rompiĝis du dentoj, la kapo de Zeremble ŝvelis kiel aerbalono kaj, kvankam intertempe ili frakasis sur siaj kapoj en pecojn ankaŭ mian "kipu"-seĝon, disŝiris mian litkovrilon en ĉifonojn kaj tretrompis la pordon

de mia ŝranko, tamen mi povas firme aserti, ke dum mia ĉi tiea restado ĉi tiuj estis por mi la unuaj agrable pasigitaj minutoj.

Sed mia agrabla sento ne longe daŭris. Kiam mi poste restis sola, min kaptis timo, pensante, ke foje ankaŭ mi mem povos esti la pasiva subjekto de tia kipu-disputo, kaj tiam, – mi opiniis, – se eĉ la kompetentuloj de la kipuo estas tiel draŝataj, kion oni faros al mi, malfeliĉa bivago?

Tial mi decidis, ke kiom ajn vandala kutimo estas la kipuo, mi ellernos la esencon de la kipu. Mi jam sciis, ke ĝi estas sencela kaj stulta, sed mi ankoraŭ kredis je la ekzisto de ia sistemo.

Mi komencis tiel, ke mi klopodis kunveni kun la majstroj de la kipu. Demandadi mi ne kuraĝis, sed mi solvis tiel la problemon, ke dirante ĝeneralaĵojn, mi flate laŭdis ilian laboron, kio – laŭ mia sperto – estas tre efika metodo kaj ekirigas la amikecon. La laŭdanton ili ne priridas, eĉ se li diras (laŭ ili) stultaĵojn.

Sed ĉiu majstro komencis per tio, ke li mallaŭdis la alian kaj pruvadis ke oni devas difekti kaj fuŝtranĉi la seĝon ne tiel, kiel la alia faras, ĉar ne tio estas la vera kipuo.

Kaj, fakte, ĉiu rigardis nur sian propran galimation kipu, kaj ĉiu difinis ĝin diverse, kvazaŭ la diskuto temus pri aferoj, starantaj ekster ilia volo, kiel ekzemple la evoluo de la rasoj, aŭ la grupiĝo de la elektronoj. Sed la kipuo estas kreita de ili mem, kaj la plej harstariga estas ke, dum ili tute precize konis la evoluon de la rasoj kaj la elektronojn, pri siaj propraj elcerbumaĵoj ili havis nenian komunan, unuecan aŭ precizan ideon. Ĉu ne estus pli facile elcerbumi unusolan ideon?

Jam tiutempe mi konjektis, ke mi neniam ellernos la regularon de la kipuo, ĉar ĝi absolute ne ekzistas; nur tion

mi ne povas kompreni ĝis hodiaŭ, sur kiu bazo ili tamen povas diskuti pri ĝi dum tagoj?

Ankaŭ la ceteraj vivreguloj de la behinoj estas ja amaso da frenezaĵoj neekzistantaj en la realo, sed ili estas almenaŭ reguloj. Sed la regulojn de la kipuo neniu sciis, kaj oni tamen devis ilin sekvi, kvazaŭ ili ekzistus. Do, la kipu signifis ne nur neestantajn aferojn, sed eĉ tion oni ne sciis, kiamaniere tiuj ne ekzistas. La afero aspektis, kvazaŭ ili estus kreintaj la kipuou por tio, ke oni povu trovi eraron eĉ en tiu homo, kiu ellernis ĉiun regulon de ilia surkapen starigita vivo. Plej ĝuste mi povus diri, ke la kipuo estas duagrada kretenaĵo.

Eble tute ne necesas diri, ke tiun duagradan malsaniĝon de la cerbo ili ne nur rimarkis, sed ili eĉ rigardis la kipuon la plej supera manifestiĝo de la homa menso kaj estis tre fieraj pri ĝi!

Kaj se iu dirus ĉe kipudisputo, ke multe pli grava estus la konstruo de komforta seĝo, la malkovro de la serumo de la tuberkulazo aŭ la enflikado de iu trua domtegmento, tiun li nomus malklera kaj idiota bivag.

Ili estis fakte konvinkitaj, ke la kipu estas la ĉefa celo de la vivo kaj la kreantaj sciencoj estas destinitaj nur subteni nian vivon por la "ĝuoj" de la plialtgrada kipuo.

Tiu ĉi malsano amarigis ĉiun branĉon de la vivo kaj malebligis ankaŭ la validiĝon de la tekniko, kuracado kaj ceteraj utilaj sciencoj.

Ekzemple ili boris malgrandajn truojn tra la kulero tiel, ke la supo elfluis. La ortangulan formon de la klinko ili rektigis en linion tiel, ke oni povis la pordon malfermi nur prenante ĝin per ambaŭ manoj. En la fenestrojn ili enmasonis grandajn ŝtonojn tiel, ke por la sunradioj apenaŭ restis malgranda

truo, eĉ pli, la tamen restintan vitran surfacon ili enŝmiris per diverskoloraj ŝmiraĵoj.

Kaj ili malbonigis ne nur la objektojn, sed ĉiun oportunan funkcion de la vivo. Se la behin iris al sia celo tiel, ke post ĉiu kvina paŝo li eksaltis kaj turnis ĉirkaŭ sia akso, ankaŭ tio estis specimeno de la kipuo. Multaj eĉ akompanis ĝin per monotona, konfuza hurlado. Kaj fine, se por la komuniko de la pensoj ili uzis ne tiujn vortojn, kies signifo konformas al la komunikaĵo, sed konfuzan galimation, kiu havis nenian interrilaton al la temo, ankaŭ tio nomiĝis kipuo.

Sed miaj Legantoj apartenas plejparte al la kulturita laika publiko, kiu serĉas en mia verko prefere la priskribon de la ekzotaj landoj por plivastigi sian etnografian kaj geografian scion, postulitajn de la civilizacio, dum la nervokuracistaj analizoj malpli interesas ilin.

Do anstataŭ superflue elmontri mian modestan psikiatrian scion per la analizo de la kipuo, mi preferas provi la simptoman priskribon, pli interesan por la laika publiko, nome, kian seĝon la unuopaj kipumajstroj opinŭs esti kipuo.

Mi jam menciis, ke la plej multaj fiksis pintajn konusojn en la seŝojn, sed ankaŭ tie ĉi dividiŝis la opinioj: unu grupo fiksis tiujn en la dorsapogilon, alia asertadis, ke oni devas tiujn najli en la sidplaton. Estis, kiu puntigis la manapogilon de la seĝo, ke oni ŭe povis ĝin preni per la mano, kaj ĝi pikis la brakon, la alia najlis noditajn ŝnurojn sur la sidplaton, pro kies nodoj oni ne povis sursidiĝi.

Sed estis iu grupo, kiu asertis, ke la seĝo estas nur tiam bona, kiam ĝi estas simpla.

Sed ho, ne pensu la Leganto, ke ties cerbo saniĝis kaj volis pretigi normalan seĝon sen nodoj, dornoj kaj puntoj! Tute ne! Por ili la simpleco signifis, ke unu desegis de la seĝo la

dorsapogilon, alia la piedojn, tria demetis la sidplaton, kiuj estis laŭ ili nur "komplikaĵo" kaj "afektaĵo". La kvara diris, ke ĉio tio ankoraŭ ne estas sufiĉe simpla, la perfekta kipuo estas atingebla nur per la forigo de ĉiu parto de la seĝo. Unu el tiaj majstroj fiere montradis sian ĉambron, en kiu estis nenio kaj al la demando de la mireganta vizitanto li diris:

– Blanka seĝo en blanka aero.

La du grupoj tamen konsentis en tio, ke la seĝo estas por si mem kaj kiu faras seĝon nur por sursidi, kiel sensenta besto, tiu estas bivago.

– La seĝo por la seĝo! – ili diris facilgeste.

Cetere mi ĝenerale spertis, ke ju pli racie sonis iu ilia opinio, reale ĝi estis des pli freneza, kion la Leganto baldaŭ spertos.

Nome, tamen troviĝis tria grupo, kiu deklaris, ke la seĝo estas por ke ni povu komforte sidi, do ni ne metu noditajn ŝnurojn sur la sidplaton.

Ĉu ne, kiel racie ĝi sonas? Kaj nun mi petas la Leganton, ke li apogu sin fikse!

Ĉar tiuj, kiuj nomis sin superŝnuristoj, el ĉi tiu tute korekta premiso venis al la konkludo, ke oni devas la nodojn ligi ne per la ŝnuro, sed per – aero!

– Ĉar,- ili diris,- la kipuo estas pli altgrada afero, sekve ĝi havas nenian interrilaton kun la utilaj objektoj. La kipuo estas alia kaj la seĝo estas ankaŭ alia, kaj la kipuo devas esti tute sendependa de la seĝo, por ke ĝi manifestiĝu en sia absoluta pureco.

Ĉi tiuj stariĝis sur la placoj, siajn okulojn ekstaze suprenturnis kaj per siaj manoj tuttage faris gestojn kvazaŭ

ili ligus nodojn. La amaso rigardis ilin kun pia respekto, multaj ĵuris, ke ili vidas la nodojn, kiu ne vidis tiun ili nomis malprogresema bivag kaj asertis, ke tiuj nodoj superas ĉiujn ĝisnunajn. Tamen ekzistis kelkaj, kiuj priridis la tutan aferon, deklaris ĝin esti frivola kaj sensenca ĉarlatanaĵo, akuzis la superŝnuristojn per dekadenco, sed por eviti, ke la Leganto denove kreu al si falsan opinion, mi rapidas diri, ke tiuj estis ŝnurpartianoj kaj opiniis, ke la nodo estas tamen bona nur, se ĝi estas ligita per ŝnuro, kaj sur la seĝo ĝi penetras en nian postaĵon.

Simila trompiĝo trafis min ne malofte. Tia okazo estis ekzemple, kiam iu kipu-majstro diris al mi per tre serioza tono:

– Kiujn vi vidas ĉi tie ĵonglaĉi ĉirkaŭ la kipuo, ĉiuj estas frenezuloj kaj ĉarlatanoj. La sego estas destinita, por ke ni sidu, kaj tiam ĝi estas bona, se ĝi estas komforta. La nodoj kaj dornoj same ne taŭgas sur ĝi, kiel sur la aero.

Mi esprimis mian varman kunsenton kaj demandis, kiel la behinoj kondutas kontraŭ li, havanta tian kuraĝan kaj veran opinion.

Li respondis, ke la behinoj lin rigardas bivag pro lia opinio.

Mi preskaŭ plorante falis al lia kolo. Varma, amika konversacio evoluis, ni kune mallaŭdis la tutan frenezulejon, ĝis li foje kontraŭ atendo deklaris:

– Plej kipua estas, kio estas utila, ĉar la kipuo estas la utileco mem.

Tiam min komencis kapti ĝena sento de la disonanco. Mi time demandis:

– Do, se ne ekzistas kipuo sendepende de la utileco, kial necesas la aparta esprimo: "kipu?"

– Ĉar la kipuo ekzistas kaj naskiĝas kune kun la homo.

– Sed tamen, se la kipuo estas la utileco mem! -mi kontraŭdiris. – Ĉar ĉu ne, kian sencon havus ĉi tiu frazo: "la plej animala estas, kio estas besto?"

– Kipuo ekzistas kaj devas ekzisti – li daŭrigis obstine: Mi konsilas al vi legi multe, kaj vi komprenos, ke ĝin ni bezonas, ĉar ĝi estas la plej altgrada manifestiĝo de la homa menso, ĝi estas tio, kio faras la vivon vivo. Sen kipuo ni ne povus vivi.

Mi eĉ dufoje demandis, sed pruviĝis, ke li diris kipuon. Ne vitaminojn kaj ne albumenojn. Ili firme kredas eble, ke ili sen kipuo mortus pro beribero aŭ skorbuto.

Liaj vortoj efikis al mi kiel malvarma duŝo kaj per ĝentila grato de postaĵo mi rapide adiaŭis. Sed li ne regratis, ĉar li deklaris, ke la tuta ketni estas idiotaĵo; jam venis la tempo de la puriga revolucio, kiu donos novan, racian ketnion al la mondo, kiam la homoj ne gratas la postaĵojn unu al la alia kiel frenezuloj, sed senceremonie diros: "Racia menso, vake!" kaj ekfrotas sian frunton per la dikfingro.

Mi rememoris denove pri tiuj hororplenaj sonĝoj, el kiuj mi klopodis vekiĝi, sed mi nur transvekiĝis al eĉ pli hororplena.

Ĉi tiuj malfeliĉuloj ekde jarcentoj faras nenion alian, ol luktante kun siaj sonĝataj inkuboj, vekiĝi el unu sonĝo al la alia, el sufero al sufero, kiu diferencas de la antaŭa nur laŭ ekstera koloro, kaj ili neniam deskuos la katenojn de la sonĝo. Lunatikaj erarvagantoj, kiuj neniam povos fariĝi homoj.

Kaj nun la Leganto imagu mian situacion inter tiuj, kiu do mem ne scias la sencon de la vortoj faritaj de ili mem en la aeron, vortojn, kiujn ili komentis laŭ mil manieroj, parolante pri ili dume, kiel pri vere estantaj aferoj. Tiu stranga decideco, kun kiu ili parolas pri siaj ĥimeroj, vere embarasas la aŭdanton, ĉar ili predikas per tia facileco kaj entuziasmo, ke la sanmensulo kredus, ke ili parolas pri io, kaj li eĉ hontas, ke ĉion ĉi li ne konas, li balbutas kaj decidas lerni. Komence tian senton havis ankaŭ mi, nur post longa tempo mi ekkonis, ke ĉio ĉi fakte ne havas sencon kaj eĉ etinfano, havante ne konfuzitan cerbon, scias multe, multe pli, ol ili, kiuj la konon de la artefaritaj fiksaj ideoj – kies sencon ili tute ne konas, – rigardas nepra kondiĉo de la klereco.

Estas imageble, kiel mi sentis min en tia socio, kie la sumon de la duoble-du oni diras jen kvin, jen tri kaj laŭ ĉiaspeca regulo alie kaj alie, sed nur nepre ne kvar. La malfeliĉa sancerbulo provas tion sekvi, por ke li ne estu ekskomunikata, sed li estas senpova, ĉar li konas nur unu regulon: la naturan veron, kiun li povas elkalkuli per siaj fingroj, sed kiun aldiri estas terura kulpo. Kaj neniam li scias, kiel li devas aserti la aferojn en ĉi tiu momento.

Tia malfeliĉulo baraktas en eterna necerteco, ĉar kiel ajn li penadas, li ne povas ellerni la plej gravan: forgesi la aritmetikon.

Ofte mi petis de Zemoki ian direktigon, el kiu minimume mi povus ekkoni kiel kompreni la kipuon, kial ĝi entute ekzistas kaj kiel utilas, ĉar, se ĝiaj reguloj jam ne havas argumenton, ĝia ekzisto tamen devas havi ian kaŭzon. Sed li mansvinge aranĝis mian demandon.

– La kipuo estas instinkto, naskiĝinta kun la homo mem. Tiu, kiu naskiĝas sen tio, estas bivag, al kiu estas vane provi klarigi.

(Kvankam foje mi jam rimarkis, denove mi ripetas, ke tio ne pravas. La behina malsano ne estas heredebla. Mi povas firme aserti el mia propra sperto, he kvar-kvinjaraj infanoj, kies instinktoj, do iliaj varmo, – malsato, – soifo – kaj ceteraj sentoj estis sanaj, montris nenian interesiĝon al la dornita seĝo. Vidante la nodojn, ili aperigis nenian reagon, dum samtempe ili manetendis al la buterpano per videbla ĝojo kaj dum malvarma vetero ili sidiĝis per si mem apud la fornon. El la behina malsano la infano heredas nur la inklinon, kiu nur per longdaŭra, intenca infektado evoluas al malsano en la skoro kaj dum la vivo, pasigita inter la behinoj.)

Do, pri la kipuo mi sciis nur tiom, ke ĝiajn regulojn difinas ĉiu grupo alie, eĉ mi parolis ankaŭ kun tia homo kiu diris, ke "la kipuo estas la homo mem". Mi devas mencii ankaŭ tiun strangaĵon, ke al la kipuo havas interrilaton ankaŭ tiaj aferoj, kiuj eĉ laŭ ili havas al ĝi nenian interrilaton.

Ne konsterniĝu la Leganto, mi kalkulis pri tio, ke la konfuzeco de miaj vortoj la Leganton jam igas dubi eĉ pri mia propra menso. Sed ĉi tiu specimeno de iliaj frenezaĵoj jam estas tiel konfuza, ke mi povas ĝin ankaŭ difini nur konfuze. Miajn vortojn mi povos komprenigi eble pli bone per ekzemplo.

Zemoki rakontis iam al mi, ke li aĉetis per multa mono seĝon, kiun li rigardis kipuo, kaj eĉ surskribita estis la nomo de certa kipumajstro. (Verŝajne mi jam ne devas rimarki, ke la behinoj la difektadon de la seĝoj ne punis sed ili eĉ klopodis, ke ankaŭ iliaj seĝoj estu difektitaj kaj por la difektanta ago de tiaj "kipu-majstroj" ili eĉ pagis.)

Nu, post iom da tempo pri la seĝo de Zemoki malkovriĝis, ke ĝin difektis ne tiu certa kipu-majstro, sed alia, kiu nur

surfalsis la nomon. Post tio Zemoki kaptis la falsanton kaj lin trenis al la betiko, kiu grave punis lin, ĉar li – trompis!

Nu, mi jam sciis tiom, ke pri la kipuo oni preskaŭ povas diri, ke ĉiu behino havas pri ĝi alian opinion. Sed Zemoki ja vidis la seĝon antaŭ la aĉeto, ĉu ne? Do, se oni povus paroli almenaŭ pri individua kipu-opinio, li nepre devis scii, ĉu la kipueco de la seĝo meritas la prezon, aŭ ne. Tamen li koleriĝis ne tial, ke ĝi ne estis sufiĉe kipu, sed nur tial, ke ĝi estis farita de alinoma behino.

Do verŝajne ankaŭ la nomo apartenas al la kipuo. Mi ankaŭ demandis, kiel devas soni la kipua nomo kaj kian nomon oni devas surskribi al ia dornsistemo, por ke oni ne estu punata, sed li min priridis kaj nomis min bivag tiel, ke eĉ hodiau mi ne scias, ĉu la sono aŭ la vicordo de la literoj de la nomo influas la kipuon de la sego.

Mi timas, ke mi troŝarĝas la paciencon de la kulturita kaj prudenta Leganto de Granda Britio per la priskribo de ĉi tiu malsano, kiu feliĉe furiozas nur en landoj ekzotikaj, tiom malproksime situantaj de Eŭropo, ke miaj kunpatrianoj neniel devas timi ties enportadon, tamen mi devas ankoraŭ rimarki, ke la kipu-malsano fuŝis ne nur la objektojn, sed eĉ la parolon.

Mi jam foje menciis pri tio: nome, se iu por komunikado uzis ne tiujn vortojn, kiuj konformas al la komunikaĵoj, sed konfuzan galimation, kiu havas nenion komunan al la temo, oni eĉ tion nomis kipu.

Kompreneble la Leganto demandas, kiel eblas fuŝi la behinan parolon, kiu jam estas en si mem amaso de ĥimeraĵoj.

Nu, dum ilia normala parolo sonis tiel, kvazaŭ oni parolus pri io, la celo de la kipu-parolo absolute ne estis komuniki ion.

Kiuj parolis tiamaniere, tiuj nomiĝis mufruk-oj kaj same ne estis mort-batitaj, kiel la kipumajstroj, eĉ pli, ili estis estimataj kaj iliaj sensencaĵoj estis presitaj, kaj ili ricevis por tiuj monon.

La surpapere presitajn vorto-konglomeratojn ili nomis enspiro, por ĝin distingi de la "normalaj" skriboj. Kial ĝuste enspiro, tion ni baldaŭ vidos.

Foje Zemoki kaj Zeremble legis la "enspirojn" de iu tia mufruko, en kiu li komparis la bruston de la virino al artiŝoko boligita en lakto, al malva radiko kaj al papiliaj bilevoj, do, al ĉio tia, al kio la virina brusto havis nenian interrilaton. Ĉefe la lasta rikoltis grandan sukceson, ĉar ĝi estis plej malproksime ne nur de la virina brusto, sed ankaŭ de la realo, konsidere, ke la papilio ne havas bilevojn.

La Leganto tute ne povas imagi, kiel serioze ili diskutis pri ĉi tio, cerbumante, al kio estas plej simila la virina brusto.

Fine mi, kun mia malfeliĉa racia kapo volis helpi al ili kaj diris:

– La brusto de la virino estas eble plej simila al la brusto de iu alia virino.

Ili ekrigardis unu al la alia, kaj poste eksplodis granda ridego, dirante, ke tio havas nenian sencon, tio eldiras nenion, ĉar tio estas – simple la vera fakto!

Do, tio havas nenian sencon, kio diras la veran fakton!

– Sed tiam kial vi parolas aferojn, pri kies malvereco vi mem estae tute konvinkitaj?

– Ĉar tiel ĝi estas kipuo.

Eĉ imagi mi ne povis, kiel eblas dum horoj disputi kaj rompi la kapon por fine elcerbumi ion, kio absolute ne estas respondo al la problemo. Se tio estas la kipuo, tiam mi tute ne scias, kial la kipuo estas necesa. Mi eĉ eldiris, ke la sana cerbo ĉion ĉi rigardas idiotaĵo.

– Ho, vi bivag! – ili diris. – Ĝi estas enspiro, kiu estas ne por la cerbo, sed por la pulmo!

Kion alian mi povus respondi, ol ke por la pulmo estas nur la oksigeno, kaj la vortojn akceptas nur la ĉeloj de la cerbo, sed vane mi menciis mian kuracistan diplomon akiritan en la oksforda universitato, tamen ili eĉ priridis min, nomis min denove bivago, kaj poste ili deklaris, ke mi absolute ne komprenas la vibrojn de la pulmo; mi fermu mian buŝon kaj klopodu prefere lerni, ĉar mi estas stulta, kiel iu senpulma hino.

Eble eĉ mencŭ ne necesas, ke la hinoj spiradas kun pulmo same, kiel iu ajn alia homo. Frenezaĵo estas supozi vivantan homon sen pulmo!

Do oni verŝajne emus akcepti, ke la kipu-parolo estas tio, kio ne estas vera, do estas ne por la cerbo, sed por la pulmo. Tamen eĉ en tio ili estas nekonsekvencaj. Nome, la plej mirinda kaj por eŭropano la plej fantazia estas tio, ke se iu sukcesas elcerbumi ian nerealan kaj sensencan vortkonglomeraton, ili tamen ne diris, ke ĝi estas kipu, ĉar ĝi estas nevera kaj sensenca, sed ili ekkrias: "Kian veron li diras!" aŭ: "kiaj sencplenaj, vortoj!" Nekredeble!

Zemoki emfaze konsilis, ke volante evoluigi mian pulmon, mi studu la "enspirojn" de la mufruk, legata de ili.

Interese estas, ke ĉiam, kiam mi devis nei ian evidentan veraĵon, ili ĉiam rekomendis al mi la librojn.

Ties kaŭzon mi devas klarigi:

En la prudenta Granda Britio la libro estas por tio, ke ĝi plivastigu nian scion kaj akrigu nian intelekton, dum ĉe la behinoj la libro servas tre strangan celon, nome tiun, ke ĝi malakrigu la intelekton kaj kredigu la kontraŭon de ĉio tio, kio estas al la sana intelekto memkomprenebla vero. La hontado de la manĝo, la ŝtonerteorio, la respekto de la boeto, de la bilevoj kaj de la kvadrato same ne povus disvastiĝŝ sen libroj, kiel sen la skoro.

Mi tamen decidis studadi la enspirojn de la menciita mufruko kaj iom post iom mi eksciis jenon:

Ĉi tiu homo, kiam li ankoraŭ vivis inter la hinoj, lernis la kuracistan fakon. Jam en sia dudeka jaro li faris surprizon per siaj nenormalaĵoj. El la elektra izolrubando li eltranĉis striojn kaj surgluis tiujn al la dorso de sia vesto kaj eĉ al siaj haroj. Li elrompis ĉiun trian denton de kombilo, la kripligitan kombilon pikis en pecon de argilo, la tuton ŝtopis en ŝuon kaj starigis sur sia tablo.

Super lia bankuvo de sur la plafono pendis grandbuŝa blua botelo, kiun li hejmenportis el la universitata laboratorio. (Ĉe ni tio estus nomata ŝtelo, sed en la libera ekonomio de la hinoj mi ne povas uzi tiun vorton.) En la botelo estis kuglolagro, sekigita oranĝa ŝelo kaj kadavro de lacerto.

Sian poŝtukon li konsekvence lavadis en la supa plado kaj la petrolon li eltrinkis.

Jam ĉi tiuj estus sufiĉaj ĉe ni, ke li estu transportata por urĝa kuracado, sed la hinoj, kiuj nur en la plej esceptaj okazoj miksas sin en la privatan vivon, ne reagis al tiaj "malgravaj" simptomoj, parte, ĉar tiuj ne estis danĝeraj al la publiko, parte, ĉar ili pensis, ke li havas per tio ian celon.

Ili konsideris la aferon pli serioze nur, kiam lia malsano jam ĝenis ankaŭ aliajn en ties laboroj, kaj li fariĝis danĝera por la publiko.

Nome, iuvespere, sur la marbordo li haltigis hinan virinon kaj komencis klarigi al ŝi, ke la lunradioj havas albumenon kaj vitaminon, kiuj la homojn nutras kaj satigas.

La virino haltis kaj respondis, ke ŝi ne apartenas al la nutraĵesplora laboratorio kaj volis pluiri.

Sed la mufruk ne lasis ŝin.

– Tio ne koncernas la nutraĵesploron, – li diris ekscitite kaj komencis plu klarigi la radian vitaminon. Li eĉ firme asertadis, ke la lunradioj enhavas la nutrajn materiojn nur dum la samtempa ĉeesto de la virino.

– Do, komuniku ĝin al la radiologia aŭ optika instituto – respondis la virino kaj volis ekiri.

Sed la mufruko ŝin kaptis, laŭte asertadis, ke ĉio tio ja koncernas la virinon kaj li jam komencis paroli pri tio, ke ia odoro de la rezedo la homon suprenlevas de la tero kaj, ke la objektoj transformas sian materian estadon, kiam la luno leviĝas.

La virino, kiu estis konvinkita, ke la homa vorto havas bazon, haltis, notis liajn vortojn kaj ŝi mem raportis pri la afero al la koncernaj institutoj.

Tie oni esploris la lunradion per hina ĝisfundemo, sed ne trovis en ĝi vitaminon, eĉ dum la ĉeesto de virina korpo. Iun homon ili pesis sur analiza pesilo ĝis la milona parto de la miligramo kaj poste starigis apud li rezedon, sed kompreneble ili trovis nenian malpeziĝon. Same fiaskis ilia esploro pri la materia mekanismo de la objektoj.

Ĉar la mufruk ne anoncis sin en la institutoj, ili sciigis pri la rezulto la kuracistan fakultaton de la universitato, kie oni alvokis lin pli detale klarigi siajn spertojn pri siaj tezoj.

Anstataŭ respondo, li parolis pri tio, ke la kunfunkcio de la homaj organoj havas memstaran estadon, kiu laŭesence estas koloro, kiu dum la daŭro de la vivo pli kaj malheliĝas kaj je la tempo de la morto tute nigriĝas. Ke la homa sono havas guston: tiu de la suĉinfano estas acideta, tiu de la viro estas sala kaj tiu de la virino iom oranĝ-gusta.

Kaj kiam ili petis paroli pri la temo, li respondis: – ĝisfine mi parolis ĝuste pri tiu.

Vidante, ke la situacio ne estas plu duba, ili kaptis lin kaj portis al la behina kolonio, kie lia sanstato pli kaj pli malboniĝis kaj li akiris pli kaj pli da respekto inter la behinoj.

Do, mi devis legi la skribaĵojn de tiu ĉi mufruk.

Liaj libroj temis parte pri la boeto, parte pri la spiritualaĵo konsumita de la virinoj.

Pri la boeto li asertis, ke ĝi estas arbo el odoro, kies radikoj penetras en la pulmon kaj sur kies branĉoj la kona suprengrimpas; supere zumzumas la ombro de la Suno kaj malsupre bojas nigraj puloj.

Aliloke li asertis, ke la kunfunkcio de la organoj estas arko inter la naskiĝo kaj morto, sur kies pinto la sopirado de la pulmo muzikas kaj ĝi estas nenio alia ol lunfalĉilo, kiu ŝvebas sur la fadenoj de la spiritualaĵo, konsumita de la virinoj, dum malsupre, en plado giganta, tempeste ondas nigra lakto. (Laŭvorte ĉi tiel!)

Tio jam transpaŝis la limon de mia toleremo. Mi kolere ĵetis la libron al Zemoki, demandante, kion li diras al tio? Li ĝin

tralegis kaj vere entuziasmiĝis.

– Admirinda! – li ekkriis. – Kiel precize li vidas la vivon kaj la realon! "Ĝi ŝvebas sur la fadenoj de la spiritualaĵo konsumita de la virinoj!" Admirinda!

Li preskaŭ svenis pro miro.

Mi same.

Sed mi ankoraŭ ne finis la historion de la mufruko.

Nome, iam aperis libro de li kun la titolo: "La vivo de la homo", kies formo same kiel ĝia enhavo profunde diferencis al liaj ceteraj libroj. Inter aliaj li deklaris, ke la patrina lakto estas blanka, la montengrimpanto laciĝas kaj la tre maljuna homo estas malforta.

Zemoki kaj Zeremble plurfoje tralegis ĝin kaj longe cerbumadis pri ĝia senco. Dum horoj ili provadis eltrovi, sed malgraŭ ĉiu penado ili ne venis al konkreta solvo. Fine ili deklaris, ke la lastatempaj enspiroj de la mufruk fariĝas ĉiam pli konfuzaj.

Laŭ mi la enspiro havis tre evidentan sencon, kiun mi eĉ komunikis al ili, sed ili per naŭza mansvingo silentigis min.

Sed samtempe aro da junaj behinoj deklaris, ke ili tre bone povas kompreni la mufrukon kaj kiu lin ne komprenas, tiu estas bivago kaj lia cerbo maljuniĝis.

Sed miaj antaŭaj spertoj min singardemigis, kaj mi ne kuraĝis laŭtigi mian kunsenton. Mi jam konjektis, ke malantaŭ la sobre sonantaj deklaroj kaŝiĝas des pli frenezaj ĥimeroj.

Kaj tiu mia konjekto fakte pruviĝis. Nome, ili ĉiuj pensis alian kaj alian enhavon sub la deklaroj pri la patrina lakto, montengrimpado kaj maljunegulo, sed mi neniam eksciis kian, kaj eĉ ili ne komunikis tion, nur diskreteme deklaris, ke tio estas destinita al la pulmo kaj ne eblas komuniki per vortoj.

Ekzemple, se iu tia junulo ekvidis dornitan seĝon, jene li ekkriis:

– Ho jes, montengrimpi estas malfacila!

Se iu el tiaj junuloj alimaniere tranĉadis sian vestaĵon, tion li klarigis ĵene:

– Ho, jes, la patrina lakto blankas!

Kio estas la interrilato inter la aferoj, tion nature, miaj Legantoj demandu ne de mi. Ĉe la behinoj la vortoj ne bezonas logikan interligon.

La afero jam nun sonas sufiĉe komike. Kial mi tamen okupiĝas tiel longe per tio, ties kaŭzo nur nun evidentiĝas.

Nome, Zemoki foje renkontiĝis kun la mufruk kaj demandis lin, kio estas la senco de siaj enspiroj.

Tiam okazis surpriza afero.

Nome, intertempe revenis la sana cerbo de la mufruko, pri kio la behinoj nature nenion sciis. Li respondis jene:

– La senco estas precize tio, kion mi skribis.

Zemoki dummomente konfuzite buŝmalfermis. Kiel li poste al mi deklaris, tiam li ankoraŭ suspektis nenian malbonaĵon

kaj li serĉis eĉ sub la lastaj vortoj iun "sencon", sed poste li tamen demandis honteme:

– Kiel kompreni ekzemple, ke la patrina lakto estas blanka?

– Tiel, ke ĝi estas fakte blanka, – diris la mufruko,same, kiel la montengrimpado estas malfacila kaj la maljunegulo estas malforta. Sed tion ĉiu scias!

En Zemoki ekhaltis la spirado, li rapide adiaŭis kaj sekvontatage li rakontis la tuton al Zeremble.

Ili multe cerbumadis pri la respondo, sed fine ili venis al la konkludo, ke jam tamen devas ekzisti iaspeca difekto. Do, ili kuris al la junuloj kaj rakontis la tutan okazintaĵon.

Tiuj akceptis la komunikaĵon per furioza bruego, deklaris la tutan aferon fia kalumnio. Zemoki kaj Zeremble estis preskaŭ linĉitaj kaj fine oni ekkaptis ilin kaj trenis al la mufruko.

Alveninte la junuloj prezentis la aferon, petante, ke la mufruk mem deklaru sian opinion pri ĉi tiuj obskuraj friponoj kaj klarigu sian manifeston pri siaj enspiroj.

Tiam okazis la katastrofo.

Nome, la malfeliĉa mufruk nesingardeme ripetis sian respondon, diritan al Zemoki kaj li provis ĝin pruvi per sia medicinista praktiko inter la hinoj, ke la patrina lakto estas blanka kaj la maljunegulo estas malforta!

La amaso furioze ekbruegis, ili ĵetadis liajn librojn al lia kapo, ili postulis repagi la prezon kaj kriadis, ke se li perdis sian cerbon, li ne enmanigu la plumon!

La respekto de la perdo de la logika asociado de la ideoj iom rememorigis min pri unu superstiĉo de la obskura mezepoko: kiam oni honoris la epilepsion kiel sanktan ekstazon kaj nomis ĝin "morbus sacer", t.e.: sankta malsano.

Sed rilate al la behinoj, kiom multe pli logika estis eĉ la mezepoka Eŭropo, kiu malgraŭ siaj multaj superstiĉoj, tamen bone sciis, ke la epilepsio estas malsano, kaj eĉ por momento ĝi ne malleviĝis tiel malalten, ke ĝi respektu en tiu la plej supran manifestiĝon de la homa menso.

Nun la Leganto povas vidi, kial mi ĉe la komenco de ĉi tiu ĉapitro nomis la kipuon duagrada idiotaĵo.

Sed mi kredas, ke el ĉi tio jam tro sufiĉas la menciitaj aferoj ĉar jam mia propra kapo turniĝas ĉe la nura priskribo de la kipuo. Nu, imagu la Leganto, kiu en la racia Eŭropo ĉion ĉi ne aŭdis eĉ laŭ famo, kion signifis por mi ĉi tion travivi!

DEKTRIA ĈAPITRO

Preciza regulo pri tio, kiam estas la behinoj konsekvencaj. – Strangaj spertoj de la aŭtoro pri la kvadrato kaj pri la brulanta domo. – La humoristoj de la behinoj, nome la fozofoj kaj iliaj deklaroj. – Kion nomas la behinoj kreaĵo? – La saĝuloj de la behinoj, la makruoj kaj ilia malĝoja sorto. – La aŭtoro preskaŭ eldonas siajn vojaĝnotojn.

Ofte mi menciis, ke oni ne povas sin orienti en la pensmaniero de la behinoj. En ilia naturo estas nur unusola certeco, nome, ke ili nenion asertas laŭ la realo, sed tute kontraste.

Tamen unu fakto havas ofte ne nur unu, sed multajn kontrastojn, kaj oni ja vere ne povas scii, kion oni devas diri el la multaj malveraĵoj. Kiel mi jam menciis, la sana cerbo scias nur tion, ke la blankan koloron ĝi ne rajtas aserti blanka, sed neniam scias, kia koloro estas direnda.

Tamen ekzistas okazo, kiam la behina opinio estas elkalkulebla, nome je faktoj, kiuj havas nur unusolan kontraston.

Kiel mi jam foje menciis, tiaspeca estas la sufero, kies sola kontrasto estas la ĝuo. Ĉi-rilate mi preskaŭ ĉiam povis senerare kombini, kaj se mi estus pasiginta pli da tempo inter ili, mi per mi mem ja estus eltrovinta, ke la dorna seĝo kaŭzas ĝuon, dum la sido en risortita fotelo estas sufero. Aŭ, se iu kemonulo deŝiras la orellobon de iu konaano, tio estas ĝuo, sed la konsumado de la spiritualaĵo estas sufero.

Nu, same certe kunapartenantaj kontrastoj estas la seriozeco kaj la rido, pri kiu ĝuste nun mi intencas skribi kelkajn vortojn en ĉi tiu ĉapitro. Fakte, la behinoj ridis ĉiam pri la tute seriozaj, senchavaj, saĝaj aferoj kaj kontraŭe, tiuj

aferoj, kiujn ili nomis seriozaj kaj profundaj, la eŭropanon estus ridigintaj.

Pri tiu regulo min konvinkis iu mia malfeliĉa aventuro.

Nome, foje mi sur la korto ekvidis ekterurite kurantan homon. Li kuris rekte al mi kaj kriadis:

– Helpon! La danĝero enpenetris!

Eĉ mi mem ektimis, pensante, eble lafo ekfluis de sur la monteto, aŭ inundo superŝutis la kolonion.

– Kio okazis? – mi demandis ekscitite.

– Tie… tie… – li spiradis, – trans la angulo… aĉa atencanto… malbenita bruliganto…

– Kio? Kion li faris? – mi urĝigis lin.

– Per kreto…

– Per kreto?

– Jes! Li desegnis diagonalon en la kvadraton!

Mi ne povis reteni la ridon, kiu eksplodis el mi.

– Lamik! – li kriis per profunda malestimo kaj helpkriadante forkuris.

Sed post unu minuto aro da behinoj kun fajre fulminantaj okuloj kuris redirekten kaj monten-valen persekutis la malfeliĉulon, kiu senhonorigis la kvadraton.

Aliokaze, post mia laboro mi promenadis ĉe la fundo de la korto, kaj mi ekvidis fumon serpenti el sub la tegmento de iu

domo. Sube, ĉe la angulo fajretis la restaĵoj de bruliga torĉo. Evidente, la domo bruliĝis ne per si mem.

Necesis urĝa helpo, antaŭ ol la vento forportos la fajron al la brulemaj fuŝdomoj de la behinoj. Mi ekkuris kaj kriadis:

– Helpon! Incendio!

Mi pensis, se iu neniaĵo ekmovas tiom grandan amason, tiam la vera danĝero, la vera incendio, ekmovas milojn.

Fakte, granda konaaro kuris al mi.

– Kio okazis? – ili demandadis.

– Tie… tie… – mi spiradis. – Iu bruliginto…

– Kion li faris? – demandadis ili ekscitite.

– Ekbruligis domon.

Ĉi-momente flamego erupciis el la domo.

– Sed kial la danĝero? – ili demandadis.

– Ĉu ne estas danĝero, se la domo brulas?

– Tie estas loĝejo de kona-ano!

– Des pli grava estas, por ke ni helpu!

Sed ili nun atakis min mem.

– Kiel vi aŭdacas primoki la domojn de la konao? – ili kriadis. – Fermu la buŝon, ĉar vi malbonfartiĝos!

Nature, la domo disbrulis ĝis polvo.

Mi konsternite menciis la aferon poste al Zemoki, sed tiu anstataŭ konsterniĝo priridis min kaj diris, ke mia sinteno povis esti komika, sed alifoje estos bone, se mi ne renversadas la trankvilon de la kona per senbaza kriado, ĉar la konsekvencoj povus esti malĝojaj al mi.

– Ĉu senbaza kriado? – mi demandis mirege. – Kial senbaza kriado, se la domo brulas?

– Interne de la kona la domo neniam povas bruli, ĉar tiuj estas el ŝtalo kaj konstruiĝis sur roko!

Mi ne komprenis, kiel povas diri tion ĝuste behino, kiu jam povis sperti, kiajn mizerajn kabanaĉojn ili konstruas el koto kaj lignotabuloj, kiuj estas veraj fajroĝermoj. Sed kiam mi asertis, ke mi ĉeestis kaj vidis la kanan tegmenton kaj la fajron, li jam severe minacis min, ke mi ne rajtas aserti tion, ĉar mia aserto jam estas renverso de la publika ordo, bruligado, kaj li atentigis min pri iu leĝoparagrafo, kiu severe punas la bruliganton.

Mi konvinkiĝis pri la sensenco de la plua disputo. Mi simple encerbigis al mi, ke bruligisto estas tiu, kiu krias incendion.

Sed per tio iluminiĝis en mia kapo la tezo, kiun mi jam menciis. Nome, la bruliganto kaj estinganto estas unusolaj kontrastoj unu de la alia, do, en ĉi tiu okazo la behina pensmaniero estas elkalkulebla.

Mi demandis Zemokan, ĉu ekzistas libro, kiu temas pri la pensmaniero de la behinoj.

Lia vizaĝo ekbrilis, li laŭdis min, ke mi finfine interesiĝas pri la sancerba pensado, kaj li proponis tralegi la verkojn de kelkaj fozofoj, el kiuj mi ekscios tre seriozajn kaj gravajn aferojn.

Post tio min vere interesis la verkoj de la fozofoj. Kvankam mi konjektis, ke mi spertos nur frenezaĵojn, sed mi tamen pensis, ke mi povas servi al la scienco jam nur per la kompleta kono de la simptomoj de la behina malsano, do mi ekkomencis pristudi la fozofajn skribaĵojn.

Mi povas firme aserti, ke mi neniam devis penti mian pristudon. Ĉiuj humoristoj de Eŭropo kune, ne povas eltrovi tiom amuzajn stultaĵojn, kiom la fozofoj.

La unua libro, kiun mi enmanigis, estis tre malnova verko sed ĝia aŭtoro estas ankaŭ nun altestimata, ĉar, – kiel ili diras, – li konstruis la bazojn de la sana pensado.

La libro asertis, ke la behinon levas lia cerbo mem super la bestojn, kiuj senemocie englutas la muŝon anstataŭ pripensadi, kiom da piedoj la muŝo havas, sed la behinon la laŭregula pensado senerare kondukas eĉ al ties elkalkulado.

Lian metodon li nomis paŝadismo kaj li asertis ĝin senerara, per kiu oni povas solvi ĉiun tian problemon, kiun ni per niaj limigitaj sentorganoj neniam ekkonus.

Ekzemple la nombron de la muŝpiedoj tiel eblas elkalkuli:

paŝo: La muŝo estas besto.

paŝo: La besto moviĝas.

paŝo: La moviĝo bezonas piedojn.

paŝo: La destino de la piedoj estas malhelpi la renversiĝon.

paŝo: La muŝo ne renversiĝas.

paŝo: Por ke iu korpo ne renversiĝu, necesas tri fiksaj punktoj.

paŝo: Do, la muŝo havas tri piedojn.

Traleginte ĉi tiun parton, mi rimarkigis al Zemoki, ke la nombro de la muŝpiedoj estas ekkonebla simple per la maniero, ke ni ekkaptas la muŝon kaj kalkulas ĝiajn piedojn.

Zemoki priridis mian proponon, nomis min bivag kaj aldonis:

– Similajn proponojn faris eĉ aliaj, sed ili tute ne havis koncepton pri la fozofologio kaj estas tre ordinaraj homoj kion prŭvas tiu nura fakto, ke iliaj konkludoj estis tute eraraj. Preskaŭ senescepte ili asertis, ke la muŝo havas ses piedojn, kio, – kiel vi legis – estas tute kontrasta al la scienca rezulto, deduktita per la sana cerbo.

Poste mi legis la libron de alia fozofo, nome de Zum.

Lia baza tezo sonis jene:

"La behino ne havas menson."

La kulturita Leganto eble inklinus al la supozo, ke ĉi tiu behino escepte tamen havis menson. Tial mi rapidas komuniki lian originalan spiritan produktaĵon. Nome, li klarigis sian tezon jene:

– La ĵus naskiĝinta behino nenion scias pri la mondo. Nur ekvidante la unuan ŝrankon aŭ hundon, li ekscias pri ĝia ekzisto. Li devas enflamigi sian fingron, por ke li ne plu manetendu en la fajron. Do, la tuta menso estas nura konglomerato de memoraĵoj, kolektiĝinta el la ekstera mondo, kaj nenia penso estiĝas el la behino mem. Do, evidente estas, ke la behino ne havas menson.

Zemoki plej emfaze rekomendis al mi iun alian fozofon, nome Zantimon, kiu plej profunde konis la puran intelekton. Li deklaris – tute kontraŭe al Zum, – ke la behino havas nure

menson, sed nek manon, nek piedon, nek kapon. Eĉ pluirante, li starigis sian tezon, kiu sonas jene:

"Neniu estanta estas, kaj nur tio estas, kio ne estas."

Mi devas peti la Leganton, ke li ne troŝarĝu jam antaŭe siajn ridmuskolojn, ĉar la pruvo nur nun sekvos.

– Niaj sentorganoj – diras Zantim, – estas falsemaj, kaj ni ekkonas la mondon tamen tra tiuj. Sed ĉi tiel ni neniam ekkonos, ĉu la glacio estas vere malvarma, ĉar – kvankam ni sentas ĝin per niaj manoj malvarma, – povas esti ke ĝi laŭesence estas varma, nur ni nomis tiun senton malvarma. Same ni neniam ekkonos la pulon (kiun Zantim nomis pro scienceco dingas) pri kiu ni ne scias, ĉu ĝi pikas nin aŭ karesas, ĉar ĝi mem pikas nin kaj ne ni ĝin. La pikadon ni sentas nur tra niaj sentorganoj, kiuj ja estas falsemaj. La pikadon, (kiun li nomis lakone kategorialattributim – perativus) sentas laŭ ĝia esenco (t e. anteapudad-adversice) nur la pulo mem, ĉar ĝi ne la pikadon sentas, sed pikas.

– Sed – daŭrigis Zantim, – la pulo estas en la spaco, kaj la pikado okazas en la tempo. Sekve la spaco kaj tempo estas nur konceptoj, imagado de nia menso por lokigi en tiuj la dingason kaj la pikadon, sed en si mem nek la spaco nek la tempo ekzistas.

Sekve, – ĉar ĉio ekzistanta estas en la spaco kaj tempo evidentiĝas se ĉi tiuj ne ekzistas, ke entute neniu ekzistanta estas, nur la imagado ekzistas, kio nek en la spaco, nek en la tempo estas, do neniel estas.

Li eĉ pluiris. Li eĉ deduktis, ke la anebaoj estas, ĉar tiuj ne ekzistas kaj, ke oni devas subpremi la popolon por ke la popolo vivu libere.

Sed mi konjektas, ke ĉi tiuj idiotaĵoj jam pli kolerigas ol amuzas la Leganton, kiu en la kulturita Eŭropo eĉ ne povas imagi, kiom alte la behinoj taksis tiujn simptomojn de la paralizo.

Do mi devas deklari, ke la behinoj altetaksis tion, ĝuste, ĉar ili ne komprenis. Ili diradis:

– En tio estas la vera profundeco. Zantim estas tiom profunda menso, ke lin eĉ la plej saĝaj homoj ne povis kompreni.

Ankaŭ tial ili altetaksis, ĉar ili povis ĉian opinion apogi per Zantim. Nome, kelkiuloj asertis, ke la spaco kaj la tempo ekzistas kaj Zantim ĝuste tion intencis diri, asertante, ke la spaco kaj la tempo ne ekzistas. Ĉar, se tiuj ne ekzistas, tiuj devas ekzisti, ĉar li mem diris, ke nur tio estas, kio ne estas. Nature, la kontraŭuloj neis la ekziston kaj diris, ke la spaco kaj tempo eble ekzistas, sed ne estas, ĉar, – laŭ iliaj vortoj – inter "esti" kaj "ekzisti" estas granda diferenco.

Sed kial dolorigi nian kapon per tio? Sufiĉas, ke depost Zantim pasis jarcentoj kaj de tiam la maniuloj de la behinoj ĉiuj la tezojn de Zantim kapenĵetadas unu al la alia.

Sed ĉiun ĉi galimation komunikas nur mi mem en ĉi tia simpla kaj komprenebla formo.

Mi devas peti la Leganton, ne konsideru miajn nunajn vortojn primoko, ĉar mi fakte komunikis ĝin rilate al la originala teksto multe pli kompreneble kaj simple. Nome, la plej karakteriza trajto de la originalo estas, ke Zantim eĉ la plej simplajn aferojn, kiel sento, pensado, pulo, frottuko, hajlo aŭ tero mallumigis malantaŭ komplikaj, per granda laboro elcerbumitaj vortoj, por ke lia teksto fariĝu pli fozofa.

Kaj troviĝis homoj, kiuj pasigis siajn tutajn vivojn per tiaspeca sensenca cerbumado, sen krei unusolan pinglon, aŭ konstrui unusolan etan kokostalon. Post tio jam estas tute nature, ke la behinoj menciadis tiujn jene:

– Zum estas granda kreanta genio!

Aŭ:

– Zantim estas granda konstruanta intelekto!

Sed bedaŭrinde, mi eĉ tion ne povas diri, ke la behinoj opiniis tute unusone pri tio.

Foje, mi renkontis la jam menciitan prokon, kiu okupiĝis en la infankripliga instituto per la behinigo de la infanoj. Mi estis konvinkita, ke tiu terurpostena estaĵo, en kiu, – laŭ sia posteno – devis koncentriĝi ĉiu mallumaĵo de la behina menso, nepre devas opinii pri la fozofoj per granda estimo.

Tiom pli mi surpriziĝis, kiam mi al mia ĉi-rilata demando deklaraciis jene:

– Zantim estas stulta papermaĉulo kune kun ĉiuj fozofoj. Saĝa homo nur priridas tiujn stultaĵojn, kiujn ili paperen ŝmiraĉis.

Mi devis konfesi mian plenan kunsenton kun admiro, mi nur petis lin argumenti sian opinion.

– La realan vivon – li diris, – oni ne povas elcerbumadi apud skribotablo. Se mi estus betiko, mi devigus ĉiujn ĉi ĉarlatanajn sentaŭgulojn al iu utila laboro.

Jam iome suspekteme mi petis lian opinion, kiel kompreni la realan vivon kaj la utilan laboron. Mia singardemo pruviĝis ĝusta, ĉar li daŭrigis:

– Ĉi tiuj inkmanaj nenifaruloj ne vidas, kiel nin minacas la danĝero flanke de la kemonuloj kaj se ni ne akrigas senĉese niajn tranĉilojn, la sorto de la kvadrato malesperiĝos. Do, la reala vivo postulas unuigi kaj efektivigi niajn fortojn por la defendo de la kvadrato. Sed la fozofoj sibaritigas la junularon kaj flankenigas ilian atenton de la graco de la tranĉilo.

Do, se iu behino kritikas la stultaĵojn de alia behino, tio estas nur por diri ankoraŭ pli grandan stultaĵon.

Post tio oni eble kredas, ke la "kulturan vivon" de la behinoj signifis unusole la arlekenaĵoj de la fozofoj, kaj ili havis nenian saĝulon.

Mi devas deklari, ke ili tamen havis saĝulojn. Sed kian koznpatindan sorton ili devis suferi!

La Leganto jam scias, ke tiu, kiu publikigus pravajn kaj inteligentajn tezojn, tiu estus ekskomunikata kaj punata. Ĝuste pro tio nur tre malmultaj saĝuloj povis eviti la punon.

– Sed kiel tamen? – povas demandi la Leganto. – Se la behinoj havis saĝulojn, ili jam ne povis esti behinoj.

Do, mi devas klarigi, ke inter ili troviĝis preskaŭ sancerbaj homoj, kiujn ili dividis al du grupoj: La unuan specimenon ili nomis makruoj kaj priridis iliajn vortojn, la dua specimeno nomiĝis lamikoj, kaj ili estis linĉitaj aŭ bruligitaj sur ŝtiparo. (La pluan sorton de la lastaj mi ankoraŭ pritraktos).

La saĝulo tiel fariĝas makru, ke ia lia saĝa vorto estas foje miskomprenita, priridita kaj de tiam li preskaŭ libere rajtas publikigi siajn opiniojn.

Kelkaj saĝuloj kompreninte tiun konduton de la behinoj, intence rifuĝis al la makrua stato. Ili ne tranĉadis siajn

vestojn laŭ kipua maniero, sed ili survestis tute normalan, sendifektan vestaĵon, kiu jam mem vekis gajan ridon. Ili estis konsideritaj maniuloj kaj kion ajn ili diris, reeĥis la rido.

La makruoj havis eĉ pli grandan kuraĝon. Se ili volis deklari ian eksterordinare saĝan kaj danĝeran aferon, ili surmetis tintilan ĉapon, la fingron ili buŝenŝovis, kaj buŝrande ili elfluigis la salivon. Kaj la behinoj gajride aŭskultis ilin, la vortojn ili notenskribis kaj donis al la nutristino por ĝojigi per tiuj la plorantajn etinfanojn.

Do, la sorto de la makruoj estis pli bona ol tiu de la lamikoj, sed nur, ĉar ilia rekompenco estis la malhonesta vivo anstataŭ malhonesta morto. La behinoj ridante dorsenpugnis ilin, petante diri iaspecan idiotaĵon. Kaj se la makru respondis: "turniĝu al la betiko", tio jam sufiĉis por eksplodigi la ridon kaj ricevi denove bonhumoran dorsbaton.

Iu tia fama makru, nomita Zolter, estis enlasita la domon de iu kruela orelbetiko. Tiu orelbetiko estis unu el la plej teruraj plagoj de la behina kolonio, kiu per siaj dungitaj murdistoj elrabis kaj persekutis la malfeliĉajn behinojn. Malsato kaj pesto ekstermadis la popolon. Do ne estas mirinde, ke la behina historio nomas lin: "Konstruanta kaj pandonanta, granda Sanigulo."

Tiu monstro tamen enlasis al si la menciitan makruon, kiu – laŭ samepokaj notoj – tre bone amuzis lian dommastron. Foje li, ekvidinte la orelbetikon, laŭte vakevakeis, sed li ekkaptis anstataŭ sia piedo, sian poŝon.

Demandite de la orelbetiko, kial li tion faris, li respondis:

– Apud tia poŝŝtelanta fripono mi devas ekkapti mian monujon.

La orelbetiko ekridegis tiome, ke liaj bilevoj dancis.

La makru nomis la orelbetikon rabista bandito, patromurdisto, infan-malĉastigulo kaj ventrotranĉanta furiozulo, esperante ke dum la ridoj, io tamen vekas la pensadon de la betiko, sed vane. Kaj la orelbetiko nomis lin la dio de la amuzado, kunportis lin ĉien kun si kaj priridis lin de mateno ĝis nokto, sed – feliĉe, aŭ malfeliĉe al la makruo, – neniam komprenis la sencon de la vortoj.

Kelkuloj senkaŝe priskribis la stultaĵojn kaj aĉaĵojn de la behina vivo, sed la konauloj kredis la vortojn rilati al la kemonuloj, la kemonuloj pensis pri la konauloj. Kaj kvankam ĉiuj priskribitaj fiaĵoj furiozis inter si mem same, kiel inter la alia beha ili neniam pensis, ke la skribitaĵoj povas rilati ankaŭ pri ilia propra vivo. Se iu makru diris: "La betikoj estas fiaj krimuloj", ili rimarkigis: "Nu, li bonege esprimis sian opinion al la kemono."

Iu makru, nome Zift, senkaŝe priskribis ĉiun kanajlaĵon kaj teruraĵon de la behinoj. Lian libron pritraktadas nuntempe la prokoj en la skoro por klarigi al la infanoj, kiamaniere oni povas skribi gajajn komikaĵojn.

Iu saĝulo, nome Zadaĉ skribis, ke la behina vivo restos poreterne senkonsola sufero kaj neniam estos esperebla, ke ĉi tiu malbenita raso iam ajn moligus siajn memfaritajn suferojn. Tiun saĝulon la behinoj nomis: "La Granda Konsolanto" ĉar – kiel ili diris, – "li instigis nin al penado kaj fido pri la pli bona estonto".

Verdire, la legado de la libro de Zift vekis min ekkoni mian devon, ke post mia hejmenveturo ankaŭ mi devos publikigi miajn spertojn en Kazohinio, per kio mi nepre servos utile al la scienco kaj same al la publiko.

Do, mi komencis kompili miajn vojaĝnotojn. Helpe de Zemoki mi sukcesis akiri skribmaŝinon. Kompreneble la

afero estis grava sekreto, do mi diris al li, ke mi intencas malkovri la fiaĵojn de la kemono per vasta pritraktado.

Sur la skribmaŝino troviĝis nature nur behinaj literoj, kaj mi intencis post mia hejmveturo angligi la tekston.

Do mi komencis mian laboron. Mi priskribis la prudentan kaj trankvilan perfektecon de la hinoj, kiu tiam, en tiu idiota medio ŝajnis al mi eĉ multe pli pura kaj majesta ol nun, observante ĝin el la kulturita Eŭropo. Poste mi priskribis la farizean popolsuferigon de la betikoj, la stultaĵojn de Zemoki, la sencelan interbatadon de la behaoj pro la anebaoj, la infankripligon en la skoro kaj ĉiujn memsuferigojn, per kiuj ili netolerebligas siajn vivojn.

Nature, Zemoki ofte interesiĝis pri mia laboro, kiun mi evitis per la preteksto, ke ĝi ankoraŭ estas en komenca stato. Mi decidis skribi ankaŭ por li kelkpaĝan stultaĵon pri la fiaĵoj de la kemono por kontentigi lin mem.

Bedaŭrinde mi lasis ĉi tiun al la fino kaj tiel okazis, ke mia laboro sensekretiĝis.

Nome, sur mia pordo la seruro rompiĝis pro la jam menciita interbatado kaj krome, ili ne kutimas antaŭ enpaŝo frapetadi la pordon.

Tiel okazis, ke foje Zemoki sen ia ajn antaŭsigno, per laŭta pricc-prucc enpenetris, ĝuste meze de mia laboro.

Mi ekprovis rapide malaperigi la skribaĵojn, sed per tio mi tiom pli vekis lian scivolemon. Vane mi protestis, li eltiris el miaj manoj kaj komencis ĝin legi. Mi balbute asertadis, ke ĉio ĉi estas nur skizo, kiu bezonas tutan tralaboron, kaj mi ne deziras legigi mian skribaĵon en tia stato. Li respondis, ke li devas tiom pli nepre tralegi ĝin, ĉar li havas devon al mi kaj al la anebaoj, por helpi min en la tralaboro.

Do, Zemoki profundiĝis en la legadon, kaj mi kapitulacis antaŭ mia sorto, pretigante min al la ŝtiparmorto.

Li jam ĉe la unua paĝo demandis, kial mi komencas la verkon per la hinoj?

Denove mi respondis, ke ĉio, kion li nun legas estas nur enkonduko por pli bone komprenigi la fiaĵojn de la kemonuloj, kiujn mi priskribos nur poste.

Zemoki malĝojmiene plulegis la ĉapitron pri la pura kaj klara, trankvila vivo de la hinoj. Ofte li elblovis gravajn gemojn en la aeron, kaj fine li rimarkigis, ke la suferoj de la senespera vivo de la hinoj ankoraŭ ne estis priskribitaj per tiel tremiga stilo.

Nun li plufoliumis al la behina parto. Miaj dentoj klakadis kaj angore mi pensis pri mia malfeliĉa familio. Do, mi estis pretiĝinta al ĉio, escepte al tio, kio sekvis.

Tuj li konstatis, ke en mia skribaĵo rolludas ĉefe la konaanoj. Al tio mi jam tute ne povis respondi, nur ruĝiĝis kaj fermis miajn okulojn.

Kaj kiam li plulegis, lia vizaĝo pli kaj pli ĝojiĝis. Pli poste li simple traridis la paĝojn.

Komence mi pensis, ke eble li ne komprenas, sed evidentiĝis, ke li ĉion tre bone ekkomprenis. Li ofte interrompis la legadon kaj esprimis, kiom trafe mi opinias pri la multaj frenezaĵoj.

Fine li ekstaris, per longaj paŝoj rapidiris en la ĉambro tien-reen kaj fine alpaŝinte min, ekstaze ekgratis mian postaĵon.

– Grandioze vi alŝmiris al ili! – li kriis. – Ĉi tiun libron ni devas eldoni!

Mia gorĝo spasmiĝis. Ne unu sonon mi povis eligi, kaj la mondo kirladis ĉirkaŭ mi. Kaj Zemoki plukuradis tien-reen, daŭrigante la laŭdadon. Foje subite ekhaltis li kaj demandis:

– Mi legis eĉ mian nomon. Ĉu vi emus komuniki, kiun homon signifas ĉi tiu nomo?

Komence mi pensis, ke li postulas rehonorigon pro sia persona ofendiĝo. Finfine ja, ĉiun stultaĵon, priskribitan sub lia nomo, li mem diris, publikigis, faris! Sed li demandadis min tiom amikeme kaj interesiĝeme, ke mi devis konvinkiĝi pri lia tuta naiveco. Fakte li ne ekkonis sin mem!

La subita ŝanĝo malgraŭ sia fantazieco tamen estis por mi ĝojiga, ĉar mi devis eviti la koleron de Zemoki. Pro mia embaraso mi povis diri nur tion, ke lia nomo estas memkompreneble simbolo, sed mi ne emas malkaŝi, kiun homon ĝi signifas.

Tiam li provadis eltrovi. Li konjektis iun beratnuon, kaj poste li konjektis, ke la kaŝita homo devas esti altrangulo, se mi ne kuraĝas lin nomi, do li serĉadis, kiun betikon ĝi povas signifi.

– Tutegale! – li finis la pensadon. – La libro estas bona, kaj ni devas ĝin eldoni!

Ĉe tio jam revenis mia voĉo.

– Sed la betiko! – mi diris. – Kion mia betiko diros pri la afero?

– Nenion! Li amuziĝos pri ĝi.

– Sed pro la graco de Dio, ĉu vi ne legis, kion mi skribis pri mia propra betiko? Mi nomis lin pladplanda farsulo, popoltrompanta poŝŝtelisto, stulta simio, al kiu oni vakeas nur, ĉar li estas betiko, sed valoras nenion!

– Nu, – li respondis, – eĉ vi mem scias, kiel stulta simio li estas. Kiel vi imagas, ke li ekkonos sin mem en via libro? Li kredos, ke vi pritraktas iun kemonan betikon, aŭ, ke ĉio ĉi koncernas nur la transiran, aŭ duonkruelan epokon. Se li tamen demandos vin pri tio, eĉ vi respondos al li tiel kaj finite!

Li ankoraŭ longe entuziasmiĝis, esprimis sian ĝojon, ke mi tiel vidalvide, malkaŝe kaj kuraĝe pnblikigas ĉiajn idiotaĵojn de tiu sociaĉo.

Verŝajne, ĉi tio estis mia plej granda surpriziĝo inter la behinoj. Eĉ unu vorton mi ne komprenis el la tuto.

Fine li ekstaris kaj adiaŭis dirante, ke li rapidas al iu vestaĵĉifonanta majstro, ĉar morgaŭ li iros al la jubileo de iu betiko, kie li devos diri la gratulan oracion, kaj pro tio li devas kipuigi sian vestaĵon. Krome li petis de mi kelkajn flavajn ŝtonerojn por subakseligi tiajn ĉe la betiko kaj entuziasmiĝe forkuris.

– Cetere la libro devas esti eldonota – li rekriis el la pordo. – Vi ekvidos, kiel ridaĉos tiu stulta simio pri la libro, kaj ni pri li!

La propono estis alloga, sed post kelkminuta pripensado mi konvinkiĝis, ke ĝuste pro tio ĝi ne meritas eldoniĝi. Ĉu estus imageble, ke la legado de mia libro nur ere plisaĝigus ilin, aŭ plitolerebligus ilian vivon ĉe tiel granda nekomprenemo? Ĉu eldoni mian libron, indan al pli bona sorto, por farigi ĝin objekto de idiota ridado de rabiaj frenezuloj?

Kaj se ĝi tamen estus komprenota? Ho, pri mia tiaokaza sorto eĉ paroli mi ne kuraĝas!

Ĝuste pro tio mi restis ĉe mia originala intenco, hejmenporti mian libron al la kulturita Granda Britio, kie la publiko, kune

kun la honestaj gvidantoj de mia patrio, certe bone amuziĝos pri la frenezaĵoj de la behina socio kaj precipe pri la senlima stulteco de Zemoki.

Tiel mi sukcesis eviti, ke mi farĝu makruo, la objekto de la publika pririda.

DEKKVARA ĈAPITRO

La aŭtoro klarigas la strangaĵojn de la konĉo kaj de la namuko. – La maniaĵo de la flavoreluloj knj de la bluoreluloj, kiu influas ankaŭ la aŭtoron. – La tragika sorto de la Liftmajstro kaj de la Bulmajstro. – La konfuza parolado de 1a namuko dum la konĉo. – La naiva eksperimento de l'aŭtoro fiaskas, sed li tamen sukcesas sendifekte forlasi la konĉon. – La aŭtoro vane provas kompreni la strangajn spertaĵojn.

Jam antaŭe mi devas pardonpeti la nekuracistan, laikan Leganton, ĉar post la kapdolorigaj maniaĵoj de la kipu kaj la fozofoj, eĉ alian mi pritraktas. Por senkulpigi min, estu permesata mencii, ke la difektado de la homa parolo per la mufrukoj ne estus komprenebla laŭ ĝia tuta enhavo, se mi prisilentus mian aventuron, suferitan dum la konĉo, kie mi estis, – malgraŭ mia volo, konsiderata namuko, kvankam laŭ mia sperto namuko kaj mufruko estas sufiĉe similsencaj konceptoj.

La Leganto jam scias, ke mi komunikas laŭ originala formo nur la neangligeblajn vortojn, do, ankaŭ ĉi tiuj vortoj signifas specialajn behinajn maniaĵojn.

Konĉo signifas la okazon, se multaj homoj kolektiĝas al iu loko kaj konfuze kriadas. Tial eble ĝi povus nomiĝi kunveno, aŭ kongreso, sed ĝi nature ĝisfunde diferencas de niaj kunvenoj.

Ankaŭ en mia patrio estas kutimo, ke la civitanoj kuniĝante en societoj, laŭokaze kunvenas por plikleriĝi per reciproka interŝanĝo de siaj spertoj. Same estas nomeblaj kunvenoj tiuj de niaj saĝaj parlamentanoj, kie niaj plej eminentaj oratoroj per grandiozaj paroladoj eksplikas al la aŭskultantaro, kiel batali por la plifortiĝo de la paco kaj kristana civilizacio, kontraŭ la danĝeroj, minacantaj flanke

de la intrigoj de fremdaj landoj, aŭ flanke de la kontraŭaj partioj.

La bazo de ĉi tiuj kunvenoj estas memkompreneble la prudento, sen kiu estus vana ĉiu oferema penado de niaj oratoroj, ĉu ne?

Sed kiel traduki al la lingvo de mia patrio la konĉon, kies sola celo estas estingi la eble restintan homan prudenton per sensencaj galimatioj?

Post tio jam eble superfluas mencii, ke namuko nomiĝas, kiu dum la konĉo rakontas sian galimation, aŭ, tiun de aliaj prelegante kun papero.

Kiel mi jam menciis, dum la konĉo ĉiuj kriadas samtempe, sed nek la vortoj de la namuko, nek tiuj de la horo (aŭskultantaro mi ja ne povas ilin nomi) havas sencon. Pli korekte, la vortoj mem eble povas havi sencon, sed tion povas imagi nur la naiva observanto, ĉar ili mem tute ne komprenas unu la alian.

Nome, se iu parolas kun behino kaj diras al li ekzemple: "la suno brilas", la behino komprenas ĝin. Sed se iu diras la samon al li dum la konĉo, povas okazi, ke la behino ekkaptas tranĉilon kaj respondas: "jes, li devas esti mortpikota?"

Eble mia priskribo ŝajnis esti iome konfuza, sed bonvolu konsideri, kiom malfacila estas la priskribo de sistemo, kies plej karakteriza trajto estas la sensistemeco. Mia tasko estas eble komparebla al tiu matematikisto, kiu intencus sentigi per analitikaj funkcioj la kurblinion, desegnitan de infaneta mano.

Unu regulo estas tamen deklarebla: dum la konĉo adiciiĝas ĉiam la stultaĵo kaj neniam la prudento. Strange, la

inteligento de la behinoj estas inverse proporcia al la nombro de la ĉeestantaj: multaj ĉeestantoj havas malmultan inteligenton.

Sed mi intencas priskribi jam la konĉon mem, kiun eĉ mi partoprenis. Pro tio mi devas mencii la antaŭajn okazintaĵojn.

Foje mi ekvidis, ke kelkaj behinoj pentras siajn orelojn bluaj, kaj ekvidinte unu la alian ili ekfrotas siajn mentonojn per siaj montrofingroj.

Komence mi ne surpriziĝis inter la multaj behinaĵoj, sed poste mi ekvidis ankaŭ flavorelulojn, kiuj frotis siajn fruntojn per siaj dikfingroj.

Al mi jam ŝajnis, ke tiu manio ankaŭ apartenas al la kipuo, kaj se mi ne malpurŝmiras miajn orelojn, okazos la sama afero, kiel foje, kiam mi devis mian vestaĵon ĉifoni pro la ordono de mia betiko.

Do mi priparolis la aferon kun Zemoki, kaj mi demandis, ĉu ne estus rekomendinde blupentri miajn orelojn?

– Ho, vi malfeliĉulo! – li ekkoleris. – Ĉu vi ankaŭ freneziĝis, same kiel tiuj idiotoj?

Dummomente mi pensis, ke la behina malsano estas sanigebla, aŭ almenaŭ okazas lucidum interuallumoj (Intertempoj de spirita saneco), sed mi jam alkutimiĝis neniam konfidi al tiaspecaj iluzioj. Ĉiuokaze mi provizore decidis lasi puraj miajn orelojn.

Sed post kelkaj tagoj por mia granda surprizo mi ekvidis Zemokin knn fiavaj oreloj, kaj alproksimiĝante li fervore frotadis sian frunton per sia dikfingro.

La sceno min plenigis per profunda kompato kaj mi diskrete interesiĝis pri lia farto, sed li respondis per demando:

– Kiel? Ĉu vi ankoraŭ ne flavpentris viajn orelojn?

– Sed ja vi mem diris ne fari tion – mi diris kvietigante.

– Ho, vi kompatinda bivag! – li ridis. – Do vi jam forgesis, ke vi intencis blupentri viajn orelojn, kiel la bluoreluloj, tiuj fiaj krimuloj. Brava konaano, kiu havas senton al la anebaoj, flavpentras siajn orelojn.

Kion mi respondu? Mi provis lin trankviligi, ke mi pripensos la aferon, kaj se mi akiros farbon, mi nepre flavpentros. Poste mi rapide pricc-prucc-is, kaj dum la sekvontaj tagoj mi klopodis eviti la renkontiĝon.

Iutage, post mia laboro mi reiris kune kun mia betiko al la oficejo. La flavŝtoneran skatolon (post kiam la betiko trifoje alfrapetadis ĝin per siaj kuprokuboj) mi fermis en la ŝrankon. Poste la betiko vokis min. Li supreniris al la etaĝo kaj denove revenis. Dume mi devis lin sekvi kaj postporti dornitan seĝon, kies celon mi tute ne konjektis, sed depost tiam mi devis ĉiutage vespere supren-reen portadi la dornan seĝon, irante post la betik. Mi ne interesiĝis pri ties kaŭzo, ĝojante, ke almenaŭ unu idiotaĵo ne konfuzas mian cerbon.

Iafoje, post la seĝportado, mi demetis la dornan seĝon. Mi jam volis adiaŭi per laŭta vake-vake, sed la betiko postkriis al mi:

– Morgaŭ vi partoprenos en granda honoro!

Nature mi frostotremis jam pro la vortoj. Nur balbute mi povis esprimi mian ĝojon kaj interesiĝi pri mia sorto.

– Vi havos la okazon pruvi vian senton al la anebaoj dum la konĉo de la flavoreluloj.

Momente mi sentis akran sinakuzon, kial mi evitis tiel facilanime Zemokion, anstataŭ singardeme ekscii de li la esencon de la flava manio.

Do mi rapide aĉetis flavan farbon, pentris miajn orelojn kaj mi vizitis Zeinokin, al kiu mi jam de malproksime fervorege frotadis mian frunton per mia dikfingro.

Zemoki ĝoje konstatis, ke la prudenta konvinkiĝo fine iluminis mian cerbon. Mi varme dankis lian bonan opinion kaj demandis, kial esence mi flavigis miajn orelojn.

Nature, per tio mi malkaŝis, ke al mia faro nek la konvinkiĝo, nek la prudento havas ian ajn interrilaton. Sed mi jam sufiĉe konis la naturon de la behinoj, mi jam sciis, ke ĉe ili la prudenta konvinkiĝo signifas kunfreneziĝon.

Mia kalkulo praviĝis. Zemoki honoris mian prudenton per tiom da laŭdo, ke jam mi komencis mem pridubi mian sanan cerbon.

Sed min pli interesis la fiava danĝero, kaj mi petis lin rakonti ĉiun sciindaĵon pri la konĉo.

Por kompreni la klarigon de Zemoki mi memorigas la Leganton, ke la hinoj nur post preciza priesploro lasas la malsanulon eniri al la behina kolonio, ĉar ekzistas malsanuloj, kiuj imagas sin esti behino, kvankam ili havas nur normalan paranojon, kiu estas ĉe ili sanigebla.

Por tiu severeco instigis la hinojn iu tragika okazo antaŭ kvindek jaroj, kiam du malfeliĉaj paranojuloj estis linĉitaj.

Ekzistas multaj paranojuloj, kiuj krom unusola manio pensadas tute normale, ke la laiko tute ne konjektus la malsanon.

Do la malfeliĉulo ĉi tie, en la kolonio, ekparolis, ke li vidis ĉe la hinoj tre utilan aparaton, nome la lifton. Li rekomendis al la behinoj ekipi siajn pli altajn domojn per lifto, kaj ĝi estos tre bona.

Komence liaj vortoj estis akceptitaj per bonhumora pririrido, kaj li estis nomita hino, kiu havas nenian senton al la boeto, kiu postulas de la behino piediri al la etaĝn.

– Kion vi dirus pri tiu sibarita behino, – ili diris al li, – kiu sidante en sendorna seĝo, per ŝnurego tirigus sin al la etaĝo, simile al bruto?

– La lifto alportus putriĝon de la moralo al la homo! – estis la ĝenerala opinio.

Samtempe estis en la kolonio ankoraŭ pluraj tiaj malfeliĉaj paranojuloj, kiuj estis enlasitaj, sen detala priesploro, nur pro siaj deziroj.

Tiel okazis, ke multaj propagandis la ideon de la lifto, eĉ troviĝis, kiuj skribis verkon por reklami ĝin. Krome troviĝis, alia paranojulo, kiu diris, ke li ĉe la hinoj ofte manĝis kazean bulon kaj, kvankam lia sana menso protestas kontraŭ la hinaj stultaĵoj, li tamen devas konfesi, ke la kazea bulo estis bona, kaj li proponis eĉ al la behinoj tiun manĝaĵon.

Sed pro tio jam ekbruis la tuta behinaro. Ili nomis la novan doktrinon juneca senbrideco.

– Fantaziuloj, – ili diris, – kiuj ne volas labori kaj utili al la komuno per siaj fortoj, sed postkuras nerealigeblajn sonĝojn.

Ili skribis longajn traktaĵojn, ke la kazea bulo ne konformas al la homa naturo, kaj ke ĝis nun la kaŭzo de ĉiu malsatmizero estis pruveble la senpripensa konsumado de la kazea bulo.

Pri la lifto kelkiuj skribis, ke ĝi terure lacigas la homon, aliuloj asertis, ke la konao pro la troa komfortiĝo pereus kaj senpoviĝus plenumi siajn majestajn celojn.

– La lifto lacigas kaj sibaritigas! – ili diradis.

– La lifto kaj la bulo malakrigas la menson al la boeto kaj al la anebaoj! – skribis aliaj. – Tiuj malsanaj movadoj ruinigos la konaon kaj viktimigos ĝin al la fia kemonaro.

– Oni intencas ekstermi nin per lifto kaj per kazea bulo – skribis iu, – la demando estas nur, ĝis kiam la prudenta behinaro toleras tiun konspiradon? Jam temas pri nia ekzisto mem. La lifto kaj la kazea butlo jam minacas nian vivon, sed ni ne vekiĝas al nia konscio!

La komfortistoj (tiel nomis sin la partianoj de la lifto kaj bulo) estis deklarataj lamikoj, kaj finfine eksplodis la kolero kontraŭ la du paranojuloj, kiuj ambaŭ estis mortbatitaj.

Ĝis nun la tuta afero estis – laŭ behina vidpunkto, – tute logika kaj klara, konsiderante, ke la tuta afero estis precize renversita kaj starigita super la kapo. La strangaĵoj sekvis nur poste.

Nome, post la linĉado de la du komfortistoj, la doktrino ne nur ne ĉesis, sed eĉ plifortiĝis inter la behinoj. Eĉ pli: kelkaj behinoj adeptiĝis kaj akcentis, ke la malfeliĉaj viktimoj estis la plej grandaj geniuloj de la konao, nur ili ne estis komprenitaj.

Kiam la rakonto de Zemoki alvenis al ĉi tiu punkto, mi jam konjektis, ke ĝi finiĝos per granda stultaĵo, do mi prefere interesiĝis pri tio, kiel ĝi konkludas al la flaviĝo de la oreloj?

La flavoreluloj estas la komfortistoj – li diris – kaj la bluoreluloj estas la stultaj kontraŭkomfortistoj, kiuj ne komprenas la voĉon de la tempoj.

Kiel mi komprenis, ke morgaŭ kunvenos al la konĉo la liftpartianoj por postuli la akcepton de la lifto, kiun – laŭ Zemoki – jam akceptis pluraj elak-betikoj, eĉ ili jam realigis ĝin.

– Ĉu vere? – mi demandis mire – Kial tamen ĉe vi ne troviĝas lifto?

– Sed ja troviĝas! – li respondis kolerete. – Laŭ mia scio eĉ vi mem manipulas per lifto!

Iome mi embarasiĝis, ĉar mi ankoraŭ ne sciis pri tiaspeca mia ofico.

– Kiel? Kion? – mi balbutis.

Zemoki sulkigis sian frunton.

– Do, vi ne kutimis suprenportadi la dornan seĝon al la etaĝo? – li demandis riproĉe. – Kiaspeca beratnu vi estas, se vi eĉ tion ne faras?

– Ha, jes, jes! – mi rapidis lin trankviligi. – Do ĉi tio estas la lifto de la konao?

Kio alia povus esti la lifto, ol lifto?

Kion alian mi povus atendi de ili? Naŭze mi ĉesigis la diskuton, pensante, ke mi jam ĉion komprenas.

Do, mia konjekto pravis.

Tiu malfeliĉa paranojulo estis mortbatita kaj ĉi tiuj, kiuj tute ne havas koncepton pri la lifto, tiel imagas la supren-malsupren irantan seĝon! Tiel deformiĝis la ideo, ĝis la behinoj akceptis ĝin!

Sed la fakto, ke entute ekzistas lift-partio, vekis en mi la penson, ke mi nun havus la okazon ŝtelenporti inter ilin utilan kaj sanan ideon.

Se entute ekzistas liftopartio – mi pensadis – kaj mi asertos al ili, ke mi postulas kune kun ili la realigon de la lifto, eble ili ne mortbatos min, eĉ, se mi postulos la realigon de la vera lifto.

Mi decidis klarigi morgaŭ, dum la konĉo al ili, kia estas la vera lifto. Fine mi havos okazon utili al ili sen vivdanĝero. Mi pripensadis la mekanismon, mi desegnis skizon pri ĝi laŭ mia kapablo kaj prilaboris detalan klarigon por komuniki al ili. Ankoraŭ nun mi miras pri mia tiama naiveco.

La konĉo okazis en la ĉambrego de la infankripliga instituto, kie mi foje transdonis la flavajn ŝtonerojn al la proko.

La flavoreluloj kunvenis kaj pro la reciproka ĝojo fervore frotadis siajn fruntojn.

Post kelkaj minutoj, ĉe la fino de la ĉambrego ekstaris iu behino sur la tablon. Lian korpon kovris ĉifone truita kovrilo. El la truoj pendis sur ŝnuroj koloraj ŝtoneroj kaj insektkadavroj. Li ekfrotis sian frunton, kaj la behinoj ekvakeis per kapdoloriga vekrio.

– Kiu estas tiu? – mi demandis Zemokin, kiu veadis apud mi.

– Iu namuko.

– Kio estas namuko?

– Namuk estas, kies destino estas klarigi la realan veron.

Kiam la kriado ĉesis, la namuko ekparolis.

– Ni nun kunvenis por konduki la konaon for de la mortdanĝero kaj al la vojo de la boeto, savante ĝin el la kirlakvo, en kiun la aĉaj kontraŭkomfortistoj volas ĝin puŝi, por ke ni fariĝu la viktimoj de la kemono.

Al tio respondis ankoraŭ pli granda hurlado.

– Ni postulas nur – daŭrigis la ĉifonulo, – por ekipi la minimume duetaĝajn domojn per lifto. Sed la kontraŭkomfortistoj nin, la plej bravajn konaulojn, nomas hinoj, kaj tiun malnoblan ofendon neniu konscienchava konaulo povas toleri.

Mencii tute superfiuas, ke la hurlado denove ekbruis kaj ĝuste pro tio, por mallongigi mian rakonton, sekvonte mi signos la plialtiĝon de la bruo per ekkria signo inter parentezoj. (Nome, ili senĉese hurladis, nur ĝia laŭteco variis).

– Tiuj kunkulpuloj de la kemono (!) ne hontis senhonorigi eĉ la kazean bulon kaj anoncas, ke ni kulpas spiritualaĵon, ankoraŭ pli, dum la ĉeesto de la flava ŝtonero (!), kaj samtempe ili emas forgesi, ke tiu, kiu ne ekkaptas sian piedkarpeon antaŭ la kvadrato, havas nenian rajton avertadi aliajn, ĉar tiu fiago jam estas pruvita al pluraj kontraŭkomfortistoj (!!)

– Do mi povas respondi al tiu intrigado nur per plua postulado de la lifto, sed jam ne nur en la duetaĝajn, sed en la unuetaĝajn, eĉ pli: en la ter-etaĝajn domojn (!!)

– Pri la kazea bulo ni volas diri al niaj atakantoj nur, ke tiu, kiu nomas la bulon spiritualaĵo, tiu estas lamiko, aŭ almenaŭ la spiono de la kemono. La kazea bulo estas bona, donas forton, kaj ni ne nur ne rezignas pri nia postulo, nomi la flavan ŝtoneron kazea bulo (!), sed ni postulas, ekkonu ili fine, ke la flava ŝtonero nutras nin nur sub la glora nomo de la kazea bulo kaj nur tiu donas al ni la veran forton kontraŭ la kemono (!!)

Post tio li saltis teren desur la tablo. La flavoreluloj plenforte vakeis, multaj ĉirkaŭis lin, kaj per siaj dikfingroj ili preskaŭ defrotis la haŭton de lia frunto kio, – laŭ Zemoki – signifis, ke li parolis prave.

Mi jam vidis, ke la kazea bulo havis la saman sorton, kiun la lifto.

Post li sekvis alia, eble ankoraŭ pli ĉifone vestita. Por ne ĝeni la Leganton, mi ne plu uzos la ekkriajn signojn, eĉ tiel estas imagebla la terura kakofonio.

Li komencis, ke li klarigos la ideojn de la granda Liftmajstro. Tiam li eksidis, prenis paperfolion, el kiu li eklegis la skribaĵojn de la malfeliĉa paranojulo.

Nun mi petas la Leganton firme sin apogi, ĉar, kvankam mi inter la behinoj spertis multajn nekredeblaĵojn, tamen, dum la prelego mi plurfoje devis pinĉi mian brakon por certiĝi, ke mi fakte ne sonĝas.

Nome, la teksto enhavis la tute laŭregulan priskribon de la lifto: la lifto estas niĉo, en kiun oni eniras kaj estas suprentirata al la etaĝo per elektra forto kaj, ke ni povas eĉ malsupreniĝi per ĝi sen laciĝo nek piediro.

Se mzi ankoraŭ havis iom da pridubo, ke ili ja konas la mekanismon de la lifto, ĉi tiu estus, forigita per la desegnoj,

kiujn li poste montradis kaj kiuj tute konformis al la skizoj faritaj de mi.

Sincere mi devis konfesi, ke mi jam nenion komprenis el la tuta afero..

Do, se tiuj konas la ideon de la Liftmajstro kaj tiom furioze adeptiĝas al tiu, kiel do fariĝas dorna seĝo el la lifto, kiun devas suprenporti la kompatinda skatolskuanta beratnuo al la etaĝo kaj reen?

Poste li anoncis prezenti la vortojn de la granda mufruko, de la Bulmajstro.

Mi tuj prenis mian notlibron por servi al miaj kolegoj per la skizo de la sekvantaĵoj. Do, miaj notoj tiurilataj atestas jenaĵojn:

La namuko ekstaris kaj ekkriadis per larĝa patoso kaj per groteskaj ĝrimacoj:

– La kazea bulo estas miksaĵo el faruno kaj kazeo!

Nun li malaltigis sian voĉon. La amaso bruadis.

– Laŭ mia sperto ĝi estas tre bona nntraĵo.

Denove li paŭzis. Poste li forte enspirante suprenlevis ambaŭ siajn brakojn, sulkigis sian frunton kaj ekhurlis:

– Devas esti varme altabligata!

Nun subigante siajn brakojn, li ekfrapis la tablon, kaj dentgrincante li skuis siajn pugnojn al la plafono:

– Ĝi subtenas la forton de la korpo!!

Liajn manplatojn li etendis horizontale kaj per rondigitaj lipoj li flustris:

– Manĝinte ĝin, ĝi okazigas bonan senton…

Nun li refalis al la seĝo. Mi petas la Leganton absolvi min de la priskribo de la ekbruanta orelfenda hurlado. Ankoraŭ nun zumas miaj oreloj rememorante ĝin. Sufiĉas mencii, ke la kriadantoj mallaŭdis la kemonulojn kaj postulis ilin tuj trapiki. Kian interrilaton havas la kazea bulo al la mallaŭdo de la kemonanoj, vi ne min demandu.

Sed la poento nur nun sekvas.

La namuko (la sama, kiu ĉion ĉi finhurlis kaj rondlipis) ekparolis, kiom efike servas la lifto al la gloro de la konao.

– En malnovaj tempoj – li komencis, – la stultaj konservativuloj riproĉis al la Liftmajstro, ke liaj ideoj sibaritigos la konaon, eĉ pli, kaŭzos la pereon de la konao. (Granda rido).

– Jen, mi demandas: kio donas la forton al la konao, kontraŭ la aĉaj kemonuloj? Tio estas la lifto, kiu la beratnuon, – harde trempante lin per la elektra forto de la boeto – suprensvingas al pli superaj sferoj! Kaj ĉu ekzistas pli mirinda anebao ol la subakseligita kazea bulo, kiu donas forton nin reteni de la malpuraĵo de la spiritualuĵo kaj donas forton por forviŝi de sur la muroj la naŭzajn cirklojn de la kemono?

Post tio li forlasis la tablon kaj la amaso ekhurlis en pli streĉita bruego. Sed tio jam estis pli, ol mi povus lasi ĝin senvorte.

Per granda ekkuraĝo mi kubute trapuŝis la amason, suprensaltis al la tablo, post kio ili interesiĝante ekatentis

min, kaj mi, per kelkaj improvizitaj vortoj petis priaŭskulti min, ĉar ankaŭ mi mem deziras la lifton kaj pri tiu afero mi volas diri kelkajn vortojn.

Post tio mi ekprovis koncize informi ilin pri iliaj eraroj, spite al ĉiuj danĝeroj.

La elektra forto – mi diris – ne estas komprenenda simbole, sed temas pri reala elektra forto.

– Prave! Prave! – kriadis la amaso.

– La plej plena realaĵo!

– Pereu la aĉaj kemonuloj! – Tiaspecaj interkriadoj flugadis.

– Kaj la lifto – mi daŭrigis, – suprenlevas nin ne simbole, sed ni enpaŝas, kaj ĝi suprenportas nin al la etaĝo.

– Supren al la etaĝo! – ili kriadis. – Pereu la aĉaj kemonuloj!

– Kaj la kazea bulo ne estas flava ŝtonero, sed farunaĵo, kiu estas manĝebla, kaj tiel ĝi donas al ni forton.

– Forton! Forton! – ili kriadis. – Forton kontraŭ la kemonanoj!

– Sed homoj! – mi kriis, – komprenu vi: la Liftmajstro kaj la Bulmajstro parolis ne pri la kemonanoj, sed ili intencis al ni faciligi, ke ni supreniĝu al la etaĝo, kaj manĝigi lu kazean bulon por vivteni nin!

– Supren al la etaĝo! Supren, supren! – ili kriis kaj pluraj svingis tranĉilojn. – Ni postulas lifton kaj bulon! Fi, aĉa spiritualaĵo!

Mia pacienco komencis elĉerpiĝi. Senkaŝe mi esprimis mian opinion:

– Do, se vi konas la lifton kaj kazean bulon, kial vi trompadas vin mem per dorna seĝo kaj flava ŝtonero? Komprenu vi: la majstroj volis ne tiajn sensencaĵojn, sed vivon, komforton kaj nutraĵon!

– Nutraĵon! – ili kriadis tranĉilsvingante.- Mortbati la kemonulojn!

La situacio fariĝis jam danĝera, sed ĉi tiu, senlime profunda, kirliĝanta marĉo de la stulteco ekboligis la sangon en miaj vejnoj. Mi jam ne pripensis, ĉu mi estos mortbatata, nur intencis foje senkaŝe publikigi mian opinion. Senatente pri la danĝeroj, mi klopodis ilin superkriadi:

– Vi estas tutaj frenezuloj. Ĉu vi ne pripensas, ke vi tiamaniere ne vivos, sed mizere pereos, vi senprudenta brutaro?

Mi piedfrapis la tabloplaton, ke ĝi fendiĝis.

La furiozo de la amaso nun leviĝis al paroksismo. Ili pikadis siajn tranĉilojn en la murojn, kaj elinter iliaj grincantaj dentoj kvikis la frenezo:

– Ni estas brutaro!

– Ni trapiku la furiozajn kemonanojn!

La mizeraj teruraĵoj de la sceno subite ekmovis en mi grandajn ŝanĝojn. Post unu momento mi transiĝis la kulminon de la kolero, kaj mi eksentis kompreni la internan esencon de la behina animo.

Nome, se sur la pordego de la infero estas surskribite: lasciate, sur la pordego de la behina kolonio plej trafe estus surskribota: vane.

Mi diris al ili kun profunda malestimo:

– Vi pravas. Plej ĝuste vi ekstermu vin, ĝis mortos la lasta konaano, kemonano, komfortisto, kontraŭkomfortisto. Dankos tion la monto, valo, nebulo, sunbrilo, la prudenta vermo kaj la pia tigro.

Mi descendis de la tablo kun la aŭdaco de la profetoj, kaj kunplektinte miajn brakojn sur mia brusto mi firme okulen rigardis la kirliĝantan amason de la frenezuloj.

Kaj tiuj vakeante ĉirkaŭstaris min, ĝojkriis, mallaŭdis la kemonanojn kaj kontraŭkomfortistojn, dikfingre atakis mian frunton kaj ekfrotadis ĝin, ke mia haŭto preskaŭ ekbrulis. Poste ili ŝultrenlevis min kaj kriadis, ke mi estas la plej brava konaano.

Eĉ iu pladplanda betiko ŝovpaŝadis al mi kaj solene ektuŝis mian nazon.

– Brave, kaleb – li diris ekskuante la kuprokubojn sur siaj genuoj, – ĝis nun neniu namuko defendis la konaon kaj anebaojn tiom entuziasme kaj prave kiel vi. Se ni havus multajn simile bravajn konaanojn, ni nepre akven dronigus la aĉan malamikon.

Poste li surpaŝis la tablon, per varmaj vortoj deklaris al mi publikan dankon kaj proponis al la flavoreluloj akcepti mian proponon, nomi sin mem brutaro kaj glui etajn kornojn al siaj fruntoj, por ke ĉi tiu glora simbolo elmontru la boeton, kiu levas la veran komfortiston – t.e. bruton, – super la aĉajn kontraŭkomfortistojn kaj samtempe donas forton kontraŭ la kemono.

Fine li fingromontris al mi kaj alvokis la amason por vakekrii al mi por miaj belegaj vortoj kaj nomi min estonte ĉefbruto.

Mi devis eĉ tion ĉi trasuferi.

***

Hejmenveninte min ĉirkaŭdancis la sovaĝa kalejdoskopo de la okazintaĵoj, kaj nur post horoj mi povis por mi elpensi iaspecan komentarion. Do, mi imagas la mensan putradon de la behinoj jene:

La baza elemento de ilia stato estas la malamikado unu kontraŭ la alia, kiu estas nomebla eterna, neĉesigebla bestaĵo, se mi entute povus kompari la, por sia vivo mortigantan, saninstinktan rabbeston al tiuj, kiuj mortigas kontraŭ siaj vivinteresoj.

Ĉiu grupo havas propran ideologion el maniaĵoj, kaj ŝajne laŭ tiuj diferencas unu behino de la alia. Sed tiu estas nur elekstera aspekto. La realo estas, ke ili batalas ne por maniaĵoj, sed ili elcerbumadas la maniaĵojn por la batalo mem. Iu fariĝas bluorelulo nur por diferenci de la flavoreluloj, kaj reciproke. Ili batalas por la batalo.

– Sed tiaokaze kial la multaj doktrinoj kaj disputoj? – demandas rajte la Leganto. – Se la sola vivelemento de la behinoj estas la batalo unu kontraŭ la alia, kial elcerbumi pro tio konaon, kemonon, kontraŭkomforton, boeton, kipuon kaj aliajn fantastaĵojn, kial ne atakas senpere ĉiu al sia najbaro per bastonego sen iu ajn ideologio?

Do, ĝuste tion mi ne komprenas. Sendube, malsame al la besto, ili havas menson por kapabligi sin subpremi siajn sanajn instinktojn kaj klopodi por ĝuste kontraŭvivaj celoj. Tiun ilian kapablon por lukti kontraŭ siaj vivoj ne nur ne povas venki kaj bridi ilia pli bona memo, sed kontraŭe: ili intence evoluigas ĝin en si mem.

Sed eble tion mi ankoraŭ komprenas. Sed kiel pravigi la surmanpaŝadon per doktrinoj, kiuj intencas ĝin legitimi tiel, ke ĝi estas pli komforta kaj pli sana, tion mi jam ne komprenas kaj neniam komprenos.

DEKKVINA ĈAPITRO

La aŭtoro konatiĝas kun la plej stranga manio de la behinoj – kun la reguloj de la manĝado de la virinoj. – Ni ekkonas ankaŭ ta kuriozan kutimon de la grandrustoj. – La aŭtoro estas preskaŭ tradraŝata ĉe la ŝukko. – Li senĉese ofendas la manĝregulojn de la virinoj, kaj pro tio li travivas multajn misaventurojn kaj suferojn.

Sed ni reiru al mia posta sorto, en kiun nun miksiĝis la konatiĝo kun virino kaj kio – mi povas diri – preskaŭ kaŭzis mian pereon.

Iliaj virinoj estis ĝenerale tre naŭzaj. Ekzemple iliaj dekstraj orel-loboj estis plejparte detranĉitaj. Nur imagi estas terure la doloron, kiun ili devis travivi kaj eĉ pli terure estis rigardi tiujn monstrajn kaj kriplajn figurojn. Sed kiel ajn nekredeble, tiuj virinoj estis stumpitaj ne de murdistoj aŭ sangavidaj furiozuloj, sed ili mem igis sin stumpigi; ankoraŭ pli: ili eĉ pagis por tio, ĉar ankaŭ tio estis rigardata kiel kipuo. Kaj la viroj ne nur ne forturnis sin de ili pro naŭzo kaj kompato, sed kontraŭe, ili pli ŝatis la senorellobajn virinojn.

Kaj ili ne nur detranĉigis siajn orellobojn, sed krome klopodis per ĉiaj neimageblaj fiaĵoj fuŝi la naturan belecon de la korpo. Ili pentris siajn nazojn blanka per kalko, siajn sidvangojn bluigis per viskoza kaj fetora farbo kaj lasis ilin senveste, dum sur siajn stomakojn ili ligis dikajn kusenojn. Siajn buŝojn – kiel ni jam scias, – ili kovris senĉese per poŝtuko.

Tiu virino, kiun mia malfeliĉa sorto portis en mian vivon, nomiĝis Zukrula, kaj mi ekkonis ŝin sur la ŝukko.

Tiatempe mi ankoraŭ ne sciis la signifon de la ŝukko, nur Zemoki ĝin menciis iam kaj konsilis iri al la ŝukko, ĉar ĝi

estos tre interesa.

La sekvan tagon mi fakte eliris kun Zemoki kaj Zeremble, kaj dumvoje frapis miajn okulojn, ke ĉe la trunkoj de la arboj estas starigitaj multaj, tute trarustiĝintaj ladplatoj, kiujn hieraŭ mi ankoraŭ ne vidis tie.

Mi demandis, kial oni ne forigas tiujn el la vojo, ĝi ja eble povas iun vundi.

Al miaj vortoj responde mi ricevis tre riproĉplenajn rigardojn.

– Eksciu – respondis Zemoki, – ke ĉi tiuj estas la grandrustoj, kiuj estas ekspoziciitaj nur ĉe solenaj okazoj.

Mi nenion sciis, kio estas la grandrustoj, nur tiom mi komprenis, ke mi denove kompromitis min, do multe pli mallaŭte kaj respekte mi interesiĝis pri la esenco de la grandrustoj.

Evidentiĝis, ke ankaŭ ĝi estas aneba.

– Mi ne estas fanfaronema – diris Zeremble, – sed mi povas al vi diri, ke mia ladplato jam antaŭ okdek jaroj truiĝis pro la rusto.

Kaj li fiere ĉirkaŭrigardis.

Poste Zemoki aldiris, ke sur lia ladplato la rusto estas jam du fingrojn dika.

Mi jam estis tre scivola, kaj por eviti la kompromitiĝon, laŭ miaj malnovaj spertoj mi flate laŭdis la grandruston de Zemoki, kvankam mi ne havis konjekteton, kia ĝi estas.

Tiu metodo fakte malfermis iliajn korojn, dumvoje ili rakontis la historion de ĉiu ladplato.

Apud la grandrusto de Zeremble mi devis longe stari, ĉar li atentigis min pri ĉiu truo. Ĝi estis sendube en mizera stato kaj de la disfalo savis ĝin nur, ke ĝi estis surnajlita al tabulo. Zemoki siavice mezuris la dikon de la unuopaj grandrustoj per mezurilbastono, kaj se iu estis nur harfadene pli maldika ol la sia, tiun li nomis tute nova, uzebla peco kaj ege mallaŭdis ĝin. Pri unu el tiuj li diris, ke ĝia posedanto prefere povus farigi el ĝi pladon por sia spiritualaĵo, pro kio eĉ Zeremble time ĉirkaŭrigardis kaj admonis lin al la ketnio.

Sed Zemoki troviĝis en plena impeto. Pri sensacie dika rusttavolo li denuncis, ke ĝi estas falsaĵo: la posedanto nur algluigis la rustpecojn al la lado. Li esprimis sian miron, ke la posedanto tiam ne estas punita pro rustfalsado.

Pri alia li diris, ke ĝi eĉ ne estas la propraĵo de la ekspozicianto; tiu nur rapide betikiĝis kaj dank' al sia betika rango aĉetis ĝin de malriĉiĝinta rustposedanto.

– Tamen – li diris, – ĉiu scias pri li, ke li ja ne naskiĝis ĉi tie interne, sed antaŭ dudek jaroj li ankoraŭ laboris ekstere, inter la hinoj, kiel simpla altfervoj-konstruisto, liaj fingroj ankoraŭ nun estas kalaj pro la cirkelo. Sed, bedaŭrinde, ne eblas procesi kontraŭ li, ĉar li sidas en la Rustmezura kaj Registra Oficejo.

Li estis ege konsternita, ke la afero de la Publika Rusto estas konfidita al tiaj uloj. Tamen li ne forgesis emfazi, ke en lia familio (t.e. en la familio de Zemoki) jam lia praavo estis enportita, kiam li formanĝis sian ŝuon, kaj li estis ankaŭ ĉi-interne tre eminenta homo. Nome li mem elbatalis, ke la behinoj portu la flavan ŝtoneron sub la dekstra akselo; anstataŭ la maldekstra. Lia avo unu kemonanon senhaŭtigis viva; dum semajnoj li ŝmiris siajn orellobojn per ties grasaĵo, pro kio multaj lin admiris, sed li havigis al si ankaŭ enviulojn, kiel tio jam estas kutima en la vivo de grandaj homoj. Lia

patro estis granda scienculo, unu el la fondintoj de la elipsologio, ĉar estis li mem, kiu demonstris, kial la cirklo estas elipso por la konao, per kio li grandrezulte kunefikis por veki la specialajn rasajn sciencojn, dormetantajn en la sino de la konao.

Tiel interparolante ni venis al la ŝukko. Tie estis ĉirkaŭbarita placo, kaj ekster la bariloj jam staradis multaj homoj.

Ni apenaŭ pasigis tie kelkajn minutojn, kiam subite kuris sur la placon du furiozrigardaj behinoj kun teruraj bastonegoj. Sen ia ajn enkonduko ili ekbategis la kagon kaj dorson unu al la alia, kaj post minuto jam fluis la sango kar la hautoj ĉifone pendis de ili.

Mi kriis pro helpo, kaj ankaŭ la amaso hurlis per senkohera voĉo, sed neniu iris disigi ilin. Fine mi mem ensaltis tra la barilo, sed la ceteraj kaptis min kaj ŝire fortiris. Kaj vane mi postulis bridi la du furiozajn kontraŭulojn, ili respondis, ke tio estas ŝukko; kaj mi fermu mian buson.

Dum mi disputis kun la maniuloj, la kranio de unu el la luktantoj frakasiĝis kun akra krako; ia amaso ekhurlis kuris sur la placon, ĉirkaŭstaris la mortiginton, vakeis, la pantalonon sur lia postaĵo gratĉifonis, ĝis fine, pro la sangoperdo kaj la troŝarĝo de la koro ankaŭ li terenfalis.

Kaj kiam mi indigne demandis de la ĉirkaŭstarantoj, kiel lli povas toleri tian barbaran solvon de la disopinioj, ili respondis, ke tiuj ne estas malamikoj, sed tio estas ŝukko kaj celas la evoluigon de la sano. Kaj vane mi menciis mlan kuracistan diplomon, akiritan en la oksforda universitato, demonstrante, ke la homo kun rompiĝinta kranio estas malpli sana ol la sendifekta, kaj nur frenezuloj frakasas la kranlon unu al la alia, eĉ estis ili mem kiuj ekkoleris. Leviĝis

pugnoj, kaj mi certe ne estus evitinta la linĉadon, se mi ne rapide forkurus.

Tiamaniere mi ekkonis la esencon de la ŝukko. Nome se iu mortbatas sian homfraton, tiu estas punata. Sed se li antaŭe eldiras la sorĉvorton: ŝukko, li liberiĝos de la puno!

Ĉe la behinoj ĉio dependas sole kaj nure de la vortoj!

Kaj estis ankoraŭ feliĉe, ke ne tiu estis punata, kiu ne emis frakasi sian kapon sub titolo ŝukko.

La leganto verŝajne opinias la lastan frazon malforta spritaĵo kaj ridetas pri miaj vortoj. Bedaŭrinde mi devas neniigi ankaŭ ĉi tiun ĝojon, ĉar, jes ja troviĝis ankaŭ tia sorĉvorto kiu, se la murdanto ĝin eldiris, ne nur liberigis lin de la puno, sed ĝuste tiu estis punata, kiu ne volis mortigi. Tiu vorto estis la bukuo. Sed pri tio nur poste.

Laŭ mia opinio mi faras plej ĝuste, se mi metas nenian komenton pri ĉi tiu simptomo de ilia malsano, despli, ke tuj poste mi miksiĝis en multe pli gravajn aferojn, kiuj fine laŭvorte pereigis min.

Nome, inter la publiko de la ŝukko mi ekvidis ĝisskelete malgrasiĝintan, preskaŭ ŝanceliĝintan virinon. En ŝia mano tremis la poŝtuko, kiun ŝi tenis sur sia buŝo.

Malgraŭ mia tuta naŭzo mi tamen ekkompatis ŝin. Ŝia senforto estis tiom kompatinda, ke mi – jam nur kiel kuracisto, – ne povis ŝin rigardi senvorte. Iome embarase mi serĉis la vortorn, kiel mi povus al ŝi proponi pli abundan nutriĝon sen la ofendo de la ketnio. Fine mi decidis, anstataŭ penaj eksperimentoj proponi al ŝi parton de mia spiritualaĵo laŭ kavalira maniero.

Do, mi alpaŝinte proponis, ke mi bonkore transdonas al ŝi mian hejme estantan spiritualaĵon por konsumi ĝin.

La leganto tute ne povas imagi, kian riproĉon mi ricevis responde. Ŝi nomis min bivag, kiu eĉ ideon ne havas pri la ketnio; kaj ŝi demandis, kion mi imagas, kia virino ŝi estas; espereble mi ne opinias, ke ŝi faras tiun naŭzaĵon.

– Ĉu vi parolas pri la manĝado? – glitis el mia buŝo.

– Fi! Bivag! – ŝi terurkriis, – kiel vi imagas, ke mi povus pensi pri tiaspecaĵoj. Kaj almenaŭ ne tiei vi dirus!

Sed vidante ŝian mizeran staton kaj evidentan malsaton kiun ŝi ne povis kaŝi, mia plej primitiva humana sento diktis, ke transpaŝante la regulojn mi mildigu ŝian malsaton. Do mi diris al ŝi:

– Kiel ajn ni parolas, la vero eŝtas, ke ni ĉluj konsumas spiritualaĵon. Ankaŭ mi estis jam malsata kaj ĉiuj aliaj. Konvinkiĝu, ke mi volas nur bonon al vi.

Ŝi krie min riproĉegis, kion mi imagas, ĉu ŝi bezonas tiun abomenaĵ on? Neniam dum ŝia vivo ŝin deziris, ĉar ŝi ne estas ia tiaspeca virinaĉo, kaj tion mi devas ekscii. Kaj eĉ krome, ketnia homo devas ĉi-okaze ne fari tiel, sed demandi: "Ĉu vi deziris la bikbamon?" kaj ne insulti sendefendajn virinojn per tia malhonora propono.

Nun mi faris malfeliĉan paŝon. Nome tia obstineco de la stulteco kolerigis min, kaj mi ne cedis pri la vero. Mi komunikis, ke mi estas kuracisto, kaj mi konsilis al ŝi rigardi en spegulon: ŝi vidos, kiome montriŝas sur ŝiaj trajtoj la malsato, kaj tio tute ne estas honto; ĉar ni ja ĉiuj kutimas manĝi; kion sufiĉe pruvas la fakto, ke ni vivas.

Mi konjektis, ke ŝi ofendiĝos, sed mi jam ne multe prizorgis ĝin, finfine mi nenion perdas, kaj ŝi nur gajnas per mia konsilo.

Sed eĉ sonĝe mi ne povus imagi la sekvontaĵojn.

La virino preskan sufokiĝis pro indigno; senvorte ŝi malfermadis sian buŝon. Post kelkaj momentoj ŝi plenforte ekkriadis por helpo.

Kure alvenis la gardistoj, al kiuj ŝi mensogis, ke mi atakis ŝin, kaj ke mi intencis forpreni ion de ŝi, sed ŝi nature ne malkovris, kion, nur parolis pri iaspeca sia plej kara trezoro, kvankam ne eĉ unupecan valoron ŝi kunportis.

Tia superlativo de la impertinento kolerigis min, kaj mi deklaris, ke mi tute ne volis ion ajn forpreni de si, sed male: mi volis partoprenigi ŝin en la ĝuo de la spiritualaĵo.

Nun sekvis mia plej granda surprizo.

La gardistoj plenbuŝe ekridis pri miaj vortoj, deklaris, ke ĝuste pri tio temas, kaj portis min al la betiko, kiu kun granda indigno punis min per dusemajna karcero, ĉar "mi volis doni manĝon al virino!"

Mi ne volis kredi al miaj oreloj kaj pro surprizo unu sola protesta vorto ne venis el mia buŝo; mi staris, kiel trafita de apopleksio kaj ne sciis, kio okazas. Mi jam longe estis en la karcero, sed nur post horoj mi povis aranĝi miajn pensojn tiome, ke mi rekonsciiĝis, ke mi fakte estas en karcero, kiel poŝŝtelisto. Kaj kial? Ĉar mi estis bona kaj sanmensa.

Post mia liberiĝo mi indigniĝe plendis al Zemoki, sed li anstataŭ komprenemo priridis min, nomis min bivag kaj admonis min pri la ketni.

Kvankam min kolerigis la aroganteco de maniulo, mi klopodis pacience finaŭskulti liajn vortojn, esperante, ke per la ricevotaj "scioj" mi povos almenaŭ ŝirmi min kontraŭ similaj danĝeroj.

Mi povas aserti, ke tute fantaziaj aferoj evidentiĝis.

Mi jam sciis, ke la manĝado estas konsiderata maldeca afero; sed neniam mi povus imagi, kiom komplikitaj maniaĵoj alkroĉiĝas al ĝi ĉe la virinoj.

Nun mi eksciis ekzemple, ke la kusenoj sur la stomako kaj la poŝtuko sur la buŝo estas portataj, ĉar ambaŭ organoj havas rilaton al la manĝado.

La buŝon ankaŭ mencii estas malpermesata. Oni devas ŝajnigi, kvazaŭ virino tute ne havus buŝon.

El eŭropa vidpunkto sonas nekredeble tio nur, ke oni konsideru honto sian naturan kaj honestan vivfunkcion, sen kiu ni tute ne vivus, sed la komplika maniero, laŭ kiu la virinoj devis tiun kaŝi jam superas ĉiun fantazion. Renkontiĝante viro kaj virino ambaŭ interparoladis tiamaniere, kvazaŭ ili tute ne havus ideon pri la ekzisto de la buŝo, kvankam ambaŭ sciis, ke ĝi ekzistas kaj ke tion bone scias ankaŭ la alia. La buŝon ili menciis nur en neeviteblaj okazoj kaj eĉ tiam nur parafraze, per artefaritaj pseŭdonomoj, konformaj al la ketnio, nomante ĝin foje vizaĝmezo, foje pensfloro, kvankam ĝi havis ĝuste tiom komunan al la penso, kiom la spiritualaĵo, pri kio oni devis kontesti eĉ, ke ĝi estas manĝata de homoj, sed oni devis ĝin pritrakti, ke ĝin forportas la cikonio. Nature ĉiu sciis, ke ili mensogas. Kial tamen oni devis diri tial, miaj legantoj ne demandu de mi, ĉar ĉi tie jam ekhaltas kaj fiaskas la homa menso.

Kaj la malfelicaj virinoj kunportadis kun si mem ĉi tiun naŭzan malpuraĵ on de la deviga mensogo tra siaj tutaj vivoj kaj dum sola momento ne eksonis en ili la protesta voĉo de la honto kaj de la honesta moralo.

Mi, kiu nur priskribas tiujn, ofte pripensadis, ĉu entute estas deca publikigi tiaspecajn fiaĵojn? Nome, inter miaj legantoj nepre troviĝos multnombre la moralaj kaj puranimaj filinetoj de mia patrio, kiuj edukiĝinte en la sana eŭropa civilizacio ĉiam lernis, ke la mensogo estas malmorala afero kaj kiuj nepre ne povos legi ĉion ĉi sen ruĝiĝo. Por mia senkulpigo mi mencias nur, ke mi ne povas kaŝi mian justan patriotan fierecon, rememorante pri la senhontaj behinaj virinoj.

Pri la manio de la poŝtuk-portado mi povas rakonti fantazian okazon.

Foje iu virino aperis sur la korto per nekovrita buŝo. Miaj legantoj ne imagas, kia skandalo eksplodis! La ĉirkaŭstarantoj ruĝiĝe forturniĝis, manplatkovris siajn okulojn, la virinoj kriade diskuris. Fine alvenis ia gardistaro kaj forportis la virinon. Sed plej interesa estis la argumentado: ili diris, ke la virino – freneziĝis!

Mi nur deziris scii, kio estas la bikbamo, pri kiu la virino parolis kaj kiun mi estus devinta al ŝi mencii. Sed post tiom da kompromitiĝo mi jam ne kuraĝis demandi. Por mi estis ĉerta, ke ĝi estas ankaŭ iaspeca elcerbumita stultaĵo, sed mi havis nenian emon doni bazon al la primoko kaj hontiga superemo de Zemoki. Ili priridas tiun, kiu ne konas iliajn fantazie fabrikatajn vortojn, kinj signifas nenaturajn imagitaĵojn. Male, se iu ne sciis, kiu estas la ekliptiko aŭ la pankreaso, tiun ili rigardis respektplene, ĉar la nescio donas noblan aspekton.

Do, por ekscii sen ridindiĝo, kio estas la bikbamo, post mia liberiĝo mi denove vizitis la menciitan virinon, kaj antaŭ ĉio mi pardonpetis pro mia bivaga konduto, kaj poste mi demandis, ĉu ŝi deziris la bikbamon?.

La vizaĝo de la virino evidente plimildiĝis, ŝi deklaris, ke ŝi kvarias miajn vortojn, ŝi ne enoas pro mi, kaj la bikbamon ŝi deziris.

Tiamaniere mi sukcesis konatiĝi kun ŝi. Mi eksciis, ke ŝia nomo estas Zukrula. Ni iris promeni, poste ankaŭ Zemoki akompanis nin. La interparolon, se konsideri mian senspertecon, oni povas diri sufiĉe glata. Mi klopodis elekti tiajn temojn, pri kiuj mi konjektis, ke ili situas trans la malhelpaĵoj de la ketnio, kipuo kaj ceteraj maniaĵ oj. Komproneble ĝuste tiel mi kompromitis min jam ĉe la komenco.

Nome, kun naiva kapo mi aŭdacis elbuŝigi ĉi tiun tute sensignifan frazon.

– La ĉielo estas blua.

(Mi pensis, en ĉi tio ja ne povas esti danĝero.)

Zukrula emfaze respondis:

– Jes, ĝi estis blua.

Ankaŭ nun ĝi estas blua – mi respondis naive, je kio la respondo estis neniiga riproĉrigardo. Mi ruĝiĝis, Zemokin mi fiankenvokis sub iu preteksto por demandi lin pri la afero, sed li ne atendante mian demandon, akre min riproĉis, kiel mi aŭdacas, paroli antaŭ virino en estanta tempo?

Tiel evidentiĝis, ke dum la parolo inter viro kaj virino oni devas diri ĉiun verbon en estinta tempo. Per estanta tempo

oni rajtas paroli nur kun tia virino, kiu jam demetis sian buŝtukon antaŭ ni. Kaj per tio, ke mi alparolis per estanta tempo, mi ŝin malhonorigis, ŝajnigante ŝin, kvazaŭ ŝi jam estus demetinta antaŭ mi la buŝtukon.

Reirante mi klopodis obei ĉi tiun regulon, sed mi povas aserti, ke la deviga uzo de la estinta tempo ofte embarasas, ĉar mi ofte ne scias ĉu vere temas pri la estanto aŭ pri la estinto. Tute ne ideon mi havis, kial ili tamen faras. Ĉu la homa lingvo ne estas por tio, ke ni komuniku reale estantajn aferojn sen miskompreno?

Sed apenaŭ ni komencis daŭrigi nian konversacion, Zemoki denove fiankentiris min kaj kolerete demandis, kial mi diras ai la virino senĉese Zukrula kaj kial mi ne nomas ŝin Zajkubu?

– Ĉar ŝi nomiĝas Zukrula – mi respondis simple.

– Nu, diru nur Zajkubu.

– Si mem diris, ke ŝi estas Zukrula.

– Ho, vi bivag! – ridis Zemoki. – Ŝi diras tiel, ĉar la ketni ne permesas ke ŝi mem nomu sin Zajkubu, sed vi nomu ŝin tiel.

Iu alia eble estus freneziĝinta en mia stato, kaj ankaŭ mi mem rekonis nur tiam, kiom multe eltenas la homo, se li devas. Ni reiris, kaj la plua interparolo daŭris laŭ tiu regulo.

Zukrula iom post iom iĝis denove bonvola al mi, kaj poste ŝi min petis, ke mi palpu kun ŝi bujpiffon.

Mi ektime rigardis ai Zemoki, nesciante, kiaspeca nova kaptilo min embuskas, sed li kun trankviliga okulsigno respondis, ke mi nur palpu senĝene.

Per tio kompreneble ne estis aranĝita la afero kaj, kvankam balbute, mi devis konfesi mian senspertecan pri la bujpiffo, kio igis Zukrulan al malestima lipmovo, kaj ŝi rimarkis, ke la hodiaŭa vira generacio verŝajne ricevas plejparte nur teorian edukon, kiu ne konformas al la postuloj de la praktika vivo.

Fine Zemoki venis al mia helpo kaj klarigis la aferon.

La bujpiffo konsistas el tio, ke la viro kaj virino kuntuŝas la fingropintojn laŭ diverse regulita kaj ritma ordo. Jen la polekson de la viro kun la ringfingro de la virino, jen la ringfingron kun la etfingro, jen la riagfingron kaj etfingron kun la montrofingro de la virino, ktp., kaj kelkfoje ili fingromontras al la buŝo unu de la alia.

La bujpiffo havas multajn variaĵojn, la sola komune, gesto estas la buŝmonatro, kiu troviĝas en ĉiu variaĵo, sed ili hontas tion. Ili mencias ĝin nur kiel fagmak-figuron. Tute mi ne scias, kial ili hontas ĝin, kaj se ili hontas, kial tamen faras.

Mi eksciis ankoraŭ, ke oni kutimas palpi la bujpiffon eĉ laŭ la ritmo de muziko. Tiu fakto estis al mi tre oportuna, – ĉar kiam mi pruviĝis tre sentalenta lernanto, mi senkulpigadis min, ke mi certe pli bone povus ŝin palpadi laŭ la ritmo de muziko.

Pro tio ili proponis – iri al la monteta deklivo por promeni. Ni ekiris. Tiam Zukrula subite esprimis sian deziron, ke ŝi ege emus havis malhelbrun-flugilan papilion kun bluaj strioj. Post longa serĉado mi sukcesis- kapti al ŝi unu, sed ĝi ne konformis al ŝia gusto, ĉar ĝi estis malhelbruna kun bluaj strioj, dum ŝi pli dezirus bluflugilan kun strioj malhelbrunaj, kiun, ties flugilojn detranĉinte kaj puntiginte, ŝi algluus al la haroj de sia broso, kaj tio estus tre bona. Ŝi ja ĉiam deziris

tian viron, kiu plenumas ĉiun ŝian deziron, fortan kaj despotan, kiu skurĝas sian virinon, se ŝi ne obeas.

Poste ŝi ekpensis, ke ŝi emus vidi ĉielarkon, kies arko estas malsupre kaj la piedoj supre, kaj ŝi ne komprenas kial estas la tekniko, se eĉ tion ĉi oni ne povas efektivigi. Ke bone estus kuri sur varmega neĝo kun etenditaj brakoj, bone estus ĉion-ĉion elparoli dum unu spiro, sed sen vortoj, ĉar tiu estas la vera parolo kaj ni atingos la perfektecon nur tiel, se ni ne parolas kaj se ni pentras nian frunton flava, kaj kiel mi opinias pri tiu scienculo, kiu nun malkovris la solvon de ĉiuj integralekvaĉioj, ĉu estas vere, ke li kutimas kovri sian spiritualaĵon per ruĝviolkolora kvadrata tuko, ĉar mi eksciu, ke li tre imponas al ŝi, kaj unu ekzempleron de lia artikolo ŝi portas en sia poŝtuko antaŭ sia vizaĝmezo.

Surprizite mi aŭskultis la konate sonantajn vortojn, kiuj tiom strange diferencis de la ĝisparoksismaj frenezumoj de la behinoj. Ankoraŭ pli, mi ekkonsciis pri tio ke la babilado, kapricoj kaj ideoj de Zukrula estas por mi vera freŝiĝo, ĉar tiuj klare rememorigis al mi ĉarman babiladon kaj etajn problemojn de la sinjorinoj de mia ŝatata patrio kaj la milvarian muzikon de la rava virina animo, kiu faras la belan sekson tiom ekscita, problema kaj dezirinda, kaj kiu incitas la viron persiste ĉassekvi la belan birdeton por ŝin ekkapti kaj por solvi la nodon de la rebuso, trovi la realan kaj konkretan enhavon, kiu tiom ekscite kaŝas sin inter la trioloj kaj fugoj ae la flirtantaj humormoduloj, aŭ almenaŭ ni kredas, ke ekzistas kio sin kaŝas.

Mi asertas, ke en tiu momento mi ne sentis min tro fremda, eĉ pli, iom post iom mi senĝeniĝis dum la babilado, konstatante, ke ĉe la behinoj, kvankam ĉiun kutimon kaj instituciojn ili starigis kap-al-sube, la virinan animon tamen ne povis devojigi el ĝia natura kaj vera estado.

Bedaŭrinde mia ĝojo ne longe daŭris, ĉar foje Zukrula subite demandis:

– Mia etfingro estis pli maldika ol mia polekso, ĉu ne?

(Nature, tio estas komprenenda en estanta tempo.)

Kvankam la demando estis sufiĉe ridinda, mi jam estis alkutimiĝinta, kaj anstataŭ rido mi serveme esploris ŝian manon kaj ŝin certigis kun pura konscienco, ke ŝia etfingro "estis" fakte pli maldika.

Post tio Zukrula saltleviĝis kaj malestime min rigardmezuris:

– Bivago! – ŝi kriis kaj aldonis:

– Kaj la bikbamon mi ne deziris!- Tiel oni tute ne povas paroli pri!

Kaj ŝi forkuris.

Mi gapis al Zemoki idiote, sed li tute ne atendante mian demandon, atake min riproĉis, ankaŭ li nomis min bivag kaj minutoj pasis, ĝis li tiome povis trankviliĝi, ke mi povis peti de li klarigon.

Tiel mi eksciis, ke la viro havas elementan devon deklari la etfingron de la virino pli dika ol la polekso. Kiu ne tiel diras, tiu kulpas kave-aferon.

La racia leganto nepre opinias, ke tio havas ian naturan bazon: ili iamaniere maldikigas la polekson, aŭ io alia. Mi devas deklari, ke tio estas eraro. Iliaj fingroj estas tute similaj al niaj, sed iu elcerbumis, ke la dika etfingro estas fiero kaj, kvankam ĉiu sciis, ke tian manon neniu havas, tamen oni devas tiel aserti, eĉ pruvi, trude dokumenti kaj batali kun la virino, kiu persiste asertas ĝin pli maldika, dum

la viro pli dika. Kaj pri tio ili diskutas dum horoj, kaj la virino sentas sin feliĉa, kvankam ŝi bone scias, ke la viro mensogas.

Dum aliaj homoj estimas unu la alian per verdiro, ĉe la behinoj la mezuro de la estimo estas ĝuste tio, kiel grandan mensogon diras unu al la alia.

Por ke la frenezo pleniĝu, mi mencias ankaŭ tiun regulon de ia ketnio, ke ĉi tion oni rajtas nur aserti pri virino, kun kiu ni ĝuste parolas. Dum ties ĉeesto ŝin aserti pri fremda virino estas la plej granda ofendo al la ĉeestanto.

Sed la problemo de la bikbamo min scivoligis ege. Tial mi sekvontatage denove elserĉis Zukrulan, mi denove pardonpetis, deklarante, ke ŝi misaŭdis miajn vortojn mi ne diris pli maldika, sed pli dika.

Mi jam duoble mensogis, do Zukrula senkoleriĝis, kaj mi urĝante demandis, ĉu ŝi deziris la bikbamon?

Zukrula denove iĝis bonhumora. Ŝi deklaris, ke tiamaniere estas jam ĉio ja alie, kaj la bikbamon ŝi denove deziris.

Poste ŝi venigis min kaj Zemokin al iu betiko, kiu ligis la telerojn al siaj plandoj, poste ilin malligis. Ĉi tion li faris trifoje, poste li jetis varmigitan kuprokubon en akvon; la akvon li duone eltrinkis, la kubon li volvis en truitan tukon, per tiu kapenfrapis nin ambaŭ, poste la kubon li denove elvolvis kaj petis de mi monon.

Mi trovis la sumon iom multa, sed interne mi ne kuraĝis protesti, nur elveninte mi menciis al Zemoki, ke la betiko povus peti iom pli malmulte por tiel mallonga bikbamo, sed Zemoki bonvole klarigts, ke la monon mi ne donis al la betiko, sed al la bikru. Mi akre protestis, dirante, ke la bikru estas koncepto, kaj al koncepto ne eblas pagi, kaj cetere, mi

vidis per miaj propraj okuloj, ke la monon transprenis la betiko, sed Zemoki riproĉe min silentigis, ĉar tion diri estas kave, kaj mi denove argumentas per miaj okuloj, forgesante, ke krom la okuloj estas anebaoj kaj tiuj estas pli gravaj. Do, mi devas por ĉiam noti, ke la monon mi donis al la bikru.

Kompreneble mi tute ne sciis, kio estas la bikru, mi konjektis entute nur, ke ĝi estas koncepto por resumi ĉion maibonan: se mia manĝaĵo estis konfiskita, ĝin forportis la bikru; mian monon mi pagis al ia bikru. Se iu ajn mortis en malsano, lin mortigis ne baciloj; sed la bikru. Se iu falis de la tegmento, tiun depuŝis la bikru. Kiam min Zemoki incitis bati la kemonanojn, mi devis scii, ke min incitis ne li, sed la bikru. Mi devis sin nutri per ŝtonero anstataŭ manĝajo pro la bikru. Pro la bikru ni devis vakei al la betiko, akvumi la herbon, bruligi la vestaĵon. Kaj ĝenerale, la kap-al-subigon kaj netolereblecon de la vivo ili atribuis al la bikru, kies destino estas seniĝi de respondeco la bacilojn, fajron, akvon, konfiskantojn kaj ĉefe la betikojn. La leganto jam povas imagi, kiel furiozis ĉi tie ĉiu malbonaĵo kaj malsano, kie oni ne povis aŭ ne rajtis rimarki la simplajn kaj okulfrapajn kaŭzojn, kiujn ĉe ni bone scias eĉ la etinfano.

Ĉio, kio okazis ĝis nun, estis nur ridinda stultaĵo. Ŝed nun sekvis tragika ŝanĝo.

Post la bikbam ni adiaŭis de Zemoki per varma pricc-prucc, poste Zukrula min kaptis, kurante hejmentiris, tie, ferminte la pordon, ŝi demetis de sia buŝo la poŝtukon kaj sufokiĝante de ekstazo tremvoĉis:

– Donu por manĝi, paĉjo, miaj okuloj streĉiĝas de malsato! Ĉi tien la manĝaĵon, ŝtopu ĝin en mian buŝegon, en mian stomakon, por ke mi fine satiĝu!

Eĉ la sango frostiĝis en miaj vejnoj. Tiom ŝi diboĉis en la malpermesitaj vortoj, ke mi, kiu jam alkutimiĝis al la ketnio, time elkuris, por ke mi ne estu denove enkarcerigota.

Kaj Zukrula postkuris min, kriegante kun insultaj mallaŭdoj.

Mi rifuĝis, ŝtopante miajn orelojn, por eviti la akuzon, ke mi eĉ nur aŭskultis tiujn terurajn vortojn.

Miaj legantoj ne imagas, kio sekvis.

Mi estis portita denove al la betiko, kiu kondamnis min por unumonata karcero, ĉar mi ne donis manĝaĵon al virino!

Nome, – kiel mi poste eksciis, – la bikbamo ĉe ili signifas, ke ĉion, kio antaŭe estis honto kaj malpermesaĵo, nun oni devas fari, kaj reciproke, kio antaŭe estis ketnio, nun fariĝas kave!

Se miaj legantoj entute kredas ĉi tiujn frenezaĵojn, certe tenas siajn ventrojn per la manoj pro la rido, legante la komikajn aventurojn de normalmensa homo inter la frenezuloj. La komikan guston al tio donas la paradoksa situacio, ke mi el mia tuta forto volis sekvi la frenezajn regulojn per mia malfeliĉa normala menso por eviti ilian indignon, kaj ĉio sukcesis tute inverse, ĉar la esenco de ilia frenezo estas ĝuste tio, ke eĉ laŭ siaj frenezaĵoj ili ne estas konsekvencaj.

Post unu monato, reliberiĝinte, mi ĉiuokaze volis ĉion ekscii pri la manĝreguloj de la virinoj.

De tiam mi pli atente studadis la virinojn.

Iam mi vidis unu, kiu min preterirante, por momento, ŝtelmove, por ke neniu vidu, forlevis sian poŝtukon de antaŭ

sia buŝo, el kio mi konkludis, ke ŝi estas malsata, ŝi nur ne kuraĝas tion diri malkaŝe.

Mi tre ĝojis pri la okazo, esperante, ke de ŝi mi, povas multe ekscii. Do, mi akompanis ŝin, kaj ĉirkaŭdire mi demandis, kion ŝi opinias pri la spiritualaĵ o. Tiam ŝi urĝe min flankentiris kaj per senkaŝaj vortoj flustris, ke ŝi estas fakte malsata kaj ŝi estus feliĉa, se ŝi povus konsumi parton de mia spiritualaĵo.

Mi devas konfesi, ke la vortoj min tre agrable surprizis. Kun mia stulta kapo mi pensis, ke mi sukcesis trovi la unuan normalcerban homon, kies vortoj havas logikan interrilaton kun la reala mondo.

Per mildaj vortoj mi ŝin invitis kaj kondukis en mian ĉambron, bonkore senkovriligis antaŭ ŝi mian restintan manĝaĵon, ĉe kiu ŝi altabliĝis, demetis sian poŝtukon kaj ekmanĝis ĝin per videbla bonapetito. Ŝi eĉ plurfoje laŭtigis sian raviĝon pro la bonegaj manĝaĵoj, kiajn povas nur mi doni. Mi ridete dankis ŝian entuziasmon, sciante, ke la manĝaĵoj estls nur la normala ĉiutaga hina tagmezmanĝo.

Foje la virino sian buŝon tute malferminte, leviĝis, kaj tiel ŝi proksimiĝis al mia vizaĝo. Ŝajnis, kiel ŝi volus enbuŝigi mian nazon.

La neatendita ŝanĝo iom surprizis min, ektime mi retiriĝis, kaj ŝi per same miranta vizaĝo residiĝis al sia loko.

– Do, ĉu vi ne volas enrigardi en mian gorĝon? – ŝi demandis.

– En vian gorĝon? Kial enrigardi vian gorĝon?

Ŝi kapbalancis.

– Vi estas stranga viro. Aliuloj ofte postulas malfermadi mian buŝon post ĉiu gluto.

Mi rimarkis, ke mi tute rezignas pri tiaspecaj pretendoj, ĉar laŭ mia opinio la manĝado estas por la satiĝo.

Ŝi daŭrigis la manĝadon kaj dume rakontis, ke foje ŝi ĉe iu viro formanĝis tutan anseron, kaj poste ŝi asertadis per petolema rideto, ke ŝi povas eĉ pli manĝi kaj se mi intencas iam ajn manĝigi virinon, nur alvoku mi ŝin kaj mi ne kredu al aliaj virinoj, ĉar neniu el ili povas tiom multan mian manĝaĵon konsumi kaj eĉ ne per tiom bona apetito.

Mi ĉion promesis al ŝi, post kio ŝi donis sian adreson kaj krome ŝi rakontis pri la menciita viro, ke ŝi devis pro lia postulo la anseron manĝi kun ĉokolado kaj ne nur malfermadi sian buŝon, sed krome post ĉiu gluto grincadi siajn dentojn.

Min turmentis jam forte disonancaj sentoj, sed mia vera surpriziĝo sekvis nur poste. Nome la virino rimarkis, ke kvankam ŝi tiam devis multe manĝi, ŝi eĉ enspezis multe. Li estis vere kavalira viro.

Post tio ŝi viŝis sian buŝon per la telertuko kaj – petis monon!

La neatendita turno tiom surprizis min, ke nur balbute mi povis protesti, dirante, ke ŝi satiĝis ja per mia spiritualaĵo, kaj ŝi havas nenian rajton krome eĉ postuii pagon.

Ŝi subite ruĝiĝis pro la kolero, furioziĝis, min insultis per ĉiaj fivortoj, nomis plej granda friponaĵo, ke ŝi oferas al mi sian vizaĝmezon kaj mi rifuzas doni la devigan kompensaĵon, kvankam ŝi petis relative malaltan prezon por la manĝado.

Ĉu miaj legantoj kredas, aŭ ne, tiel okazis!

Vane mi pruvadis, ke ŝi havas nenian rajton peti ankoraŭ kroman pagon por sia plezuro. Ju pli mi provis argumenti per la racia menso, des pli ŝi iĝis kolera.

– Vi senvalora bivago! – ŝi kriis. – Mi envenas al vi, mi lasas min satigi, kaj fine vi volas forvaporiĝi kun la mono? Nu atendu, vi ricevos pro tio!

Vorto sekvis vorton, mi estis certa, ke ŝi ne kuraĝos disfamigi sian satiĝon en mia loĝejo kaj mi lasis al mi libera la proteston de mia racia menso. Nature mi denove eraris en miaj kalkuloj.

Nome, la virino, kun terura hurlo ŝirmalferminte la pordon forkuris.

La sekvontan tagon mi estis denove invitita al la betiko, kiu deklaris, ke denove venis akuzo kontraŭ mi: mi ne pagis al virino, kiun mi manĝigis.

La akuzo min konsternis. Mi tute ne neis, ke mi donis al ŝi spiritualaĵon, ja ĝuste tion mi uzis kiel argumenton, ke mi certe ne povas ŝuldi al ŝi ankoraŭ kroman monon.

Al miaj vortoj la betiko senatende laŭte ekridis.

Mi stulte ĉirkaŭgapis, eĉ ne konjektis, kio ridinda estas en tio, kaj mi aldonis, ke la virino mem deklaris, ke ŝi estas malsata kaj, se mi, kompatante ŝian turmentan malsaton, kontentigas ŝian apetiton, kiel ŝi aŭdacas danki mian bonvolon per financaj postuloj?

Post tio la betiko eĉ pli laŭte ridis, li nomis min amuza frenezulo kaj baldaŭ ĉiuj ĉeestantoj skuiĝis pro la ridego.

Ĉi tio jam fine eligis min el mia trankvilo, mi rimarkis, ke la afero estas multe pli mizera ol ke oni povus pri ĝi ridi kaj mi

deklaris, ke mi – en la konscio de mia pravo – nun jam prezentas kontraŭpretendon kaj mi mem postulas la prezon de la plezuro, al kiu mi havas minimumo tiom da rajto, kiel ŝi.

La ridego, kiu nun eksplodis, preskaŭ disĵetis la murojn; longajn minutojn daŭris, ĝis la betiko rekonsciiĝis kaj forviŝinte siajn larmojn, deklaris, ke li jam delonge ne ridis tiel bone, sed la afero estas multe pli serioza, ol ke ĝi estus aranĝebla per rido kaj la leĝo estas tamen leĝo, kiun li devas plenumi, ĉar sen tio renversiĝus la ordo kaj la prudenta civilizacio.

Ĉu la leganto kredas aŭ ne, mi estis denove enkarcerigita!

Kaj dum unu semajno mi povis cerbumi, kion propre mi kulpis.

Post mia elliberiŝo mi plendis mian aventuron al Zemoki, sed ankaŭ li priridis min. Kaj ĉefe ridis pri tio, ke mi kredis al la virino, ke ŝi estas malsata, kvankam mi devus scii, ke tiaj ne pro malsato petas spiritualaĵon. Vane mi asertadis, ke la virino mem petis manĝaĵon, li respondis, ke ĝuste el tio mi povus scii, ke ne la spiritualaĵon ŝi deziras, nur monon, ĉar kiu estas vere malsata, tiu ne eldiras tion!

Sed per tio jam pleniĝis. Tiun dancon inter ovoj mi ne povis plu toleri. Neniam mi sciis, kiam falos sur mia kapo la Damokles-glavo, pendanta super mi.

Ho, kiomfoje mi deziris, kiel bone estus, se ankaŭ mia cerbo konfuziĝus, por ke mi similu al tiuj kaj ĉiam mi precize sciu, kiam mi devas diri la blankan nigra kaj kiam flava! Sed kiu kun sana cerbo, klare vidas la blankan, ties klara vidkapablo estas por li tiel konfuzema, ke li neniam povas laŭregule mensogi kaj li pereos, ĉar jen li kulpas kontraŭ la ketnio, jen li ofendas la bikbam-on, jen li detruas la bruhu-on de la

infano. Ho, kiom pli feliĉaj estas la frenezuloj, kiom beataj estas la behinoj kaj hiom pli feliĉaj estas la ŝtatanoj de la glora Granda Britio, kiuj vivas inter – al ili tute similaj – serenaj kaj sammensaj kunŝtatanoj!

Post mallonga tempo oni sciigis min, ke mi, pro la serio de miaj skandaloj, perdis mian postenon.

Nur ĉi tio mankis al mia tragedio! Mi kuradis tien-reen petis Zemokion por helpo, sed jam ankaŭ li turnis sin de mi pro miaj "friponaĵoj". Post kelkaj tagoj mi estis eĉ eligita el mia ĉambro, kaj mi povis ekiri al la granda mondo.

Mi reiris al la betiko kaj preskaŭ preĝe mi petis, ke se mi jam estas senigita je mia spiritualaĵo, mi estu almenaŭ ankaŭ mortigota, ĉar tamen estas nerefutebla matematika vero, ke ĉiu havas vizaĝmezon por akcepti la spiritualaĵon. Tion mi ne povas demeti kun mia profesio kaj kiel mi sentas, mi mortos.

Sed la betik min konsolis, dirante, ke en la mondo estas nur unu veraĵo: la kona, kiu estas aneba, sed se mi volas rericevi mian vivon, mi feliĉe vizitis la ĝustan homon, ĉar li estas ĝuste pro tio, ke li donu nutraĵon al la mizeruloj kaj erarvagantoj.

Larme mi balbutis kelkajn dankplenajn vortojn kaj li siavice petis min alporti tiun grandan skatolon desur la bretaro, sur kiu estas surskribita la nomo de la bikru.

Kiam mi ĝin alportis, li prenis el ĝi flavan ŝtoneron, kelkfoje tuŝis per ĝi la flankon de la skatolo kaj poste ĝin transdonis al mi, ke mi metu ĝin sub mian akselon.

Min konsternis la senkora cinikismo, ke ankoraŭ nun li havas emon fari senspritan ŝercon pri sia homfrato, peteganta pri

sia vivo. Bedaŭrinde mia sendefenda situacio ne permesis konforme respondi.

Anstataŭe mi devis honthumile surgenuiĝi kaj retenante mian koleron, petegi, ke li donu al mi krom la anebaj ankaŭ spiritualaĵon min nutri, por ke mi subtenu mian vivon.

Sed la betiko, anstataŭ moliĝo, saltleviĝis kaj fulmokule kriegis al mi, ke mi ne aŭdacu aserti pri la spiritualaĵo, ke ĝi nutras, kaj precipe mi ne diru tian aĉan vorton en la proksimo de la flava ŝtonero, ĉar li devos tre severe puni tian blasfemadon kontraŭ la anebaj.

Nur kiel malforta pledo mi ekprovis mencii, ke ni ja ĉiuj konsumas la spiritualaĵon, ankaŭ la elak-betikoj, ili eĉ pli multan.

Ĉi tio pereigis min. Li deklaris, ke la betikoj – kiel tio estas publike sciata, – ne uzas spiritualajon kaj aldonis, ke li zorgos pri mi tiel, ke mi tion ne dankos. Poste kaptinte mian kolumon, li elĵetis min tra la pordo.

Mi longe tremis pro senpova kolerego. Malsate, senokupe, mi vagadis sencele, ĝis mi fine devis rifuĝi al la lasta rimedo: mi sidiĝis sub arbo kaj almozpetis.

Tiel mi vivis dum unu semajno. Ankaŭ la noktojn mi tradormis tie, kovrite per miaj ĉifonoj kaj tremante pro malvarmo. Kaj la noktoj fariĝis pli kaj pli malvarmaj kaj eĉ laŭorde laviĝi mi ne povis. Mi ekhavis pedikojn kaj skabiojn, kaj neniu min prizorgis. Tago post tago mi malgrasiĝis kaj malfortiĝis pro la malsato.

Iutage mi ekhavis savan ideon. Mi ekmemoris pri la okazo de tiu virino pro kiu mi perdis mian oficon. Mi decidis sekvi ŝian ekzemplon, per kio oni povas tre facile akiri manĝaĵon kaj monon.

Do, la unuan virinon mi flankenvokis kaj konfidence mi flustris, ke mi estas malsata kaj mi volonte konsumus kelkan manĝaĵon por relative malalta sumo.

Sed tiu subite furioze ekkriegis, multaj kunvenis ĉirkaŭ mi, al kiuj ŝi duonsvene rakontis la okazon.

Teruraj aferoj sekvis, per kies priskribo mi ne volas ŝarĝi la nervojn de la leganto. Estu sufiĉe, ke post kvin minutoj mi sangkovrite sterniĝis sur la tero.

Evidentiĝis, ke la manĝado por mono estas valida nur por la virinoj, la viroj estas el tio fermitaj. Kaj la leganto ege eraras se li opinias, ke min linĉis la virina sekso, konspirinta por siaj interesoj. Kontraŭe: la viroj estis tiuj, kiuj plej forte min batis kaj plej forte ĝuste tiu, kies manŝaĵon kutimas formanĝi tiu virino. Kvankam tuta mondo min disigis de tiu malfeliĉa homspeco, tamen mi elkore bedaŭris ĉi tiun mizeran, kompatinde idiotan kaj trompitan virsekson, kiu defendas sian, humiligon kaj ekspluaton.

Nome, mi ja devas rimarki, ke ĉi tiuj mizere idiotaj viroj ne nur ne ekkonas siajn trompitecojn, sed kontraŭe: la viro sen ia ajn dubo kredas al sia virino, ke li estus trompita nur se la virino formanĝus ne lian propran manĝaĵon.

Sed tiun mi jam eĉ ne eksperimentas pruvi, prefere mi daŭrigas mian, historion, ĉar miaj suferoj eĉ nun ne pleniĝis.

La sekvantan tagon paŝis al mi oficiala homo, komunikis, ke Zukrula faris akuzon kontraŭ mi, ĉar mi petis manĝaĵon de alia virino, kaj verŝajne mi ricevos gravan punon.

Miregante mi demandis, kial, je kio li respondis, ke tion rajtus doni sole Zukrula, ĉar ŝi estis kapofrapita per la kuprokubuto.

Ĝojplene mi diris, ke mi volonte akceptas la manĝaĵon ankaŭ de Zukrula; mi eĉ proponis, ke asociiĝu, kvar-kvin virinoj, kiuj nutros min unu post la alia, sekve de kio, po unu el ili havos pli malgrandan ŝarĝon. Sed li abomenante deklaris, ke tio estas absurda, ĉar ja Zukrula estis kapofrapita.

Mi proponis, ke oni kapofrapu ankaŭ la ceterajn, post kio li rigard-mezuris min kun profundega naŭzo kaj diris, ke mi verŝajne senmoraliĝis plej profunde en la abismon, kaj mi meritus, ke oni bruligu min sur ŝtiparo.

La sekvantajn tagojn mi jam pasigis en la muta letargio de la duonfrenezo, kaj mi pensis, ke io pli malbona jam ne povas sekvi.

Bedaŭrinde ankaŭ pri tio mi eraris.

DEKSESA ĈAPITRO

Nun ni alvenas al la plej malĝojiga ĉapitro de la aventuroj de la aŭtoro, kiam el la behinoj eruptas la furiozatako, nomita bukuo. – La aŭtoro preskaŭ fariĝas ĝia viktimo. – La parton pri la bikruo publikigas ba aŭtoro nur kun rezervo.

Post kelkaj tagoj, matene, tre multaj kunvenis en mia proksimo, pri kio mi ĝojis; ĉar ĝi signifis almozon.

Iu el ili paŝis sur benkon kaj faris parolon al la ceteraj. Li asertis, ke la celo de la kona estas vivi en paco kaj frateco kun la kemonanoj, certigi la pacon kaj amon, subteni la sekurecon de la familia fajrujo sur ambaŭ flankoj kaj reciproke apogi unu la alian.

La Leganto eble miras pri la raciaj vortoj, sed mi, aŭdante tiujn, jam ektremis, suspektante malbonon.

Mi ja ne sciis ankoraŭ, kion tio signifas, sed laŭ miaj spertoj mi estis konvinkita, ke ne tion, kion ĝi fakte signifas. Ĝi sonis danĝere prudente kaj paceme.

Kaj mi denove pravis.

Post kelkaj minutoj alproksimiĝis timigaspekta procesio.

Multegaj behinoj venis en kvinopaj vicoj, kaj ili paŝadis laŭtakte, kio en la behina senordeco estis jam en si mem surprize. Sed eĉ pli surprize estis, ke ĉiu en mano tenis tranĉilon, per kiu ili post ĉiu dua paŝo piksvingis al la tero kaj kriadis:

– Zuk!… Zuk!… Zuk!… Zuk!…

Apud ili paŝadis iu, ankoraŭ pli ĉifona figuro ol la ceteraj behinoj, frapsonigante per grandega tondilo kaj kelkfoje ekkriis ion al la amaso, pro kio ili orelfende salutbruis kaj tranĉilsvingante kriadis:

– Huuu!... Huuu!... Huuu!...

La procesion ĉirkaŭkuradis alia arlekana figuro, tenante ladskatolon kaj disdonadis el ĝi flavajn ŝtonerojn per furioza fervoro.

Kiam ili pli alproksimiĝis, mi povis pli detale observi la parolanton. Senkaraktera, stulta vizaĝo, preskaŭ senfrunta. La progresinta basedov-malsano terurigis el liaj ŝvelantaj okuloj, al kiu similis ankaŭ lia antaŭstaranta mentono. Nome lia malsupra dentvico tiom elstaris, ke li ne povis ĝin kuŝenfermi, pro kio liaj vortoj apenaŭ estis kompreneblaj, kvankam mi jam konjektis, ke eĉ mia vivo povas dependi de tio, kiome mi povas kompreni la okazintaĵojn.

Fine, kiam ili ĵus pretermarŝis nur kelkpaŝe de mi, sukcesis mi kompreni liajn vortojn:

– Lundo, mardo ĵaŭdo, merkredo... Lundo, mardo, ĵaŭdo, merkredo!...

Gape mi rigardis al li. Do, ĉu ili salutbruis pro tio! Ĉu ili entuziasmiĝis pro tio!

Subite mi sentis manon sur mia ŝultro. Turniĝante mi ekvidis du tranĉilajn behinojn apud mi. La unua ekparolis:

– Kion vi faras ĉi tie?

– Mi almozpetas – mi respondis.- Sed diru, kiu estas tiu kun la tondilego?

– Tiu estas la tranĉilbetiko. Ĉu vi ne vidas ilian duoblan tranĉilon?

– Kion signifas tranĉilbetiko?

– Ke li estas la plej saĝa betiko.

– Plej saĝa? Kiai?

Ĉar li partoprenigas nin en la graco de la tranĉilo.

– Se li estas la plej saĝa, kial li ne diras: merkredo – ĵaŭdo?

– Tiel ĉiu povas diri. Li scias, kiel ni akiru la gracon de la tranĉilo, kaj li ĉiam pravas. Kaj eĉ cetere: nun estas bukuo, kaj tio bezonas eksterordinarajn prizorgojn.Sed ni parolu pri la temo: ĉu vi havas legitimaĵon por korpuzado?

– Kiooon?

– Do, vi ne havas. Tiam vi rajtas partopreni en la paclaboro.

– Kiamaniere?

– Vi ekprenas tiun – kaj li enmanigis al mi tranĉilon, – vi venas kun ni al la monteta deklivo, kaj tie vi certigas la pacon kaj civilizacion.

– Kiel?

– Ke vi pikas la kemonulojn kaj ili pikas vin.

Nur nun lumiĝis al mi la tuta teruraĵo de la situacio. Tiuj malfeliĉuloj nun iras fakte por mortigi. La furioziĝo, nomita bukuo, pri kio mi jam ofte aŭdis, sed mi ne povis kredi ĝian realaĵon, nun fakte erupciis inter ili.

Mi rapide deklaris, ke mi provizore ne intencas uzi mian rajton, sed li alkriis min:

– Mi diris jam, ke vi rajtas partopreni en la bukuo!

Poste li piedbatis min kaj ĵetis min en la vicon.

Mi ekprovis protesti, sed subite ĉiuflanke tranĉiloj turniĝis al mi, kaj la vortoj frostiĝis en mia gorĝo.

Do, okazis tio, kion mi neniam povis imagi pri mi. Mi devis enviciĝi kaj senproteste marŝadi kun la furiozuloj al la hekatombo. Ankoraŭ pli, por kompletigi la paroksismon, mi devis je ĉiu dua paŝo tranĉilpiki al la tero kaj kriadi:

– Zuk!… Zuk!… Zuk!…

Kaj se la birdkapa fantomo kvikis al ni la ĵaŭdo-merkredon, mi devis respondhurli:

– Huuu! Huuu!… Huuit!…

Mi priskribas tiajn aferojn kun la plej profunda ĥonto. Neniam mi estus kredinta, ke min, la oficiron de la angla militŝiparo povos tiom profundenigi la perforto de la frenezuloj. Sed la hontigo tute ne finiĝis per tio.

Nome, la birdkapa inkubfiguro foje alpaŝis min kaj liajn ŝvelintajn okulojn fulmante al mi, ordonis, ke mi komandu la hurladon. Kiam li eldiris la merkredon, mi devis signi per mia tranĉilo, kaj la amaso komencis huuui.

Do, ne sufiĉis, ke mi devis kunfreneziĝi, sed eĉ mi devis frenezigi aliulojn, aliokaze mi estus mortpikota.

Mia vizaĝo hontbrulis kaj mi decidis post mia ebla reveno al mia patrio tuj abdiki mian oficiran rangon. Mi sentis min

malkuraĝa kanajlo, kiu terurite de la minaco de iu birdkapa monstro, kapablis enmartiĝi en la plej malhelan frenezon kaj kunkulpiĝi al la plej fia krimo de la mondo. Tiaspeca homo ne rajtos plu malpurigi la oficiraron de la militŝiparo per sia ĉeesto.

Sed reveninte mi tamen ne abdikis. Ties kaŭzon la Leganto baldaŭ komprenos. Nome, post kelkaj minutoj mi tamen sukcesis rekonsciiĝi el mia fistato.

Post kelkminuta marŝado ekaperis la monteto, kaj tuj frostiĝis la sango en miaj vejnoj pro la ekvidita teruraĵo.

Surmonte la konaanoj kaj kemonanoj tranĉilsvinge kaj ŝaŭmbuŝe kuregis unu al la alia, kaj baldaŭ dolorigis miajn orelojn la sovaĝbesta hurlado de la furiozuloj el la tuta frenezulejo.

La malsanuloj senbride piedbatis, ŝiris, pikis kaj tranĉis unu la alian, kaj neniu ekzistis por haltigi la buĉadon!

Nur tio mankis al mi, malfeliĉulo! La Leganto povas imagi, kion mi sentis, devigate perei mizere kaj buĉadi aliajn por sencelaj frenezaĵoj, kiuj havis nenian, interrilaton al la racia menso. La teruraĵoj subite rekonsciigis min.

Mi ekprovis klarigi al ili, kian teruran agon ili faras, sed ili mire turnis sin al mi:

– Kiel? Ĉu vi ebie volus resti en vivo, kiam vi havas okazon morti en la bukuo per tranĉilo? Ĉu vi preterlasus ĝui la gracon de la tranĉilo, la plej ĉefan ĝojon, por kiu sole estas inda naskiĝi? Ŝajnas, ke vi havas nenian kapablon, al la boeto!

Ili jam ofte devigis min al ĉiaspecaj fiaĵoj, sed al ĉi tiu teruraĵo jam nenia potenco povis min devigi. Mi firme

deklaris, ke mi ne povas fari la postulitajn aferojn, kaj mi ne volas perei sencele kaj sensence.

– Bivag! – ili hurladis. – Ĉu por vi la boeto estas sensencaĵo? Bridu vian langon, ĉar vi dolore bedaŭros, se vi insultas la boeton kaj la konaon!

La tranĉiloj denove alfulmis min kaj mi tamen petis ilin, lasu min prefere plu almozpeti, mi ne intencas ofendi la gracon de la tranĉiloj kaj de la kona, mi deziras al ili ĉion plej bonan, ili nur lasu min eliĝi, mi volas nur vivi en paco, trankvilo kaj feliĉo, kaj mi deziras la saman al ĉiu konaano.

Mi ricevis terurajn mallaŭdojn kaj multajn batojn. Ili nomis min bruligisto, frenezulo, hino, sangmana ekzekutisto de la homaro, de la bikruo, de la boeto kaj de la homa civilizacio. Bivag, kiu havas nenian senton al la gloraj anebaoj.

Ili koleriĝis ĉefe, pro tio, ke mi deziris pacon, trankvilon kaj feliĉon al ĉiu konaano.

– Al ŝtiparo la lamikon! – ili kriadis. – Nur tio mankas, ke li, per fia senmoraligo venenu la sanan socion kaj renversu la ordon!

Alia diris, iru mi al la kemonanoj kaj per mia putriga senmoraligo tie mi renversu la ordon kaj trankvilon, sed ne ĉi tie, kie ĉiu volas nur pacon kaj juston.

Ĝoje mi proponis iri kaj diri la samon al la kemonuloj, ili ridegis kaj diris, ke tiam la kemonanoj min mortbatos kaj cetere, por tio mi tute ne plu havas eblon, ĉar nun estas bukuo, kaj same pri mia korpo, kiel pri mia spirito, nun disponas ties posedanto, la konao.

Kiam mi asertis, ke la posedanto de la korpo estas la individuo mem, ili alkriis al mi, ke mi ne laŭtigu tiajn

erardoktrinojn, ĉar estas ĝenerale sciate, ke mia posedaĵo estas nur la vestaĵo, kiun mi portas sur mia korpo. Se iu forprenas mian vestaĵon, tiu estos punata, sed mia korpo ne plu estas mia posedaĵo, ĉar la korpo kaj spirito ne estas la individuo mem, sed aferoj, kiujn la konao kaj bikruo pruntedonis al mi por esti iu enigotaĵo en la vestojn, signifantajn mian individuon.

Ĉirkaŭe jam ĉiuj kriadis lamikon kaj postulis, ke mi, kiel la malamiko de la publika paco kaj civilizacio, estu portata al la betiko.

Mi konstatis, ke ĉi tie jam ĉiu vorto estas vana. Plej bone estos, se ili ekstermos unu la alian, nur mi povu resti vivanta. Mi deklaris, ke mi ne volas ilin malhelpi en la bukua paclaboro, eĉ pli, mi elkore deziras la plej efikan laboron de ambaŭ partioj (en tiu mi tute ne mensogis), nur min, mizeran bivagon lasu vegeti en la sengloreco.

Sed ili jam ekkaptis min kaj trenis al la betiko.

Sur mia dorso abunde frapadis la batoj, torento de mallaŭdoj inundis al mi, sed mi, dum ĉi tiu mallonga vojo, anime fortiĝinte tute transformiĝis.

Ne! Neniam povas ekzisti potenco de ia ajn furiozo, kiu min povus devigi al tia sensenca, sovaĝbesta interbuĉado!

Min plenigis la memkonfido, pro tio ke mi fine sukcesis rekonsciiĝi el la malkuraĝa humiliĝo kaj laŭ heroa maniero, spitante eĉ la martirmorton, per suprenlevita kapo, mi fine sukcesis kontraŭstari al la malsancerba krimo de la kanajlaro. Min trapenetris la scio, ke mi fine kondutas inde al oficiro de la glora angla militŝiparo.

Mi estis trenata ĝuste al la betiko, ĉe kiu mi postenis kaj kiu lasttempe elĵetis min. Nature, li tuj konstatis, ke mi estas

lamiko kaj kondamnis min al morto sur ŝtiparo.

En la argumentado de la verdikto ofte sonis la vortoj "ekstremisto", "malpaciganto", sed same "moderulo" kaj "bonintenca". La Leganto eble konjektas, ke ili nomis moderuloj kaj bonintencaj tiujn, kiuj volis ĉesigi la interbuĉadon; ekstremistoj kaj malpacigantoj tiujn, kiuj sur la monteto kun sova" furiozo elpikis la okulojn unu al la alia kaj dancis en la haladzantaj intestoj de siaj homfratoj.

Ne!

Ili komprenis ĝin tute inverse!

Nun ili donis al mi beratnuon, kiu min ne batis, sed ekparolis senfine pri ĉiuspeeaj konfusaj aferoj, kiujn mi nature ne komprenis, eĉ tion ne, kial mi devis ĉion ĉi aŭskulti. Mi nur rimarkis, ke ofte aŭdiĝis en la parolo la bikruo, kiu kompreneble ankaŭ nun estis la kaŭzo de ĉiuj malbonaĵoj. Min kaptis ne la gardistoj, sed la mano de la bikruo. La bikruo koustruas ekstere la ŝtiparon, ktp. Ĉar jam ĉio estis al mi tute egala, mi kuraĝis spiti la ridindiĝon kaj senĝene demandis, kio estas la bikruo.

– La bikruo estas la plej betika betiko – li respondis.

– Do, ĉu li estas homo?

– Li ne plu vivas, sed vivis.

– Kaj kial vi nomas lin la plej betika betiko?

– Pro liaj senlime saĝaj instruoj.

Mi ektremis jam pro la nura vorto. Kia frenezaĵo povas esti tio, kion la behinoj nomas saĝeco! Sed pro kuriozo mi tamen demandis.

– Kion li instruis?

– Tion, ke la tranĉilpiko ne estas ĝojo, sed sufero, ke ni naskiĝis por la vivo kaj ne por la morto, kaj tial estas malpermesite piki. Li diris, ke ne ekzistas betiko, sed ni ĉiuj estas egale homoj, ke ne la flava ŝtonero nutras, sed la spiritualaĵo, kiun la bikruo nomis manĝajo kaj ke kiu forprenas tiun de ia aliaj, vane tiu portas la bilevojn, ĉar li estas vere nur hipokritulo kaj poŝŝtelisto. Li diris, ke ni devas vivi en paco, trankvilo kai feliĉo, sen behaoj.

La Leganto kompreneble viŝadas siajn okulojn kaj ne volas kredi. Nun imagu, kiel akceptis mi ĉi tiujn vortojn! Mi ne volis kredi al miaj oreloj.

– Kiel? – mi demandis mirege.

Sed la beratnu diris la saman ankaŭ duafoje.

– Do, li ja estis lamiko! – mi kriis.

– Kiel vi povas diri tian insulton pri la plej betika betiko? – li konsterniĝis.

– Ĉu fakte vivis tia homo, kaj vi ne ĝetis lin sur ŝtiparon?

– Nu… nu… kio koncernas… ni fakte ĵetis lin tien, ĉar tiam ni ankoraŭ ne komprenis lin, sed post lia glora martira morto ni ĉiuj akceptis liajn instruojn, kaj de tiam ni ĉiuj vivas laŭ lia spirito.

– Tial do vi tenas sub viaj akseloj la flavan stoneron? Tial do la manĝaĵon vi forprenas de la malsatulo? Tial do vi pikas la kemonanojn? – mi demandis konsternite.

– Ĉion ĉi ni faras por lia gloro kaj defendo.

– Kial? Ĉu tial, ke eble la kemono estas malamiko de la bikruo? Ĉu vi ne opinias, ke eĉ tiam tio estas frivola karikaturo de la tezo, ke piki estas malpermesite?

– La kemonanoj ne estas malamikoj de la bikruo, ili respektas lin same.

Mia spirado nun ekhaltis. Mi kredis, ke mi sonĝas. Mi devis ekpinĉi mian brakon.

– Sed diru, malfeliĉulo, – mi kriis tremante – kial do vi faras ĉiujn ĉi abomenaĵojn?

– Por la def endo de la bikruo, por ke ni efektivigu liajn doktrinojn.

– Kaj la kemonanoj?

– Ili volas la samon.

(Parenteze mi rimarkas, ke ĉi tion mi komunikas al la Leganto jam nur kun rezervo, ĉar mi konfesas, ke pri tio jam ne nur li, sed ankaŭ mi mem dubas. Kvankam miaj vojaĝnotoj atestas la menciitajn, kaj ankaŭ mi mem klare rememoras pri la vortoj, tamen la afero jam tiom superas ĉiun cerban difekton, ke eĉ pri la frenezuloj mi ne povas ĝin supozi kun trankvila konscienco, kaj mi ĝin atribuas prefere al la delirsonĝoj de mia cerbo, kiun konfuzis miaj suferoj kaj la frenezaĵoj. Se mi tamen ĝin publikigas, mi faras tion nur por la kompleteco kaj por tio, ke, se la parto pri la Bikru estis nure halucinacio, ĝi povu servi kiel uzebla noto al la nervokuracistoj, pristudantaj la nervostatojn similajn al mia tiama situacio.)

DEKSEPA ĈAPITRO

La aŭtoro estas portata al la ŝtiparo, sed preskaŭ mirakle li liberiĝŝas, poste li plenumas gravan, sed malĝojigan mision, kiu finiĝas per la tragedia pereo de multaj behinoj.

Poste mi katenite estis elportita al la korto. Antaŭ mi iris la berainu, alte suprenlevinte la kvadraton. El la monteta deklivo aŭdiĝis sovaĝa hurlado kaj dorsfrostigaj stertoroj. Oni kondukis min al la ŝtiparo, kunligis miajn manojn kaj piedojn kaj surĵetis min, dum la amaso furioze min riproĉis.

Ili hurlis, ke mi agitis kontraŭ la elverŝo de la manĝaĵo por malsatmortigi ilin; alia, ke mi protestis kontraŭ la konfisko de mia spiritualaĵo, per kio mi rabis aliajn; ke mi obstine insistis pri mia malnova, malbona vestaĵo, per kio mi okazigis publikan skandalon; ke mi primokis la kipuon, mi neis la agrablecon de la dornoj, kaj per la frenezaĵoj de la plej diversaj erardoktrinoj mi infektis la puran publikan vivon; en sango, flamo kaj en malpuraĵo mi volis dronigi la benaĵojn de la civilizacio. Ĉirkaŭ mi kirliĝis unusola muĝanta abelujo kaj hurladis.

– Vi agitis kontraŭ la sana menso!

– Vi asertis ronda la cirklon!

– Vi argumentis per viaj okuloj kontraŭ la anebaoj!

– Vi indignigis la spiritualaĵ-donantajn betikojn!

– Vi volis nutri per spiritualaĵo!

– Vi renversis la publikan pacon! Vi instigis al malpaco!

– Vi malkonfesis la doktrinojn de la bikruo!

– Vi donis manĝaĵon al virino!

– Vi ne donis manĝaĵon al virino!

Kaj mi, ferminte miajn okulojn, apartiĝis pri ĉio kaj rezignacie atendis la bonfaran morton, kiu fine savos min de la turmentadoj de tiuj furiozuloj. Malpeziĝante mi ekspiris, kiam fine oni ekbruligis la torĉon. Ridetante mi adiaŭis al la ĉirkaŭe furiozanta hordo, kies hurlado fandiĝis en unusola terura kakofonio kun mort-hurlado, aŭdiĝinta de la deklivo.

***

Kaj tiam okazis stranga afero.

Tra la pordo enkuris kelkaj aŭtoj plenaj de gasmaskitaj hinoj. Ili tenis siajn manojn sur ŝpructuboj, kiuj estis muntitaj sur la aŭtoj. El la tuboj vaporis blanka fumo. Ili veturis rekte al la monteto.

Mi ekkriegis per mia tuta forto. La ĉirkaŭstarantoj tuj ŝtopis mian buŝon per siaj manoj kaj sufokadis min, sed feliĉe jam malfrue.

Unu aŭto turniĝis el la vico kaj kuregis rekte al mi.

La apero de la hinoj tuj ŝanĝis la situacion. Ĉiuj ĉeestantoj, sen la escepto eĉ de la betikoj, kaptis siajn dekstrajn piedojn kaj vete hurladis:

– Vake! Vake!

Ili mirinde respektis la hinojn, kvankam ili malamegis tiujn, kio ne ŝajnas paradoksa al tiu, kiu konas la frenezon de la behinoj, al kiuj imponas ne la scio nek bonkoreco, kiel estas kutime inter kulturhomoj, sed kontraŭe, la krueleco kaj la stulta, bruta perforto. Kaj la hinoj havis la potencon super ili.

La hinoj elpaŝis el la aŭto, demetis miajn ligilojn, apogis min sur la aŭton kaj, donante al mi gasmaskon, la aŭto ekiris al la monteto.

Ĉio ĉi okazis kvazaŭ dum momentoj. Mi apenaŭ povis rekonsciiĝi pro la ĝojo, kiu ankoraŭ pligrandiĝis, kiam mi ekkonis inter la hinoj Zatamonon. Mi ne povis plu bridi miajn sentojn. Ridante kaj plorante de ĝojo mi kaptis la savantan manon, tute ne zorgante, ke mia dankemo vekas en li nenian videblan impreson.

Mi plendis kun larmaj okuloj pri miaj suferoj, kaj mi petegis, ke ili min kunportu, ĉar mi tute ne sentas min behino, kaj eĉ nun tremas ĉiu mia fibro pro la teruraĵoj al kiuj mi estis elmetita en ĉi tiu renversita kaj rabiiĝinta mondo.

Zatamon respondis nur, ke ĉi tio estas la neestanta vivo, la kazi, kiun sperti mi nun havis okazon.

Kvankam mi ne tute komprenis, kion li volas diri per tio, sed per pura konscienco mi povis lin certigi, ke ĝis nun neniam mi konvinkiĝis tiel profunde pri la saĝa kaj tolerema majesteco de la kazoo, kiel nun, post la tempo, pasinta inter tiuj rabiaj frenezuloj.

Dume nia veturilo venis al la monteto kaj kuris rekte inter la luktantojn. Ĉi tie la buĉado nun atingis sian kulminon. La sango fluis en riveretoj.

Tie kaj ĉi tie aperis kvadrato aŭ cirklo sur stangopintoj. La tranĉiloj brilis, la sango ruĝis, en la gorĝoj stertoris la sovaĝbesta furiozo aŭ la sango de la tratranĉita laringo. Muĝis, kirliĝis kaj murdis la tuta senbridiĝinta frenezulejo. Teruro min kaptis pro la konscio, ke mi havas same du manojn kaj du piedojn, kiel ĉi tiuj homsimilaj monstroj.

Nun ni ĉiuj surmetis la gasmaskon.

La hinoj kuris inter ilin kun forta gasblovo, krome kelkaj aŭtoj ĉirkaŭumis ilin tiel, ke neniu povis fuĝi.

La sovaĝintaj frenezuloj senkonsciiĝinte per la unua enspiro, unu post la alia terenfalis, sed eĉ dum la falo ili spasme prenis la tranĉilon, iliaj okuloj fulmis kaj la grincantaj dentoj ŝaŭmis ankoraŭ dum la lasta, sovaĝa stertoro.

– Bikru! Racio! Aneba! Buku!

Post la endormiĝo de la lasta, la hinoj elpaŝis, ilin kolektis kaj vestis per trudkiteloj. Tiam mi vidis unuafoje hororiĝi la hinojn, kiam ili malsuprenirante devis paŝi en sangon.

Nun komenciĝis konsilado. Ĉiuj interkonsentis, ke kun ĉi tiuj ne eblas plu eksperimenti kaj plej bone estus ĉiun "ĉesigi".

Mi intervenis, klarigante al Zatamon, ke verŝajne ne ĉiu murdis memvole. Mi aludis mian propran okazon, kiel ili min devigis kunmarŝi kaj proponis, ke ili elektu la nekuraceblajn el tiuj, kies relativa resaniĝo ankoraŭ estas esperebla.

La hinoj vidis, ke mi, kvankam behin-suspektinda, parolas racie, do ili aliĝis al mia opinio, eĉ demandis min, kian metadon mi opinias taŭga por la distingo.

Kaj mi proponis balotadon: la tuta behina kolonio devas esti balotigata pri tio, kiu deziras la bukuon.

Mi devis detale priskribi la procedon de la balotado, kiun ili ne konis, ĉar ili tute ne povis imagi, ke povus ekzisti vivproblemo, pri kiu la homoj havas diversajn opiniojn: la kompleteco de la vivo ja estas vivebla nur unumaniere. Ili konis nur la sciencajn malsamopiniojn, sed tie la simpla bluiĝo de la lakmuspapero neniigas la kontraŭopinion de cent scienculoj.

Al la hinoj plene plaĉis miaj vortoj, kaj ili decidis, ke konsiderante mian sufiĉe normalan intelekton kaj miajn spertojn akiritajn inter la behinoj, ili komisias min pri la aranĝo de la balotado kaj, por ke nenio okazu en kontraŭnatura maniero, la ĉesigon de la nekuraceblaj ili efektivigos per tiuj mem: la murdemulojn ni kondukos al barita parto de la korto, kaj tie ni ekipos ilin per tranĉiloj, por ke ili mem ekstermu sin.

La Leganto povas imagi mian ĝojon, ke en mia malgaja vivo okazis agrabla ŝanĝo!

Ili kolektis la dormantajn behinojn kaj portis ilin en grandan, fermitan halon, kie dum unu tago ili estis sub severa gardo kaj nur la sekvantan tagon povis reiri en siajn ĉelojn.

Mi estis elportita elinter ili kaj povis denove okupi mian lokon en la belohina instituto, kie mi fine ricevis puran vestaĵon, bone mi banis, mi razis min, mian hirtan hararon tondis la elektra ĉapelo, miaj pedikoj estis ekstermitaj, miajn membrojn, sur kiuj ankoraŭ ruĝis la postsignoj de la ŝnurkateno, oni masaĝis per elektraj maŝinoj, kaj vespere mi kuŝiĝis sata, pura, en silento, en elektre hejtita ĉambro, en mola lito. Neniu min ĝenis, mi devis timi nenion. Mi sentis la plej grandan plezuron, kiam mi senzorge etendis miajn membrojn en la gummatraca lito.

Mi povas diri, ke mi vivis la plej feliĉan tagon de mia vivo.

***

Ĉiamaniere mi intencis plenmeriti la estimon de la hinoj, kaj fervore mi aranĝis la balotadon.

La sekvantan tagon mi iris inter la behinojn kun du gasaŭtoj kaj dek hinoj. Nia apero okazis inter granda respekto, ĉiuj betikoj elvenis, siajn kuprokubojn malligis de la genuoj kaj

tenante ilin sur la manplatoj, proponadis ilin al ni, kion la hinoj nature ne komprenis, sed mi vidis, ke tio volas esti ia humiliĝo aŭ honoro. Por mi estis granda kontentigo vidi, kun kia humila timo la betiko, kiu iam min tiel kruele kondamnis, etendadas al mi nun sian senvaloran brokantaĵon, menciante per monotona murmurado la bruhuon, anebaon, ketnion, konaon kaj ceterajn idiotajn stultaĵojn. Kiam eĉ flavan ŝtoneron li volis meti sur mian manplaton, mi havis fortan inklinon kapti lin ĉe lia kolumo kaj ŝtopi ilian "nutraĵon" en lian gorĝon, sed mi retenis miajn pasiojn, ĉar mi timis, ke la hinoj havos malbonan opinion pri mi kaj mia kazoa mondkoncepto.

Mi anoncis la ordonon, ke ĉiuj behinoj kolektiĝu. Ili diskuris, kaj post dek minutoj ĉiuj, ĉirkaŭ dumil kvincent malsanuloj, staris ĉirkaŭ ni, kompreneble aparte la konaanoj kaj la kemonanoj, rigardantaj unu la alian kun sovaĝa malamo.

Kaj mi anoncis al ambaŭ flankoj, ke morgaŭ estos balotado pri la buku, kaj ili havos plenan liberecon en siaj internaj aferoj.

Poste ni reveturis.

La sekvantan tagon mi aranĝis la balotadon aparte sur la teritorioj de la konao kaj de la kemono, por ke ili ne povu interbatadi.

Sed la rezulto nin ĉiujn surprizis, ĉar ili preskaŭ senescepte postulis la bukuon, kio precipe min tuŝis malagrable. Nome, la hinoj el tio konkludis, ke la balotado verŝajne estis superflua.

Mi provis paroli kun ili unuope, inter kvar okuloj. Kiam mi demandis, kial ili volas tranĉi la korpojn de siaj homfratoj, ĉiu respondis, ke tia intenco estas malproksime de li, ili volas nur vidi certigita la boeton per la bukuo.

Kaj vane mi diris, ke la boeto vere estas nura vorto kaj la konkreta esenco de la afero estas tamen la vundo, doloro kaj morto, ili respondis, ke ĉio estas tute male.

– La sufero – ili diris, – estas nur epizodo, nur surfaco, dum la boeto estas la esenco, signifo kaj interna enhavo de la aferoj. Kiu tion ne sentas, tiu estas kolorblindulo, kiu vidas nur la surfacon kaj ne havas kapablon koncepti la esencon, kiu subtenas la vivon.

Ili senhezite asertis, ke la esenco estas la subteno de la vivo, por kio estas inde – eĉ morti!

Inter la eldirita vorto kaj iliaj cerboj tute ne ekzistis interrilato.

Do, mi ne plu diskutis, sed anoncis, ke tiuj, kiuj voĉdonis por la interbatado, povos la sekvontan tagon interbatadi tute libere laŭ siaj inklinoj. Ni elkondukos ilin al la monteta deklivo, provizos ilin per tranĉiloj kaj liberigos ilin unu kontraŭ la alia; dum tiuj, kiuj ne intencis interbatadi, povos resti hejme.

Feliĉe mi jam havis sufiĉan okazon sperti ilian nekonsekvencecon, aliel mi estus tre surprizita pro la malkontenta murmurado, kiu sekvis miajn vortojn.

Bedaŭrinde, kiom ajn mi estis kutimiĝinta al ilia nekonsekvenceco, tamen mi ne povis liberiĝi de mia logikemo, ke mi tute ne estus cerbuminta pri la afero. Do ankoraŭ tiam mi serĉis klarigon por ilia malkontento kaj mi opiniis, ke eble la malkuraĝo igas ilin retiriĝi, kiam temas pri la efektivigo de la entuziasmo.

Mi jam tre hontis pri la afero antaŭ la hinoj kaj timis pri mia pozicio pro la multaj malsukcesoj. Post iom da hezito mi tamen konfesis mian necertecon al la gvidanto de la

apudstarantaj hinoj por eviti, ke la postvenontaj malsukcesoj ŝajnigu, ke mi tute ne kalkulis pri tio.

Des pli agrable surprizis min, kiam li diris, ke mi verŝajne vane ekkonis ilin, mia cerbo estas tro kazoa por ilin kompreni, pli ĝuste al ili kutimiĝi, ĉar, nature, sancerba homo ne povas trovi sencon en tio, kies esenco estas la sensenceco.

Ĉiuokaze mi decidis atendi la morgaŭon.

Kiel la behinoj interkonsiladis tiunokte, mi ne scias. Eble neniel kaj tiujn surprizojn, kiuj min trafis en la sekvonta tago, mi devas atribui al ilia stranga frenezeco, kies ĉefa karakterizo estas, ke kvankam nenia konsekvenco estas en la behinoj, tamen, mirindmaniere ĉiuj estas sammaniere nekonsekvencaj.

Do, sekvonttage ni elkondukis la interbatemulojn al la monteta deklivo.

Tiuj staris en du strikte disiĝintaj grupoj kaj turnis siajn dorsojn al la alia grupo.

Karakterize estas pri la naiveco de la hinoj, ke ili vidante tion, konsilis al mi manumi laŭvice la grupojn: unue ni disdonu la tranĉilojn al la konao, kaj nur post kiam ili jam ekstermis sin mem, ni disdonu tranĉilojn al la alia grupo.

Mi devis reteni mian ridemon kaj klarigi, ke neniu grupo interbatadas en si mem, ĉar por tio necesas ankaŭ la ĉeesto de la alia. Nature ili ne komprenis tion, demandis, kial ne estas pli facile piki la pli proksime starantan, se ili finfine ĉiuokaze mortpikas unu la alian. Mi deklaris per la supereco de la spertulo:

– Ĉi tiu grupo estas la konao, tiu alia la kemono. Ambaŭ interbatadas nur, se la alia kunestas.

Nur, kiam la hinoj rigardadis unu al la alia, mi konstatis, kiom "sensencan klarigon" mi diris, kvankam post iom da pensado eĉ mi mem devis konvinkiĝi, ke mi diris vere sensencaĵon. Do vere, kial ne komenci la murdadon sur si mem? Do, mi rimarkigis al ili, ke la behinajn aferojn mi povas klarigi nur behine, ili ne pretendu pli el mi.

Post tio niaj aŭtoj ĉirkaŭfermis la behinojn en granda cirklo. Ni disdonis la tranĉilojn, kaj fine mi anoncis, ke la buku estas libera.

Kaj tiam mi mire vidis, ke neniu ekmoviĝis.

Ĉirkaŭe staris niaj aŭtoj, kun ni ĉiuj, ekipitaj per gasmaskoj kaj prete tenataj ŝpructuboj; interne, unu kontraŭ la alia la du malamikaj partioj, proksimume mil behinoj senmove.

Minuto pasis post minuto. La hinoj alrigardis min demandmiene, kaj mi estis en la plej granda embaraso.

Post nelonge inter la kemonanoj viro stariĝis sur elhakitan arbotrunkon kaj ekparolis al la aliaj:

– Vi eble nun opinias, – li diris, – ke la hinoj nin helpas en la akiro de la boeto kaj, ke nun ni havos okazon fari bukuon por la boeto, vivo kaj paco?

– Vi eraras. En niaj ketniaj agoj la hinoj ne vidas la profundan esencon de la vivo, sed ili rigardas tiun sensenca interbatado. Sed kiel ja povus kompreni tia bivaga amaso tion, kion povas enspiri nur la vivanta kaj varma pulmo, en kiu ankoraŭ vivas la sankta respekto de la anebaoj kaj de la boeto, dum la vaka kaj dezerta pulmo malproksime postrestas kaj erarvagadas en la dezertaĵoj. La respekto de

la anebaoj kaj de la bikruo estas la rokfirma bazo, kiu donas enhavon kaj celon al nia vivo, kiu distingas la behinon de la senpulmaj hinoj, tiu ŝtale hardas niajn brakojn en la noblaj bukuoj, faras bumbukojn el la filoj de la behaoj, kiuj senhezite oferdonas siajn vivojn por la boeto kaj por la graco de la tranĉilo.

(Bumbuko signifas murdiston, sed mi devas rimarkigi, ke ili havis pri tio diversajn esprimojn laŭ tio, kiun murdas la murdisto, ĉar ili – laŭ sia idiota pensmaniero – ne egale malestimis la murdiston, la bumbukon ili eĉ estimis. Sed pri la signifo de ĉi tiu vorto iliaj opinioj jam estis diversaj, kion mi neniel povas kompreni. Nome, laŭ la konaanoj bumbuko estas tiu, kiu mortigas kemonanon, sed laŭ la kemonanoj tiu, kiu mortigas konaanon.)

Poste li daŭrigis:

– La respekto de la graco de la tranĉilo kaj de la anebaoj estas la fonto de la vivo de la behaoj, sen kiu nia sorto estus morto kaj pereo. (Do, ili firme kredis, ke ili mortus, se ili ne forbuĉadus unu la alian!) Ni flegu do en niaj pulmoj ĉi tiujn plej altajn idealojn, nian firman sindonon al la bikruo kaj al la anebaoj, ĉar ketnia behino vivas aŭ mortas kune kun sia tranĉilo kaj boeto.

Nun sekvis ankoraŭ longa, – sensenca babilaĵo, kiun mi ne volas detaligi, tiom pli, ĉar mi ne povis memorfiksi tiom multajn idiotajn sensencaĵojn.

Mi komprenis nur tiom, ke nun okazis perfido. Li asertis, ke ni primokas la gracon de la tranĉilo, ŝajnigante per nia procedo la noblan buku-on ordinara kaj sencela interbatado kaj nun ni incitas la noblajn bumbukojn unu kontraŭ la alian, kiel la virkokojn en areno. La defendo de la boeto ne estas marioneta teatro, sed la graco de la tranĉilo.

– Behinoj! – li kriis. – Ĉu vi ne vidas, ke ilia celo estas ne, ke ni partoprenu en la graco de la tranĉilo, sed ke ni mortigu unu la alian.

(La homa cerbo ĉesas funkcii! Ĉu la "graco de la tranĉilo" ne estas la reciproka mortigo?)

– Ĉar, li diris, – dum ni, bumbukoj, stulte murdus unu la alian, ties utilon ĝuus nur la lamikoj, kiuj ruze kaj perfide retiras sin de siaj devoj por la anebaoj kaj kiuj atendas nur tion, kiam la bravuloj kaj eminentuloj de ambaŭ behaoj neniiĝos en la buku ĝis la lasta, por ke poste tiuj infektistoj de la konao kaj kemono, interpaciĝinte unuigu la du behaojn. Kaj ĉu vi scias, kio sekvos, se la du behaoj unuiĝos? Ĉesos la behaoj mem! Pereos la trezoroj de la kulturhomaro, kiujn niaj prauloj en cent sangaj bukuoj defendis kaj konservis por ni! Ĉesos la anebaoj, la cirklo, kvadrato, kaj en la koton ili tretos ĉion, kio la homon distingas de la sovaĝa besto!

Koleraj interdiroj eksonis:

– Ni ne lasu la anebaojn!

– Nun jam temas – li daŭrigis, – ne pri tiu aŭ ĉi tiu anebao, sed pri la ekzisto de la anebaoj kaj pri la ordo, sen kiuj la nobla bumbuko havus nenion, por kio estus inde vivi aŭ morti. Nun temas pri la graco de la tranĉilo, kiun ketnia homo devas savi eĉ koste de sia vivo kontraŭ la sangavida detruado de kelkaj furiozaj frenezuloj, ĉar kion valorus, se ni vivus, sed anebao ne ekzistus? Ni nun devas unuiĝi kontraŭ la komuna malamiko, ne ekstermi unu la alian, ĉar tiu estus ne bukuo, sed fia buĉado. Do ni interpaciĝu, ni iru hejmen kaj kolektu la lamikajn perfidulojn, kiuj sin retiris de la belega devo de la boeto kaj nun trankvile rigardus, ke la

noblaj bumbukoj kvazaŭ marionetoj, elmetitaj al publika rido, fluigu sian trezoran sangon.

La behinoj akceptis la parolon per ĉielskua aprobo. La du partioj dum momentoj intermiksiĝis kaj kun varmegaj postaĵ-gratadoj voĉdonis amikecon unu al la alia kontraŭ la lamikoj, ĉar ne havas sencon morti, se tio eblas.

La du sovaĝaj malamikoj ĉesis malamikiĝi en momento, kiam minacis la danĝero, ke ili estonte ne povus esti malamikoj kaj tuj interpaciĝis por malhelpi ke iu vere faru pacon. La paco de la behinoj povas servi nur la interbatadon.

Ĉi tiu klarigo sonas tiel komplika, ke mi eĉ ne provas ĝin plu pritrakti. Jam nun, dum la skribado mi sentas, ke ankoraŭ mi mem tute konfuziĝus, se mi provus ĝin plutraktadi.

Nature, la hinoj eĉ unu vorton ne komprenis el la tuta afero. Ili nur vidis, ke la behinoj mem la bukuon ne volas. Sed tiam, kion ili volas? Eĉ mi mem ne komprenis ilin, sed mi antaŭsentis la danĝeron kaj avertis la hinojn, dirante, ke ni surmetu la gasmaskojn.

Apenaŭ post la surmeto de la gasmaskoj venis al ni deputitaro, petante, ke ni lasu ilin hejmeniri, ĉar ili ne volas la bukuon.

La hinoj senkomprene aŭskultis, sed mi rapide klarigis al ili la intencon de la behinoj, kaj jam mi mem proponis la ĉesigon de la tuta societo, ĉar ili estas nekuraceblaj.

Miajn vortojn la hinoj akceptis per iom da malkonsento. Nature, el naiva hina vidpunkto malfacile estas kornpreni, kiel povas signifi pli grandan danĝeron, se iuj ne volas interbatiĝi.

Longa interkonsiliĝo komenciĝis. Por mi estis tre strange vidi la hezitantajn hinojn, kiuj cetere estis tiom certaj pri siaj aferoj en la hina vivo, kie preskaŭ tute ne estis imagebla malsamopinio.

Post longa meditado ili decidis, ke ĉiu rajtas hejmeniri, nur ili devas demeti la tranĉilojn.

La dekreto estis akceptata per kakofonia hurlado de protestoj.

El la kirliĝo subite antaŭenpaŝis iu kaj, saltante al mia aŭto, ekhurlis per ŝaŭmanta buŝo:

– Jen estas la perfidulo! Jen, kiu alportis la pereon!

Kaj li kraĉis al mi, ne zorgante pri la gastubo, tenata de miaj manoj, per kiu mi povus lin ĉiumomente senpovigi. Sed mi ne kuraĝis funkciigi la tubon, timante la nekomprenemon de la hinoj.

La vortojn sekvis ĉielskua hurlado. Pugnoj leviĝis kontraŭ min.

– Terenbati la lamikon! For la sangavidan ekzekutiston de la kulturo kaj amo! – ili kriis, sed ne kuraĝis min ataki.

Fine iu ekkriis:

– Kial vi hezitas? Ĉu vi timas de lamik? Lasi lamikon viva estas egala al tio, kiel se ni disrompus niajn tranĉilojn!

Murmuro de hororo estis la respondo. Inundo de riproĉoj flugis al mi:

– Vi estas, kiu malhonorigis la boeton!

– Vi estas, kiu detruis la ketnion!

– Vi demoraligis la bruhuon de la infano!

– Vi estas, kiu malpurigis la bikbamon!

– Vi renversis la pacon!

Kaj la parolanto uzis la ekscitiĝon kaj ĉiujn superkriante hurlis:

– Li estas, kiu uzis la tranĉilon por la plej malnobla afero!

La amaso ekmuĝis. La respondo estis unusola ŝaŭmanta aprobo. Iu eĉ eldiris:

– Por manĝado!

La frenezuloj eksplodis en orelfenda blekado. La oratoro raŭke klopodis superkrii:

– Jes, ja! Ĉu vi scias, kion faras ĉi tiu lamiko per la tranĉilo? Manĝas! Manĝas! Li senhonorigas la civilizacion! Kial vi do hezitas? Jen, estos la vera buku! Antaŭen! Vake!

Kaj li kuris al mi, saltis sur la ŝtupon, levis sian manon al mi, la tranĉilo fulmis, kaj mi sukcesis nur per la parto de la sekundo pli frue ekpremi la butonon de la ŝastubo.

La gaso erupciis per terura forto, la behinon forblovis desur la ŝtupo kiel pilkon. Svene li etendiĝis sur la tero.

La aliaj tute furioziĝinte pro la sceno, hurlis per ankoraŭ pli infera muĝo.

– Vake! Vake!

Multaj samtempe saltis al mi. Mi apenaŭ povis min defendi per la ŝpructubo. Baldaŭ kuŝis ok frenezuloj svene apud mia veturilo. La amaso por momento silentiĝis.

Nun okazis stranga afero.

En la mezo iu betik etendis supren per unu mano kvadraton, per la alia cirklon, kaj la amaso, kaptante ĉiu sian dekstran piedon, eksplodis en ĉielskua hurlado:

– Vake! Vake!

Lamnoj ekbrilis en iliaj okuloj kaj poste, kvazaŭ laŭ donita signo, ili ĉiuj komencis kanti.

Mi devas konfesi, ke la sceno malgraŭ sia tuta groteska idioteco, estis tiom frapanta, ke ĝi eĉ min kortuŝis kvankam mi sciis, ke ĉio direktiĝas kontraŭ mi. Mi timis, ke ilia konduto konkeros eĉ la simpation de la hinoj, ĉar kiel ajn stulta ĝi estis, tamen ĝi ŝajnis edifa. Mi konfesas, ke mi timis same pri mia pozicio, kiel pri mia vivo.

La kanto finiĝis kaj iu ekkriis:

Antaŭen! Eĉ se ni ĉiuj mortos, sed la behaoj kaj la boeto eterne vivos!

Kaj mansvingante sian tranĉilon al mi li ekiris. La amaso, kiel unu homo briligis alten la tranĉilojn kaj lin sekvante ekiris kontraŭ mi.

Mi troviĝis en ega embaraso. Kion mi faru, por ke mi ne perdu la simpation de la hinoj? La armiloj estis tiom malegalaj, ke mi ne nur hontis la amasvenenadon, sed konante la humanan pensadon de la hinoj, mi ankaŭ kredis, ke ili min malhelpos kaj tiam mi estos perdita.

Kaj sur la lipoj de la amaso denove eksonis la kanto kaj ili venis kontraŭ min kun alte etenditaj kvadratoj kaj cirkloj, kiel la prakristanoj iris verŝajne kontraŭ la glavojn de la

gladiatoroj. Neniam mi kredis, ke frenezuloj, por sencelaj kaj sensencaj maniaĵoj povas tiel entuziasmiĝi.

Ili estis jam je kelkaj paŝoj antaŭ mi, kiam en mia plena malespero mi ŝprucigis al ili la gason, esperante, ke mi povas ilin fuĝigi.

Sed post la terenfalo de la unuaj, la ceteraj neŝanceleble daŭrigis sian vojon, paŝante laŭ la ritmo de la kanto. Ĉiam pli kaj pli da behinoj sterniĝis sur la tero, sed la amaso venis en ĉiam pli densaj vicoj, transsaltis la senkonsciajn kaj proksimiĝis al mi.

Nun okazis neatendita ŝanĝo. Je mia plej granda surprizo ekmoviĝis la aŭtoj de la hinoj kaj el la tuboj ĉie ekfajfis la gaso.

Ĉio ĉi okazis sammomente, sen ia ajn komando.

La amaso ektime haltis, returniĝis, sed la hinoj ne indulgis. Ili postsekvis la retiriĝantojn, la ringo ĉiam pli malvastiĝis; blanka nebulo superŝutis la placon. La behinoj dum kelkaj minutoj provis rifuĝi, sed la hinoj per gasradioj fermis la elvojon. Tiam la behinoj haltis, denove kolektiĝis meze de la placo kaj denove eksonis la kanto.

Sed la hinoj ankoraŭ tiam ne indulgis. Mia koro kunpremiĝis, kiam mi vidis, kiel senemocie ili blovas la gason al la amaso rezignanta pri la kontraŭstaro. Min konsolis nur, ke la gaso estas nur dormigilo.

La behinoj terenfalis unu post la alia, la kanto pli kaj pli mallaŭtiĝis, subite ekŝanceliĝis ankaŭ la cirklo kaj kvadrato sed jam alia alsaltis, ekkaptis ilin el la manoj de la falanto, etendis alten, sed ankoraŭ tiu baldaŭ ekŝanceliĝis. Tiel ili pasis el unu mano al la alia, ĝis la lasta pikis la stangojn en la teron, kaj la kanto frostiĝis en lia gorĝo.

Sur la placo ekregis silento, kaj miajn okulojn trafluis larmoj.

Sed la vera teruraĵo sekvis nur nun. La hinoj elŝanĝis la gason kaj ankaŭ al mi donis novan maskon. Poste ili superŝutis la amason per nova gaso. Terurite mi vidis, ke la brustoj de la kuŝantoj ĉesas leviĝi kaj malleviĝi. Mi provis kriadi, sed la masko ne lasis.

Post kvin minutoj ili denove ŝanĝis la gason kaj per la nova gaso ili ŝprucadis senorde. Poste ĉiu demetis la maskon. Verŝajne ĉi tiu estis la neŭtraliga gaso.

La nebulo jain estis tiel densa, ke komence mi nenion vidis. Multaj minutoj pasis, ĝis iome klariĝis la aero. Korŝiranta spektaklo aperis antaŭ miaj okuloj: sur du terenpikitaj stangoj brilis la kvadrato kaj la cirklo, dum ĉirkaŭe mil senmovaj kadavroj kovris la teron.

Post la kakofonio de la frenezo peziĝis terura silento sur la placo. Intertempe la hinoj malligis siajn maskojn kaj demetis sen iu ajn vorto. Mian koron premis la silento de la morto. Aŭ tiu de la hina vivo?

Kiam mi povis paroli, mi tuj demandis Zatamonon, kion ili faris. Li respondis, per la kutima senemocia trankvilo, ke ili ĉesigis la behinojn. Al mia demando, kiu donis la instrukcion, li mirante respondis, ke por tio ne necesas instrukcio. Ĉiu sanmensa homo vidas, ke tiuj estis ĉesigendaj.

Poste li klarigis, ke tiu, kiu kun sana korpo ekiras al la morto, estas nekuracebla furiozulo kaj tute senvalora el la vidpunkto de la homaro.

Sendube min tuŝis tre malagrable ĉi tiu rigida pensado sed mi nenion povis fari.

***

Poste mi reiris en mian ĉambron kaj enpensiĝis.

Longe mi meditis pri la malfeliĉaj behinoj. Fine mi konkludis, ke ili, kiel ajn terurajn absurdaĵojn faris, ne nur ne konsciis pri la terureco de siaj agoj, (kion cetere oni ankaŭ ne povas pretendi de frenezuloj) sed ili eĉ ne sciis, ke ili fakte faras tion aŭ ĉi tion.

Malfeliĉaj behinoj, ili kuras, kuras, pelas sin mem al celoj imagitaj en la aeron, kiujn atingi ili ne nur ne povas (tio cetere tute ne estus ebla), sed eĉ ne intencas ĉar se ili jam povus ion atingi, tuj ili volas ion alian, pli malproksiman.

La vivo de la behinoj estas absurdo per si mem. Neebliĝo. Eble ia vermo maĉis iliajn nervojn, kiu neebligis al ili la travivon de la vivo: la kontentiĝon, la progreson al la celo. Ilia vivo same ne havis sencon, kiel iliaj vortoj kaj penadoj.

Fakte pli bone estis tiel.

Tiutage mi enlitiĝis kun pezaj sentoj, kaj mi decidis ne plu pensadi pri la aferoj, sed dum la sekvontaj tagoj ripozigi miajn lacajn nervojn.

DEKOKA ĈAPITRO

En ĉi tiu ĉapitro fine solviĝos la sekreto de la stranga vivo de la hinoj. – Mi ekkonos, kio estas la behineco kaj la kazoo. – La aŭtoro estas profunde ofendita de Zatamon, kaj tio lin instigas al definitiva decido.

Antaŭtagmeze mi kuŝis en la sunbanejo sur la tegmento de la hospitalo, kaj senlima feliĉo de ripozo lulis miajn ekscititajn nervojn. Mi rigardis en dormem-beata humoro la kontraŭan monton, kies flankon longa, arĝentkolora ŝraŝblinio dividis en du partojn. La ŝraŭblinio rotaciis jen supren, jen malsupren. Eĉ konjekton mi ne havis pri ĝia destino. Unu estis el iliaj strangaj maŝinoj, kiujn mi vidis amase en ilia lando, sed, se mi vivus cent jarojn inter la hinoj, mi ne povus ekkoni ĉiujn iliajn kreaĵojn. Sed nun min ne interesis la esenco; nur tre agrabla, sugestiva sento estis vidi tiun mistikan perpetuum mobile. Miajn ekscititajn nervojn tio karese trankviligis.

Mi jam ĝuis de pluraj horoj la nenifaradon, kiam mi eksentis manon sur mia ŝultro.

Suprenrigardante mi ekvidis Zatamonon. Li altiris seĝon kaj sidiĝis apud mi.

– Rakontu viajn impresojn, kiujn vekis en vi la vivo inter la behinoj.

Al mia demando, kial tio estas necesa, li respondis, ke oni bezonas tion por la diagnozo de mia nuna stato.

Mi provis denove skizi per kelkaj vortoj miajn suferojn sed la vundoj de mia animo estis ankoraŭ tiel novaj, ke min malbonfartigis jam la nura rememoro. Dum mi parolis, miaj membroj denove ektremis, mia voĉo eksingultis, kaj fine mi

devis lin peti, ke ni iom prokrastu la refreŝigon de la rememoroj.

– Mi estas angla ŝtatano – mi diris, – mi edukiĝis en estimo al la racia menso, tie, kie la jeso signifas kunsenton kaj la neo malaprobon. La paranojon mi nur kuracis kaj vi ja povas imagi, kion signifis al mi esti elmetita al la furiozo de tiagrada paranojo, kian ĉe ni eĉ laŭ famo oni ne konas.

Mi esprimis mian sinceran kompaton, ke tiu plej terura malsano de la mondo plagas ĝuste ilian paceman kaj bone prosperantan insulon kaj mi petis prefere klarigi pli detale la esencon de tiu malsano, ĉar min, kiel kuraciston, ĝi eksterordinare interesas. Li diris ja kelkajn vortojn jam antaŭ mia internigo pri la kosmaj radioj de la Suno, sed bedaŭrinde, pro miaj tiamaj erarideoj (kiujn mi nun ege hontas), mi ne atentis laŭ ties merito.

Mi efektive pentofaris kaj tre agrable min fartigis konfesi miajn kulpojn. Inter la saĝaj hinoj mi sentis min vere kiel infano, kiu de la batoj de la malnoblaj bubaĉoj rifuĝis inter la brakojn de sia patrino.

– Mi jam menciis al vi – komencis Zatamon – ke la funkciojn de la vivo influas la kosmaj radioj de la Suno. La fonto de ĉiu vivo estas la Suno, do ankaŭ la volo por vivi devenas el la Suno en la formo de la kosmaj radioj venantaj kune kun la varmo. Tiujn la cerbo akceptas kiel anteno kaj ĝia funkcio formiĝas laŭ maniero, difinita de la radioj. Tio estas la instinkto.

– Do, ĉu la radioj influas la funkcion de la instinktoj same, kiel la hormonoj la funkciojn de la organoj?

– Prave. Eĉ plu, parte jam ankaŭ vi konas la efikon de la kosmaj radioj al la vivo. Vi spertis la koincidojn de la protuberancoj kaj de la sunmakuloj kun kelkaj vivsimptomoj.

Vin surprizis la preciza korelacio, kiun vi observis inter la sunfunkcioj kaj la fluktuado de kelkaj malsanoj, eĉ de la akcidentoj. Per la fluktuado de la vivenergio vi povas konvinkiĝi, ke tiu estas direktata tute per la kosmaj radioj de la Suno al la nervosistemo. La vivenergio kaj la instinktoj devenas el la Suno. Kaj se la instinkto restas nur instinkto sen pensado, ĉio iras laŭ sia ordo. Vi vidis la kazoan vivon de la formikoj.

– Kio? – mi demandis surprizite, ĉar li jam foje uzis ĉi tiun metaforon. – Kiel venas la senmensa animalo al la kazoo, kiu estas la komplikita vivregularo de la mensaj estaĵoj de la hina socio?

– Nur tiu regulo estas komplikita, kiu ne estas la vivo mem, ekzemple la maniaĵoj de la behinoj. La vivo estas simpla kaj komprenebla per si mem. Ĝi estas konvene travivebla nur unumaniere kaj malkonvene travivi estas ne nur malfacila, sed tute ne eblas. En la naturo ne troviĝas kontraŭdiro, ĉar la kontraŭdiroj neniigas sin mem kiel vi jam spertis ĉe la behinoj. Mi diras ekzemplon: inter la bestoj la multiplikiĝo de la longe vivantaj kaj vivenergiaj bestoj estas la plej malgranda. Kontraŭe, la mallongvivaj kaj malfortikaj rasoj estas tre multobliĝemaj. Kompreneble vi admiras en ĉi tiu la aranĝan forton de la naturo. Tamen ĝi estas nenio alia, ol la kazoo, simpla matematika realaĵo. Fakto, kiu eĉ ne povas esti aliel: se la leporoj ne havus tiel grandan multobliĝemon, jam absolute ne vivus leporo en la mondo, ĉar ili estus ekstermiĝintaj.

– Nun, vi jam povas imagi, ke ankaŭ homoj ne vivus, se kontraŭdiro kreiĝus en ilia vivo ekzemple per tia fuŝopinio, ke oni devas sin nutri ne per nutraĵo, sed per ŝtonero aŭ per trancîilo. Vi povas konvinkiĝi, ke tia speco de homoj same pereus, kiel la leporo sen la granda multobliĝemo. Ĉe vi la pli raciaj mensoj nomas tion "natura selektado".

– Kaj ĉu ĝi ne estas tio?

– Ne. Multe pli simpla. Matematika formulo: a – a = 0. T.e.: se mi vivas kaj mi ne subtenas mian vivon, mi mortos. Tio estas simple la estanta realo, la kazoo, kiun do ni ne devas lerni. La kazoo simple estas tiel. Per si mem.

Iom min afliktis, ke li parolas tiel, kvazaŭ mi tute ne konus la elementojn de la aritmetiko, kaj mi menciis, ke mi bone scias la tezojn de la matematiko.

– Ni ne parolu pri tezo, – li respondis – ĉar tio jam signifas ian spiritan kreajon, dum la kazoon ni ne devas kompreni, ĉar nia vivo tute ne aliel estas imagebla.

Mi ĝentile petis lin paroli pri la behineco.

– Laŭ tio – mi diris, la behineco tamen havas ion komunan al la senkapablo pri la elementa aritmetiko, kiam oni ne povas solvi eĉ la plej simplan subtrahadon.

– Vi preskaŭ pravas; tamen iu estas behin ne pro sia senkapablo pri la aritmetikaj procedoj, sed ĉar li ne havas percepton pri la signifo de la nombroj. La behin imagas, ke la nemanĝado estas vere manĝado, kaj ke la tranĉilo ne ĉesigas, sed akcelas la vivon.

– Kaj de kie venas en ilian cerbon tiaj teruraj erarideoj?

– El la cerbo mem. La cerbo de la homo estas pli komplikita akceptaparato, ol la nervosistemo de la formikoj, do ĝi elradias ankaŭ memvibradon, kiu miksiĝas kun la kosmaj radioj de la Suno. Kaj la cerbo jam akceptas tiun miksaĵon de la du radioj, per kiu la opiniado de la homo pri la aferoj deformiĝas kaj liaj vivfunkcioj elglitas el la reloj de la kazoo. Krom la realaj celoj la cerbo mem produktas celojn por si mem: ketnion, kipuon, bruhuon, bikbamon kaj mil ceterajn

neestantajn aferojn, per kio ilia estado sin mem pereigas kaj ŝanĝiĝas en neeston.

– Ĉar ili ne komprenas la matematikon…

– Mi ripetas: la kazoon oni ne devas kompreni, ĉar ĝi estas per si mem tiel. Unu plus unu estas du, kaj la formulo: 1 + 1 = 3 ne nur sencon ne havas, sed ĝi absolute ne estas. Kazio. La kazoo estas la estanta, la kazio la neestanta kaj kiu volas kazimaniere vivi, tiu jam eĉ ne vivas. Nek la tranĉilo, nek la enaeren cerbumitaj "enspiroj" de la mufruk, nek la flava ŝtonero estos iam ajn nutraĵoj. Ĉiuj ĉi estas neestantaj aferoj, kaj la rezulto estas same la neestanta vivo. la morto, kiel vi ja vidis: por la boeto, kvadrato, ketnio kaj anebao oni devas ne satiĝi kaj vivi, sed malsati kaj morti. Tuta ilia historio pasis nur plena de iliaj senĉesaj interbuĉadoj. Sed por la realaj celoj oni devas vivi: nek la domon konstrui, nek rikolti la grajnon povas la mortinto.

Mi longe pripensadis pri liaj vortoj, kiuj sonis al mi konatŝajne, kiujn mi jam aŭdis iam, sed mi nun ne cerbumis pri tio. Min interesis la esenco.

– Ĝi estas tute komprenebla – mi diris – sed vi menciis, ke la homa cerbo pro sia komplikeco estigas konfuzajn memvibrojn. Kiel do estas, ke tiuj konfuzas la cerbojn de la behinoj, dum viaj cerboj estas imunaj kontraŭ ili?

Biologiaj esploroj pruvis, ke la praloĝantoj de nia insulo ĉiuj estis behinoj. Tamen aferoj disharmoniaj kun la kazoo – aŭ laŭ vi, kun la naturo – ne povas daŭre ekzisti, sed ili pereas kaj restas la harmoniaj. Per tio evoluas la sole ekzistebla, kazoa organismo. Vi bone scias, ke en la sango evoluis la fagocitoj, kiuj formanĝas la bacilojn kaj subtenas la ekvilibron de la kazoo. Aliel la homo jam delonge ne vivus. Kaj kio estis la atako de la baciloj, tio sama estis en la

primitiva stadio de la scio la memradiado. La bataloj, kreiĝantaj por la aeren imagitaj celoj konstante pereigis la prahinon, aŭ behinon, ĝis fine evoluis en ili la antitoksino.

– Kaj kio ĝi estas?

– Tio, ke en la cerbo evoluis elektraj konduk-tavoloj, kiuj la memradiadon ombroŝirmas. Pro tio la memradioj ne povas efiki elekstere kaj ne povas konfuzi la kosmajn radiojn. La tiamaniere evoluintaj estaĵoj estas la hinoj. Nun jam vi komprenas ankaŭ tion, kial ni konsideras la behinojn tute aparta raso.

– Kaj kial ekzistas ankoraŭ nun behinoj?

– La behinan staton kaŭzas recesiva geno, kiu troviĝas ankoraŭ same en ni, sed ni ne ekkonas ĝin. Per la nupto de hinoj, ŝarĝitaj per tiaj genoj, povas okazi, ke en la zigoton eniĝas el ambaŭ gepatroj la geno de la behineco. Tiuokaze en la cerbo de la ido mankas la elektra konduktavolo kaj de la hinaj gepatroj devenas behina ido.

– Do, la frenezeco de la behinoj estas laŭesence atavisma retropaŝo al la prastato?

– Prave. Retropaŝo al la disharmonio de la prastato. Vi jam komprenas, kial ni apartigas la behinojn kaj kial ni malebligas ilin sekslabori kun ni. Per la senĉesa elselektado de la malsana raso ni esperas malaperigi tiun regresigan genon dum kelkaj jarcentoj.

En tiu momento multegaj aferoj eklumiĝis al mi.

– Do tial la behinoj ne estas homoj? – mi demandis.

– Tial. La behino estas prahino. Arkaiĝinta, praepoka raso. Ĉu vi jam komprenas nian kazoan vivon? Ĉu vi komprenas,

kiel eblas la preciza kunfunkciado de la formikoj ankaŭ inter pensantaj homoj?

– Do, ĉu vi revenis al la naturo?

– Ni ne revenis, ĉar oni ne povas el la kazoo eliri, nur neniiĝi, se ni eksperimentas la eliron. Ni estas la memkomprenebla rezulto de matematika procedo. Ni evoluiĝis el la sin ekstermanta behina raso, kiel la sole konstanteca solvo. Alimaniere ne estas imagebla la evoluo.

Mi profunde enpensiĝis. Eble Njuton sentis simile al mi, kiam antaŭ li defalis la pomo, kaj en li naskiĝis la leĝo de la ĝenerala gravitado. Mi sentis, kvazaŭ mi ŝanĝiĝus dum unu minuto. Antaŭ miaj spiritaj okuloj aperis kolosaj perspektivoj, mondoj turniĝis aliflanken. Subite ĉio staris aliel kaj klare antaŭ mi. La aferoj simpliĝis kaj disvolviĝis. La flamo de la brulanta dornarbusto min eklumigis, kaj subite aperis al mi la nekonata trunko de la arbo de la vivo, el kiu mi ĝis nun vidis nur la foliojn kaj nur la plej grandaj biologoj povis palpe reiri ĝis la branĉoj.

Post longa cerbumado alia demando venis al miaj lipoj.

– Mi tamen miras, ke al la behinoj ne eblas komprenigi la simplajn realaĵojn. Nome ilia cerbo estas sufiĉe akra. Ili scias kalkuli, eĉ eminentajn matematikistojn mi trovis inter ili kaj tamen, ili ĝuste la plej simplajn aferojn…

– La cerbo de la behinoj ne distingas la memradiadon de la kosmaj radioj kaj se la akceptanta aparato deformigas pli komplike, tio nur pliforte pruvas la fakton de la deformigo. Ju pli multe ili scias, des pli malracie ili pensadas. Ju pli malsataj ili estos, des pli multan manĝaĵon ili elverŝos. Per jupli malmulta penado oni povas produkti la ĉiutagan panon, des pli furore ili murdados por ĝi unu la alian, kaj se ili suferos malsaton, malsanon kaj turmenton, ili esperos

reakiri siajn fortojn de la flava ŝtonero, de la kipuo, boeto, de la graco de la trancilo, aŭ de la "enspiraĵoj" de la mufruko.

– Sed tamen troviĝis eĉ tute inteligentaj behinoj – mi interdiris. – Mi aŭdis pri iu Bikru…

– Jes, troviĝas, kies menso komprenas la neceson de la kazoo, sed tamen, eĉ ties individuo estas behin kaj tiu stato malperfektigas lian menson kaj malhelpas al li la perfektan konsciiĝon.

– Kiel kompreni ĝin?

– La behinojn karakterizas iliaj maniaĵoj. La imagitaj erarideoj.

– Kaj ĉu la bikruo?

– Vi ne parolu pri "la" bikruo. Ne kredu, ke ili havis nur unu bikruon. Multaj ekzistis. Eble eĉ vi estus fariĝonta bikruo.

– Ĉu vere? – mi demandis surprize.

– Ho, jes. Ĉe ili la bikrueco komenciĝas per la ŝtiparmorto. Poste ili rekonas la bruligiton, ĉar, – kiel vi mem spertis, – ili havas cerban talenton, ili konjektas ion, nur la memradiado malebligas ĝian puran efektiviĝon kaj se la sana penso realiĝas en vortoj aŭ en agoj, ĉio renversiĝas en ili. La bikruoj posedis la kapablon pure realigi siajn pensojn, sed – kiel mi jam menciis, – ilia individuo estas behina kaj ili ne povas liberiĝi de la malperfektaĵoj kaj de la maniaĵoj.

– Maniaĵoj? Kio estas tiu maniaĵo de la bikruoj?

– La bikrueco estas laŭesence ankaŭ manio: la erarideo, ke ĉe la behinoj ekzistas ligilo inter la aŭditaj vortoj kaj la

cerbo. Bikruo estas tiu behino, kies sola behina karaktertrajto estas, ke li ne ekkonas sian medion, ĉar, ĉu ne, ekkonante la behinan malsanon, neimageble estas, ke iu ajn tamen provus klarigi la realaĵojn al ili.

Sekvis profunda, preĝeja silento, en kiun miksiĝis nur la kanto de la birdoj kaj la susuro de la malproksime ondanta maro.

Zatamon ekstaris, lian dekstran manon li etendis al la Suno:

– Nur la kazoo ekzistas!

Alrigardate el mia kuŝado, li aspektis tie, en la luminundo de la printempa suno, kiel la statuo de la ektrovita vivo. La facilajn faldojn de lia vestaĵo flirtigis la venteto, lia alta, bronza frunto brilis en la lumo, dum liaj okuloj senpalpebrume akceptis la radiojn.

Vidalvide, sur la monta deklivo, la florplenaj arboj, la supren-reen serpentanta, arĝentkolora ŝraŭblinio, la maro, la birdoj, malsupre la preterfulmanta elektra vagonaro kaj tiu senmova statuo de la sano kunfandiĝis en iu mirinda harmonio al la nedissolvebla tuto de iu pura mondo, sub la brilado de la kazoo.

Kaj kiam mi rememoris pri la senespera kaj kripla luktado de la pasintaj tagoj, eĉ mi mem aŭtomate etendis mian manon al la suno kaj el mi eliĝis malpeza ĝemo de la renaskiĝo.

En mia animo muzikis la majesto de la kazoo. Post malsanaj kaj malhelaj suferoj malfermiĝis la pordoj antaŭ mi, kaj mi, ebriiĝinte pro la ekkono, beate sorbis la lumon.

Zatamon residiĝis apud mi.

***

Mi nur bedaŭris, ke mi lernis tian aferon, kion mi ne povas utiligi por mia patrio. Unue, ĉar la behina malsano estas nekuracebla, due, ĉar ĉe ni feliĉe ĝi ne troviĝas.

Rememorinte pri la teruraĵoj de iliaj atavismaj cerboj, ilia tragika sorto jam ŝajnis al mi aŭtomata laŭregulaĵo. Mi tute konvinkiĝis, ke la ĉesigo de la behinoj ne estis malhumanaĵo, sed la bezonata procedo mem, la kazoo, kiu povis kaj devis nur tiel okazi.

– Kiel bone, – mi ekkriis – ke vi elportis min, homon, kutimiĝintan al la racia angla medio el tiu mondo, por mi tiel terura!

Zatamon longe rigardis reve en la malproksimon kaj poste meditante diris.

– La homo propre ne konas sian voĉon, ĉar li aŭdas ĝin elinterne, tra sia kranio…

Mi turniĝis al li senkomprene.

– Kion vi volas diri per tio?

– Kiam mi aŭdis unuafoje mian voĉon el parolmaŝino, ankaŭ mi ne rekonis ĝin. Ĝi ŝajnis al mi fremda.

– Al kio rilatas ĉi tio?

– Al tio, ke ankaŭ vi ne rekonis vian propran voĉon inter la behinoj, ĉar vi unuafoje aŭdis ĝin elekstere.

– Kiel? – mi elikriis konsternite. – Espereble vi ne volas diri per tio, ke…

– Vi ne rekonis vian propran medion inter ili, ĉar via kulturo diferencas de la behinoj laŭ la formo. Ilia vivo pereigas sin

per aliaj vortoj ol la via, kvankam ambaŭ estas samaj: la behineco. Aŭ ĉu ne, vi mem diris iam al mi, ke la esenco de la vivo ne estas la hospitalo, fabriko pano, sano, sed la animo?

Mi saltleviĝis. Ĉiuj miaj membroj tremis.

– Espereble vi ne diras tion serioze?-! – mi kriis. – Espereble vi ne intencas kompari nin kun ŝtonerportantaj kaj kuprokubon adorantaj frenezuloj?

– ... kaj neniam vi ekvidos vin mem – li daŭrigis per senŝanĝa tono, – kiel vi vane vojaĝis ankaŭ en Liliputo. Via behina raso nur la infanojn distras per la amuzplena "ekzotikaĵo". Kaj vi vane vojaĝis ankaŭ ĉi tie. Vi ĉiuj ne havas intelekton. Atavisma, transira raso, kiu antaŭe devas sin elimini el la estanta mondo, por ke la kazoo povu evoluigi la harmonian rasformon.

Mi estis dum kelkaj momentoj proksime al tio, ke per miaj manoj mi sufokos la insultvortojn en lia gorĝo. Vane mi sciis, ke mi parolas kun senintelektaj aŭtomatoj, kies gramofonsimilan klaĉon saĝa homo ne devas preni serioze. Tiu insulto jam trafis mian nacion, pro kio angla ĝentilhomo devigas ĉiuokaze preni rehonorigon.

Jen, mi estis proksime al tio, ke mi lin batos. Li ja ne rebatos min! Vere estis miraklo de memrego, ke mi povis tamen bridi mian indignon. Nome, mi ekpensis, ke ili eble fermos min en la behin-kolonion, aŭ eĉ ĉesigos min. Finfine inter la hinoj ne ekzistas juro, justo kaj registaro al kiu oni povus sin turni por ripari la maljustaĵojn, kiuj min trafis.

Post momenta hezitado mi rigardmezuris lin kun profunda malestimo, min turnis kaj eĉ por respondo ne trovante liajn vortojn indaj, mi foriris.

Kaj li stulte gapis post mi.

DEKNAŬA ĈAPITRO

La aŭtoro eksperimentas pri la hejmenveturo, sed Zatamon ne kunsentas. – Fine li mem pretigas al si boaton kaj sukcese eliras al la maro.

Tiu sceno fatale decidis pri mia sorto. La malĝentilaj vortoj de Zatamon subite aperigis al mi la teruraĵojn de la hina vivo, kiujn la intertempaj behinaj teruraĵoj provizore forgesiĝis. Unu post la alia aperiĝis al mi ĉiuj neelteneblaĵoj de ilia dezerta vivo: la soleco, la fremdeco de la homoj, la rigida senkoreco, malĝentileco, la tuta manko de la amuzo, la monotona zumzumado de la teksfabriko kaj fine la plej terura memoraĵo: Zolema, la senodora floro.

Neniam mi sentis min tiom senespere. La konscio pri la senespereco iom post iom superis mian koleron kaj mi ekhavis tiun ŝajnan trankvilon, kiam oni jam per senekscita menso kalkuladas la memmortigon.

Sed por mi povus troviĝi ankaŭ tria solvo, kiu ĉion povus plibonigi: se mi povus fuĝi el tiu malbenita insulo kaj reiri al mia patrio. Enkarcerigito ne rigardas tiel avide la sunradion enŝoviĝintan tra la krado, kiel mi kaptis la esperon de la hejmeniro.

Kiam mia korbatado trankviliĝis, mi povis fari prudentan kalkulon kaj mi venis al la decido, ke mi ĉiel ajn provos fuĝi kaj nur, se tio malprosperos, mi finos mian vivon.

Certe mi staris antaŭ granda tasko. La hinoj ne konas la navigadon. Por ili ekzistas nur la tero, el tiu ili vivis. Al tiu estis ligita ilia tuta pensado. Eble ĝuste pro tio ili ne povis flugeti anime. Vane mi estus serĉinta inter ili la disvastiĝan febron de la romanoj, la negocemon de la fenicianoj, la aventuremon de la hispanoj kaj same la piratadon de la

normandoj, kiel la destin-konscion de mia patrio por disvastigi la humanismon kaj la kristanan kulturon. Ili bone sciis, ke la tero estas ronda kaj centmilfoje pli granda ol ilia insulo, sed ili eĉ ne provis interrilatiĝi kun aliaj popoloj. Ili volis nek konkeri, nek riĉiĝi kaj ankaŭ la scivolemo ne instigis ilin trans siajn limojn. Simple nenio interesis ilin krom iliaj vivbezonoj. Ili kulturis nur tiujn sciencojn, el kiu ili povis profiti.

La sciencon de la navigado reprezentis kelkaj malpezaj sportboatoj, per kiuj ili remadis nur sur la rivero kaj apud la marbordo, sed eliri sur maron ili ne kuraĝis eĉ dum senventa vetero.

Do, se mi volis forveturi, mi devis antaŭe konstrui mian ŝipon.

Post longa hezitado mi tamen decidis, ke flankenmetante mian koleron, mi parolos kun Zatamon kaj petos lian helpon.

La sekvantan tagon vespere mi vizitis lin.

Mi sincere malkaŝis al li, ke mi ne eltenas la vivon sur ilia insulo, do, se li ne deziras mian memmortigon, li peru al mi la helpon de la hinoj. Mi klarigis, ke mi konas iom la ŝipkonstruadon kaj se mi ricevos kelkajn homojn por helpo, mi povos en du semajnoj pretigi ŝipeton taŭgan por marveturo, kaj ili por eterne liberiĝos de mi, kio estas por ambaŭ la plej bona solvo.

Zatamon respondis, ke li ne komprenas, kial iu nostalgias la neperfektecon, sed estas fakto, ke la behinoj havas strangajn fiksajn ideojn, pri kies malvero oni ne povas ilin konvinki. Tamen la hinoj ne estas persvadeblaj fari tian aferon, kiu signifus malutilon al mi.

– Kiel vi pensas, – li diris, – ke kazoo-organisma estaĵo povus deflankiĝi de la kazoo? Vi ne povas devigi la fiŝojn, ke ili vivu sur la seka tero kaj vi ne povas nutri la hundon per fojno, ĉar se vi tion provus, ili jam ne plu havus vivon.

Tiu superlativo de la stulto min tiom konsternis, ke dum kelkaj momentoj mi ne povis respondi. Komence mi opiniis, ke nun el li parolas nur la indigno pri mia hieraŭa. konduto, li nur intencas kaŝi sian koleron, kaj nun li avide kaptas la okazon por malutili al mi, kaj li kovras sian aĉan malbonintencon per tia ĝentila preteksto.

Nur malrapide mi rekonis, ke tiuj tute ne havas ideon pri la ĝentileco kaj pri la elementaj reguloj de la ĝentilhoma konduto.

Sed, se li fakte ne mensogas, tiam superflua estas ĉiu plua vorto. Mi ja nenion atingos.

Mi senvorte min turnis kaj nun jam forlasis lin definitive.

Mi decidis ĉiel ajn fuĝi de tie. Por lasta eksperimento mi provos konstrui mem la ŝipeton kaj se mi ne sukcesos, mi finos mian vivon.

La sekvantan tagon mi simple forlasis la hospitalon. Neniu min retenis, neniu atentis miajn paŝojn.

Mi eniris la urbon. El iu aŭtomobilejo mi akiris aŭton kaj ilojn, mi elveturis malproksimen de la urbo kaj apud abundakva rivereto, inter densaj arbustoj, mi elmuntis la motoron. La sekvantan tagon per alia aŭto mi elportis aliajn ilojn, kelkajn ferstangojn, ladlamenojn kaj diversajn maŝinpartojn. El pluvmanteloj mi starigis tendon kaj per granda penado mi sukcesis marteli el la ladlameloj primitivan propeleron kaj la direktilon.

Poste mi elportis lignotabulojn, laŭ mia kapablo ĉarpentis ŝipeton, per takeloj mi malfacile surakvigis ĝin kaj komencis la enmunton de la motoro.

La elportado de la bezonataĵoj okazis tre facile, ĉar la havaĵojn neniu gardas, sed la laboron mi devis fari kaŝe ĉar se mi estus ekvidita, ili nepre rigardus min behin.

Mi ne volas tedi la Leganton per la detaloj. Estu sufiĉe, ke dum tri monatoj mi tage laboris en la arbaro, nokte dormis en la urbo. Sed fine mi tamen havis tian laboron, ĉe kiu mi ne enuis. Min instigis la patriamo kaj la nostalgio.

Post tri monatoj mi vizitis per granda ŝarĝaŭto preskaŭ ĉiun magazenon. El la unua mi surĵetis tri barelojn da benzino, el la alia oleon kaj poste diversajn nutraĵojn: panon, biskviton, konservojn en kvanto sufiĉa por ĉirkaŭ tri monatoj. Kvankam mia vojaĝo laŭkalkule ne bezonis pli da tempo ol du semajnoj, tamen mi pensis, kial mi ne zorgu ankaŭ pri rezervo, se mi povas. Neniu ja gardas ion.

Dum miaj vizitoj en la magazenoj venis en mian kapon la ideo, kio okazus, se iutage iu fripono elrabus la magazenojn. Sed ankaŭ tio estas vera, ke iliaj provizaĵoj estas tiom grandaj, ke cent, aŭ mil friponoj ne povus ilin senteble difekti. Kaj krome ankoraŭ, tiaj friponoj ne troviĝas sur la insulo. Rigardante iliajn abundajn magazenojn mi pensis do prefere pri tio, ke post mia hejmenveturo mi organizos ekspedicion, por ke mi unua povu fiksi ĉi tie la anglan standardon.

Tiel iom post iom penetriĝis en min la scio pri la edifa tasko, ke mia veno en Kazohinion estas propre la speciala favoro de la Sinjoro, kiu donacis al mi tiun gloran kaj patriotan mision.

Tiu scio donis al mi novan forton; mi dankis per varma preĝo la senfine indulgan Sinjoron de la ĉieloj kaj poste mi daŭrigis mian laboron per duobla forto.

Jam mankis nur la provizo de trinkakvo, sed mi ne havis konvenan ujon. En benzinan barelon mi ja ne povas verŝi trinkakvon!

Mi ekmemoris, ke en la teksfabriko estas lavejo, en kiu mi vidis malgrandan varmakvujon, konforman al mia bezono.

Do mi veturis al la fabriko kaj tie mi petis la unuan hinon por helpi demunti la akvujon. Tiu nature tuj venis helpi sen ia ajn demando. Certe, mi jam konis ilin ĉirilate.

Li helpis eĉ surmeti ĝin en la aŭton, kaj mi apenaŭ povis reteni la ridon ĉe la penso, ke ili morgaŭ vane turnos la kranon. Ili nepre opinios, ke min trafis mortakcidento, tial mi ne povis reporti la ujon el la "riparo".

Dumvoje mi ankoraŭ eniris la geofizikan instituton, el kies laboratorio mi prenis tre precizan kompason, sekstanton, teleskopon kaj aliajn necesajn instrumentojn. Tion kompreneble, mi devis jam fari kaŝe kaj singarde atendante, ĝis la fizikistoj forturniĝas. Poste mi ĉion transportis kaj enŝipigis.

Ĉar mi jam finis mian patriotan laboron, nun sekvis nur la ekiro.

Mi intence ekiris tage kaj precize malfrue posttagmeze, kiam la hinoj plejparte promenadas sur la marbordo. Nur ili koleriĝu, vidante mian fornaĝantan ŝipeton!

Do, antaŭ sunsubiro mi enpaŝis la ŝipeton, ankoraŭ unufoje mi detale ĉion reviziis, poste rekomendinte mian animon al Dio, mi ekfunkciigis la motoron kaj mi elnavigis al la maro.

En ĉirkaŭe ducent-paŝa distanco de la bordo mi turnis la barkon, kaj de tiam mi preteriris Kazohinion laŭ la linio de la bordo.

Baldaŭ mi forlasis la arbustan parton kaj aperis la strando. Centoj da hinoj promenadis, kuŝis, sidis, aŭ sin banis. Pri mia ŝipeto multaj ekatentis kaj mi, ebrie de la dolĉa ĝojo de la libereco, staris sur la ferdeko, svingadis mian ĉapon kaj plengorĝe kriadis "hola! hola!". Subite liberiĝis en mi ĉiuj homaj instinktoj, kiujn mi devis inter ili subpremi en mi.

La hinoj evidente ekatentis pri mi, ĉar ĉiuj vizaĝoj turniĝis al mi kaj stultege gapis.

La scio, ke mi jam estas transe de ilia potenco, jam neniel danĝeras, ke mi estos suspektata behino aŭ ne, kaj mi jam faras, kion mi volas, donis, novan ekpuŝon al mia ĝojo, kiu per elementa forto disrompis la barilojn. ¬etadante mian ĉapon en la aeron, mi saltadis, poste min ĵetinte sur la plankon, mi svingadis miajn piedojn al la ĉielo, mi kriadis al ili ‹I›good bye‹/I› (ĝis revido) kaj mi senĉese ridis.

La hinoj dum kelkaj minutoj gape miris al mi, ne povis kompreni la situacion kaj poste pluraj kriadante al mi demandadis, kio okazis.

Mi responde rekriis "ĝis revido", pri kio ili verŝajne opiniis, ke mi krias por helpo kaj kredante, ke min ekkaptis la fluso, pluraj ĵetis sin en la maron kaj naĝe proksimiĝis al mia ŝipeto. En tiu momento eksonis ankaŭ la sireno, kiu signas, ke iu dronas, kaj du boatoj ekipitaj per savzonoj ekremis al mi.

La komika ŝanĝo devigis min al tia ridego, ke miaj ventromuskoloj ekdoloris. Mi lasis ilin veni proksimen, poste donante fortan gason al la motoro, mi oblikve forŝoviĝis

antaŭ ili kaj denove staris sur la ferdeko, saltadis, dancadis, mansignis adiaŭon kaj eligis mian langon al ili.

Tiuj dum kelka tempo naĝadis tien-reen kaj poste senkomprene reiris al la bordo.

Kiam mi venis trans la denspopolan strandon, mia koro subite forte ekbatis kaj por momento mi afliktiĝis. Ekaperis antaŭ mi la soleca promontoro, sur kiu mi iam sidis kun Zolema kaj kie mi kredis tiam kun granda ekflagro, ke mi trovis ion.

Alte, sur la pinto de la promontoro ankaŭ nun staris hino. Eble ĝuste Zolema? Mi jam estis iom malproksime de la marbordo, kaj mi ne povis rekoni la personon. Povas esti, ke tiu tute ne estas virino. Ili ja estas tiom egalaj! Unu el la multaj.

Per instinkta-gesto mi prenis la teleskopon, sed vane mi esploris tiun vizaĝon, mi ne povis klare vidi la trajtojn, ĉar ĝia kapo staris ĝuste antaŭ la subiranta sundisko, kaj pro la ĉirkaŭe radianta aŭreolo mi ne povis vidi la detalojn.

Mia bona humoro subite forvaporiĝis, la doloro de la rememoroj premis mian koron kaj kaptante la direktilon, per plena gaso mi direktis mian ŝipeton al la senfina oceano.

Sed mi ne povis deflankigi mian rigardon. Kaj tiu nur staris, kiel monumento, senmove, kvazaŭ elkreskinta el la promontoro sub siaj piedoj. La figuro iom post iom malproksimiĝis antaŭ miaj okuloj kaj malrapide tute dronis en la blindiga luminundo de la sundisko. Samgrade, kiel mi malproksimiĝis, subiris ankaŭ la suno, kvazaŭ ĝi akompanus tiun figuron fandiĝantan en la horizonton kaj iom post iom malgrandiĝante, malaperantan en la lumo.

Post unu kaj duona horo mi ne plu vidis la promontoron. La tuta insulo naĝis en la aŭreolo de la suno, kiu senĉese malleviĝis kaj fine, kun la lasta ekflagro, malaperis en la senfina akvo, forportante kun si por eterne ankaŭ Kazohinion.

Kaj mi sentis grandan faciliĝon, ke tiun insulon, kie la koro, amo, beleco estas nekonataj konceptoj kaj kie la dezerta karcero de la senkonsola vivo kaŭzis al mi tiom multajn suferojn, mi povis fine lasi malproksime malantaŭ mi.

Kaj kiam mi turniĝis antaŭen, antaŭ miaj spiritaj okuloj jubile aperis al mi la espero de la transa bordo: la tero de la animo.

Mian ĝojon ĝenis iom nur tio, ke miaj okuloj ankoraŭ longe doloris, kaj mi faris al mi gravan riproĉon, ke estante kuracisto, mi tamen provis rigardi en la sunon, kvankam mi ja povis scii, ke la homa okulo ne estas kreita por ke ni rigardu en tre grandan lumon.

DUDEKA ĈAPITRO

La aŭtoro venas en uraganon. – Li feliĉe renkontas la Terrible. – Liaj kamaradoj kore akceptas lin.

Kun mia malproksimiĝo ankaŭ mia ĝojo revenis kaj post unu horo mi denove kantis, ploris kaj dancis, eligante el mi ĉiun ĝojon, ĉagrenon kaj animon en mi sufokitan, kiu kolektiĝis en mi dum unu jaro en la karcero de la frenezuloj.

Tiel mi navigis dum du tagoj. La noktojn mi tradormis nur duone. Triatage mi konstatis per miaj instrumentoj, ke mi atingis la linion de la hindia ŝiptrafiko. Mi devis albordiĝi maksimume post du tagoj. La situacio estis des pli urĝa, ĉar mian motoron, ne taŭgan por tia senĉesa laboro, mi devis plurfoje haltigi, purigi aŭ ŝanĝi la elektrajn bugiojn.

En tiu tago okazis, ke posttagmeze sur la horizonto subite kolektiĝis nigraj nuboj kaj post duonhoro mi trafis en teruran uraganon.

La ventego per terura forto kaptis mian ŝipeton kaj estis timinde, ke ĝi dronos. Per la plena streĉo de mia forto mi ĉerpadis la akvon el la ŝipeto, kaj per plena gaso mi direktis la motoron kontraŭ la vento.

Post duonhora terura luktado mia motoro subite haltis.

Nur tio mankis al mia malfeliĉo! Mi tuj dismuntis kaj malseke ĝis la haŭto, ĉerpante per unu mano la akvon, ŝanceliĝante de laco mi laboris, ĝis mi fine povis konstati la teruran veron: du cilindroj enpremiĝis pro la varmego kaj nenia forto povis ilin ekmovi.

Mi estis tute elmetita al la kapricoj de la elementoj.

Sed nun venis la plej grava afero.

Kiam la uragano kvietiĝis, mi povis konstati per miaj instrumentoj, ke mi retrodrivis. Mi venis en la marfluon, kiu pelis min iam al la insulo de la frenezuloj.

Min kaptis nepriskribebla malespero. Sterniĝante sur la ferdeko, ŝirante mian hararon mi baraktis kaj poste surgenuiĝinte, ekscitplene mi preĝis al Dio, ke Li nur unufoje ankoraŭ savu min de la denova travivo de la teruraĵoj kaj helpu min reiri en la homan vivon. Al miaj vortoj respondis nur la muĝo de la ondoj, kaj mi decidis, ke se mi ekvidos la bordojn de la insulo, mi dronigos min en la maro.

Vespero sekvis, kaj la horizonto vestis sin per nigro, kio faris la situacion ankoraŭ pli senespera. Mi eble estus povinta bruligi lampon, ĉar mia akumulatoro estis plena, sed mi ne kuraĝis malŝpari la elektron. Pro la laciĝo jam komencis fermiĝi miaj okuloj, kiam tre malproksime, mi ekvidis lulnpunkton sur la horizonto.

La espero donis novan forton al mi, mi saltleviĝis, prenis la reflektoron, svingadis ĝin en tiu direkto kaj kriadis kiel frenezulo; kvankam mi sciis, ke tio ja ne estas tie aŭdebla.

Kvaronhoron daŭris, ĝis ili min rimarkis. Sirena muĝo respondis kaj poste mi vidis per mia teleskopo, ke la korpo de la ŝipo sin turnas al mi.

Kion mi sentis en tiu momento, miaj legantoj ja ne povas imagi kaj mi ne povas priskribi, sed ĝi restos al mi eterne neforgesebla memoraĵo. Miaj larmoj ekfluis kaj denove surgenuiĝinte mi dankis la priaŭskulton de mia preĝo al la senlime indulga Sinjoro de la ĉielo.

Post alia duonhoro la ŝipo jam staris en la plej proksimo kaj kiam mi ekvidis la surskribon, mi ekkriis de ebria ĝojo.

Ĝi estis la Terrible!

***

Kiam la savboato min atingis, mi plore ĵetis min al la ŝultroj de la unua maristo kaj kisis ambaŭ liajn vangojn.

Alveninte al la ŝipo oni min kondukis al la ŝipestro. Tie mi ne plu estis bridebla. Surgenue mi kisis la anglan standardon, poste stariĝinte, en preskaŭ senkonscia ebrio, mi kantis la anglan himnon, dum ĉirkaŭe la ĉapoj deflugis de la kapoj, kaj en la okuloj aperis larmoj.

Neniu sciis, sed ĉiu sentis, kio okazis al mi, kaj neniu min ĝenis.

Nur poste mi ekpensis, ke mi devas min prezenti.

Per kelkaj mallongaj vortoj mi skizis la cirkonstancojn, post kio la ŝipestro min sendis al la admiralo akompane de leŭtenanto.

Mi trovis la admiralon en la manĝosalono, kie la oficiraro ĝuste sidis ĉe vespermanĝo. Ekvidante lian ornaman epoleton mi rigidiĝis en streĉa salutpozo kaj mallonge min prezentis. La admiralo manpremis kun mi kaj miaj okuloj denove pleniĝis per larmoj.

Sed li kun afabla mangesto proponis al mi sidiĝi. La tablaservistoj alportis novan servicon, kies ĉiun pecon ornamis la angla reĝa blazono, poste oni donis glaseton da viskio.

Ĉion ĉi mi jam ne vidis, ne gustumis de unu jaro! (Aŭ pli? Mi jam ne scias). Pro la ĝojo mi povis nur malfacile rekonsciiĝi kaj ja vere daŭris longe, ĝis mi povis malsuprenigi la unuan manĝopecon tra mia gorĝo, kiun la ploremo kuntiris.

Post la vespermanĝo la admiralo mem petis min, ke mi, se mia sentimenta farto jam ebligas, rakontu iom pri miaj travivaĵoj.

Kun granda enspiro mi komencis ĉion rakonti. Mi eĉ ne devas mencii, ke post kelkaj minutoj sur la lipoj de miaj kamaradoj – malgraŭ ilia bonvolo – mi devis ekvidi la dubon. Por ke mi ne estu rigardata frenezulo aŭ mensogulo, mi klopodis demonstri miajn vortojn per objektivaj dokumentoj. Feliĉe, mia ŝipeto estis enlevita, kaj el tiu mi povis prezenti kelkajn ekzemplerojn de la gazeto "Teksindustrio", uzitajn de mi por pakado kaj kiuj enhavis bildojn pri la fabrikado. Nur kiam mi flue ĝin laŭtlegis kaj klarigis la bildojn, ili komencis min konsideri serioze, sed nun jam ĉiu sidis ĉirkaŭ mi kaj soife aŭskultis mian historion. La preĝejan silenton nur malofte interrompis la spontane eruptanta rido, kiam mi menciis iun frenezaĵon de la hinoj aŭ behinoj, kaj tiu rido nur tiam silentiĝis kaj ŝanĝiĝis en kamaradan kompaton, kiam mi menciis, ke la pasiva subjekto de ĉio ĉi estis mi.

Eksterordinaran bonhumoron vekis, kiam mi parolis pri la kapto de la piedo, pri la vake-vakeo kaj pri la kuprokubo de la betiko, kaj vere fierigis min, ke mi povis havigi gajajn minutojn precipe al la admiralo, kiu pri la nekredeblaj frenezaĵoj kaj sencelaj stultajoj ridegis tiel bonguste ke laŭte tintis sur lia brusto liaj ordenmedaloj.

Entuziasmigite de la afero ankaŭ mi mem pleniĝis per bonhumoro kaj gajo; mi fervore parolis pri la flavaj ŝtoneroj, pri la senorellobaj virinoj, pri la bikbamo, pri la neelkalkuleblaj ketnioj kaj kipuoj, pri la fantasmagorio de la bruhuo, pri la kvadrato kaj cirklo kaj pri la boeto. La gajo leviĝis de minuto al minuto kaj ĝian kulminon atingis, kiam mi rakontis, ke mi vane priskribis ĉion ĉi, Zemoki en mia vojaĝpriskribo ne ekkonis sin mem kaj ridis pri la tuta sia

historio. Tiam mi devis interrompi mian rakonton, ĉar la ventromuskoloj de miaj aŭskultantoj ekdoloris.

Sed kiam mi alvenis al la lasta, al la buĉado, furiozanta pro la kvadrato kaj cirklo, la trajtoj subite serioziĝis kaj la admiralo rimarkis, ke li ja ne dubas pri mia verdiremo, sed ĉi-koncerne mi observis ion eble malbone, ĉar ke homoj por frenezaj maniaĵoj kaj por geometriaj figuroj komencu sovaĝbestan interbuĉadon, tio supozus la plenan mankon de la cerbo, kio ne nur pri homoj, sed eĉ pri senmensaj bestoj ne estas kredebla. Ankaŭ tio ne estas verŝajna, ke oni nomu ekstermisto kaj bruligisto ĝuste tiun, kiu kun klara logiko predikas la realaĵojn kaj la sanan menson; kaj estas nekredeble, ke tia homo estus portata al ŝtiparo, kiel la malamiko de la ordo kaj civilizacio. Tio eble tamen estas troigo kaj nekredebla ne nur por la eŭropa logika, sed eĉ por ĉia imago. Ion mi certe observis malbone aŭ miaj suferoj konfuzis mian klaran vidon.

La dubo pri miaj vortoj min preskaŭ incitis al tio, ke mi kontraŭdiru, forgesante la devigan respekton. Jam balancigis sur miaj lipoj denove rakonti la tutan buĉadon kiam mi konsterniĝis.

Nome, kiam mi nun denove trapensis la tutan, tie, en tiu medio eĉ mi mem opiniis ĝin tiom nekomprenebla, ke tiuvespere mi opiniis ĝin sonĝo. Nur la sekvantataga tralego de miaj vojaĝnotoj konvinkis min ree, ke ĝi estis vero. Sed tiuvespere mi ne kuraĝis plu rakonti. Kaj pri tio mi jam definitive rezignis, ke mi rakontu la historion pri la doktrinoj de la bikruo, kiun ankoraŭ nun mi ne povas tute kredi.

Multe pli mallaŭte mi respondis, ke ankaŭ mi mem ne estas certa pri tio kaj mi preferus, se nun, post la hodiaŭaj ekscitiĝoj mi estus absolvita el la rememorigo de la frenezaĵoj, kaj ni eble transirus al raciaj kaj agrablaj aferoj,

pri kiuj mi jam tiom delonge ne povis aŭdi de miaj ĉarmaj samnacianoj.

Miajn vortojn ili akceptis per konsento, poste la admiralo stariĝis kaj tenante la glason, komencis paroli.

Li salutis min per senperaj vortoj, esprimis sian ĝojon ke mi feliĉe revenis elinter la frenezuloj al la kulturmondo kaj ke mi jam povas meti miajn fortojn denove en la servon de mia adorata patrio.

Li parolis per entuziasmaj vortoj pri la grandeco de nia patrio kaj pri ties speciala destineco, kiu ĝin faris gardanto de la paco kaj de la kristana civilizacio. Kaj la konfidato de tiu edifa pacdestineco estas la armeo, kiu certigas la ekvilibron de la mondo, la vivon de la krista justo kaj ne malpli la trankvilan vivon kaj kreantan laboron de la angla civitanaro.

Kun sentplena mieno, laŭtvoĉe li deklaris, ke ne estas pli edifa scio, ol aparteni al la angla standardo, ĉar tiu donas la veran animan perfektecon, kiu plenigas la anglan statanon per fiereco kaj levas sin super ĉiuj aliaj ŝtatanoj de la mondo.

Ĝis la alto de ĉi tiu beata sento – li diris, – povas leviĝi nur la vivanta kaj varma patriota koro, en kiu ankoraŭ vivas la sankta respekto de la idealoj kaj tradicioj, dum la vaka kaj dezerta animo malproksime postrestas kaj erarvagadas en la dezertaĵoj. La respekto de la standardo kaj de la Biblio estas la rokfirma bazo, kiu donas enhavon kaj celon al nia vivo; tiu distingas nin de la senanimaj bestoj, tiu ŝtale hardas niajn brakojn en la noblaj bataloj, faras heroojn el la filoj de la nacio, kiuj senhezite oferdonas siajn vivojn por la honoro kaj por la gloro de la heroa morto.

– La respekto de la soldataj virtoj kaj de la nacia idealo estas la fonto de la vivo de la nacioj, sen kiu nia sorto estus morto kaj pereo. Ni flegu do en niaj koroj ĉi tiujn plej altajn idealojn, nian firman – sindonon al la Biblio kaj al la patrio, ĉar angla patrioto vivas aŭ mortas kune kun sia glavo kaj honesto.

– Provizore ni ne scias, ĉu en la estonta milito ni devos batali kontraŭ la germanoj, francoj aŭ japanoj, sed tio estas certa, ke kien ajn nin alvokas la ordono de Lia Majesta Moŝto, ni rapidos sen pensado aŭ hezito al la defendo de la standardo.

– Mi certe kredas, ke se eksonos la trumpeto, ĉiu ŝtatano ĝoje oferas sian vivon por la ideo sen aĝa aŭ seksa diferenco ĉar eĉ, se ni ĉiuj mortos, Granda Britio kaj la idealo vivos eterne!

Li eltrinkis sian glason je la sano de Lia Majesta Moŝto, poste, levante la malgrandan standardon starantan sur la tablo, li kriis trifojan hip-hip huraon je la insigno de nia nacio.

Nun sekvis emocia sceno.

La oficiraro saltleviĝis, en la okuloj ekbrilis larmoj kaj sur la lipoj de ni ĉiuj eksonis la God save the King ("Dio gardu la Reĝon").

Post finiĝo de la lasta akordo la oficiroj brakumis unu la alian kaj daŭris dum minutoj, ĝis ĉiu okupis denove sian seĝon.

Nun la oficiraro volis min aŭdi. Mi volis inde danki por la ebria feliĉo, kiu post tiom longa soifo min plenigis inter ilia medio.

Mi stariĝis, sed la glaso tremis en mia mano, kaj apenaŭ mi povis ekparoli pro kortuŝiteco.

– Nun, – mi balbutis, – denove en la rondo de miaj kamaradoj… sen pensado aŭ hezito… sen pensado…

Mi ne povis daŭrigi. Mia gorĝo kuntiriĝis kaj fine mi povis nur krii:

– Nian vivon por la ideo kaj standardo!

La ceterajn vortojn sufokis mia ekploro kaj la tondra vivukrio de miaj kamaradoj.

La admiralo etendis sian manon al mi.

***

Hejmenvenante al Redriff, mi retrovis mian edzinon kaj miajn gefilojn en bona sano.

Mia edzino ekvidante min preskaŭ mutiĝis pro ĝojo de la revido kaj nur post minutoj ŝi diris ekplore, ke min jam ĉiuj kredis mortinto.

Per karesaj vortoj mi provis ŝin konsoli, ke mi jam fartas tre bone, post kio ŝi singulte konfesis, ke ŝi jam ricevis la vivasekuran monon kaj eĉ elspezis ĝin por subteni la respekton de la familio, inde al mia memoro. Pro tio ŝi rekomendis al mi eble revojaĝi al Kazohinio kaj tie ĝisatendi la tridek jarojn, bezonatajn por la jura preskripto de la afero.

Bedaŭrinde tion mi ne povis akcepti, parte, ĉar tio jam estus trompo, kiu kontraŭas al la angla civitana honesto, parte ĉar mian alvenon jam konis la tuta oficiraro.

Do mi klopodis ŝin trankviligi, ke mi eldonos mian vojaĝ-priskribon kaj el ties enspezo mi abunde repagos la vivasekuran sumon. Finfine miaj travivaĵoj estas tiom instrumeritaj, ke ilian eldonon kaj disvastigon ĉiaspeca registaro nepre apogos, por ke la civitanoj ellernu altetaksi sian socion, komparante ĝin kun la behinoj, gvidataj de malmorala, stulta kaj malbonintenca betikaro.

Kaj kiam mia ĝentila, sed firma deziro foririgis el mia domo ankaŭ la pargetdanciston, eĉ kun mia edzino restariĝis la paco, kio estas tiel ĉarma karaktertrajto de la intima kaj varma angla familia hejmo.

FINO

GLOSARO

Ni notas ĉi tie la vortojn ne troveblajn en la PLENA VORTARO de ESPERANTO (4a eldono).

ABRAKADABRO kabalistika vorto, kiu havis magian kuracpovon, laŭ la antikvuloj

BUGIO elektra konsistoparto de motoro

FALANSTERO teorio de Furiero (Fourier) pri komunloĝado en socialisma socio

HALUKSO dikfingro ĉe la piedo (Briquet)

KAROSERIO ĉio ĉe aŭtomobilo, kio estas ekster la mekanismo (motoro, radoj, ĉasio)

KOMPRESORO aparato por kunpremi vaporon, gason

MAHARAĜO titolo de hindaj princoj

MIZERIKORDO pardonemo religiema; iom sentimenta frathelpemo

RECESIVA pri genoj: latenta geno, kies efiko ĝenerale ne estas videbla sur homo, estas recesiva; la efiko montriĝas nur, se dum la koito en la ĝermon venos de ambaŭ gepatroj la samaj recesivaj genoj.

ZIGOTO fekundigita ovoĉelo, el kiu disvolviĝas per konstanta disfendiĝo la embrio en la patrina utero

1 Nacia ortografio: Fourier Morus, Proudhon, Lauis Blanc, Marx, Bernstein, Kautsky, Wells, Webb, A. Smith.